

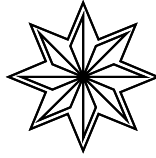

सत्यमेव जयते

महाराष्ट्र शासन

कार्यक्रम अंदाजपत्रक

२०२६-२०२७

आदिवासी विकास विभाग

मध्यवर्ती कारागृह मुद्रणालय, नागपूर

२०२६

कार्यक्रम अंदाजपत्रक

२०२६-२०२७

आदिवासी विकास विभाग

आदिवासी विकास विभाग
कार्यक्रम अंदाजपत्रक
जनजाती क्षेत्र उपयोजना, २०२६-२०२७

प्रास्ताविक-

२०११ च्या जनगणनेनुसार महाराष्ट्राची एकूण लोकसंख्या ११२३.७६ लाख इतकी असून, त्यापैकी आदिवासींची लोकसंख्या १०५.१० लक्ष इतकी आहे. ही राज्याच्या लोकसंख्येच्या ९.३५ टक्के इतकी आहे. महाराष्ट्रातील अनुसूचित जमातीचे यादीत एकूण ४५ आदिवासी जमातींचा समावेश असून, त्यातील प्रमुख जमाती भिल्ल, महादेव कोळी, परधान, डोंगर कोळी, राजगोंड, वारली, कोकणा, ठाकूर, ठाकर, काथोडी कोळी, मल्हार, आंध, कोरकू, घाणका ह्या आहेत.

समाजातील कमकुवत घटकांपैकी आदिवासी घटक अत्यंत दुर्बल असून, भारतीय घटनेच्या कलम ४६ खाली समाजाच्या दुर्बल घटकांच्या आणि विशेषतः अनुसूचित जाती, जमाती यांच्या शैक्षणिक, सामाजिक व आर्थिक हितसंबंधाकडे विशेष लक्ष देऊन त्यांचा विकास करण्याकरिता आणि त्यांना सामाजिक अन्याय आणि सर्व प्रकारचे शोषण यापासून संरक्षण देण्यास शासन कटीबद्ध आहे. त्याप्रमाणे आदिवासी क्षेत्राचा तसेच या क्षेत्रामध्ये राहणाऱ्या आदिवासींचा सर्वांगीण विकास करण्यासाठी केंद्र शासनाने केलेल्या सूचना व मार्गदर्शक तत्त्वे यानुसार राज्य शासनाने आदिवासींसाठी एक स्वतंत्र जनजाती क्षेत्र उपयोजना सन १९७५-७६ मध्ये तयार केली व त्याची अंमलबजावणी १ एप्रिल १९७६ पासून सुरु केली. या आदिवासी उपयोजनेमध्ये महाराष्ट्रातील १६ जिल्ह्यातील ६८ तालुक्यांमध्ये ६,९६२ गावे व १२ शहरे यांचा समावेश आहे. त्याशिवाय आदिवासी लोकसंख्या असलेल्या लहान लहान भागांची नोंद करून ज्या गावात ५० टक्क्यांहून अधिक आदिवासी लोकसंख्या आहे अशा गावांचा समूह तयार करून त्या समुहातील आदिवासींचा विकास करण्याच्या दृष्टीने ४३ सुधारित क्षेत्र विकास गट (माडा) व २४ लघु सुधारित क्षेत्र विकास गट (मिनीमाडा) केंद्र शासनाच्या संमतीने मंजूर करण्यात आले.

आदिवासी उपयोजनेसाठी नियतव्यय

आदिवासी उपयोजनेची मूळ उद्दिष्टे प्रत्यक्षात साध्य होत आहेत किंवा नाहीत, होत नसल्यास का नाहीत व तो साध्य होण्यासाठी सध्याच्या पद्धतीत बदल घडवून आणण्यासाठी शासनाला योग्य शिफारसी करण्यासाठी माजी मुख्य सचिव व नियोजन मंडळाचे सदस्य श्री. सुकथनकर यांचे अध्यक्षतेखाली तज्ञ सभासदांची एक उपसमिती नेमली होती. या समितीने आपल्या अहवालाद्वारे आदिवासी उपयोजना राबविण्याच्या कार्यप्रणालीत जे आमूलाग्र बदल सुचविले व शिफारशी सुचविल्या, त्या शासनाने स्वीकृत करून त्यानुसार १९९३-९४ पासून राज्याची वार्षिक आदिवासी उपयोजना स्वतंत्रपणे तयार केली जात आहे.

सन २०२६-२७ या आर्थिक वर्षाकरिता आदिवासी विकास विभाग अर्थसंकल्पीय तरतूद

(रु. कोटीत)

अनुक्रमांक	खर्चाचे प्रकार	तरतूद
१. अनिवार्य खर्च	...	६२५.६९७६
२. कार्यक्रमांवरील खर्च—		
(अ) जिल्हा योजना	...	३०१४.४९
(ब) आदिवासी विकास विभाग—	...	१०५१०.५८४५
आस्थापना खर्च	... रु. ३०५१.३४३२ कोटी	
शैक्षणिक बांधील खर्च	... रु. २५७४.४२७४ कोटी	
इतर विकास योजना	... रु. ४७२७.८१३९ कोटी	
केंद्र योजनांना समरूप राज्य हिस्से	... रु. १५७.०० कोटी	
(क) इतर प्रशासकीय विभाग—	...	८१९७.९२५५
आस्थापना खर्च	... रु. १६७.०४४४ कोटी	
केंद्र योजनांना समरूप राज्य हिस्सा	... रु. ३५५९.४२९२ कोटी	
इतर राज्य योजना	... रु. ४४७१.४५१९ कोटी	
	(अ+ब+क)	२१७२३.००००
केंद्र पुरस्कृत योजना (Shadow Provision)	...	५३३४.५३६८
● आदिवासी विकास विभाग	... रु. १७८६.०००९ कोटी	
● इतर प्रशासकीय विभाग	... रु. ३५४८.५३५९ कोटी	
	एकूण कार्यक्रम खर्च	२७०५७.५३६८
	एकूण आदिवासी विकास (१+२)	२७६८३.२३४४

आदिवासी विकास विभागास सन २०२६-२७ या आर्थिक वर्षाकरिता अनिवार्य खर्च अंतर्गत रु. ६२५.६९७६ कोटी तरतूद अर्थसंकल्पित करण्यात आली आहे.

राज्य वार्षिक कार्यक्रम सन २०२६-२७ चे आकारमान एकूण रु. २७५६२६.१६ कोटी इतके आहे. त्यापैकी कार्यक्रम खर्चाकरिता आदिवासी घटक कार्यक्रमास सन २०२६-२७ करिता नियोजन विभागाने रु. २१७२३.०० कोटी नियतव्यय उपलब्ध करून दिलेला आहे. सदर नियतव्ययाचे एकूण राज्य वार्षिक कार्यक्रमाशी प्रमाण ७.८८ % इतके आहे. प्राप्त झालेल्या नियतव्ययाचे वाटप करण्यासाठी मा. मंत्री (आदिवासी विकास) यांच्या अध्यक्षतेखाली झालेल्या राज्यस्तरीय बैठकीतील निर्णयानुसार जिल्हा वार्षिक आदिवासी घटक कार्यक्रमासाठी रु. ३०१४.४९ कोटी तरतूद अर्थसंकल्पित करण्यात आली असून राज्यस्तरीय आदिवासी घटक कार्यक्रमासाठी रु. १८७०८.५१ कोटी इतकी तरतूद अर्थसंकल्पित करण्यात आली आहे. राज्यस्तरीय योजनेंतर्गत आदिवासी विकास विभागाकरिता रु. १०५१०.५८४५ कोटी तर इतर प्रशासकीय विभागांकरिता रु. ८१९७.९२५५ कोटी इतकी तरतूद करण्यात आली आहे.

आदिवासी घटक कार्यक्रमांतर्गत केंद्र पुरस्कृत / केंद्र सहाय्यित योजनांच्या केंद्र हिश्याकरीता (shadow provision) रु. ५३३४.५३६८ कोटी एवढी तरतूद अर्थसंकल्पित करण्यात आलेली असून यामध्ये आदिवासी विकास विभागाच्या योजनांकरीता रु.१७८६.०००९ कोटी तर इतर प्रशासकीय विभागांच्या योजनांकरीता रु. ३५४८.५३५९ कोटी इतकी तरतूद करण्यात आली आहे.

उपरोक्तप्रमाणे आदिवासी घटक कार्यक्रमांतर्गत सन २०२६-२७ या आर्थिक वर्षाकरिता कार्यक्रम खर्चाकरीता सद्यस्थितीत एकूण रु. १८७०८.५१ कोटी तरतूद अर्थसंकल्पित करण्यात आलेली आहे.

• आदिवासी विकास विभागाच्या योजनांकरीता राज्यस्तरावरून रु.१०५१०.५८४५ कोटी व जिल्हा स्तरावरून रु.६७६.२४०३ कोटी अशी एकूण रु. १११८६.८२४८ कोटी तरतूद अर्थसंकल्पित करण्यात आली आहे. यापैकी प्रमुख योजनांना खालीलप्रमाणे तरतूद करण्यात आली आहे :-

राज्यस्तर योजना

(रु. कोटीत)

अनुक्रमांक	योजना	लेखाशीर्ष	रक्कम
महसुली योजना—			
१.	शासकीय आश्रमशाळा ...	२२२५ डी ७३४	२३०३.०२
२.	अनुदानित आश्रमशाळा ...	२२२५ एफ १२९	२०२५.००
३.	शासकीय वसतीगृहे ...	२२२५ डी ७२५	५४३.४२
४.	केंद्रवर्ती अर्थसंकल्प ...	२२२५ १७०४	३००.००
५.	नामांकित इंग्रजी माध्यमांच्या शाळांतील शिक्षण ...	२२२५ सी ९९९	२५०.००
६.	ठक्करबाप्पा आदिवासी वस्ती सुधार योजना ...	२२२५ डी ७४३	२००.००
७.	पंडित दिनदयाळ उपाध्याय स्वयम योजना ...	२२२५ ई ०२४	२११.५२
८.	राज्य लोकसेवा/संघ लोकसेवा आयोग स्पर्धा परीक्षा प्रशिक्षण ...	२२२५ डी ३८७	१५०.००
९.	पोस्ट मॅट्रीक शिष्यवृत्ती (राज्य हिस्सा २५ %) ...	२२२५ डी ९४१	१३४.००
१०.	शासकीय आश्रमशाळा इमारत दुरुस्ती ...	२०५९ ४६८३	१३०.००
११.	ग्रामीण रस्ते दुरुस्ती ...	३०५४ २७२२	१००.००
१२.	आदिम जमाती विकास कार्यक्रम ...	२२२५ सी ८८५	१००.००
१३.	शिक्षण फी व परीक्षा फी ...	२२२५ एफ ०९४	१००.००
१४.	कौशल्य विकास योजना ...	२२२५ डी २६२	१००.००
१५.	योजनांची विविध माध्यमांमार्फत माहिती व प्रसिद्धी... ..	२२२५ ४११३	७०.००
१६.	वैद्यकीय व तत्सम महाविद्यालये फी प्रतिपूर्ती ...	२२२५ ३५२९	६०.००
१७.	शबरी आदिवासी विकास महामंडळास आर्थिक सहाय्य ...	२४२५ १३५९	५९.८०
१८.	अनुसूचित जमातीच्या उमेदवारांना पी. एच. डी. अभ्यासक्रमासाठी अधिछात्रवृत्ती देणे ...	२२२५ एफ ७७३	३७.५०
१९.	शासकीय वसतीगृह इमारत दुरुस्ती ...	२०५९ ४६७४	३१.००
२०.	परदेशी शिक्षणाकरिता शिष्यवृत्ती ...	२२२५ ४०९८	२०.००
२१.	आदिवासी विकास महामंडळ यांस सहाय्य ...	२४२५ ०८५३	६.८०
भांडवली योजना—			
अनुक्रमांक	योजना	लेखाशीर्ष	रक्कम
१.	शासकीय आश्रमशाळा बांधकाम (टिएसपी १४८७.०० + ओटीएसपी ४५०.००)	४२२५ ११०९/ ४२२५ १११८	१९३७.००
२.	रस्ते विकास (बिरसा मुंडा रस्ते)	५०५४ ५११७	८००.००
३.	शासकीय वसतीगृहे बांधकाम (टिएसपी ११२.०० + ओटीएसपी ३९०.००)	४२२५ १०८३/ ४२२५ १०९२	५०२.००
४.	कार्यालयीन इमारत बांधकाम	४०५९ ०२३३	६०.००
५.	संग्रहालय	४२२५ ०४४३	४०.००
६.	इंग्रजी माध्यमाच्या आश्रमशाळा बांधकाम	४२२५ ०५३२	१३.६०
७.	भूसंपादन	४२२५ ०१३१	३.००
८.	समाज मंदिर बांधकाम	४२२५ ११५४	२.००

जिल्हास्तर योजना—

अनुक्रमांक	योजना	लेखाशीर्ष	रक्कम
१.	सुवर्णमहोत्सवी पूर्व माध्यमिक शिष्यवृत्ती ...	TT२४००३१	१९५.१२
२.	ठक्करबाप्पा आदिवासी वस्ती सुधारणा ...	TT२४००२२	१९५.६४
३.	नाविन्यपूर्ण योजना ...	TT२४००४०	५९.७०
४.	समाजमंदिर बांधकाम ...	TT२४००४३	५३.५५
५.	आश्रमशाळा इमारत दुरुस्ती...	TT२४००४१	११.६०
६.	स्वाभिमान सबलीकरण योजना ...	TT२४००२१	८.३४
७.	पारधी समाजाच्या विकासाकरिता विविध योजना ...	TT२४००३९	३१.३०
८.	कार्यालयीन इमारत दुरुस्ती...	TH३१००४/ TH३१००६	४२.२८
९.	शासकीय निवासस्थाने इमारत दुरुस्ती ...	TH३१०००३/ TH३१००५	३८.१९
१०.	शासकीय वसतीगृह इमारत दुरुस्ती ...	TH२४००४२	११.०८
११.	कन्यादान योजना ...	TT२४००३३	४.९१

**आदिवासी विकास विभागाच्या अधिनस्त महत्वाच्या विकास क्षेत्रासाठी
सन २०२६-२७ करीता करण्यात आलेल्या तरतुदी**

- आदिवासी विकास विभागामार्फत ४९७ शासकीय आश्रमशाळा, ५५६ अनुदानित आश्रमशाळा, १५१ नामांकित शाळा, ४९० शासकीय वसतीगृहे, स्वयंमं योजनेतर्गत अर्थसहाय्य, तसेच सैनिकी शाळा तुकडीला अर्थसहाय्य असे शैक्षणिक उपक्रम राबविण्यात येतात. अशा शैक्षणिक बांधील योजनांकरीता रु.२५७४.४२७४ कोटी इतकी तरतूद अर्थसंकल्पित करण्यात आली आहे.
- विद्यार्थ्यांची शिष्यवृत्ती, विद्यावेतन, परिक्षा फी व शिक्षण शुल्क, निर्वाहभत्ता, अधिछात्रवृत्ती, लोकसेवा आयोग स्पर्धा परीक्षा प्रशिक्षण, गुणवत्ता वाढविण्यासाठी विशेष शिकवणी, पोलीस / सैन्यदल भरतीपूर्व प्रशिक्षण अशा प्रशिक्षण कार्यक्रमांकरीता इ. बाबींकरीता रु.३८७.५९०९ कोटी इतकी तरतूद अर्थसंकल्पित करण्यात आली आहे.
- आश्रमशाळा बांधकाम/ वसतीगृह बांधकाम/ इंग्रजी माध्यमाच्या आश्रमशाळा बांधकाम/ भुमिसंपादन/ कार्यालयीन इमारत बांधकाम / समाज मंदीर बांधकाम / संग्रहालय अशा इमारत बांधकामविषयक योजनांकरीता रु.२५५७.६००३ कोटी एवढी तरतूद अर्थसंकल्पित करण्यात आली आहे.
- पेसा क्षेत्रातील ग्रामपंचायतींना ५ टक्के अबंध निधी अर्थसहाय्य याकरीता रु.२६७.८९ कोटीची तरतूद अर्थसंकल्पित करण्यात आली आहे. ठक्कर बाप्पा आदिवासी वस्ती सुधारणा योजनेतर्गत राज्य स्तरावर रु.२००.०० कोटी व जिल्हा स्तरावर रु.१९५.१४ कोटी इतकी तरतूद अर्थसंकल्पित करण्यात आली आहे. अशा रीतीने ग्रामपंचायत / गावपाडे स्तरावरील मूलभूत सुविधा कामांकरीता सन २०२६-२७ या वर्षात रु.६६३.०३ कोटी इतकी तरतूद अर्थसंकल्पित करण्यात आली आहे.
- आदिवासी लाभार्थ्यांच्या घरकुलासाठी प्रधानमंत्री आवास घरकुल योजनेतर्गत राज्य हिश्यासाठी रु.१२३२.०० कोटी एवढी भरीव तरतूद राज्य नियतव्ययामधून अर्थसंकल्पित करण्यात आली आहे.
- स्थानिक गरजेस अनुरूप आवश्यक योजना राबविण्यासाठी केंद्रवर्ती अर्थसंकल्प योजनेसाठी रु. ३००.०० कोटी तरतूद अर्थसंकल्पित करण्यात आली आहे. आदिम जमाती विकास योजनेतर्गत रु.१०० कोटी तरतूद अर्थसंकल्पित आहे.
- रस्ते व पूल विकास शिर्षासाठी राज्यस्तरावरून रु.८००.०० कोटी तर, रस्ते सुधारणा व दुरुस्तीसाठी रु.१००.०० कोटी अशी एकूण रु.९००.०० कोटीची तरतूद करण्यात आली आहे. याशिवाय जिल्हा स्तरावरून रस्ते व पूल विकास शिर्षासाठी रु.३३३.५९४८ कोटी एवढी तरतूद अर्थसंकल्पित करण्यात आली आहे. अशी एकूण रस्तेविकास क्षेत्रासाठी रु. १२३३.५९ कोटी तरतूद अर्थसंकल्पित करण्यात आली आहे.

विभागाच्या महत्त्वाच्या योजनांची संक्षिप्त माहिती

(१) शासकीय आश्रमशाळा समूह :- (लेखाशिर्ष २२२५डी७३४)

सदर योजनेतर्गत आदिवासी मुलांना निवासी शिक्षण, भोजन, बेडींग साहित्य तसेच इतर आवश्यक शैक्षणिक सुविधा उपलब्ध करून दिल्या जातात. सन २०१७-१८ पासून विद्यार्थ्यांचे शैक्षणिक साहित्य तसेच साधन सामग्री खरेदी करीता आवश्यक रक्कम विद्यार्थ्यांच्या थेट बँक खात्यात जमा करण्याचा निर्णय घेण्यात आलेला आहे. सन २०२५-२६ या शैक्षणिक वर्षात ५०० शासकीय आश्रमशाळांमध्ये मुले ९३,८३४ व मुली १,१०,३४१ असे एकूण २,०४,१७५ विद्यार्थी प्रवेशित आहेत. सन २०२६-२७ या वर्षात सदर योजनेकरीता रु.२३०३.०२ कोटीची तरतुद करण्यात आली आहे.

(२) अनुदानित आश्रमशाळा :- (लेखाशिर्ष २२२५एफ१२९)

महाराष्ट्र राज्यात आदिवासी विकास विभागामार्फत एकूण ५५६ अनुदानित आश्रमशाळा मंजूर असून त्यापैकी ६४ प्राथमिक अनुदानित आश्रमशाळा व ४९२ माध्यमिक अनुदानित आश्रमशाळा स्वयंसेवी संस्थांमार्फत चालविल्या जातात. सदर ४९२ माध्यमिक आश्रमशाळांपैकी १५५ आश्रमशाळांमध्ये कनिष्ठ महाविद्यालये चालविण्यात येतात. सन २०२५-२६ या शैक्षणिक वर्षात अनुदानित आश्रमशाळांमध्ये मुले १,४०,२५४ व मुली १,२१,५८२ असे एकूण २,६१,८३६ इतके विद्यार्थी प्रवेशित आहेत. अनुदानित आश्रमशाळांना वेतन अनुदान, परिरक्षण अनुदान, आकस्मिक खर्च अनुदान मंजूर करण्यात येते. सन २०२६- २७ साठी या योजनेकरीता रु.२०२५.०० कोटी ची तरतुद करण्यात आली आहे.

(३) अनुसूचित जमातीच्या मुला-मुलींसाठी शासकीय वसतिगृह :- (लेखाशिर्ष २२२५डी७२५)

आदिवासी विद्यार्थ्यांना गांव, तालुका, जिल्हा व विभागाच्या ठिकाणी माध्यमिक व महाविद्यालयीन शिक्षण घेण्यास प्रोत्साहन मिळावे म्हणून शासकीय वसतीगृह सुरु करण्यात आली आहेत. राज्यात ४९० शासकीय वसतीगृहे कार्यरत आहेत. सन २०२५-२६ या शैक्षणिक वर्षात अनुदानित आश्रमशाळांमध्ये मुले ३४,९२१ व मुली २३,८४८ असे एकूण ५८,७६९ इतके विद्यार्थी प्रवेशित आहेत.

सदर वसतीगृहामध्ये विद्यार्थ्यांना मोफत भोजन, निवास व आवश्यक शैक्षणिक साहित्य पुरवण्यात येते. सन २०१७-१८ पासून बेडींग साहित्य, वह्या, पुस्तके, शैक्षणिक साहित्य इत्यादी उपलब्ध करून घेण्याकरीता विद्यार्थ्यांच्या बँक खात्यावर थेट निधी जमा करण्याबाबत निर्णय घेण्यात आला असून सन २०१८-१९ पासून महानगर, विभागीय आणि जिल्हास्तरावरील शासकीय वसतीगृहातील विद्यार्थ्यांना आहाराकरीता थेट लाभ हस्तांतर (DBT) योजनेद्वारे लाभ देण्याचा निर्णय घेण्यात आलेला आहे. सन २०२६-२७ साठी या योजनेकरीता रु.५४३.४२ कोटीची तरतुद करण्यात आली आहे.

(४) नामांकित निवासी शाळेत अनुसूचित जमातीच्या विद्यार्थ्यांना शिक्षण देणे :- (लेखाशिर्ष २२२५सी९९९)

अनुसूचित जमातीच्या विद्यार्थ्यांना नामांकित शाळांमध्ये इंग्रजी माध्यमातून शिक्षण देणे या उद्देशाने सदर योजना सुरु करण्यात आली असून नामांकित शाळेमार्फत विद्यार्थ्यांना पुरविण्यात येत असलेल्या शैक्षणिक व निवासी सुविधांचा खर्च शासनमार्फत करण्यात येतो. सन २०२५-२६ या शैक्षणिक वर्षात नामांकित निवासी शाळांमध्ये मुले २१,१९१, मुली १६,८४४ व १८ तृतीयपंथी विद्यार्थी असे एकूण ३८,०५३ इतके विद्यार्थी प्रवेशित आहेत.

सदर योजनेतर्गत शाळांची निवड व त्यांचा दर्जा निश्चित करून दर्जानुसार थेट शाळांना निधी वितरीत करण्याची ऑनलाईन संगणक प्रणाली विकसित करण्यात आली आहे. सन २०२६-२७ साठी या योजनेकरीता रु.२५०.०० कोटी ची तरतुद करण्यात आली आहे.

(५) पंडित दीनदयाल उपाध्याय स्वयं योजना :- (लेखाशिर्ष २२२५ई०२४)

अनुसूचित जमातीच्या विद्यार्थ्यांसाठी दिनांक १५ ऑक्टोबर, २०१६ रोजीच्या शासन निर्णयान्वये “पंडित दीनदयाल उपाध्याय स्वयं योजना” सुरु केली आहे. सदर योजनेतर्गत वसतिगृहात प्रवेश न मिळालेल्या अनुसूचित जमातीच्या विद्यार्थ्यांना उच्च शिक्षण घेण्यासाठी भोजन, निवास व इतर शैक्षणिक सुविधा उपलब्ध करून घेण्यासाठी थेट लाभ हस्तांतरण प्रक्रियेनुसार पात्र विद्यार्थ्यांच्या आधार संलग्न असलेल्या बँक खात्यामध्ये रक्कम वितरीत करण्यात येत आहे.

सन २०१७-१८ पर्यंत सदर योजनेतर्गत महानगर, विभाग स्तर व जिल्हा स्तर या ठिकाणी कार्यरत शैक्षणिक संस्थांमधील विद्यार्थ्यांना सदर योजनेतर्गत लाभ देण्यात येत होता. शासन निर्णय दि. २७.११.२०१८ अन्वये सन २०१८-१९ पासून तालुका स्तरावरील कार्यरत शैक्षणिक संस्थांमधील विद्यार्थ्यांना देखील योजनेचा लाभ देण्याची सुरुवात करण्यात आलेली आहे. सदर योजनेकरीता सन २०२६-२७ या आर्थिक वर्षाकरीता रु.२११.५२ कोटी इतकी तरतुद करण्यात आलेली आहे.

(६) पेसा ५ टक्के अबंध निधी योजना :- (जिल्हा योजनेकरीता उपशीर्ष - TL- १७००१३)

सन २०१५-१६ या वर्षापासून राज्यातील अनुसूचित क्षेत्रातील ग्रामपंचायतींना आदिवासी उपयोजनेतर्गत ५% अबंध निधी योजना सुरु करण्यात आली आहे. सदर योजनेकरीता अनुसूचित क्षेत्रामधील १३ जिल्ह्यांना सन २०२६-२७ करीता रु.२६७.८९ कोटी इतकी तरतुद करण्यात आलेली आहे.

(७) ठक्कर बाप्पा आदिवासी वस्ती सुधारणा :- (लेखाशिर्ष २२२५डी७४३)

राज्यातील नागरी व ग्रामीण क्षेत्रातील अनुसूचित जमाती घटकांच्या वस्त्यांना/ गावांना पायाभूत सुविधा उपलब्ध करून देण्यासाठी ठक्कर बाप्पा आदिवासी वस्ती सुधारणा योजना सन २००४-०५ या वर्षापासून राबविण्यात येत आहे. त्यामध्ये वेळोवेळी कालानुरूप आवश्यक बदल करण्यात आले आहेत. शासनाने सन २०२२-२३ पासून राज्यातील अनुसूचित जमाती घटकांच्या वस्ती/ गावांचा विकास करण्याबाबत सुचविण्यात येणाऱ्या कामांना शासन स्तरावरून व जिल्हास्तरावरून मान्यता देऊन राज्य व जिल्हास्तरावरून योजना राबविण्याचा व या योजनेतर्गत घ्यावयाची कामे, अंमलबजावणी यंत्रणा व इतर निकष सुधारीत करण्याचा निर्णय दि. ३.०२.२०२३ च्या शासन निर्णयान्वये घेण्यात आला आहे. सदर योजनेकरीता सन २०२६-२७ या आर्थिक वर्षाकरीता रु. २००.०० कोटी इतकी तरतुद करण्यात आलेली आहे. याव्यतिरिक्त जिल्हा स्तरावर रु.१९५.१४ कोटी इतकी तरतुद अर्थसंकल्पित करण्यात आली आहे.

(८) न्युक्लिअस बजेट :- (लेखाशिर्ष २२२५ १७०४)

ज्या योजना आदिवासी विकास किंवा कल्याणाच्या दृष्टीने स्थलकालानुरूप आवश्यक आहेत आणि त्या योजनांचा समावेश अर्थसंकल्पात नाही अशा अभिनव स्वरूपाच्या स्थानिक महत्वाच्या योजना, तांत्रिक औपचारिकतेमुळे दीर्घ कालावधीकरीता अडकून न पडता स्थानिक पातळीवर तातडीने आणि प्रभावीपणे कार्यान्वित करून त्यांचा लाभ गरजू आदिवासींना प्रत्यक्ष मिळवून देणे हा योजनेचा गाभा आहे. तथापि, या योजनेमध्ये लाभार्थींना कर्ज देणे अपेक्षित नाही. न्युक्लिअस बजेट योजनेतर्गत प्रत्येक आदिवासी व्यक्तिस/कुटुंबास लाभार्थी आर्थिक मर्यादा रु.५०,०००/- आहे. या योजनेतर्गत २ किंवा ३ किंवा त्यापेक्षा अधिक आदिवासी लाभार्थी एकत्र आले तर सामुहिक प्रकल्प/कार्यक्रम सुध्दा मंजूर करता येतात व अशा प्रकल्पात एकूण कमाल मर्यादा रु.७,५०,०००/- आहेत.

या योजनेतर्गत आदिवासी महिलांना सर्वांगीण सक्षम बनवून सन्मान प्राप्त करून देण्याच्या दृष्टीने राणी दुर्गावती आदिवासी महिला सक्षमीकरण योजना चालू करण्यास दिनांक ०७.०८.२०२५ रोजीच्या शासन निर्णयान्वये मान्यता देण्यात आली आहे. आदिवासी महिलांचे अधिकाधिक स्वयंसहाय्यता बचत गट निर्माण होऊन अशा बचत गटांच्या सक्षमीकरणासाठी महिला आर्थिक विकास महामंडळ तसेच अन्य विभागामार्फत देण्यात येणाऱ्या योजनांचा लाभ अधिकाधिक आदिवासी महिलांना मिळावा, या उद्देशाने आदिवासी महिला बचत गटांना स्वहिस्सा भरण्यासाठी त्यांनी मागणी केल्यास रु. ७,५०,०००/- च्या मर्यादेत केंद्रवर्ती अर्थसंकल्प योजनेच्या अटी व शर्तीच्या अधीन राहून सदर योजनेमधून सदर लाभार्थी हिस्सा शासनामार्फत उपलब्ध करून देण्यात येणार आहे. सन २०२६-२७ साठी सदर योजनेकरीता एकूण रु. ३००.०० कोटी तरतुद करण्यात आली आहे.

(९) एकलव्य मॉडेल रेसिडेंशियल स्कूल (EMRS) :- (लेखाशिर्ष २२२५ २५८७)

अनुसूचित जमातीच्या विद्यार्थ्यांना दर्जेदार शिक्षण देणे, विद्यार्थी अष्टपैलू व्हावेत म्हणून शिक्षणाव्यतिरिक्त खेळ, सांस्कृतिक कार्यक्रम, व्यावसायिक प्रशिक्षण व विशेष पाठयेतर शिक्षण देणे यासाठी केंद्र शासनामार्फत नवोदय विद्यालयाच्या धर्तीवर आदिवासी विद्यार्थ्यांसाठी राज्यस्तरावरील महाराष्ट्र ट्रायबल पब्लिक स्कूल सोसायटी मार्फत एकलव्य मॉडेल रेसिडेंशियल स्कूल सुरु केले आहेत. भारतीय संविधानाच्या अनुच्छेद २७५ (१) अंतर्गत वितरित होणाऱ्या अनुदानातून महाराष्ट्र राज्यात इंग्रजी माध्यमाच्या (CBSE) ३९ एकलव्य मॉडेल रेसिडेंशियल स्कूल मंजूर झालेल्या आहेत. यापैकी ३७ एकलव्य मॉडेल रेसिडेंशियल स्कूल सुरु करण्यात आल्या आहेत. सन २०२५-२६ या शैक्षणिक वर्षामध्ये एकूण मुले ५५९८+५६८८ मुली असे एकूण ११,२८६ विद्यार्थी प्रवेशित आहेत. सन २०२२-२०२३ या शैक्षणिक वर्षापासून रु.१,४७,०६२/-अनुदान अनुज्ञेय झाले आहे. सन २०२६-२७ साठी सदर योजनेकरीता एकूण रु.१३.५० कोटी तरतुद करण्यात आली आहे.

(१०) भारतरत्न डॉ. ए. पी. जे. अब्दुल कलाम अमृत आहार योजना :- (जिल्हा योजना उपशीर्ष - TX - २९०००४)

अनुसूचित क्षेत्रात कमी वजनाची बालके जन्मास येणे, कुपोषण इत्यादीवर मात करणे तसेच महिला व बालकांच्या पोषणामध्ये वाढ करण्यासाठी शासनाद्वारे गरोदर स्त्रिया, स्तनदा माता आणि ७ महिने ते ६ वर्ष वयोगटातील बालकांसाठी भारतरत्न डॉ. ए. पी. जे. अब्दुल कलाम अमृत आहार योजना दि. १८/११/२०१५ रोजीच्या शासन निर्णयान्वये सुरु केलेली आहे. या योजनेची व्याप्ती आता वाढविण्यात आली असून याद्वारे गरोदर स्त्रिया व स्तनदा माता यांना आठवड्यातून ६ दिवस एक वेळ चौरस आहार देण्यात येत असून सन २०२६-२७ साठी या योजनेकरीता रु.२४७.११ कोटीची तरतुद करण्यात आली आहे.

(११) अनुसूचित जमातीच्या उमेदवारांना पी.एच.डी. अभ्यासक्रमासाठी अधिछात्रवृत्ती देणे :- (लेखाशिर्ष २२२५ एफ ७७३)

दि.०३ फेब्रुवारी, २०२३ रोजी याबाबतचा शासन निर्णय निर्गमित करण्यात आला आहे. या योजनेतर्गत आतापर्यंत पी.एच.डी. अभ्यासक्रमाच्या संशोधन अधिछात्रवृत्तीकरीता राज्यातील अनुसूचित जमातीच्या २६९ उमेदवार प्रवेशित आहेत. सन २०२६-२७ साठी सदर योजनेकरीता एकूण रु. ३७.५१ कोटी तरतुद करण्यात आली आहे.

आदिवासी घटक कार्यक्रमांतर्गत अनुसूचित जमातीच्या लाभार्थ्यांकरिता इतर प्रशासकीय विभागाच्या प्रमुख योजनांना खालीलप्रमाणे तरतूद अर्थसंकल्पित करण्यात आली आहे.

(रु. कोटीमध्ये)

राज्यस्तरीय योजना १	रक्कम २	जिल्हास्तरीय योजना ३	रक्कम ४
ग्रामविकास विभाग - रु. २१६१.१३९१ कोटी-			
पेसा ग्रामपंचायतींना ५ % अबंध निधी (पेसा कक्ष)	...	पेसा ग्रामपंचायतींना ५ % अबंध निधी	...
ग्रामीण जीवोन्नती अभियान	६.९२	यात्रास्थळांचा विकास	२६७.८९
प्रधानमंत्री आवास योजना	१४२.५१	रस्ते विकास	१५.४६
पुनर्रचित राष्ट्रीय ग्राम स्वराज्य अभियान-पंच, सरपंच, सचिव, अशासकीय सदस्यांना प्रशिक्षण	१२३२.००	साकव बांधकाम	२९५.२४
पंडीत दीनदयाल घरकूल जागा खरेदी योजना	५.००		३८.३५
आजीवीका अंतर्गत कौशल्य विकासासाठी विशेष प्रकल्पावरील वित्तीय सहाय्य	...		
प्रधानमंत्री जनजाती आदिवासी न्याय महाअभियान (पीएम-जनमन) अंतर्गत आदिम जमातीमधील कुटूंबासाठी आवास योजना	१५०.००		
महिला किसान सशक्तीकरण परियोजना	...		
एकूण	५.२६९१		
	१५४४.२०		६१६.९४
सार्वजनिक आरोग्य विभाग - रु. ९१७.१० कोटी-			
महात्मा ज्योतिबा फुले जनआरोग्य योजना	...	आदिवासी भागातील आरोग्य संस्थांची स्थापना/श्रेणीवाद/ बळकटीकरण	२५४.४५
राष्ट्रीय ग्रामीण आरोग्य अभियान	३००.००	संवेदनशील भागात फिरत्या पथकाद्वारे आरोग्य तपासणी (नवसंजीवनी)	८३.४८
आयुषमान भारत प्रधानमंत्री जन आरोग्य योजना	१७२.००	हिवताप निर्मुलन	१९.०४
प्रधानमंत्री आयुषमान भारत आरोग्य पायाभूत योजना	५७.००	इतर योजना	१.१३
राष्ट्रीय आयुष अभियान (राज्य हिस्सा)	२७.००		
	३.००		
एकूण	५५९.००		३५८.१०
सामाजिक न्याय व विशेष सहाय्य विभाग - रु. ९५७.९१ कोटी-			
संजय गांधी निराधार अनुदान योजना	...		
श्रावणबाळ निवृत्तीवेतन योजना	३५०.००		
वसतीगृहांना सहायक अनुदान	६००.००		
	७.९१.००		
एकूण	९५७.९१		
ऊर्जा विभाग - रु. ९८४.४७ कोटी-			
कृषिपंप ग्राहकांना वीज दरात सवलतीपोटी अनुदान	...	वीज वितरण विषयक सुविधा पुरविणे, वीज वितरण कंपनी मर्यादित यांना अनुदान	१३२.९३
महाराष्ट्र राज्य वीज वितरण कंपनी मर्यादित यांना अनुदान.	५९४.००	मेडा संस्था/अपारंपरिक ऊर्जा विकास	५७.५४
	२००.००		
एकूण	७९४.००		१९०.४७
महिला व बाल विकास विभाग - रु. ३०२.१३ कोटी-			
मुख्यमंत्री माझी लाडकी बहीण योजना	२५००.००	डॉ. ए. पी. जे. अब्दुल कलाम आहार योजना	२४७.११
प्रधानमंत्री मातृवंदना योजना	११.२८	अंगणवाडी बांधकाम	३३.८२
एकात्मिक बालविकास सेवा योजना	१०९.५९	महिला बालकल्याण समिती सहाय्य	१८.६२
किशोरवयीन मुलींकरिता योजना	१.४१	इतर	२.५८
एकूण	२६२२.२८	एकूण	३०२.१३

(रु. कोटीमध्ये)

राज्यस्तरीय योजना १	रक्कम २	जिल्हास्तरीय योजना ३	रक्कम ४		
शालेय शिक्षण विभाग - रु. ४२७.३७ कोटी-					
आदिवासी क्षेत्रातील माध्यमिक शाळांना अनुदान	...	११०.८८	क्रीडा सुविधा उपलब्ध करून देणे	...	१७.३३
उच्च माध्यमिक शाळांना अनुदान	...	७.३१	व्यायाम शाळांचा विकास	...	१४.४९
सैनिकी शाळांना अनुदान	...	४१.५५	इतर	...	०.५६
समग्र शिक्षा अभियान	...	११०.००			
प्रधानमंत्री पोषण शक्ती निर्माण (शालेय पोषण आहार योजना)	...	७६.०८			
धरती आबा जनजातीय ग्राम उत्कर्ष अभियान	...	२४.२०			
राज्यात पीएम श्री शाळा विकसीत करणे	...	१०.००			
प्रधानमंत्री जनजाती आदिवासी न्याय महा अभियान (पीएम-जनमन)	...	५.००			
नवभारत साक्षरता कार्यक्रम (राज्य हिस्सा)	...	०.४४			
जागतिक बँकेद्वारे अर्थसहाय्य केल्या जाणाऱ्या राज्यातील शिक्षण पद्धतीचे अध्यापन, अध्ययन व परिणाम यांचे बळकटीकरण (स्टार्स)	...	९.५२			
एकूण	...	३९४.९९		...	३२.३८
कृषि विभाग - रु. ८०७.१३ कोटी-					
कृषि विद्यापीठांना अनुदान	...	११.९६	बिरसा मुंडा कृषि क्रांती योजना	...	१३४.०८
केंद्र योजनेतर्गत कृषि उन्नती योजनेतर्गत विविध कार्यक्रमांच्या समरूप राज्य हिश्यांकरिता	...	६६१.०९			
एकूण	...	६७३.०५		...	१३४.०८
जलसंधारण व मृद संधारण विभाग - रु. २३१.६० कोटी-					
आदिवासी क्षेत्रातील लघुपाटबंधारे प्रकल्प (१०० ते २५० हे.).	...	४०.००	स्थानिक क्षेत्र लघुपाटबंधारे प्रकल्प (० ते १०० हे.)	...	१४१.३१
प्रधानमंत्री कृषि सिंचन योजना (राज्य हिस्सा)	...	५.००	मृद संधारण उपयोजना	...	४५.२९
एकूण	...	४५.००		...	१८६.६०
पाणी पुरवठा व स्वच्छता विभाग - रु. ५२७.७३ कोटी-					
राष्ट्रीय ग्रामीण पेयजल कार्यक्रम (राज्य हिस्सा)	...	४००.००	नळाने पाणी पुरवठा	...	१९.२८
स्वच्छ भारत अभियानांतर्गत वैयक्तिक शौचालये बांधणे (राज्य हिस्सा).	...	५०.००	आश्रम शाळांना पाणी पुरवठा	...	४४.६१
			विहिर व कूपनलिका व हातपंप	...	१३.७४
एकूण	...	४५०.००		...	७७.६३
वन विभाग - रु. २२७.४३ कोटी-					
केंद्र पुरस्कृत योजनांचे राज्य हिस्से	...	७.८२	दगडी बांध	...	८९.६९
			पुनर्वनीकरण	...	१६.८६
			रोपवाटीका	...	१६.८३
			एकात्मिक जंगल विकास कार्यक्रम	...	२६.१०
			आगीपासून वनांचे संरक्षण	...	१७.६५
			गौणवनोपज विकास	...	७.७३
			औद्योगिक/व्यापारी उपयोगासाठी वनझाडे लागवड	...	१५.६२
			इतर योजना	...	२९.१३
एकूण	...	७.८२		...	२१९.६१

राज्यस्तरीय योजना	रक्कम	जिल्हास्तरीय योजना	रक्कम
१	२	३	४
कौशल्य विकास विभाग - रु. ८६.६९ कोटी-			
औद्योगिक प्रशिक्षण संस्था- कारागीर व पर्यवेषक यांचे प्रशिक्षण विस्तार	३.६८	औद्योगिक प्रशिक्षण संस्था विकास व व्यावसायिक शिक्षण...	५४.९५
औद्योगिक प्रशिक्षण संस्थांचे बांधकाम	...	औद्योगिक प्रशिक्षण संस्था बांधकाम	२८.८६
एकूण	३.६८		८३.०९
नगर विकास विभाग - रु. ४८.९२ कोटी-			
आदिवासी नागरी वस्ती सुधारणा कार्यक्रम	३.००	नगरोत्थान अभियान	४२.९२
नगरोत्थान अभियान	३.००		...
एकूण	६.००		४२.९२
पशुसंवर्धन व मत्स्यविकास विभाग - रु. २७७.९७ कोटी-			
केंद्र पुरस्कृत योजनांचे राज्य हिस्से	१७.०९	पशुवैद्यकीय संस्था	२६.६५
प्रधानमंत्री मत्स्यसंपदा योजना	१०.००	गायी-म्हशी वाटप	२९.३४
		शेळ्या-मेंढ्या जनावरे वाटप	९.९५
		कुक्कुट पक्षी वाटप	४.५०
		खाद्य/औषध पुरवठा	१५.०४
		मत्स्यविकास	३.०६
		इतर योजना	६.२४
एकूण	२७.०९		८५.९८
उद्योग विभाग - रु. ५.०८ कोटी-			
मुख्यमंत्री रोजगार निर्मिती कार्यक्रम	३.००	बीज भांडवलाकरिता अर्थसहाय्य	०.०९
अनुसूचित जमाती प्रवर्गातील उद्योजकांसाठी विशेष सामूहिक प्रोत्साहन योजना	१.००	लघुउद्योग धरकांकरीता अनुदान व उद्योजकता प्रशिक्षण कार्यक्रम	०.९९
एकूण	४.००		१.०८
गृहनिर्माण विभाग - रु. ७५.८० कोटी-			
प्रधानमंत्री आवास योजना (शहरी) २.०	४०.००
(पीएमएवाय-यू २.०) (सर्वांसाठी घरे-वैयक्तिक स्वरूपातील बांधकाम या घटकांतर्गत अंमलबजावणी यंत्रणांना अनुदाने)			
प्रधानमंत्री आवास योजना (शहरी) २.०	१८.००
(पीएमएवाय-यू २.०) (सर्वांसाठी घरे-भागीदारी तत्वावर परवडणारी घरे या घटकांतर्गत अंमलबजावणी यंत्रणांना अनुदाने)			
प्रधानमंत्री आवास योजना (शहरी) २.०	१.२०
(पीएमएवाय-यू २.०) (सर्वांसाठी घरे-भाडेतत्वावर परवडणारी घरे या घटकांतर्गत अंमलबजावणी यंत्रणांना अनुदाने)			
सर्वांसाठी गृहनिर्माण-वैयक्तिक स्वरूपातील घरकुल बांधकाम या घटकांतर्गत अंमलबजावणी यंत्रणांना अनुदाने (बीएलसी) (प्रधानमंत्री आवास योजना) (शहरी)	४.००
सर्वांसाठी गृहनिर्माण-भागीदारी तत्वावर परवडणारी घरे या घटकांतर्गत अंमलबजावणी यंत्रणांना अनुदाने (एएचपी) (प्रधानमंत्री आवास योजना) (शहरी)	१२.००
सर्वांसाठी गृहनिर्माण-झोपडपट्ट्यांचा आहे तेथेच पुनर्विकास करणे (आयएसएसआर) (प्रधानमंत्री आवास योजना) (शहरी)	०.६०
एकूण	७५.८०		...
अन्न, नागरी पुरवठा व ग्राहक संरक्षण विभाग - रु. २५.०० कोटी-			
मुख्यमंत्री अन्नपूर्णा योजना	२५.००		...
एकूण	२५.००		...

तक्ता "अ"

आदिवासी घटक कार्यक्रमांतर्गत प्रशासकीय विभागनिहाय अर्थसंकल्पित केलेल्या तरतुदी दर्शविणारा तक्ता-२०२६-२०२७

(रुपये कोटीत)

अ. क्र.	प्रशासकीय विभाग	राज्यस्तर	जिल्हास्तर	एकूण	
१	२	३	४	५	
	आदिवासी विकास विभाग	...	१०५१०.५८	६७६.२४	१११८६.८२
१.	गृहनिर्माण विभाग	...	७५.८०	...	७५.८०
२.	ग्राम विकास विभाग	...	१५४४.२०	६१६.९४	२१६१.१४
३.	सार्वजनिक आरोग्य विभाग	...	५५९.००	३५८.१०	९१७.१०
४.	शालेय शिक्षण विभाग	...	३९४.९९	३२.३८	४२७.३७
५.	पाणी पुरवठा व स्वच्छता विभाग	...	४५०.००	७७.६३	५२७.६३
६.	उर्जा विभाग	...	७९४.००	१९०.४७	९८४.४७
७.	उद्योग विभाग	...	४.००	१.०८	५.०८
८.	सामाजिक न्याय व विशेष सहाय्य विभाग	...	९५७.९१	...	९५७.९१
९.	कृषि विभाग	...	६६५.८४	१३४.०८	७९९.९२
१०.	फलोत्पादन विभाग	...	७.२१	२.३०	९.५१
११.	पशुसंवर्धन विभाग	...	१७.०१	८२.९२	९९.९३
१२.	मत्स्यव्यवसाय विभाग	...	१०.००	३.०६	१३.०६
१३.	मृद व जलसंधारण विभाग	...	४५.००	१८६.६०	२३१.६०
१४.	नगर विकास विभाग	...	६.००	४२.९२	४८.९२
१५.	वन विभाग	...	७.८२	२१९.६१	२२७.४३
१६.	कौशल्य विकास, उद्योजगता व नाविन्यता विभाग	...	३.६८	८३.०१	८६.६८
१७.	सहकार व वस्त्रोद्योग विभाग	...	०.१३	४.८१	४.९४
१८.	अन्न, नागरी पुरवठा व ग्राहक संरक्षण विभाग	...	२५.००	...	२५.००
१९.	उच्च शिक्षण विभाग	...	८.०५	...	८.०५
२०.	महिला व बाल विकास विभाग	...	२६२२.२८	३०२.१३	२९२४.४१
२१.	वैद्यकीय शिक्षण विभाग	०.२१	०.२१
	एकूण वार्षिक आदिवासी घटक कार्यक्रम	...	१८७०८.५१	३०१४.४९	२१७२३.००
A.	इतर प्रशासकीय विभाग एकूण	...	८१९७.९३
B.
C.	जिल्हा वार्षिक आदिवासी घटक कार्यक्रम	...	३०१४.४९
	एकूण आदिवासी घटक कार्यक्रम(A+B+C)	...	२१७२३.००

तक्ता “ब”

जिल्हा वार्षिक आदिवासी घटक कार्यक्रमांतर्गत जिल्हानिहाय केलेल्या तरतुदी दर्शविणारा तक्ता—२०२६-२०२७

(रुपये हजारांत)

अ.क्र.	जिल्हा/लेखाशीर्ष	प्रत्यक्ष रकमा सन २०२४-२०२५	अर्थसंकल्पीय अंदाज सन २०२५-२०२६	सुधारित अंदाज सन २०२५-२०२६	अर्थसंकल्पीय अंदाज सन २०२६-२०२७
१	२	३	४	५	६
१.	अहिल्यानगर				
	२२२५E१९६ (महसुली) ...	४९९४६४	६४०७६२	६४०७६२	७०२२४७
	४२२५ १३४१ (भांडवली) ...	७९६५१	४२१४०	४२१४०	४७९५३
	६२२५ ०८१२ (कर्जे) ...	२००	२००	२००	२००
	एकूण अहिल्यानगर ...	५७९३१५	६८३१०२	६८३१०२	७५०४००
२.	अकोला				
	२२२५E३६५ (महसुली) ...	१२५९५०	१३७६५८	१३७६५८	१३८८९८
	४२२५ १५१२ (भांडवली) ...	२८५७८	२७५०४	२७५०४	३८१०२
	६२२५ ०९८४ (कर्जे)
	एकूण अकोला ...	१५४५२८	१६५१६२	१६५१६२	१७७०००
३.	अमरावती				
	२२२५E३५६ (महसुली) ...	९०७०९०	१०८९३९३	१०८९३९३	१२००७३८
	४२२५ १५०१ (भांडवली) ...	८४७००	१२५७००	१२५७००	१३२०००
	६२२५ ०९७५ (कर्जे) ...	७२	२६०	२६०	६२
	एकूण अमरावती ...	९९१८६२	१२१५३५३	१२१५३५३	१३३२८००
४.	बीड				
	२२२५E२५८ (महसुली) ...	१९८६६	१९८८१	१९८८१	२०६९८
	४२२५ १४०३ (भांडवली) ...	४२५२	४००२	४००२	५००२
	६२२५ ०८७७ (कर्जे)
	एकूण बीड ...	२४११८	२३८८३	२३८८३	२५७००
५.	भंडारा				
	२२२५E३११ (महसुली) ...	१०२४११	११३९१४	११३९१४	११९१००
	४२२५ १४६८ (भांडवली) ...	५०००	३०००
	६२२५ ०९३९ (कर्जे) ...	१५०	५०	५०	०
	एकूण भंडारा ...	१०७५६१	११३९६४	११३९६४	१२२१००
६.	बुलढाणा				
	२२२५E३८३ (महसुली) ...	१२३१००	१३१८५१	१३१८५१	१२३३७५
	४२२५ १५३९ (भांडवली) ...	५७७२९	६१९९६	६१९९६	८४४२५
	६२२५ १००४ (कर्जे) ...	९०	९०	९०	०
	एकूण बुलढाणा ...	१८०९१९	१९३९३७	१९३९३७	२०७८००
७.	चंद्रपूर				
	२२२५E३२९ (महसुली) ...	९१८२५२	१०३३७६४	१०३३७६४	१२२४४००
	४२२५ १४७७ (भांडवली) ...	११५७९९	१२४०६०	१२४०६०	१४०४००
	६२२५ ०९४८ (कर्जे) ...	२००	२००	२००	२००
	एकूण चंद्रपूर ...	१०३४२५१	११५८०२४	११५८०२४	१३६५०००

तक्ता "ब"-(चालू)

(रुपये हजारोंत)

१	२	३	४	५	६
८.	छत्रपती संभाजीनगर				
	२२२५E२११ (महसुली) ...	८२०११	९४६३५	९४६३५	५५४९६
	४२२५ १३६१ (भांडवली) ...	१७००३	१०००४	१०००४	५६६०४
	६२२५ ०८३२ (कर्जे)
	एकूण छत्रपती संभाजीनगर ...	९९०१४	१०४६३९	१०४६३९	११२१००
९.	धाराशिव				
	२२२५E२७६ (महसुली) ...	१२९९९७	२५२९२	२५२९२	२५३००
	४२२५ १४२१ (भांडवली)
	६२२५ ०८९५ (कर्जे)
	एकूण धाराशिव ...	१२९९९७	२५२९२	२५२९२	२५३००
१०.	धुळे				
	२२२५E१७८ (महसुली) ...	११४४१०८	१३९००९०	१३९००९०	१५४२८९१
	४२२५ १३२३ (भांडवली) ...	१११००३	१४७८९८	१४७८९८	१४४००७
	६२२५ ०७९७ (कर्जे)	१५०	१५०	२
	एकूण धुळे ...	१२५५१११	१५३८१३८	१५३८१३८	१६८६९००
११.	गडचिरोली				
	२२२५E३३८ (महसुली) ...	१६३४५१६	१६८६२९९	१६८६३००	१८७७७६२
	४२२५ १४८६ (भांडवली) ...	३५५४१०	३६४२१४	३६४२१४	३७२३३८
	६२२५ ०९५७ (कर्जे) ...	५०	१००	१००	१००
	एकूण गडचिरोली ...	१९८९९७६	२०५०६१३	२०५०६१४	२२५०२००
१२.	गोंदिया				
	२२२५E३४७ (महसुली) ...	४७६८७४	५२५५५२	५२५५५२	५७१२६४
	४२२५ १४९५ (भांडवली) ...	१०२०३२	१०२५१०	१०२५१०	१२१२३६
	६२२५ ०९६६ (कर्जे) ...	२००
	एकूण गोंदिया ...	५७९१०६	६२८०६२	६२८०६२	६९२५००
१३.	हिंगोली				
	२२२५E२८५ (महसुली) ...	१६१३८०	२२४९५८	२२४९५८	२३२६९०
	४२२५ १४३२ (भांडवली) ...	२५७८७	२२५३१	२२५३१	३२४१०
	६२२५ ०९०१ (कर्जे)
	एकूण हिंगोली ...	१८७१६७	२४७४८९	२४७४८९	२६५१००
१४.	जळगाव				
	२२२५E१८७ (महसुली) ...	५३२५१५	६०६१८९	६०६१८९	६७११००
	४२२५ १३३२ (भांडवली) ...	२७३०६	३९९००	३९९००	३९३००
	६२२५ ०८०३ (कर्जे) ...	१००	१००	१००	१००
	एकूण जळगाव ...	५५९९२१	६४६१८९	६४६१८९	७१०५००
१५.	जालना				
	२२२५E२२२ (महसुली) ...	३१३३१	२९६७६	२९६७६	२९७००
	४२२५ १३७९ (भांडवली)
	६२२५ ०८४१ (कर्जे)
	एकूण जालना ...	३१३३१	२९६७६	२९६७६	२९७००

तक्ता "ब"-(चालू)

(रुपये हजारांत)

१	२	३	४	५	६
१६.	कोल्हापूर				
	२२२५E१५१ (महसुली)	...	२३२५९	२११९९	२११९९
	४२२५ १३०५ (भांडवली)
	६२२५ ०७७९ (कर्जे)
	एकूण कोल्हापूर	...	२३२५९	२११९९	२१२००
१७.	लातूर				
	२२२५E२६७ (महसुली)	...	३२२९८	३२२९८	३२२९८
	४२२५ १४१२ (भांडवली)
	६२२५ ०८८६ (कर्जे)
	एकूण लातूर	...	३२२९८	३२२९८	३२३००
१८.	नागपूर				
	२२२५E२९४ (महसुली)	...	६१६३८७	६६०६३६	६६०६३६
	४२२५ १४४१ (भांडवली)	...	१८१९९४	१८१९९४	१८१९९४
	६२२५ ०९१२ (कर्जे)	...	७०	७०	७०
	एकूण नागपूर	...	७९८४५१	८५००००	८५००००
१९.	नांदेड				
	२२२५E२४९ (महसुली)	...	५३७६२८	५६६८९४	५६६८९४
	४२२५ १३९७ (भांडवली)	...	६२३१७	७५०७६	७५०७६
	६२२५ ०८६८ (कर्जे)	...	५०	५०	५०
	एकूण नांदेड	...	५९९९९५	६४२०२०	६४२०२०
२०.	नंदुरबार				
	२२२५E२०२ (महसुली)	...	३२१२४८२	३५१३१४०	३५१३१४०
	४२२५ १३५२ (भांडवली)	...	६४८७१६	७८२०७५	७८२०७५
	६२२५ ०८२१ (कर्जे)	२००	२००
	एकूण नंदुरबार	...	३८६११९८	४२९५४१५	४२९५४१५
२१.	नाशिक				
	२२२५E१६९ (महसुली)	...	२७३६९०१	३४१९१८८	३४१९१८८
	४२२५ १३१४ (भांडवली)	...	७५७४८२	१०१५२३९	१०१५२३९
	६२२५ ०७८८ (कर्जे)	...	१००	१००	१००
	एकूण नाशिक	...	३४९४४८३	४४३४५२७	४४३४५२७
२२.	मुंबई शहर				
	२२२५E०५१ (महसुली)	...	२७	१२५	१२५
	४२२५ १२०७ (भांडवली)
	६२२५ ०६७२ (कर्जे)
	एकूण मुंबई शहर	...	२७	१२५	१२५
२३.	मुंबई उपनगर				
	२२२५E०६२ (महसुली)	...	३१५३५	५७९००	५७९००
	४२२५ १२१६ (भांडवली)	...	६०००	१२३००	१२३००
	६२२५ ०६८१ (कर्जे)
	एकूण मुंबई उपनगर	...	३७५३५	७०२००	७०२००

तक्ता "ब"-(चालू)

(रुपये हजारांत)

१	२	३	४	५	६
२४.	पालघर				
	२२२५E४०९ (महसुली)	...	२८७९३४८	३४४३३५६	३४४३३५६
	४२२५ १५५७ (भांडवली)	...	४१९३८२	६६०७९९	६६०७९९
	६२२५ १०२२ (कर्जे)	...	२००	१००	१००
	एकूण पालघर	...	३२८२९३०	४१०४२५५	४१०४२५५
२५.	परभणी				
	२२२५E२३१ (महसुली)	...	२२३६३	२९५७०	२९५७०
	४२२५ १३८८ (भांडवली)
	६२२५ ०८५९ (कर्जे)
	एकूण परभणी	...	२२३६३	२९५७०	२९५७०
२६.	पुणे				
	२२२५E११३ (महसुली)	...	४२६०५२	५४२३३०	५४२३३०
	४२२५ १२६१ (भांडवली)	...	१३२८९७	११२३०६	११२३०६
	६२२५ ०७३२ (कर्जे)
	एकूण पुणे	...	५८८९४९	६५४६३६	६५४६३६
२७.	रायगड				
	२२२५E०८९ (महसुली)	...	३६०००७	३७८५५१	३७८५५१
	४२२५ १२३४ (भांडवली)	...	५४८२१	७१७६६	७१७६६
	६२२५ ०७०५ (कर्जे)
	एकूण रायगड	...	४१४८२८	४५०३१७	४५०३१७
२८.	रत्नागिरी				
	२२२५E०९८ (महसुली)	...	११२४६	१४२९८	१४२९८
	४२२५ १२४३ (भांडवली)
	६२२५ ०७१४ (कर्जे)
	एकूण रत्नागिरी	...	११२४६	१४२९८	१४२९८
२९.	सांगली				
	२२२५E१३१ (महसुली)	...	४३४१	१२८६६	१२८६६
	४२२५ १२८१ (भांडवली)
	६२२५ ०७५२ (कर्जे)
	एकूण सांगली	...	४३४१	१२८६६	१२८६६
३०.	सातारा				
	२२२५E१२२ (महसुली)	...	१६३५८	२०७९८	२०७९८
	४२२५ १२७२ (भांडवली)
	६२२५ ०७४१ (कर्जे)
	एकूण सातारा	...	१६३५८	२०७९८	२०७९८
३१.	सिंधुदुर्ग				
	२२२५E१०४ (महसुली)	...	३५७७	४८९६	४८९६
	४२२५ १२५२ (भांडवली)
	६२२५ ०७२३ (कर्जे)
	एकूण सिंधुदुर्ग	...	३५७७	४८९६	४८९६

तक्ता "ब"-(चालू)

(रुपये हजारान्त)

१	२	३	४	५	६
३२.	सोलापूर				
	२२२५E१४२ (महसुली) ...	४२८२७	५४४५३	५४४५३	५४५००
	४२२५ १२९९ (भांडवली)	१	१	...
	६२२५ ०७६१ (कर्जे)
	एकूण सोलापूर ...	४२८२७	५४४५४	५४४५४	५४५००
३३.	ठाणे				
	२२२५E०७१ (महसुली) ...	७५००८४	८६७९१७	८६७९१७	१०१०३००
	४२२५ १२२५ (भांडवली) ...	१४३५०६	२१२०५३	२१२०५३	१७४८००
	६२२५ ०६९९ (कर्जे)
	एकूण ठाणे ...	८९३५९०	१०७९९७०	१०७९९७०	११८५१००
३४.	वर्धा				
	२२२५E३०२ (महसुली) ...	१५४६३७	१५५८४९	१५५८४९	१७२७१३
	४२२५ १४५९ (भांडवली) ...	१९९२५	३११५७	३११५७	२७६८७
	६२२५ ०९२१ (कर्जे)
	एकूण वर्धा ...	१७४५६२	१८७००६	१८७००६	२००४००
३५.	वाशिम				
	२२२५E३९२ (महसुली) ...	१००९१९	९६५४९	९६५४९	९२१८६
	४२२५ १५४८ (भांडवली) ...	३११६२	४४१७४	४४१७४	५८६१४
	६२२५ १०१३ (कर्जे) ...	३०
	एकूण वाशिम ...	१३२१११	१४०७२३	१४०७२३	१५०८००
३६.	यवतमाळ				
	२२२५E३७४ (महसुली) ...	१०८७२७४	११९६०४१	११९६०४१	१४२५८८०
	४२२५ १५२१ (भांडवली) ...	१४३०२९	२२७६९०	२२७६९०	२५४१२०
	६२२५ ०९९३ (कर्जे)	१००	१००	...
	एकूण यवतमाळ ...	१२३०३०३	१४२३८३१	१४२३८३१	१६८००००
एकूण जिल्हा वार्षिक आदिवासी घटक कार्यक्रम		२३५३९४०८	२७३४६९२७	२७३४६९२८	३०१४४९००

मा. महालेखाकार मुंबई/नागपूर यांच्या निरीक्षण अहवालातील प्रलंबित परिच्छेदांची माहिती

आदिवासी विकास विभाग, मंत्रालय, मुंबई व आदिवासी विकास विभागाच्या अधिनस्त आयुक्त, आदिवासी विकास, नाशिक, आयुक्त, आदिवासी संशोधन व प्रशिक्षण संस्था, पुणे, ४ अपर आयुक्त कार्यालये व ३० एकात्मिक आदिवासी विकास प्रकल्प कार्यालये व त्यांच्या अधिनस्त शासकीय आश्रमशाळा तसेच शासकीय वसतिगृहे आणि महाराष्ट्र राज्य सहकारी, आदिवासी विकास महामंडळ लि., नाशिक यांचे लेखापरीक्षण महालेखापाल यांच्या कार्यालयाकडून केले जाते.

प्रलंबित परिच्छेदांचा निपटारा करण्यासाठी पाठपुरावा करण्यात येतो. दि. २८-२-२०२६ रोजी विभागाचे एकूण ८१२ परिच्छेद प्रलंबित आहेत.

आदिवासी विकास आयुक्तालय, महाराष्ट्र राज्य, नाशिक

आदिवासी विकास आयुक्तालय, नाशिक यांच्या मार्फत राबविण्यात येणाऱ्या योजनांचा सन २०२४-२०२५, २०२५-२०२६ व २०२६-२०२७ मधील आर्थिक तरतूद, खर्च तसेच भौतिक उद्दिष्ट्ये व साध्य दर्शविणारी योजनानिहाय माहिती खालीलप्रमाणे आहे. (रुपये हजारात)

वर्ष Year	खर्च Expenditure (Rs. in thousands)	लक्ष्य (साध्य) Physical Target	
1	2	3	
१. आश्रमशाळा समूह (कार्यक्रम योजनेतील तरतूद)			
1. Ashram School Complex (TSP+OTSP) Plan			
२०२४-२०२५ (खर्च)		44	प्राथ. आश्रमशाळा
2024-2025	7418759.790	453	माध्य. आश्रमशाळा + १५३ क. महाविद्यालये
२०२५-२०२६ (मूळ तरतूद)		44	प्राथ. आश्रमशाळांचे वर्ग
2025-2026	22071004.000	453	माध्य. आश्रमशाळा + १५३ क. महाविद्यालये
२०२६-२०२७ (प्रस्तावित)		44	प्राथ. आश्रमशाळांचे वर्ग
2026-2027	28249600.000	453	माध्य. आश्रमशाळा + १५३ क. महाविद्यालये
२. सेवाभावी संस्थांनी चालविलेल्या आश्रमशाळास अनुदान-(कार्यक्रम खर्च)			
2. Grant-in-aid to Ashram School Run by V. A. (TSP+OTSP) Plan			
२०२४-२०२५ (खर्च)		58	प्राथ. आश्रमशाळा
2024-2025	19625087.000	486	माध्य. आश्रमशाळा + १५८ क. महाविद्यालये
२०२५-२०२६ (मूळ तरतूद)		55	प्राथ. आश्रमशाळा
2025-2026	19500000.000	499	माध्य. आश्रमशाळा + १४४ क. महाविद्यालये
२०२६-२०२७ (प्रस्तावित)		59	प्राथ. आश्रमशाळा
2026-2027	22300000.000	498	माध्य. आश्रमशाळा + १६३ क. महाविद्यालये
३. आदिवासी मुला/मुलींसाठी शासकीय वसतीगृहे उघडणे			
3. Opening and Maintenance of Govt. Hostels for Boys and Girls			
२०२४-२०२५ (खर्च)	
2024-2025	3171581.58	494	वसतिगृह (कार्यक्रम)
२०२५-२०२६ (मूळ तरतूद)	
2025-2026	5238004.00	494	वसतिगृह (कार्यक्रम)
२०२६-२०२७ (प्रस्तावित)	
2026-2027	6817360.00	494	वसतिगृह (कार्यक्रम)
४. सहकारी आदिवासी विकास महामंडळ आर्थिक सहाय्य (कार्यक्रम खर्च)			
4. Financial Assistance to Tribal Development Corporation Ltd. (Plan)			
२०२४-२०२५ (खर्च)	
2024-2025	1016098.00	...	कार्यक्रम
२०२५-२०२६ (मूळ तरतूद)	
2025-2026	59102.00	...	कार्यक्रम
२०२६-२०२७ (प्रस्तावित)	
2026-2027	679650.00	...	कार्यक्रम
५. शबरी आदिवासी वित्त व विकास महामंडळ मर्यादित (कार्यक्रम खर्च)			
5. Shabari Adivasi Finance and Development Corporation Ltd. (Plan)			
२०२४-२०२५ (खर्च)	
2024-2025	538000.000	...	कार्यक्रम
२०२५-२०२६ (मूळ तरतूद)	
2025-2026	543001.000	...	कार्यक्रम
२०२६-२०२७ (प्रस्तावित)
2026-2027	700000.000	...	कार्यक्रम

आदिवासी विकास आयुक्तालय, महाराष्ट्र राज्य, नाशिक

प्रस्तावना-

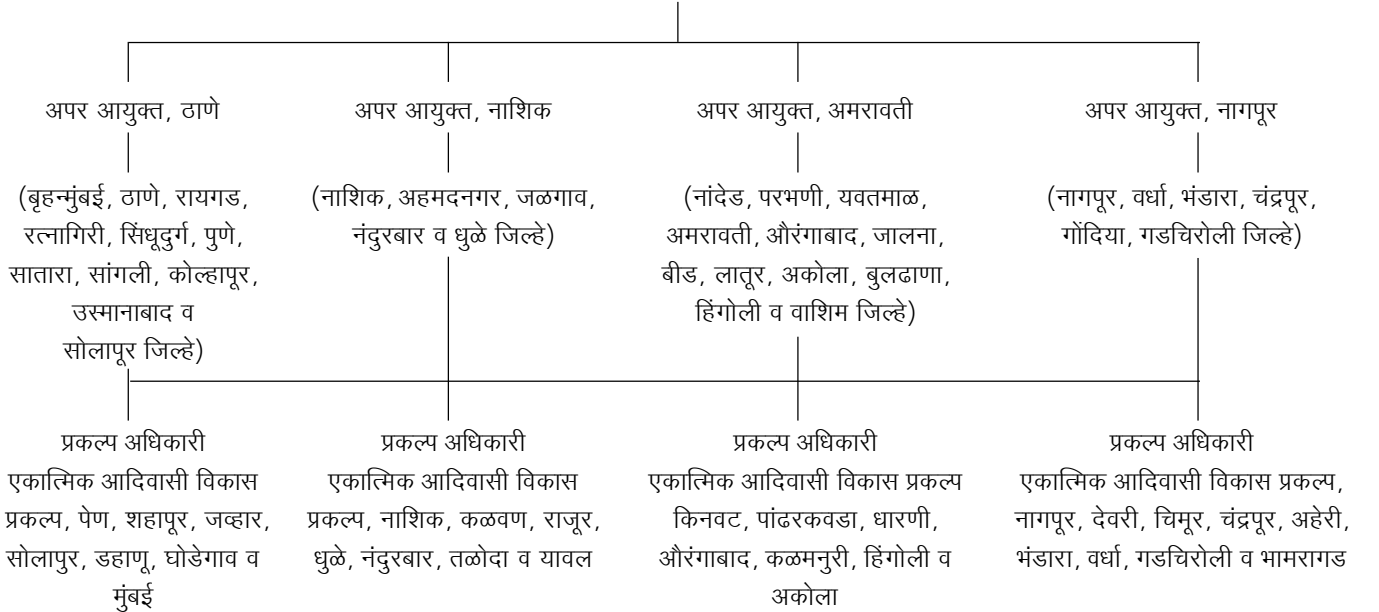
महाराष्ट्र राज्यातील आदिवासींच्या सर्वांगीण विकासासाठी सन १९७२ मध्ये आदिवासी विकास संचालनालयाची स्थापना शासनाने केलेली होती. आदिवासी उपयोजनेची अधिक प्रभावीपणे अंमलबजावणी होण्याच्या दृष्टीने समाज कल्याण विभागाचे शासनाने विभाजन करून सन १९८३ मध्ये मंत्रालय स्तरावर स्वतंत्र आदिवासी विकास विभागाची स्थापना करण्यात आलेली आहे.

आदिवासींच्या सर्वांगीण विकास योजनांची अधिक परिणामकारक अंमलबजावणी करण्यासाठी तसेच विभागातील असमतोल दूर करून चांगल्या रितीने सुसूत्रता साधण्यासाठी व आदिवासी विकास विभागाचे सर्वतोपरी बळकटीकरण करण्यासाठी शासनाने आदिवासी विकास विभागातील प्रशासकीय यंत्रणेची पुनर्रचना जानेवारी १९९२ मध्ये केलेली आहे. त्यानुसार आयुक्त, आ. वि., म. रा., नाशिक, अपर आयुक्त, आ. वि., नाशिक, ठाणे, अमरावती, नागपूर तसेच ३० प्र. अ., ए. आ. वि. प्र. यांच्या कार्यालयाची निर्मिती करण्यात आली. आदिवासी उपयोजनेतर्गत आदिवासींच्या विकासासाठी शासनाच्या विविध विभागामार्फत तसेच जिल्हा परिषदेच्या यंत्रणेमार्फत विविध विकास योजना राबविल्या जातात. या यंत्रणा एकछत्री प्रशासन व्यवस्थेखाली नसल्याने प्रकल्प यंत्रणेचे बळकटीकरण करण्याचा आणि आदिवासी उपयोजनेविषयक विविध विकास योजना राबविणाऱ्या शासकीय आणि जिल्हा परिषद यंत्रणामधील अधिकाऱ्यांवर प्रकल्प अधिकारी, एकात्मिक आदिवासी विकास प्रकल्प यांचे नियंत्रण लागू करण्याच्या दृष्टीने ३० प्रकल्पांपैकी, जव्हार, जि. ठाणे, डहाणू, जि. ठाणे, नाशिक, कळवण, जि. नाशिक, तळोदा जि. नंदुरबार, किनवट, जि. नांदेड, धारणी, जि. अमरावती, पांढरकवडा, जि. यवतमाळ, गडचिरोली, अहेरी, जि. गडचिरोली व भामरागड, जि. गडचिरोली या ११ अती संवेदनशील प्रकल्पांवर प्रकल्प अधिकारी, एकात्मिक आदिवासी विकास प्रकल्प म्हणून भारतीय प्रशासनिक सेवेतील आठ व भारतीय वन सेवेतील तीन वरिष्ठ समय श्रेणीतील अधिकारी नियुक्त करण्याचा निर्णय घेतला आहे.

आदिवासी विकास योजनांची परिणामकारक अंमलबजावणी करण्यासाठी आदिवासी जनतेच्या आर्थिक उन्नतीसाठी आदिवासी विकास महामंडळाची व शबरी आदिवासी वित्त व विकास महामंडळाची स्थापना सुद्धा शासनाने केलेली आहे. तसेच आदिवासींवर सखोल प्रमाणात संशोधन होण्यासाठी व आवश्यक सांख्यिकी माहितीचे संकलन होण्यासाठी आदिवासींच्या सामाजिक व सांस्कृतिक जीवनाचा अभ्यास होण्याचे दृष्टीने त्याचप्रमाणे विभागीय कर्मचाऱ्यांना शास्त्रीय प्रशिक्षणाची सुविधा उपलब्ध होण्याच्या दृष्टीने पुणे येथे आदिवासी संशोधन व प्रशिक्षण संस्थेची स्थापना देखील शासनाने केलेली आहे.

२०२५-२०२६ चे कार्यक्रम अंदाजपत्रक तयार करताना नवीन पुनर्रचनेतील सर्व विकासात्मक योजनांचा सर्वतोपरी सखोल विचार करून आवश्यक तेथे सांख्यिकी माहितीदर्शक तक्ते व जोडपत्रे जोडण्यात आलेली आहेत.

आयुक्त, आदिवासी विकास

प्रपत्र-१

आदिवासी विकास विभाग, मंत्रालयातील पदे व पदांची वेतनश्रेणी दर्शविणारा तक्ता

अ. क्र.	पदनाम	सुधारित	वेतनश्रेणी	एकूण पदे
		वेतन मॅट्रीक्समधील वेतन स्तर	रुपये	२०२२-२०२३
१.	सचिव	...	संवर्ग पद	१
२.	सहसचिव/उपसचिव	...	१,२३,१००-२,१५,९००	३
		एस-२७	७८,८००-२,०९,२००	
		एस-२५	६७,७००-२,०८,७००	६
३.	अवर सचिव	...	६७,७००-२,०८,७००	१
४.	अवर सचिव (विधी)	...	६७,७००-२,०८,७००	१
५.	मुख्य अभियंता	...	१,३१,१००-२,१६,६००	१
६.	संचालक	...	१,३१,१००-२,१६,६००	१
७.	सहायक संचालक	...	५६,१००-१,७७,५००	१
८.	सहायक मुख्य अभियंता	...	६७,७००-२,०८,७००	१
९.	उप अभियंता	...	५६,१००-१,७७,५००	२
१०.	कक्ष अधिकारी	...	४७,६००-१,५१,१००	१७
		एस-२०	५६,१००-१,७७,५००	
११.	लेखाधिकारी	...	४४,९००-१,४२,४००	२
१२.	सहायक लेखाधिकारी	...	४१,८००-१,३२,३००	२
१३.	सहायक कक्ष अधिकारी	...	४४,९००-१,४२,४००	३६
१४.	लघुलेखक (उच्च श्रेणी)	...	४४,९००-१,४२,४००	६
१५.	लघुलेखक (निम्न श्रेणी)	...	४१,८००-१,३२,३००	५
१६.	वरिष्ठ लेखापाल	...	३५,४००-१,१२,४००	४
१७.	लघु टंकलेखक	...	२५,५००-८१,१००	...
१८.	लिपिक टंकलेखक	...	१९,९००-६३,२००	४४
१९.	वाहन चालक	...	१९,९००-६३,२००	२
२०.	शिपाई	...	१५,०००-४७,६००	१३
एकूण ...				१४८

प्रपत्र-२

पर्सनल समरी

	३१-३-२०२१ अखेर एकूण पदे			३१-३-२०२५ अखेर अंदाजित एकूण पदे		
	स्थायी	अस्थायी	एकूण	स्थायी	अस्थायी	एकूण
१. टेक्निकल- राजपत्रित	...	४	४	...	४	४
अराजपत्रित
एकूण	...	४	४	...	४	४
२. नॉन-टेक्निकल- राजपत्रित	२२	५	२७	२२	१४	३६
अराजपत्रित	८४	२४	१०८	८०	२८	१०८
एकूण	१०६	२९	१३५	१०२	४२	१४४
३. एकूण १ व २- राजपत्रित	२२	९	३१	२२	१८	४०
अराजपत्रित	८४	२४	१०८	८०	२८	१०८
एकूण	१०६	३३	१३९	१०२	४६	१४८

(१) आयुक्त, आदिवासी विकास, महाराष्ट्र राज्य, नाशिक कार्यालयातील पदे

अ.क्र.	पद	Level	वेतनश्रेणी	मंजूर पदसंख्या
१.	आयुक्त (संवर्ग पद)	...	संवर्ग पद	१
२.	अपर आयुक्त (मुख्यालय)	एस-२७	११८५००-२१४१००	१
३.	सह आयुक्त	एस-२५	७८८००-२०९२००	१
४.	सहसंचालक (अर्थ व लेखा कक्ष)	एस-२५	७८८००-२०९२००	१
५.	सह आयुक्त (शिक्षण)	एस-२५	७८८००-२०९२००	१
६.	सह आयुक्त (नियोजन)	एस-२५	७८८००-२०९२००	१
७.	उपआयुक्त	एस-२३	६७७००-२०८७००	३
८.	उपसंचालक (लेखापरीक्षण)	एस-२३	६७७००-२०८७००	१
९.	कार्यकारी अभियंता (बांधकाम)...	एस-२३	६७७००-२०८७००	१
१०.	उप अभियंता (विद्युत)	एस-२०	५६१००-१७७५००	१
११.	सहायक आयुक्त	एस-२०	५६१००-१७७५००	३
१२.	सहायक आयुक्त (शिक्षण)	एस-२०	५६१००-१७७५००	१
१३.	सहायक प्रकल्प अधिकारी	एस-१५	४१८००-१३२३००	६
१४.	सहायक प्रकल्प अधिकारी (शिक्षण)	एस-१५	४१८००-१३२३००	४
१५.	निवडश्रेणी लघुलेखक	एस-१६	४४९००-१४२४००	१
१६.	लेखा अधिकारी	एस-१६	४४९००-१४२४००	३
१७.	सहायक लेखा अधिकारी	एस-१५	४१८००-१३२३००	४
१८.	उच्चश्रेणी लघुलेखक	एस-१५	४१८००-१३२३००	१
१९.	कार्यालय अधीक्षक	एस-१४	३८६००-१२२८००	४
२०.	वरिष्ठ शिक्षण विस्तार अधिकारी	एस-१४	३८६००-१२२८००	४
२१.	सहायक संशोधन अधिकारी	एस-१४	३८६००-१२२८००	१
२२.	वरिष्ठ आदिवासी विकास निरीक्षक	एस-१४	३८६००-१२२८००	२
२३.	निम्नश्रेणी लघुलेखक	एस-१४	३८६००-१२२८००	१
२४.	उपलेखापाल	एस-१३	३५४००-११२४००	४
२५.	मुख्य लिपिक	एस-१३	३५४००-११२४००	२
२६.	वरिष्ठ लिपिक	एस-८	२५५००-८११००	९
२७.	कनिष्ठ लिपिक/टंकलेखक	एस-६	१९९००-६३२००	२८
२८.	वाहन चालक	एस-६	१९९००-६३२००	...
२९.	पंप ऑपरेटर	एस-६	१९९००-६३२००	...
३०.	नाईक	एस-५	१८०००-५६९००	...
३१.	शिपाई	एस-१	१५०००-४७६००	...
३२.	पहारेकरी	एस-१	१५०००-४७६००	...
३३.	माळी	एस-१	१५०००-४७६००	...
३४.	सफाईगार	एस-१	१५०००-४७६००	...
एकूण				९०

(२) आयुक्त, आदिवासी संशोधन व प्रशिक्षण संस्था, पुणे

अ.क्र.	पदनाम	वेतनस्तर	मंजूर पदसंख्या
गट-अ			
१.	आयुक्त	संवर्ग पद	१
२.	सहसंचालक	एस-२५	१
३.	उपसंचालक (एकेविका)	एस-२०	१
गट-ब			
४.	संशोधन अधिकारी	एस-१५	३
५.	अधिव्याख्याता	एस-१५	२
६.	प्रशासकीय अधिकारी	एस-१५	१
७.	संग्रहालय अभिरक्षी	एस-१५	१
८.	लेखा अधिकारी	एस-१६	१
९.	सांख्यिकी अधिकारी	एस-१५	१
गट-क			
१०.	कार्यालय अधीक्षक	एस-१४	१
११.	सांस्कृतिक अधिकारी	एस-१४	१
१२.	संशोधन सहायक	एस-१४	६
१३.	लघुलेखक उच्चश्रेणी	एस-१५	२
१४.	मुख्य लिपिक	एस-१३	१
१५.	वरिष्ठ लिपिक	एस-८	२
१६.	सांख्यिकी सहायक (वरिष्ठ)	एस-१३	१
१७.	अन्वेषक (वरिष्ठ)	एस-८	४
१८.	लघुटंकलेखक	एस-८	२
१९.	कनिष्ठ लिपिक	एस-६	१
२०.	टंकलेखक	एस-६	१
२१.	लिपिक टंकलेखक	एस-६	१
२२.	सांख्यिकी सहायक (कनिष्ठ)	एस-८	६
२३.	अन्वेषक (कनिष्ठ)	एस-६	४
२४.	कॅमेरामन-कम-प्रोजेक्ट ऑप.	एस-१०	१
२५.	सहाय्यक ग्रंथपाल	एस-७	१
एकूण			४७

(३) अपर आयुक्त, आदिवासी विकास, ठाणे, नाशिक, नागपूर, अमरावतीसाठी विहित केलेली पदे

अ.क्र.	पदनाम	विभाग	वेतनश्रेणी	Level	पदसंख्या				
					नाशिक	ठाणे	अमरावती	नागपूर	एकूण
१.	अपर आयुक्त (संवर्ग पद)	...	संवर्ग पद	...	१	१	२
	अपर आयुक्त	आ.वि.वि. ...	११८५००-२१४१००	एस-२७	...	१	१	...	२
२.	अधीक्षक अभियंता	आ.वि.वि. ...	७८८००-२०९२००	एस-२५	१	१	२
३.	उपआयुक्त	आ.वि.वि. ...	६७७००-२०८७००	एस-२३	१	१	१	१	४
४.	वरिष्ठ संशोधन अधिकारी	नियोजन ...	६७७००-२०८७००	एस-२३	१	१	१	१	४
५.	सहायक आयुक्त	आ.वि.वि. ...	५६१००-१७७५००	एस-२०	२	२	२	२	८
६.	सहायक आयुक्त (शिक्षण)	आ.वि.वि. ...	५६१००-१७७५००	एस-२०	१	१	१	१	४
७.	सहायक संचालक (अर्थ लेखा)	वित्त वि. ...	५६१००-१७७५००	एस-२०	१	१	१	१	४
८.	उप अभियंता	आ.वि.वि. ...	५६१००-१७७५००	एस-२०	१	१	१	१	४
९.	लेखा अधिकारी	वित्त वि. ...	४४९००-१४२४००	एस-१६	२	२	२	२	८
१०.	सहायक प्रकल्प अधिकारी	आ.वि.वि. ...	४१८००-१३२३००	एस-१५	२	२	२	२	८
११.	सहायक प्रकल्प अधिकारी (शिक्षण)	आ.वि.वि. ...	४१८००-१३२३००	एस-१५	४	४	४	४	१६
१२.	सहायक लेखा अधिकारी	वित्त वि. ...	४१८००-१३२३००	एस-१५	३	३	३	३	१२
१३.	कार्यालयीन अधीक्षक	आ.वि.वि. ...	३८६००-१२२८००	एस-१४	२	२	२	२	८
१४.	वरिष्ठ शिक्षण विस्तार अधिकारी	आ.वि.वि. ...	३८६००-१२२८००	एस-१४	२	२	२	२	८
१५.	कनिष्ठ शिक्षण विस्तार अधिकारी	आ.वि.वि. ...	३५४००-११२४००	एस-१३	१	१	१	१	४
१६.	सहायक संशोधन अधिकारी	नियोजन ...	३८६००-१२२८००	एस-१४	१	१	१	१	४
१७.	वरिष्ठ आदिवासी विकास निरीक्षक	आ.वि.वि. ...	३८६००-१२२८००	एस-१४	१	१	१	१	४
१८.	उच्चश्रेणी लघुलेखक	आ.वि.वि. ...	४१८००-१३२३००	एस-१५	२	१	१	२	६
१९.	निम्नश्रेणी लघुलेखक	आ.वि.वि. ...	३८६००-१२२८००	एस-१४	१	१	२
२०.	कनिष्ठ अभियंता	आ.वि.वि. ...	३८६००-१२२८००	एस-१४	२	२	२	२	८
२१.	उपलेखापाल	आ.वि.वि. ...	३५४००-११२४००	एस-१३	२	२	२	२	८
		वित्त वि. ...	३५४००-११२४००	एस-१३	३	३	३	३	१२
२२.	मुख्य लिपिक	आ.वि.वि. ...	३५४००-११२४००	एस-१३	१	१	१	१	४
२३.	आदिवासी विकास निरीक्षक	आ.वि.वि. ...	३५४००-११२४००	एस-१३	२	२	२	२	८
२४.	वरिष्ठ लिपिक	आ.वि.वि. ...	२५५००-८११००	एस-८	५	५	५	५	२०
२५.	सांख्यिकी सहायक	आ.वि.वि. ...	२५५००-८११००	एस-८	१	१	१	१	४
२६.	कनिष्ठ लिपिक/टंकलेखक	आ.वि.वि. ...	१९९००-६३२००	एस-६	२१	२२	२०	२१	८४
२७.	वाहन चालक	आ.वि.वि. ...	१९९००-६३२००	एस-६
२८.	शिपाई	आ.वि.वि. ...	१५०००-४७६००	एस-१
२९.	रक्षक	आ.वि.वि. ...	१५०००-४७६००	एस-१
				एकूण	६६	६५	६४	६७	२६२

(४) ३०-प्रकल्प अधिकारी, यांचे कार्यालयातील पदे

अ. क्र.	पदनाम	वेतनश्रेणी	स्तर	पदसंख्या
१.	प्रकल्प अधिकारी	संवर्ग पद		११
२.	प्रकल्प अधिकारी (श्रेणी-१)	६७७००-२०८७००	एस-२३	६
३.	प्रकल्प अधिकारी (श्रेणी-२)	५६१००-१७७५००	एस-२०	१३
४.	सहायक प्रकल्प अधिकारी	४१८००-१३२३००	एस-१५	८५
५.	सहायक प्रकल्प अधिकारी (शिक्षण)	४१८००-१३२३००	एस-१५	८३
६.	नियोजन अधिकारी	४१८००-१३२३००	एस-१५	१३
७.	लेखा अधिकारी	४४९००-१४२४००	एस-१६	२९
८.	सहायक लेखा अधिकारी	४१८००-१३२३००	एस-१५	३०
९.	कार्यालय अधीक्षक	३८६००-१२२८००	एस-१४	६०
१०.	संशोधन अधिकारी (नियोजन)	३८६००-१२२८००	एस-१४	३०
११.	वरिष्ठ आदिवासी विकास निरीक्षक	३८६००-१२२८००	एस-१४	३२
१२.	निम्नश्रेणी लघुलेखक	३८६००-१२२८००	एस-१४	७
१३.	कनिष्ठ शिक्षण विस्तार अधिकारी	३८६००-१२२८००	एस-१४	८३
१४.	कनिष्ठ शिक्षण विस्तार अधिकारी (निरीक्षण)	३८६००-१२२८००	एस-१४	१२०
१५.	उपलेखापाल	३५४००-११२४००	एस-१३	९०
१६.	आदिवासी विकास निरीक्षक	३५४००-११२४००	एस-१३	१३४
१७.	मुख्य लिपिक	३५४००-११२४००	एस-१३	३०
१८.	वरिष्ठ लिपिक	२५५००-८११००	एस-८	२२६
१९.	सांख्यिकी सहायक	२५५००-८११००	एस-८	२९
२०.	लघु टंकलेखक	२५५००-८११००	एस-८	२८
२१.	लिपिक टंकलेखक	१९९००-६३२००	एस-६	५५१
२२.	वाहन चालक	१९९००-६३२००	एस-६	...
२३.	शिपाई	१५०००-४७६००	एस-१	...
२४.	पहारेकरी	१५०००-४७६००	एस-१	...
२५.	अर्धवेळ सफाईगार	१५०००-४७६००	एस-१	...
एकूण पदे				१६९०

(५) ४९९ शासकीय आश्रमशाळा

अ.क्र.	पदनाम	Level	वेतनस्तर	मंजूर पदसंख्या
गट-क				
१.	माध्यमिक मुख्याध्यापक	एस-१७	४७६००-१५११००	४५४
		एस-२२	६००००-१९०८००	
२.	प्राध्यापक (कनिष्ठ महाविद्यालय)	एस-१७	४७६००-१५११००	१११३
		एस-२०	५६१००-१७७५००	
		एस-२२	६००००-१९०८००	
३.	माध्यमिक शिक्षक	एस-१४	३८६००-१२२८००	१८९३
		एस-१५	४१८००-१३२३००	
		एस-१७	४७६००-१५११००	
४.	प्राथमिक मुख्याध्यापक	एस-१४	३८६००-१२२८००	४५
		एस-१५	४१८००-१३२३००	
		एस-१७	४७६००-१५११००	
५.	प्राथमिक शिक्षक	एस-१०	२९२००-९२३००	३१०९
		एस-१३	३५४००-११२४००	
		एस-१४	३८६००-१२२८००	
६.	पदवीधर प्राथमिक शिक्षक	एस-१४	३८६००-१२२८००	४९९
		एस-१५	४१८००-१३२३००	
		एस-१७	४७६००-१५११००	
७.	वसतीगृह अधीक्षक	एस-८	२५५००-८११००	४९९
८.	आश्रमशाळा स्त्री अधीक्षिका	एस-८	२५५००-८११००	४९९
९.	वरिष्ठ लिपिक	एस-८	२५५००-८११००	१५०
१०.	ग्रंथपाल	एस-८	२५५००-८११००	१४८
११.	कनिष्ठ लिपिक	एस-६	१९९००-६३२००	३०६
१२.	प्रयोगशाळा (परिचर) सहायक	एस-६	१९९००-६३२००	१४८
१३.	क्रिडा शिक्षक
१४.	चित्रकला शिक्षक
गट-ड				
१५.	स्वयंपाकी	एस-३	१६६००-५२४००	१०५०
१६.	चौकीदार	एस-१	१५०००-४७६००	४९९
एकूण				१०४१२

(६) ४९४ शासकीय वसतिगृहे

अ.क्र.	पदनाम	Level	वेतनस्तर	मंजूर पदसंख्या
गट-ब				
१.	गृह प्रमुख	एस-१५	४१८००-१३२३००	२१
गट-क				
२.	गृहपाल	एस-१४	३८६००-१२२८००	५३४
३.	मुख्य लिपिक	एस-१३	३५४००-११२४००	२९
४.	लिपिक टंकलेखक	एस-६	१९९००-६३२००	३९४
गट-ड				
५.	रखवालदार	एस-१	१५०००-४७६००	४९४
एकूण नियमित पदे ...				१४७२

(७) २ आदर्श आश्रमशाळा, आदिवासी विकास, महाराष्ट्र राज्य

अ.क्र.	पदनाम	Level	वेतनस्तर	मंजूर पदसंख्या
गट-क				
१.	कुल प्रमुख	एस-१५	४१८००-१३२३००	२
२.	गृहपाल	एस-१४	३८६००-१२२८००	२
३.	सहायक शिक्षक	एस-१४	३८६००-१२२८००	१८
		एस-१५	४१८००-१३२३००	
		एस-१७	४७६००-१५११००	
४.	मुख्य लिपिक	एस-१३	३५४००-११२४००	१
५.	वरिष्ठ लिपिक	एस-८	२५५००-८११००	२
६.	चित्रकला शिक्षक	एस-१०	२९२००-९२३००	२
		एस-१३	३५४००-११२४००	
		एस-१४	३८६००-१२२८००	
७.	नर्स	एस-८	२५५००-८११००	२
गट-ड				
८.	चौकीदार	एस-१	१५०००-४७६००	२
एकूण नियमित पदे ...				३१

(८) १५ अनुसूचित जमाती प्रमाणपत्र तपासणी समित्या

अ.क्र.	पदनाम	वेतनस्तर	मंजूर पदसंख्या
गट-अ			
१.	सह आयुक्त	एस-२५	१५
२.	उपसंचालक (संशोधन)	एस-२३	१५
३.	विधी अधिकारी	एस-२३	१५
४.	वरिष्ठ संशोधन अधिकारी	एस-२०	३०
५.	पोलीस उपअधीक्षक	एस-२०	१५
६.	पोलीस निरीक्षक	एस-१८	३८
गट-ब			
७.	संशोधन अधिकारी	एस-१५	३८
८.	प्रबंधक	एस-१५	८
गट-क			
९.	कनिष्ठ प्रशासकीय अधिकारी	एस-१४	१५
१०.	संशोधन सहायक	एस-१४	२३
११.	लघुलेखक निम्नश्रेणी	एस-१४	३०
१२.	लिपिक टंकलेखक	एस-६	६७
१३.	अभिलेखापाल	एस-६	८
१४.	पोलीस शिपाई	एस-७	३८
Plus Spl. pay Rs. ७५०			
एकूण			३५५

अ. क्र.	पदनाम	नाशिक	कळवण	यावल	राजुर	धुळे	नंदुरबार	तळोदा	एकूण नाशिक	शहापूर	जळार	डहाणू	पेण	मुंबई	सोलापूर
१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	१३	१४	१५	१६
१.	प्रकल्प अधिकारी	१	१	१	३	...	१	१
२.	प्रकल्प अधिकारी वर्ग-१ (श्रेणी-१)	१	...	१	१
३.	प्रकल्प अधिकारी वर्ग-१ (श्रेणी-२)	१	१	१	३	१	१	१
४.	सहा. प्रकल्प अधिकारी	३	३	३	३	३	३	३	२१	३	३	३	३	२	२
५.	सहा. प्रकल्प अधिकारी (शिक्षण)	३	३	३	३	३	३	३	२१	३	३	३	३	१	२
६.	नियोजन अधिकारी	१	१	१	३	...	१	...	१
७.	लेखा अधिकारी	१	१	१	१	१	१	१	७	१	१	१	१	...	१
८.	सहायक लेखा अधिकारी	१	१	१	१	१	१	१	७	१	१	१	१	१	१
९.	कार्यालय अधीक्षक	२	२	२	२	२	२	२	१४	२	२	२	२	२	२
१०.	कनिष्ठ शिक्षण विस्तार अधिकारी	८	८	५	४	६	६	६	४३	४	५	६	३	१	१
११.	कनिष्ठ शि. वि. अधिकारी (निरि)	३	३	३	३	३	३	३	२१	३	३	३	३	१	२
१२.	संशोधन सहायक	१	१	१	१	१	१	१	७	१	१	१	१	१	१
१३.	वरिष्ठ आदिवासी वि. निरीक्षक	२	२	१	१	२	२	१	११	१	१	१	१
१४.	लघुलेखक निम्नश्रेणी	१	१	१	३	...	१
१५.	उपलेखापाल	३	३	३	३	३	३	३	२१	३	३	३	३	३	३
१६.	आदिवासी विकास निरीक्षक	५	५	५	५	५	५	५	३५	५	५	५	५	१	२
१७.	मुख्य लिपिक	१	१	१	१	१	१	१	७	१	१	१	१	१	१
१८.	वरिष्ठ लिपिक	८	८	८	८	८	८	८	५६	८	८	८	८	४	४
१९.	सांख्यिकी सहायक	१	१	१	१	१	१	१	७	१	१	१	१	१	१
२०.	लघु टंकलेखक	१	१	१	१	१	१	१	७	१	१	१	१
२१.	कनिष्ठ लिपिक	२०	२०	२०	२०	२०	२०	२०	१४०	२०	२०	२१	२०	८	१०
२२.	वाहन चालक
२३.	शिपाई
२४.	चौकीदार
२५.	अर्धवेळ सफाईगार
एकूण ...		६६	६५	६०	५९	६२	६३	६३	४३८	५९	६२	६२	५९	२८	३४
बाह्यस्रोत															
१.	वैद्यकीय अधिकारी	१	१	१	१	१	१	१	७	१	१	१	१	१	१
२.	वाहन चालक	२	२	२	१	१	१	२	११	२	२	२	२	१	१
३.	बहुउद्देशिय कर्मचारी	८	८	८	८	८	८	८	५६	८	८	८	८	८	८
एकूण ...		११	११	११	१०	१०	१०	११	७४	११	११	११	११	१०	१०

आलेली पदे व प्रकल्प अधिकाऱ्यांचे मुख्यालय

घोडेगाव	एकूण ठाणे	धारणी	औरंगाबाद	पांढरकवडा	पुसद	अकोला	फिनवट	कळमनुरी	एकूण अमरावती	नागपूर	चंद्रपूर	चिमूर	देवरी	भंडारा	अहोरी	मामरागड	गडचिरोली	वर्धा	एकूण नागपूर	एकूण एकंदर
१७	१८	१९	२०	२१	२२	२३	२४	२५	२६	२७	२८	२९	३०	३१	३२	३३	३४	३५	३६	३७
...	२	१	...	१	१	...	३	१	१	१	...	३	११
१	२	१	१	...	१	३	६
...	३	...	१	...	१	१	...	१	४	१	...	१	१	३	१३
३	१९	३	३	३	३	३	३	३	२१	३	३	२	३	२	३	३	३	२	२४	८५
३	१८	३	२	३	३	३	३	३	२०	३	३	२	३	२	३	३	३	२	२४	८३
१	३	१	...	१	१	...	३	१	१	...	१	१	...	४	१३
१	६	१	१	१	१	१	१	१	७	१	१	१	१	१	१	१	१	१	९	२९
१	७	१	१	१	१	१	१	१	७	१	१	१	१	१	१	१	१	१	९	३०
२	१४	२	२	२	२	२	२	२	१४	२	२	२	२	२	२	२	२	२	१८	६०
४	२४	६	३	६	३	३	३	२	२६	३	४	२	४	२	३	२	५	२	२७	१२०
३	१८	३	३	३	३	३	३	३	२१	३	३	२	३	१	३	३	३	२	२३	८३
१	७	१	१	१	१	१	१	१	७	१	१	१	१	१	१	१	१	१	९	३०
२	६	१	१	१	१	१	१	१	७	१	१	१	१	१	१	...	१	१	८	३२
...	१	१	१	...	२	१	...	१	७
३	२१	३	३	३	३	३	३	३	२१	३	३	३	३	३	३	३	३	३	२७	९०
५	२८	५	५	५	५	५	५	५	३५	५	५	३	५	२	५	४	५	२	३६	१३४
१	७	१	१	१	१	१	१	१	७	१	१	१	१	१	१	१	१	१	९	३०
८	४८	८	८	८	८	८	८	८	५६	८	८	८	८	६	८	८	८	४	६६	२२६
१	७	१	१	१	१	१	१	१	७	१	१	१	१	१	१	१	१	...	८	२९
१	५	१	१	१	१	१	१	१	७	१	१	१	१	१	१	१	१	१	९	२८
२०	११९	२०	२०	२०	२०	२०	२०	१४	१३४	१८	२०	२०	२०	१०	२०	२०	२०	१०	१५८	५५१
...
...
...
...
६१	३६५	६२	५७	६३	५८	५८	६०	५१	४०९	५७	६०	५२	६०	३८	५८	५५	६२	३६	४७८	१६९०

पदे

१	७	१	१	१	१	१	१	१	७	१	१	१	१	१	१	१	१	१	९	३०
२	१२	२	२	२	१	२	२	१	१२	१	१	१	२	१	१	१	२	१	११	४६
८	५६	८	८	८	८	८	८	८	५६	८	८	८	८	८	८	८	८	८	७२	२४०
११	७५	११	११	११	१०	११	११	१०	७५	१०	१०	१०	११	१०	१०	१०	११	१०	९२	३१६

तक्ता दोन (चालू)

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19
13. सोलापूर	टीएस्पी	78
	ओटीएस्पी		593	390	520
14. कोल्हापूर	टीएस्पी	30
	ओटीएस्पी		216	187	182
15. सातारा	टीएस्पी	30
	ओटीएस्पी		159	159	216
16. सांगली	टीएस्पी	18
	ओटीएस्पी	
17. रायगड	टीएस्पी	305	1765	1754	4085
	ओटीएस्पी		3319	3294	1367
18. धाराशिव (उस्मानाबाद)	टीएस्पी	36
	ओटीएस्पी		126	118	204
19. अमरावती	टीएस्पी	404	8725	9310	9792
	ओटीएस्पी		1135	1471	1180
20. यवतमाळ	टीएस्पी	514	1812	2704	3037
	ओटीएस्पी		4108	4074	1390
21. नांदेड	टीएस्पी	282	4714	4458	4340
	ओटीएस्पी		1306	1375	1438
22. हिंगोली	टीएस्पी	112
	ओटीएस्पी		1891	1903	1911
23. परभणी	टीएस्पी	41
	ओटीएस्पी	
24. अकोला	टीएस्पी	100
	ओटीएस्पी		869	888	2646
25. वाशिम	टीएस्पी	81
	ओटीएस्पी		1053	1036	1040
26. बुलढाणा	टीएस्पी	125
	ओटीएस्पी		844	845	850

तक्ता दोन (चालू)

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19
	छ. संभाजीनगर (औरंगाबाद)																	
27.	C. Sambhaji-Nagar	143	1754	1525	1403
	टीएस्पी ओटीएस्पी	
28.	बीड	33	945	841	804
	टीएस्पी ओटीएस्पी	
29.	जालना	42
	टीएस्पी ओटीएस्पी	
30.	लातूर	57
	टीएस्पी ओटीएस्पी	
31.	नागपूर	438	131	102	126
	टीएस्पी ओटीएस्पी		952	1023	1415
32.	वर्धा	150	292	350	507
	टीएस्पी ओटीएस्पी	
33.	भंडारा	89	246	222	266
	टीएस्पी ओटीएस्पी	
34.	गोंदिया	214	2934	3299	3615
	टीएस्पी ओटीएस्पी		697	688	652
35.	चंद्रपूर	389	2339	2187	1293
	टीएस्पी ओटीएस्पी		592	686	1816
36.	गडचिरोली	415	13311	12856	5909
	टीएस्पी ओटीएस्पी		734
	एकूण ...	10510	164240	164410	144016
	Total		34574	33924	35201

तक्ता-दोन

TABLE-II

(एक) आश्रमशाळा समूह

आश्रमशाळेचा इयत्ता १० वी चा निकाल

वर्ष	शालांत परीक्षेला बसलेले विद्यार्थी			शालांत परीक्षेत पास झालेले विद्यार्थी			पास टक्केवारी		
	मुले २	मुली ३	एकूण ४	मुले ५	मुली ६	एकूण ७	मुले ८	मुली ९	एकूण १०
१. २०२४-२०२५	९१७९	१०८९६	२००७५	८५३०	१०४२०	१८९५०	९२.९३	९५.६३	९४.४०
२. २०२५-२०२६ (अंदाजित)	९३८०	११०००	२०३८०	८९११	१०४५०	१९३६१	९५	९५	९५
३. २०२६-२०२७ (अंदाजित)	९५४०	११०८०	२०६२०	९०६३	१०६३६	१९६९९	९५	९६	९५.५३

आश्रमशाळेचा इयत्ता १२ वी चा निकाल

१. २०२४-२०२५	५००६	६७७७	११७८३	४६०३	६४७५	११०७८	९१.९	९५.५४	९४.०२
२. २०२५-२०२६ (अंदाजित)	५२०६	६९७७	१२१८३	४८०९	६६७५	११४८४	९२.४	९५.६७	९४.२६
३. २०२६-२०२७ (अंदाजित)	५४०६	७१७७	१२५८३	५००९	६८७५	११८८४	९२.७	९५.७९	९४.४४

आश्रमशाळा समूह

तक्ता तीन

कर्मचारी विषयक गोषवारा :-

अ. क्र.	पदनाम	वेतनमान	स्तर	पदसंख्या		पदनाम
				२०२२-२०२३	२०२३-२०२४	
१	२	३	४	५		६
१.	माध्यमिक मुख्याध्यापक	४७६००-१५११०० ६००००-१९०८००	एस-१७ एस-२२	४५४	४५४	Headmaster
२.	प्राध्यापक (कनिष्ठ महाविद्यालय)	४७६००-१५११०० ५६१००-१७७५०० ६००००-१९०८००	एस-१७ एस-२० एस-२२	१११३	१११३	Professor (Junior College)
३.	माध्यमिक शिक्षक	३८६००-१२२८०० ४१८००-१३२३०० ४७६००-१५११००	एस-१४ एस-१५ एस-१७	१८९३	१८९३	Secondary Teacher
४.	प्राथमिक मुख्याध्यापक	३८६००-१२२८०० ४१८००-१३२३०० ४७६००-१५११००	एस-१४ एस-१५ एस-१७	४५	४५	Primary Headmaster
५.	प्राथमिक शिक्षक	२९२००-९२३०० ३५४००-११२४०० ३८६००-१२२८००	एस-१० एस-१३ एस-१४	३१०९	३१०९	Primary Teacher
६.	पदवीधर प्राथमिक शिक्षक	३८६००-१२२८०० ४१८००-१३२३०० ४७६००-१५११००	एस-१४ एस-१५ एस-१७	४९९	४९९	Graduate Primary Teacher
७.	वसतिगृह अधीक्षक	२५५००-८११००	एस-८	४९९	४९९	Hostel Superintendent
८.	आश्रमशाळा स्त्री अधीक्षिका	२५५००-८११००	एस-८	४९९	४९९	Girls Hostel Superintendent
९.	वरिष्ठ लिपिक	२५५००-८११००	एस-८	१५०	१५०	Senior Clerk
१०.	ग्रंथपाल	२५५००-८११००	एस-८	१४८	१४८	Librarian
११.	कनिष्ठ लिपिक	१९९००-६३२००	एस-६	३०६	३०६	Junior Clerk
१२.	प्रयोगशाळा (परिचर) सहायक	१९९००-६३२००	एस-६	१४८	१४८	Laboratory Assistant
१३.	क्रीडा शिक्षक	—	—	Sport Teacher
१४.	चित्रकला शिक्षक	—	—	Drawing Teacher
१५.	स्वयंपाकी	१६६००-५२४००	एस-३	१०५०	१०५०	Cook
१६.	चौकीदार	१५०००-४७६००	एस-१	४९९	४९९	Watchman
एकूण ...				१०४१२	१०४१२	Total

**आदर्श आश्रमशाळा समूह
तक्ता तीन**

कर्मचारी विषयक गोषवारा :-

अ. क्र.	पदनाम	वेतनमान	स्तर	पदसंख्या		पदनाम
				२०२२-२०२३	२०२३-२०२४	
१	२	३	४	५		६
१.	कुलप्रमुख	४१८००-१३२३००	एस-१५	२	२	Chancellor
२.	गृहपाल	३८६००-१२२८००	एस-१४	२	२	Warden
३.	सहायक शिक्षक	३८६००-१२२८००	एस-१४	१८	१८	Assistant Teacher
		४१८००-१३२३००	एस-१५			
		४७६००-१५११००	एस-१७			
४.	मुख्य लिपिक	३५४००-११२४००	एस-१३	१	१	Head Clerk
५.	वरिष्ठ लिपिक	२५५००-८११००	एस-८	२	२	Senior Clerk
६.	चित्रकला शिक्षक	२९२००-९२३००	एस-१०	२	२	Drawing Teacher
		३५४००-११२४००	एस-१३			
		३८६००-१२२८००	एस-१४			
७.	नर्स	२५५००-८११००	एस-८	२	२	Nurse
८.	लिपिक टंकलेखक	१९९००-६३२००	एस-६	Junior Clerk
९.	चौकीदार	१५०००-४७६००	एस-१	२	२	Watchman
१०.	स्वयंपाकी	१६६००-५२४००	एस-३	Cook
११.	कामाठी	१५०००-४७६००	एस-१	Maid Servant
१२.	मदतनीस	१५०००-४७६००	एस-१	Maid Servant
१३.	शिपाई	१५०००-४७६००	एस-१	Peon
१४.	सफाईगार	१५०००-४७६००	एस-१	Sweepers
एकूण नियमित पदे ...				३१	३१	

तक्ता-चार
शासकीय आश्रमशाळा पटसंख्या गोषवारा सन २०२५-२६ (सप्टेंबर, २०२५ अखेर)

अ.क्र.	प्रकल्पाचे नांव	आश्रमशाळांची संख्या			निवासी			अनिवासी			विनासवलत			एकूण विद्यार्थी संख्या		
		संख्या	मुले	एकूण	मुले	मुली	एकूण	मुले	मुली	एकूण	मुले	मुली	एकूण	मुले	मुली	एकूण
१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	१३	१४	१५	१६	
१.	नाशिक	...	५५८६	६६८५	१२२७१	१३४१	१४६५	२८०६	१९८६	२१८५	४१७१	८९१३	१०३३५	१९२४८		
२.	कळवण	...	५७४६	८५६९	१४३१५	१३२२	१६३६	२९५८	१४५७	१४७१	२९२८	८५२४	११६७५	२०९९९		
३.	धुळे	...	३२४१	४३३०	७५७१	५११	६१४	११२५	९४	१२४	२१८	३८४६	५०६८	८९१४		
४.	नंदुरबार	...	५५९१	५८६१	११४५२	९१५	१११६	२०३१	२७७	२७६	५५३	६७८३	७२५३	१४०३६		
५.	तळोदा	...	६७३३	७८५६	१४५८९	१२०३	१४०९	२६१२	३२९	४८१	८१०	८२६५	९७४६	१८०११		
६.	यावला	...	२०१६	१८५३	३८६९	५१२	७३५	१२४७	३३	६१	९४	२५६१	२६४९	५२१०		
७.	राजुर	...	२३८१	३३७२	५७५३	३६२	३६२	७३४	८०	१३२	२१२	२८३३	३८६६	६६९९		
एकूण नाशिक विभाग...		२१३	३१२९४	३८५२६	६९८२०	६१७६	७३३७	१३५१३	४२५६	४७३०	८९८६	४१७२५	५०५९२	९२३१७		
१.	उहाणू	...	३८६०	४०७०	७९३०	५०६८	५१९३	१०२६१	३९	५४	९३	८९६७	९३१७	१८२८४		
२.	घोडेगाव	...	१७६६	२५६३	४३२९	६९६	५६९	१२६५	१६८	१४६	३१४	२६३०	३२७८	५९०८		
३.	जव्हार	...	५६०३	६०९४	११६९७	१५०३	१६७६	३१७९	१९४८	१९८९	३९३७	९०५४	९७५९	१८८१३		
४.	शहापूर	...	२७१६	३२७५	५९९१	१७२५	१७१९	३४४४	४९	३८	८७	४४९०	५०३२	९५२२		
५.	पेण	...	१६४६	२०९८	३७४४	८३४	७३१	१५६५	६६	७७	१४३	२५४६	२९०६	५४५२		
६.	सोलापूर	...	३५२	१८९	५४१	१०३	७९	१८२	१	...	१	४५६	२६८	७२४		
एकूण ठाणे विभाग		१२८	१५९४३	१८२८९	३४२३२	९९२९	९९६७	१९८९६	२२७१	२३०४	४५७५	२८१४३	३०५६०	५८७०३		
१.	धारणी	...	३१८७	४४५३	७६४०	८३१	१०७५	१९०६	६८१	७४५	१४२६	४६९७	६२७५	१०९७२		
२.	पांढरकवडा	...	१११३	१३२२	२४३५	५८३	६०१	११८४	२४५	२१४	४५९	१९४१	२१३७	४००८		
३.	किनवट	...	१९१३	२९२६	४८३९	२०१	२५५	४५६	१९१	२९२	४८३	२३०५	३४७३	५७७८		
४.	अकोला	...	९५५	१२५५	२२१०	१७६	१६४	३४०	३८	५८	९६	११६९	१४७७	२६४६		
५.	पुसद	...	१०३५	१४३७	२४७२	१०५	१३४	२३९	१९	३६	५५	११५९	१६०७	२७६६		
६.	कळमनुरी	...	६९५	९९९	१६९४	७८	८८	१६६	२४	२७	५१	७९७	१११४	१९११		
७.	छत्रपती संभाजीनगर	...	१२२९	९६७	२१९६	७	४	११	१२३६	९७१	२२०७		
एकूण अमरावती विभाग...		८३	१०१२७	१३३५९	२३४८६	११७४	२३१७	४२९१	१२०५	१३७६	२५८१	१३३०४	१७०५४	३०३५८		
१.	अहेरी	...	११३८	१३८७	२५२५	१५१	१८७	३३८	७५	८४	१५९	१३६४	१६५८	३०२२		
२.	भामरागड	...	८७९	१०५६	१९३५	२१२	२४२	४५४	८५	१००	१८५	११६८	१३७०	२५३८		
३.	भंडारा	...	१२५	९२	२१७	२०	२७	४७	२	...	२	१४७	११९	२६६		
४.	चंद्रपूर	...	७४९	९०२	१६५१	१०४	११३	२१७	४१	४९	९०	८९४	१०६४	१९५८		
५.	चिमूर	...	४४४	५७५	१०९९	५५	४९	१०४	१४	१४	२८	६३८	६३८	११५१		
६.	देवरी	...	१११४	१४४८	२५६२	६२५	५९७	१२२२	२३४	२४९	४८३	१९७३	२२९४	४२६७		
७.	गडचिरोली	...	२८८७	३२८२	६१६९	४६७	५२९	९९६	१८७	१९५	३८२	३५४१	४००६	७९४७		
८.	नागपूर	...	५२७	५३३	१०४१	१८२	१६३	३४५	८६	८३	१६९	८००	७७९	१५४१		
९.	वर्धा	...	२७४	१९२	४६९	२२	१२	३४	२	२	४	२९८	२०६	५०७		
एकूण नागपूर विभाग...		७६	८१३७	९४६७	१७५८८	१८३८	१९१९	३७५७	७२६	७७६	१५०२	१०६९८	१२१३४	२२७९७		
एकूण राज्य		५००	६५५०१	७९६४१	१४५१२६	१९९१७	२१५४०	४१४५७	८४५८	९१८६	१७६४४	९३८७०	११०३४०	२०४१७५		

अनुदानित आश्रमशाळा

महाराष्ट्र राज्यात आदिवासी विकास विभागामार्फत एकूण ५५७ अनुदानित आश्रमशाळा स्वयंसेवी संस्थांमार्फत चालविल्या जातात. सन २०२५-२०२६ या शैक्षणिक वर्षात अनुदानित आश्रमशाळांमधील एकूण विद्यार्थी संख्या २६१८३६ इतकी आहे. अनुदानित आश्रमशाळांना वेतन अनुदान, परिरक्षण अनुदान, आकस्मिक खर्च अनुदान, इमारत भाडे वा इमारत बांधकाम अनुदान मंजूर करण्यात येते. सन २०२६-२०२७ साठी या योजनेकरीता रुपये ६३० कोटी निधीची तरतुद करण्यात आली आहे.

१. परिपोषण/परिरक्षण अनुदान :-

परिरक्षण अनुदानातून अनुदानित आश्रमशाळेतील विद्यार्थ्यांच्या अल्पोपहार व भोजनावरील खर्च भागविला जातो. सामाजिक न्याय व विशेष सहाय्य विभाग, शासन निर्णय दिनांक १६-०८-२०२४ अन्वये परिरक्षण अनुदानात प्रति विद्यार्थी प्रति माह रु. १५०० वरून रु. २२०० अशी वाढ करण्यात आली आहे.

२. आकस्मिक अनुदान :-

आश्रमशाळेतील कर्मचाऱ्यांच्या वेतनावर आधारित आकस्मिक अनुदान देण्यात येते. आकस्मिक अनुदानातून विद्यार्थ्यांना दैनंदिन वापराच्या वस्तू, शालेय साहित्य तसेच आश्रमशाळेतील दैनंदिन खर्च भागविण्यात येतो.

३. आरोग्य सुविधा :-

अनुदानित आश्रमशाळेतील विद्यार्थ्यांची आरोग्य तपासणी फिरत्या वैद्यकीय पथकांमार्फत वेळोवेळी करण्यात येते. या बाबतची नोंद हेल्थ कार्ड मधून शाळांमध्ये ठेवण्यात येते. आजारी विद्यार्थ्यांकरिता शाळेजवळील ग्रामीण रुग्णालये, सामान्य रुग्णालये, यामधून उपचार करण्यात येतात. काही अडचण भासल्यास त्या त्या विभागातील प्रकल्प अधिकारी हे याबाबत संबंधितास वेळोवेळी मार्गदर्शन करतात. आश्रमशाळेतील विद्यार्थ्यांच्या आरोग्याच्या दृष्टीने विद्यार्थ्यांना व शिक्षकांना जीवन कौशल्य विषयक प्रशिक्षण देण्यात येते.

४. सैनिकी शाळा :-

शालेय शिक्षण विभागामार्फत सुरु करण्यात आलेल्या सैनिकी शाळांमध्ये आदिवासी विद्यार्थ्यांना अतिरिक्त तुकडीद्वारे इयत्ता ५ वी पासून पुढे शिक्षण घेण्यासाठी शालेय शिक्षण व क्रीडा विभागाच्या दिनांक २४-१२-२००७ च्या शासन निर्णयानुसार सैनिकी शाळेतील वसतिगृह, निर्वाह खर्च भागविणेसाठी प्रती विद्यार्थी रु. १५,००० या प्रमाणे वार्षिक अनुदान, या व्यतिरिक्त विद्यार्थ्यांना शैक्षणिक वर्षात दीर्घ सुटीचे कालावधीत सैनिकी शाळेतून मूळ गावी येण्या-जाण्यासाठी प्रवास खर्च व दैनंदिन किरकोळ खर्च (यात शालेय व कवायत गणवेश, नाईट ड्रेस व मोजे, टॉवेल, तेल, साबण, दंतमंजन, लेखनसाहित्य इत्यादी) साठी प्रती विद्यार्थी रु. ५,००० असे एकूण वार्षिक रु. २०,००० याप्रमाणे अनुदान राज्यस्तरीय योजनेअंतर्गत संबंधीत प्रकल्प अधिकारी यांचेमार्फत सैनिकी शाळांना उपलब्ध करून दिले जाते. तर अतिरिक्त तुकडीवरील शिक्षकांचे वेतनासाठीचा निधी आदिवासी विभागाकडून शालेय शिक्षण विभाग मंत्रालय, मुंबई यांना वितरीत करण्यात येतो.

(२) प्रकल्पनिहाय अनुदानित आश्रमशाळा संख्या व प्रवेशित विद्यार्थी (तक्ता चालू)

अ.क्र.	प्रकल्पाचे नांव	शाळांची संख्या			निवासी विद्यार्थी			बहिस्थ विद्यार्थी			विनासवलत विद्यार्थी			एकूण विद्यार्थी संख्या		
		मुले	मुली	एकूण	मुले	मुली	एकूण	मुले	मुली	एकूण	मुले	मुली	एकूण	मुले	मुली	एकूण
१	२	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	१३	१४	१५	१६	१७	१८
१.	अहेरी	३४७५	३४७५	६९५०	२५७१	२२३२	४८०३	२२५	१७६	४०१	१२६	७०	१९६	२२२२	२४७८	५४००
२.	भामरागाड	३८००	३८००	७६००	२४९२	२३६७	४८५९	२४४	१८६	४३०	१४२	१२७	२६९	२८७८	२६८०	५५५८
३.	भंडारा	१८७५	१८७५	३७५०	८११	७१५	१५२६	२५	२०	४५	४२	३८	८०	८७८	७७३	१६५१
४.	चंद्रपुर	६३५०	६३५०	१२७००	३९८०	३०८३	७०६३	४१७	२८३	७००	६८	५८	१२६	४४६५	३४२४	७८८९
५.	चिमुर	२१२५	२१२५	४२५०	१२५६	८५२	२१०८	३२	९	४१	१५	९	२४	१३०३	८७०	२१७३
६.	देवरी	५९५५	५९५५	११९१०	३७६१	३२६४	७०२५	१५६	७९	२३५	२५	२१	४६	३९४२	३३६४	७३०६
७.	गजचिरोली	४०००	४०००	८०००	२२६६	१९२९	४१९५	१२२	७९	२०१	१५	२२	३७	२४०३	२०३०	४४३३
८.	नागपूर	५२३०	५२३०	१०४६०	३८८२	३१८६	७०६८	३४८	१९९	५४७	५२	४६	९८	४२८२	३४३१	७७१३
९.	वर्धा	१५२५	१५२५	३०५०	१०५५	९२३	१९७८	१२३	५३	१७६	१	०	१	११७९	९७६	२१५५
एकूण	...	३४३३५	३४३३५	६८६७०	२२०७४	१८५५१	४०६२५	१६९२	१०८४	२७७६	४८६	३९१	८७७	२४२५२	२००२६	४४२७८
एकूणात एकूण	...	१५७४००	१५८८३०	३१६२३०	११८६१४	१०४५७९	२२३१९३	१५२१४	११७५५	२६९६९	६४२६	५२४८	११६७४	१४०२५४	१२१५८२	२६१८३६

वसतिगृह समूह
तक्ता एक

कर्मचारी विषयक गोषवारा :-

अ. क्र. Sr.No.	पदनाम Designation	वेतनमान Pay Scale	स्तर Level	पदसंख्या No. of Posts		पदनाम Designation
				2022-2023	2023-2024	
1	2	3	4	5		6
राजपत्रित						<i>Gazetted</i>
(१)	गृहप्रमुख	४१८००-१३२३००	एस-१५	२१	२१	Chancellor
				एकूण ...	२१	२१
अराजपत्रित वर्ग-३						<i>Non-Gazetted Class III</i>
(२)	गृहपाल	३८६००-१२२८००	एस-१४	५३४	५३४	Warden
(३)	मुख्य लिपिक	३५४००-११२४००	एस-१३	२९	२९	Dy. Accountant
(४)	वरिष्ठ लिपिक	२५५००-८११००	एस-८	Sr. Clerk
(५)	कनिष्ठ लिपिक	१९९००-६३२००	एस-६	३९४	३९४	Jr. Clerk
				एकूण ...	९५७	९५७
चतुर्थ श्रेणी वर्ग-४						<i>Class IV</i>
(६)	स्वयंपाकी	१६६००-५२४००	एस-३	Cook
(७)	मदतनिस (कामाठी)	१५०००-४७६००	एस-१	Maid Servant
(८)	शिपाई	१५०००-४७६००	एस-१	Peon
(९)	रखवालदार	१५०००-४७६००	एस-१	४९४	४९४	Watchman
(१०)	सफाई कामगार	१५०००-४७६००	एस-१	Sweepers
				एकूण ...	४९४	४९४
				एकूण सर्व ...	१४७२	१४७२

बाह्यस्रोताद्वारे घ्यावयाच्या सेवा

अ. क्र.	सेवा	सध्या मंजूर सेवा	सुधारित आकृतीबंधानुसार मंजूर पदसंख्या
१	२	३	४
१.	बहुउद्देशीय कर्मचारी	...	१५६१

आदिवासी शासकीय वसतिगृह संख्या व मंजूर प्रवेश क्षमता प्रकल्पनिहाय तपशील

(माहे नोव्हेंबर २०२५ अखेर)

अ.क्र.	प्रकल्प कार्यालय	कार्यान्वित वसतिगृहे			सध्याची मंजूर प्रवेश क्षमता			सद्यःस्थितीत प्रवेशित विद्यार्थी संख्या (दिनांक नोव्हेंबर २०२५ अखेर पर्यंत)		
		मुले	मुली	एकूण	मुले	मुली	एकूण	मुले	मुली	एकूण
१.	नाशिक	१९	१३	३२	३२०५	१८१५	५०२०	३०२७	१८०७	४८३४
२.	कळवण	१७	१२	२९	२०४०	१५१०	३५५०	१८६२	१३७९	३२४१
३.	धुळे	१६	१३	२९	२१८०	१५२५	३७०५	१९१०	१४६४	३३७४
४.	नंदुरबार	१८	१२	३०	३५०५	२०७०	५५७५	३२१२	१८०७	५०१९
५.	तळोदा	११	६	१७	९५०	६२५	१५७५	८७१	६१०	१४८१
६.	यावल	१२	५	१७	१६९५	७७५	२४७०	१५७२	४६०	२०३२
७.	राजुर	१४	८	२२	१९७५	११५०	३१२५	१५९५	११३५	२७३०
एकूण नाशिक विभाग		१०७	६९	१७६	१५५५०	९४७०	२५०२०	१४०४९	८६६२	२२७११
८.	शहापूर	८	३	११	१६७५	२७५	१९५०	८८५	२२६	११११
९.	जव्हार	९	७	१६	९१५	६७५	१६७०	९१४	६२९	१५४३
१०.	डहाणू	९	८	१७	९२०	७४५	१६६५	९११	७४४	१६५४
११.	पेण	९	४	१३	१४००	४५०	१८५०	१११४	४४३	१५५७
१२.	घोडेगांव	१३	११	२४	२५६१	१७५६	४४०४	२६२०	१८११	४४३१
१३.	सोलापूर	४	२	६	५००	२५०	७५०	२८१	८२	३६३
१४.	मुंबई	१	१	२	१५०	७५	२२५	१४५	६९	२१४
एकूण ठाणे विभाग		५३	३६	८९	८२०१	४२२६	१२५१४	६८७०	४००४	१०८७३
१५.	धारणी	९	९	१८	१७२०	१२१०	२९३०	१६७६	११९२	२८६८
१६.	पांढरकवडा	१०	९	१९	१७००	९९५	२६९५	११८४	८८६	२०७०
१७.	पुसद	६	५	११	७००	६७५	१३७५	६०८	४९८	११०६
१८.	किनवट	९	६	१५	९२५	६५०	१५७५	८४८	५८८	१४३६
१९.	कळमनुरी	५	६	११	६७५	६००	१२७५	६७५	५९९	१२७४
२०.	अकोला	१०	६	१६	११६५	७५०	१९१५	८२१	६१३	१४३४
२१.	छ. संभाजीनगर	९	५	१४	१८२५	९५०	२७७५	१७४६	९३०	२६७६
एकूण अमरावती विभाग		५८	४६	१०४	८७१०	५८३०	१४५४०	७५५८	५३०६	१२८६४
२२.	नागपूर	९	६	१५	२०५०	१३२५	३३७५	२०५४	१२७४	३३२८
२३.	वर्धा	७	५	१२	६७५	५८०	१२५५	५४५	४७०	१०१५
२४.	देवरी	१०	९	१९	११३५	९६५	२१००	७९४	८२६	१६२०
२५.	भंडारा	५	४	९	४२५	३५०	७७५	३३४	३००	६३४
२६.	चंद्रपूर	१२	११	२३	१३२५	१३५०	२६७५	११३५	९९६	२१३१
२७.	चिमुर्	५	५	१०	३७५	३८०	७५५	३७५	३८०	७५५
२८.	अहेरी	४	४	८	३२५	३००	६२५	२७५	२७३	५४८
२९.	गडचिरोली	१३	८	२१	१४२५	९४५	२३७०	१०७२	९२५	१९९७
३०.	भामरागड	२	२	४	१५०	१५०	३००	१२१	१०९	२३०
एकूण नागपूर विभाग		६७	५४	१२१	७८८५	६३४५	१४२३०	६७०५	५५५३	१२२५८
राज्य एकूण		२८५	२०५	४९०	४०३४६	२५८७१	६६३०४	३५१८२	२३५२५	५८७०६

आर्थिक उन्नती

3. ECONOMIC UPLIFT

(१) प्रस्तावना :

आदिवासींच्या आर्थिक उन्नतीकरिता स्वयंसेवी संस्थांमार्फत विविध योजना, २७५ (१) अन्वये विविध योजना, पोलीस सैन्यदल भरतीपूर्व प्रशिक्षण, धरती आबा जनजातीय ग्राम उत्कर्ष अभियान (DA-JGUA), स्वाभिमान योजना, प्रधानमंत्री जनजाती आदिवासी न्याय महाअभियान (PM-JANMAN), केंद्रवर्ती अर्थसंकल्प अशा विविध योजना राबविण्यात येत आहेत.

भारतीय संविधानाच्या अनुच्छेद २७५ (१) अंतर्गत योजना व धरती आबा जनजातीय ग्राम उत्कर्ष अभियान (DA-JGUA)

- भारतीय संविधानाच्या अनुच्छेद २७५ (१) अंतर्गत अनुदान, धरती आबा जनजातीय ग्राम उत्कर्ष या दोन्ही योजना केंद्र शासनाकडून राबविण्यात येत असून याकरिता १०० टक्के केंद्र सहाय्य उपलब्ध होते.
- भारतीय संविधानाच्या अनुच्छेद २७५ (१) अंतर्गत केंद्र शासनाने दिनांक ३०/१२/२०२५ रोजी सुधारीत मार्गदर्शक सूचना निर्गमित केल्या आहेत. यामध्ये शिक्षण, आरोग्य, पिण्याचे पाणी, उपजिविका, कौशल्य विकास इ. सारख्या गोष्टींवर भर देण्यात येतो. धरती आबा जनजातीय ग्राम उत्कर्ष अभियान अंतर्गत पायाभूत सुविधा, आरोग्य, शिक्षण, उपजिविका यांसारख्या महत्वाच्या अंतरांची (Convergence), पूर्तता साधण्यात येते.
- सदर योजना १०० टक्के केंद्र सहाय्यित आहे.

प्रधानमंत्री जनजाती आदिवासी न्याय महाअभियान (PM-JANMAN)

- केंद्र शासनाने राज्यातील कातकरी, कोलाम व माडीया गोंड या तीन जमाती आदिम जमाती म्हणून घोषित केलेल्या आहेत.

अ.क्र.	जमात	जिल्हे
१.	कातकरी	ठाणे, पालघर, रायगड, पुणे व नाशिक
२.	कोलाम	यवतमाळ, नांदेड, चंद्रपूर
३.	माडीया गोंड	गडचिरोली

- या जमातींच्या सर्वांगीण विकासासाठी PM-JANMAN योजना राबविण्यात येत आहे. यामध्ये आदिम लोकसंख्येला वैयक्तिक आणि सामुदायिक सुविधा करण्याचे लक्ष्य आहे.

स्वयंसेवी संस्थांना सहाय्यक अनुदाने

Scheme of Grant in Aid to voluntary organisations working for the welfare of Scheduled Tribe

- केंद्र शासनाच्या स्वयंसेवी संस्थांना सहाय्यक अनुदाने या योजनेखाली आदिवासी भागात शिक्षण, आरोग्य, पिण्याचे पाणी पुरवठा, शेती उत्पादकता वाढविणे, सामाजिक सुरक्षा इत्यादी क्षेत्रात आदिवासी जनतेच्या आर्थिक व सामाजिक उन्नतीसाठी कार्यरत असणाऱ्या अनुसूचित क्षेत्रातील स्वयंसेवी संस्थांना अनुदान दिले जाते.
- उपरोक्त क्षेत्रात कार्यरत असणाऱ्या या स्वयंसेवी संस्थांचे प्रस्ताव संबंधित जिल्हाधिकाऱ्यांकडून तपासणी करून मा. सचिव, आदिवासी विकास यांचे अध्यक्षतेखाली असलेल्या राज्यस्तरीय समितीच्या शिफारशीने केंद्र शासनास अनुदानासाठी पाठविण्यात येतात.

शबरी आदिवासी घरकुल योजना

राज्यातील बेघर किंवा ज्यांची घरे कुडा-मातीची आहेत अशा आदिवासी लाभार्थ्यांना घरे उपलब्ध करून देण्यासाठी या विभागाच्या दिनांक २८-३-२०१३ च्या शासन निर्णयान्वये सन २०१२-१३ पासून "शबरी आदिवासी घरकुल योजना" सुरु करण्यात आली आहे. आदिवासी उपयोजनेतर्गत आदिवासी क्षेत्रांतर्गत येणाऱ्या जिल्ह्यातील अनुसूचित जमातींच्या लाभार्थ्यांसाठी तसेच आदिवासी बाह्य क्षेत्रातील जिल्ह्यातील अनुसूचित जमातींच्या पात्र लाभार्थ्यांना घराचे २६९.०० चौ. फु. चटई क्षेत्र असेल तसेच दिनांक ५-१-२०१६ च्या शासन निर्णयान्वये शबरी आदिवासी घरकुल योजनेतर्गत अपंग लाभार्थ्यांकरिता दारिद्र्य रेषेची अट शिथिल करण्यात आली आहे.

२. ग्रामविकास विभागाने त्यांच्या दिनांक १० फेब्रुवारी, २०१६ च्या शासन निर्णयान्वये राज्यातील ग्रामीण गृहनिर्माण कार्यक्रमाची प्रभावी अंमलबजावणी व संनियंत्रण करण्यासाठी राज्य व्यवस्थापन कक्ष - इंदिरा आवास योजना कक्षाचे रुपांतर "राज्य व्यवस्थापन कक्ष - ग्रामीण गृहनिर्माण कक्षामध्ये" करण्यास मान्यता दिलेली आहे. या कक्षाद्वारे राज्य शासनाच्या विभागांमार्फत राबविण्यात येणाऱ्या सर्व ग्रामीण कार्यक्रमांची अंमलबजावणी व संनियंत्रण करण्यात येत आहे. तदनुषंगाने ग्रामीण क्षेत्राकरिता शासन निर्णय दिनांक १५-३-२०१६ अन्वये सुधारणा करण्यात आली आहे.

३. केंद्र शासनाच्या प्रधानमंत्री ग्रामीण आवास योजनेतर्गत घरकुलाची किंमत मर्यादा सर्वसाधारण क्षेत्राकरिता रु. १.२० लक्ष व नक्षलग्रस्त/डोंगराळ क्षेत्राकरिता रु. १.३० लक्ष एवढी करण्यात आली आहे. तदनुषंगाने शासन निर्णय दिनांक ६-१-२०१६ अन्वये शबरी आदिवासी घरकुल योजनेतर्गत ग्रामीण भागाकरिता शौचालय बांधकामासह प्रति घरकुल रु. १,३२,००० (सर्वसाधारण क्षेत्राकरिता) व रु. १,४२,००० (नक्षलग्रस्त व डोंगराळ क्षेत्राकरिता) अनुदान निश्चित करण्यात आले आहे. यामध्ये शौचालय बांधकामासाठी लाभार्थ्यांना देण्यात आलेला रु. १२,००० ची प्रतिपूर्ती पाणीपुरवठा व स्वच्छता विभागाने करावयाचा निर्णय झाला आहे. परंतु त्या विभागाने प्रतिपूर्ती करण्यास असमर्थता दर्शविल्याने सदरचा निधी या विभागाकडून दिला जातो. तसेच ग्रामीण भागातील शबरी आदिवासी घरकुल योजनेच्या लाभार्थ्यांना MGNREGA अभिसरणद्वारे साधारण क्षेत्रासाठी रु. १७,२८० नक्षलग्रस्त व डोंगराळ क्षेत्रासाठी रु. १८,२४० अनुदान उपलब्ध करून देण्यात येत आहे.

४. शबरी घरकुल योजनेचा लाभ देण्यासाठी शासन निर्णय दिनांक ३-११-२०१७ अन्वये ग्रामीण क्षेत्राकरिता असलेली वार्षिक उत्पन्न मर्यादा रु. १.०० लाख वरून रु. १.२० लाख इतकी वाढविण्यात आली आहे. यामध्ये आदिम जमाती व पारधी जमातीला प्राधान्याने लाभ देण्याचा निर्णय घेण्यात आला आहे.

अ.क्र.	वर्ष	लक्षांक			मंजूर घरकुले			१ ला ते ३ रा हप्ता वितरीत			पूर्ण घरकुले		
		शबरी	पारधी	आदिम	शबरी	पारधी	आदिम	शबरी	पारधी	आदिम	शबरी	पारधी	आदिम
१.	२०१६-१७	२१०१५	१४९२	२५३७	२१००१	१४८०	२३०२	२०९४३	१४६५	२२८६	२०४१३	१४०१	२१५१
२.	२०१७-१८	११८०५	१०४८	२३२५	११४६१	१०१८	२३४६	२०६१९	१४२५	२२२१	१०८४१	९२५	२१२०
								२०२१३	१३६१	२११६			
								११४३०	१००८	२३१९			
३.	२०१८-१९	१२३२२	१८८३	११६८	१२२५०	१८१३	११४९	१११९६	९६८	२२५६	११५७९	१५७३	९०९
								११०७९	९५६	२२०८			
								१२२०८	१७८०	११३९			
४.	२०१९-२०	३८१५३	...	११६७	३७८५९	...	११४७	११९६२	१६७२	९९७	३४५०२	...	९९२
								११८०७	१६२८	९५२			
								३७५९४	...	११३५			
५.	२०२०-२१	३६४००	...	१०९३
								३५६२४	...	१०५३			
										
६.	२०२१-२२	१८५४४	...	५२३५	१८०६०	...	५००४	११९७४	...	४८३९	१३६१६	...	२६६६
								१६३५०	...	३५८५			
								१५२३४	...	३१६१			
७.	२०२२-२३	९३२८८	८४७८८	५९८९५
								२४८९३			
								४८७४७			
८.	२०२३-२४	९३२८८	९३७५५	४५००८
										
								५८९८			
९.	२०२४-२५	८७१३	६०४७	२६६६
										
										
१०.	२०२५-२६

वनहक्क कायदा २००६

अनुसूचित जमाती व इतर पारंपरिक वन निवासी (वनहक्कांची मान्यता) अधिनियम, २००६ व नियम, २००८ आणि सुधारित नियम, २०१२ नुसार अनुसूचित जमाती व इतर पारंपरिक वन निवासी यांना कलम ३ (१) नुसार वैयक्तिक व सामूहिक वनहक्क किंवा दोहोंचे धारणाधिकार मिळण्याचे अधिकार प्राप्त झालेले आहेत.

सदर कायद्याची योग्यरितीने अंमलबजावणी होण्याकरिता गाव पातळीवर १५,००२ ग्रामसभा व नहक्क समित्या, उपविभागीय स्तरावर ९४ उपविभागीय समित्या, जिल्हास्तरावर २६ जिल्हास्तरीय समित्या स्थापन करण्यात आलेल्या आहेत.

वनक्षेत्रात राहणाऱ्या अनुसूचित जमाती व इतर पारंपरिक वन निवासींना वनजमिनी देण्यासंदर्भातील निकष पुढीलप्रमाणे आहेत—

- (१) आदिवासी वनहक्क धारकांची वन जमीन दिनांक १३ डिसेंबर २००५ पूर्वी वैध हकदारी असावी.
- (२) इतर पारंपरिक वन निवासी हे दिनांक १३ डिसेंबर २००५ पूर्वी किमान ३ पिढ्यांपासून (७५ वर्षे) मुख्यत्वेकरून वनात राहणारा आणि उपजीविकेच्या खऱ्याखऱ्या गरजांसाठी वनांवर किंवा वनजमिनींवर अवलंबून असणारा पाहिजे.
- (३) जमीन वनहक्क निश्चित करण्यासाठी अनुसूचित जमाती व इतर पारंपरिक वन निवासी (वनहक्कांची मान्यता) सुधारणा नियम, २०१२ मधील नियम १३ व्हा उपनियम ३ मध्ये “ग्रामसभा, उपविभागीयस्तरीय समिती आणि जिल्हास्तरीय समिती वनहक्क निर्धारित करतांना नियम १३ मध्ये नमूद केलेल्या बाबींपैकी एकाहून अधिक बाबी विचारात घेतील” अशी तरतूद आहे. त्यामुळे नियम १३ मध्ये विनिर्दिष्ट केलेल्या पुराव्यांपैकी किमान २ पुरावे विचारात घेऊन जिल्हास्तरीय वनहक्क समितीकडून अंतिम मान्यता देण्यात येते.
- (४) ग्रामसभा किंवा उपविभागस्तरीय समितीच्या निर्णयांची बाधित व्यक्तीला जिल्हास्तरीय समितीकडे अपील करण्याची मुभा आहे.

● उपरोक्त तरतूदी विचारात घेता, वनहक्क कायदा, २००६ ची अंमलबजावणी करण्याच्या अनुषंगाने, ग्रामसभा व उपविभागीयस्तरीय समिती तसेच जिल्हास्तरीय वनहक्क समितीकडे प्रलंबित असलेले दावे/अपिले यांचा जिल्हाधिकारी तथा अध्यक्ष जिल्हास्तरीय वनहक्क समिती यांचे मार्फत निपटारा करण्यात येत आहे.

● डिसेंबर, २०१५ अखेरपर्यंत वनहक्क कायदा २००६ अंतर्गत प्राप्त वनहक्क दावे व वनजमिनीचे क्षेत्र—

अ. क्र.	बाब	ग्रामसभेकडे प्राप्त दावे	अंतिमरित्या मान्य केलेले एकूण दावे, अपिल			मंजूर वनक्षेत्र (एकरमध्ये)
			मूळ दावे	अपिल दावे	एकूण	
१.	वैयक्तिक दावे	३९०७२४	१४७९०५	५३०६३	२०१९६८	१८९०३२.०३
२.	सामूहिक दावे	१०८६६	८७००	५७	८७५७	१३८२५६७.३३
	एकूण ...	४०१५९०	१५६६०५	५३१२०	२१०७२५	१५७१५९९.३६

न्युक्लिअस बजेट :-

या योजना आदिवासी विकास किंवा कल्याणाच्या दृष्टीने स्थलकालानुरूप आवश्यक आहेत आणि त्या योजनांचा समावेश अर्थसंकल्पात नाही अशा अभिनव स्वरूपाच्या स्थानिक महत्वाच्या योजना, तांत्रिक औपचारिकतेमुळे दीर्घ कालावधीकरिता अडकून न पडता स्थानिक पातळीवर तातडीने आणि प्रभावीपणे कार्यान्वित करून त्यांचा लाभ गरजू आदिवासींना प्रत्यक्ष मिळवून देणे हा योजनेचा गाभा आहे. तथापि, या योजनेमध्ये लाभार्थींना कर्ज देणे अपेक्षित नाही, न्युक्लिअस बजेट योजनेतर्गत प्रत्येक आदिवासी व्यक्तीस/कुटुंबास लाभाची आर्थिक मर्यादा रु. ५०,००० आहे. या योजनेतर्गत २ किंवा ३ क्रिया त्यापेक्षा अधिक आदिवासी लाभार्थी एकत्र आले तर सामूहिक प्रकल्प/कार्यक्रम सुद्धा मंजूर करता येतात व अशा प्रकल्पात एकूण कमाल मर्यादा रु. ७,५०,००० आहेत. सदर योजनेतर्गत सर्वसाधारण आदिवासींसाठी ८५ टक्के तर आदिम जमातींसाठी १०० टक्के सहाय्यक अनुदान देय आहे. सन २०२५-२०२६ साठी सदर योजनेकरिता एकूण रु. ५० कोटी तरतूद अर्थसंकल्पीत आहे.

ठक्कर बाप्पा आदिवासी वस्ती सुधारणा :-

राज्यातील आदिवासी क्षेत्राच्या सर्वांगीण विकासासाठी महाराष्ट्रातील सर्व जिल्ह्यातील ग्रामीण/ नागरी भागातील आदिवासी उपयोजना क्षेत्र, अतिरिक्त आदिवासी उपयोजना क्षेत्र, गाडा/मिनीगाडा, प्रस्तावित गाडा/मिनीगाडा क्षेत्र व आदिवासी उपयोजना क्षेत्राबाहेरील ५० टक्केपेक्षा जास्त आदिवासींची लोकसंख्या असलेल्या वस्त्या/पाडे/वाडया/ गावांच्या/महानगरपालिका, नगरपरिषदेचे प्रभाग येथील विकासासाठी आवश्यक असलेल्या सामूहिक विकासाच्या सुविधा पुरविण्यासाठी ठक्कर बाप्पा आदिवासी वस्ती सुधारणा एकात्मिक कार्यक्रम ही योजना राबविण्यात येते. सदर योजना संबंधित प्रकल्प अधिकारी यांच्या स्तरावरून राबविण्यात येते तर यास जिल्हाधिकारी यांचेमार्फत प्रशासकीय मान्यता देण्यात येते. सदर योजनेकरिता सन २०२५-२०२६ या आर्थिक वर्षाकरिता रु. २०० कोटी इतकी तरतूद करण्यात आली आहे.

आदिवासी संशोधन व प्रशिक्षण संस्था, महाराष्ट्र राज्य, पुणे-१

आदिवासी संशोधन व प्रशिक्षण संस्था, पुणे येथे १ मे, १९६२ साली स्थापन करण्यात आली आहे. संस्थेमध्ये खालील प्रकल्प हाती घेण्यात येतात—

- (१) शासनाने विविध विकास कार्यक्रम/योजनांचा राज्यातील आदिवासी जीवनमानावर होणारा परिणाम अभ्यासण्यासाठी संस्थेमार्फत मूल्यमापन अभ्यास/प्रकल्प हाती घेण्यात येतात. मूल्यमापन/संशोधनाकरिता विषयाची निवड खालील प्राधान्यानुसार करण्यात येते.
 - (अ) केंद्र शासनाने सुचविलेले विषय;
 - (ब) राज्य शासनाने सुचविलेले विषय;
 - (क) संस्थेच्या नियामक मंडळाने निवडलेले विषय.
- (२) १९७० सालापासून संस्थेमार्फत सेवांतर्गत प्रशिक्षण कार्यक्रम चालविण्यात येत आहेत. या सेवांतर्गत प्रशिक्षण कार्यक्रमाचे हेतू व उद्देश खालीलप्रमाणे आहे.
 - (अ) आदिवासींच्या कल्याणाकरिता असलेल्या विविध योजना परिणामकारकरित्या राबविण्यासाठी प्रशिक्षणार्थींच्या ज्ञानामध्ये गुणात्मक भर टाकणे.
 - (ब) प्रशिक्षणार्थींच्या प्रशासकीय कामकाजातील ज्ञानात भर घालणे.
 - (क) आदिवासी आश्रमशाळेतील शिक्षकांच्या शिकविण्याच्या पद्धती व कौशल्यात गुणात्मकदृष्ट्या भर टाकणे, जेणेकरून विविध विषय शिकविण्याच्या पद्धतीत सुधारणा होईल.
 - (ड) आश्रमशाळेतील मुख्याध्यापक व वसतिगृहातील अधीक्षकांचे बौद्धिक कौशल्य वाढविणे.
 - (ई) राज्यातील आदिवासी उपयोजना क्षेत्रातील आदिवासी युवकांसाठी महाराष्ट्र लोकसेवा आयोग व इतर स्पर्धा परीक्षांच्या तयारीसाठी विशेष प्रशिक्षण शिबिरांचे आयोजन संस्थेमार्फत केले जाते.
- (३) राज्यातील आदिवासी उपयोजना क्षेत्रातील युवकांसाठी नेतृत्व प्रशिक्षण शिबिरांचे आयोजन संस्थेमार्फत करण्यात येते.
- (४) आदिवासी कुटुंबाच्या सामाजिक/आर्थिक परिस्थितीबाबत संख्यात्मक माहिती गोळा करणे, नकाशे तयार करणे याबाबतची कामे एकात्मिक क्षेत्र विकास कार्यक्रम कक्षामार्फत चालते.
- (५) संस्थेमध्ये सांस्कृतिक विभाग असून या विभागामार्फत आदिवासी नृत्यकला स्पर्धा, आदिवासी कला व हस्तकला प्रदर्शन तसेच वारली चित्रकला स्पर्धांचे आयोजन करण्यात येते.
- (६) सांस्कृतिक विभागाकडून आदिवासींचे जीवन व विकास या विषयांवर माहितीपटांचे निर्माण करण्यात येते.
- (७) आदिवासींच्या दुर्मिळ सांस्कृतिक जतन संवर्धन, उत्तेजनासाठी संस्थेत आदिवासी सांस्कृतिक संग्रहालय निर्माण करण्यात आलेले आहे.
- (८) अनुसूचित जमातीची प्रमाणपत्रे तपासण्याकरिता या संस्थेच्या अधिपत्याखाली आठ तपासणी समित्या कार्यरत आहेत. या व्यतिरिक्त नव्याने १५ अनुसूचित जमाती प्रमाणपत्र तपासणी समित्यांकरिता अधिसूचनेद्वारे मंजुरी देण्यात आलेली आहे.

आयुक्त, आदिवासी संशोधन व प्रशिक्षण संस्था, पुणे यांच्या अधिनस्त असलेल्या कार्यालयाच्या आस्थापनेवरील पदे

अ. क्र.	पदनाम	सुधारित वेतन श्रेणीतील स्तर	पदांची संख्या	नवीन मंजूर पदे	एकूण
१.	आयुक्त	... संवर्ग पद	१	...	१
२.	सहसंचालक	... संवर्ग पद	१	...	१
३.	सहआयुक्त	... एस-२५ : ७८,८००-२,०९,२००	१५	...	१५
४.	उपसंचालक (संशोधन)	... एस-२३ : ६७,७००-२,०८,७००	१५	...	१५
५.	विधी अधिकारी	... एस-२३ : ६७,७००-२,०८,७००	१५	...	१५
६.	उपसंचालक (एक्षेविका)	... एस-२० : ५६,१००-१,७७,५००	१	...	१
७.	वरिष्ठ संशोधन अधिकारी	... एस-२० : ५६,१००-१,७७,५००	३०	...	३०
८.	पोलीस उपअधीक्षक	... एस-२० : ५६,१००-१,७७,५००	१५	...	१५
९.	पोलीस निरीक्षक	... एस-१८ : ४९,१००-१,५५,८००	३८	...	३८
१०.	संशोधन अधिकारी	... एस-१५ : ४१,८००-१,३२,३००	४१	...	४१
११.	अधिव्याख्याता	... एस-१५ : ४१,८००-१,३२,३००	२	...	२
१२.	प्रशासकीय अधिकारी	... एस-१५ : ४१,८००-१,३२,३००	१	...	१
१३.	लेखाधिकारी	... एस-१६ : ४४,९००-१,४२,४००	१	...	१
१४.	सांख्यिकी अधिकारी	... एस-१५ : ४१,८००-१,३२,३००	१	...	१
१५.	संग्रहालय अभिरक्षी	... एस-१५ : ४१,८००-१,३२,३००	१	...	१
१६.	उच्चश्रेणी लघुलेखक	... एस-१५ : ४१,८००-१,३२,३००	२	...	२
१७.	प्रबंधक	... एस-१५ : ४१,८००-१,३२,३००	८	...	८
१८.	कार्यालय अधीक्षक	... एस-१४ : ३८,६००-१,२२,८००	१	...	१
१९.	कनिष्ठ प्रशासकीय अधिकारी	... एस-१४ : ३८,६००-१,२२,८००	१५	...	१५
२०.	संशोधन सहायक	... एस-१४ : ३८,६००-१,२२,८००	२९	...	२९
२१.	सांस्कृतिक अधिकारी	... एस-१४ : ३८,६००-१,२२,८००	१	...	१
२२.	निम्नश्रेणी लघुलेखक	... एस-१४ : ३८,६००-१,२२,८००	३०	...	३०
२३.	सांख्यिकीय सहायक (वरिष्ठ)	... एस-१४ : ३८,६००-१,२२,८००	१	...	१
२४.	मुख्य लिपिक	... एस-१४ : ३८,६००-१,२२,८००	१	...	१
२५.	कॅमेरामन-कम-प्रोजेक्ट ऑपरेटर	... एस-१० : २९,२००-९२,३००	१	...	१
२६.	वरिष्ठ लिपिक	... एस-८ : २५,५००-८१,१००	२	...	२
२७.	सांख्यिकी सहायक (कनिष्ठ)	... एस-८ : २५,५००-८१,१००	६	...	६
२८.	अन्वेषक (वरिष्ठ)	... एस-८ : २५,५००-८१,१००	४	...	४
२९.	लघुटंकलेखक	... एस-८ : २५,५००-८१,१००	२	...	२
३०.	सहाय्यक ग्रंथपाल	... एस-७ : २१,७००-६९,१००	१	...	१
३१.	पोलीस शिपाई	... एस-७ : २१,७००-६९,१००	३८	...	३८
३२.	कनिष्ठ लिपिक	... एस-६ : १९,९००-६३,२००	१	...	१
३३.	लिपिक-तथा-टंकलेखक	... एस-६ : १९,९००-६३,२००	६८	...	६८
३४.	अन्वेषक (कनिष्ठ)	... एस-६ : १९,९००-६३,२००	४	...	४
३५.	टंकलेखक	... एस-६ : १९,९००-६३,२००	१	...	१
३६.	अभिलेखापाल	... एस-६ : १९,९००-६३,२००	८	...	८
मंजूर पदे			... ४०२	...	४०२
भरलेली पदे			... ३०१	...	३०१
रिक्त पदे			... १०१	...	१०१

**आयुक्त, आदिवासी संशोधन व प्रशिक्षण संस्था, पुणे यांचे सन २०२५-२६ चे
माहे नोव्हेंबर २०२५ पर्यंतचे खर्च (विवरणपत्र-अ)**

(रुपये हजारात)

अ. क्र.	नाव व लेखाशीर्ष	उपशीर्ष	अर्थसंकल्पीय अंदाज २०२५-२६	प्राप्त तरतूद	खर्च	शिल्लक
१.	T-2 (००)(०४) एकात्मिक क्षेत्र विकास कार्यक्रम (अनिवार्य) २२२५-१०५२	०१ वेतन ०३ अतिकालिक भत्ता ०६ दूरध्वनी, वीज व पाणी ११ देशांतर्गत प्रवास १३ कार्यालयीन खर्च	९८४६.००० ९.००० ८८.००० १३१.००० १७३.०००	६८९२.२०० ४.६८० ४५.७६० ६८.१२० ८९.९६०	४२५९.२२९ ४८.२६५ ७५.९३६	२६३२.९७१ ४.६८० ४५.७६० १९.८५५ १४.०२४
		एकूण ...	१०२४७.०००	७१००.७२०	४३८३.४३०	२७१७.२९०
२.	T-2 (०५) संशोधन व प्रशिक्षण (०५)(०१) जनजाती संशोधन व प्रशिक्षण संस्था, पुणे (अनिवार्य) २२२५-१३०१	०१ वेतन ०३ अतिकालिक भत्ता ०६ दूरध्वनी, वीज व पाणी ११ देशांतर्गत प्रवास १३ कार्यालयीन खर्च १६ प्रकाशने २६ जाहिरात व प्रसिद्धी २८ व्यावसायिक सेवा	६४३२९.००० २४.००० ३७०.००० ५३६.००० ६४१.००० १०.००० १.००० १.०००	४५०३०.३०० १२.४८० १९२.४०० २७८.७२० ३३३.३२० ०.५२०	२७१४१.०७८ १२८.१८६ ३०६.३७२ ०.०००	१७८८९.२२२ १२.४८० १९२.४०० १५०.५३४ २६.९४८ ०.५२०
		एकूण ...	६५९१२.०००	४५८४७.७४०	२७५७५.६३६	१८२७२.१०४
३.	T-2 (००)(०५) अनुसूचित जमाती प्रमाणपत्र तपासणी समिती (अनिवार्य) २२२५-G०६३	०१ वेतन ०२ मजुरी ०३ अतिकालिक भत्ता ०६ दूरध्वनी, वीज व पाणी १० कंत्राटी सेवा ११ देशांतर्गत प्रवास १३ कार्यालयीन खर्च १४ भाडे पट्टी व कर २४ पेट्रोल, तेल व वंगन	४०६२७५.००० ७००.००० ३००.००० ५०००.००० १२००००.००० १२००.००० ६००००.००० १६०००.००० ३५००.००	२८४३९२.५०० ३६४.००० १५६.००० २६००.००० ८७६००.००० ७२०.००० ३१२००.००० १२८००.००० १८२०.०००	२२२५००.२५७ ११७.६७१ ७३.८०० २४०७.१८९ ८४७६९.९०९ ४९०.११५ २६२६७.४४३ १११०१.६९६ ११६९.११४	६१८९२.२४३ २४६.३२९ ८२.२०० १९२.८११ २८३०.०९१ २२९.८८५ ४९३२.५५७ १६९८.३०४ ६५०.८८६
		एकूण ...	६१२९७५.०००	४२१६५२.५००	३४८८९७.१९४	७२७५५.३०६
४.	T-5 २२२५ अनुसूचित जाती, जमाती, इतर मागासवर्ग व अल्पसंख्याक यांचे कल्याण (०२)(३६) अनुसूचित जमातीच्या विद्यार्थ्यांना भारतीय व राज्य प्रशासकीय सेवेची संधी प्राप्त करून देण्यासाठी त्यांना संघ लोकसेवा आयोग/ महाराष्ट्र लोकसेवा आयोगाकडून घेण्यात येणाऱ्या परीक्षेचे प्रशिक्षण देणे. २२२५-D३८७	३१ सहाय्यक अनुदाने (वेतनेतर)	१००००००.०००	६०००००.०००	६०००००.०००	...
५.	T-5 २२२५ अनुसूचित जाती, अनुसूचित जमाती, इतर मागासवर्ग व अल्पसंख्याक यांचे कल्याण (०१)(५४) अनुसूचित जमाती व इतर पारंपरिक वननिवासी अंतर्गत वाटप केलेल्या वन जमिनीची मोजणी करण्याकरिता शुल्काचे प्रदान २२२५-D२५१	३१ सहाय्यक अनुदाने (वेतनेतर)	८००००.०००	१६०००.०००	...	१६०००.०००

अ. क्र.	नाव व लेखाशीर्ष	उपशीर्ष	अर्थसंकल्पीय अंदाज २०२५-२६	प्राप्त तरतूद	खर्च	शिल्लक
६.	T-5 (०२) जनजाती क्षेत्राबाहेरील उपाययोजना (०२)(०१) नियोजन व सनियंत्रण शाखा-जनजाती विकास संशोधन व प्रशिक्षण संस्था (राज्य हिस्सा) (कार्यक्रम) २२२५-२६५८	३१ सहाय्यक अनुदाने (वेतनेतर)	५०००००.०००	३०००००.०००	३०००००.०००	...
७.	T-5 (०१)(४६) जनजाती क्षेत्र उपयोजनेखाली नव्याने अंमलबजावणी करण्यात आलेल्या योजनांची विविध माध्यमांमार्फत माहिती व प्रसिद्धी (कार्यक्रम) २२२५-४११३	३१ सहाय्यक अनुदाने (वेतनेतर)	१५१५.४२२	१५१५.४२२	१५१५.४२२	...
८.	T-5 (०२)(२३) आदिवासी विद्यार्थ्यांना परदेशातील उच्च शिक्षणाकरिता शैक्षणिक शिष्यवृत्ती (कार्यक्रम) ३१ ३४-शिष्यवृत्त्या/विद्यावेतने २२२५-F७७३	सहाय्यक अनुदाने (वेतनेतर)	४७००००.०००	२२५६००.०००	२२५६००.०००	...
९.	T-5 (०२) (०२) नियोजन व सनियंत्रण शाखा-जनजाती विकास संशोधन व प्रशिक्षण संस्था (केंद्र हिस्सा १०० टक्के) (कार्यक्रम) २२२५-१८६७	३१ सहाय्यक अनुदाने (वेतनेतर)	१०००००.०००	५२५००.०००	५२५००.०००	...

विविध उपक्रम

१. आदिवासी संस्कृती, कला व जीवनावर आधारित लघुपट निर्मिती :-

आदिवासी पारंपरिक संस्कृती व कला यांचे जतन व संवर्धन करण्यासाठी सन १९८१ पासून दरवर्षी लघुपटांची निर्मिती करण्यात येते. सदरचे लघुपट संग्रहालयास भेट देणाऱ्या देशी/विदेशी पर्यटकांना तसेच शाळा/महाविद्यालयातील विद्यार्थ्यांना शैक्षणिक माध्यम म्हणून उपयुक्त असल्याने दाखविण्यात येतात. लघुपट दाखविण्याची व्यवस्था संस्थेकडे उपलब्ध आहे. आदिवासी जमातीबद्दल अधिक माहिती सदर लघुपटांमुळे पर्यटकांना मिळते.

सन २०२६-२०२७ मध्ये एकूण ५ लघुपट तयार करण्याचे उद्दिष्टे आहे. त्यासाठी रु. ५०.०० लाख एवढी तरतूद आवश्यक आहे.

२. आदिवासी सांस्कृतिक महोत्सव :-

सन २०१३-२०१४ पासून आदिवासी सांस्कृतिक महोत्सव आयोजित करणे या योजनेतर्गत एका सांस्कृतिक महोत्सवामध्ये ५ दिवसांचे आदिवासी हस्तकला प्रदर्शन व विक्री आदिवासी पारंपरिक गीते व वाद्य सादरीकरण तसेच एक दिवस पारंपरिक नृत्यस्पर्धा एकत्रितपणे आयोजित करून याच कार्यक्रमांमध्ये आदिवासी जीवन व संस्कृती व कला यावर या कार्यालयामार्फत तयार करण्यात आलेल्या लघुपटांचा महोत्सव शहरी भागातील निमंत्रितांसाठी आयोजित करण्यात येतो. अशाप्रकारे एका आर्थिक वर्षात महाराष्ट्रातील ४ प्रमुख शहरात या सांस्कृतिक कला महोत्सवाचे आयोजन करण्यात येते. वर्ष २०२६-२०२७ मध्ये पुणे येथे महोत्सवाचे आयोजन करण्याचे नियोजित असून त्यासाठी रु. ५.०० कोटी एवढी तरतूद आवश्यक आहे.

३. ग्रंथालय :-

आदिवासी संशोधन व प्रशिक्षण संस्था, पुणे येथील ग्रंथालयाबाबत.

आदिवासी संशोधन व प्रशिक्षण संस्था, पुणे कार्यालयातील ग्रंथालय सन १९७९ पासून कार्यरत आहे. महाराष्ट्र राज्यातील विविध जमाती तसेच देशातील अन्य राज्यांमध्ये असणाऱ्या अनुसूचित जमाती संबंधित व त्यांच्या संस्कृतीच्या अनुषंगाने संशोधक व संदर्भात्मक अभ्यासाकरिता ग्रंथालय सुरू करण्यात आले आहे. संस्थेच्या उद्दिष्टांची पूर्तता करण्यासाठी आवश्यक ती पुस्तके उपलब्ध करून देण्याच्या दृष्टीने ग्रंथालयाची निर्मिती करण्यात आली आहे. ग्रंथालयात आजमितीस विविध विषयांवरील सुमारे २१ हजार पुस्तके उपलब्ध आहेत. ग्रंथसंग्रहाचा लाभ संस्थेतील संशोधन अधिकारी व आदिवासी क्षेत्रातील संशोधकांना होत आहे. विविध नामांकित विद्यापीठातून पी.एच.डी.एम.फिल. ची तयारी करणारे विद्यार्थी तसेच विविध प्रकल्पाच्या माध्यमातून संशोधनात्मक अभ्यास करणाऱ्या संशोधकांना आवश्यक असणारी संदर्भसेवा या कार्यालयाच्या ग्रंथालयात उपलब्ध आहे. त्यानुषंगाने लागणारे संशोधन अहवाल, मूल्यांकन अहवाल, मानवशास्त्रीय अहवाल, जिल्हा गॅझेटियर्स, जनगणना निर्देश ग्रंथ (Census of India), ज्ञानकोष, विश्वकोष, संस्कृतीकोष, मानववंशशास्त्र, समाजशास्त्र, इतिहास, कायदा, शासकीय प्रकाशने, आदिवासी जिवनाशी निगडित असलेला समृद्ध ग्रंथसंचय ग्रंथालयात उपलब्ध आहे. जमाती प्रमाणपत्र पडताळणी प्रक्रियेच्या दृष्टीने तयार करावयाच्या अहवालासाठी तसेच जाती, परंपरा, रूढी, चालीरिती रिवाज यांचा अभ्यास करण्यासाठी ग्रंथालयाचा उपयोग होतो.

या सोबतच मनोरंजनात्मक साहित्या अंतर्गत कथा कादंबरी, काव्य तसेच इतर लेखन संग्रह देखील उपलब्ध आहे. चालू घडामोडींबाबत माहितीकरीता मराठी, इंग्रजी दैनिक वृत्तपत्रे व मासिके ग्रंथालयात उपलब्ध आहेत.

सन २०२४ मध्ये PVTG आदिवासी जमातीच्या माडिया, कोलाम तसेच कातकरी या तीनही आदिवासी बोलीभाषांचे शब्दकोश तसेच पहिली ते पाचवी इयत्तेच्या विद्यार्थ्यांकरिता विविध आदिवासी बोलीभाषेतील बालभारतीची अभ्यास पुस्तके तयार करून आदिवासी अभ्यासकांसाठी ग्रंथालयात उपलब्ध करून देण्यात आले आहेत.

४. संशोधन विभाग :-

संशोधन शाखेकडे खालील कामाची जबाबदारी सोपविण्यात आली आहे.

- अनुसूचित जमातींचा मानवशास्त्रीय अभ्यास करणे.
- अनुसूचित जमातींच्या संस्कृतींचा अभ्यास करणे.
- विविध जाती-जमातींचा तुलनात्मक अभ्यास करणे.
- विकास योजनांच्या परिणामकारकतेबाबतचा अभ्यास करणे.
- आदिवासींचे शिक्षण, आरोग्य व सामाजिक-सांस्कृतिक समस्यांवर अभ्यास करणे.
- आदिवासींची सांस्कृतिक मूल्ये, इतिहास आदींचे दस्तावेजीकरण करणे.
- निरनिराळ्या संघटनांकडून प्राप्त निवेदनांच्या अनुषंगाने शासनास अहवाल सादर करणे.
- विविध राज्य तसेच राष्ट्रीय स्तरावर आयोजित करण्यात येणाऱ्या परिषदांना उपस्थित राहून तसेच विविध प्रकल्प/ आदिवासी प्रभागांना क्षेत्रभेटी देऊन त्या आधारे संशोधनासाठी गरजा निश्चिती करणे.
- मानवी हक्क आयोगाकडील प्रकरणी पत्रव्यवहार करणे.
- अनुसूचित क्षेत्राचा वार्षिक प्रशासकीय अहवाल तयार करणे.
- विधानसभा, विधानपरिषद, लोकसभा, राज्यसभा यांचेकडील तारांकित/अतारांकित प्रश्न, लक्षवेधी, औचित्याचे मुद्दे, कपातसूचना, ठराव, आश्वासने इ. प्रकरणांवर कार्यवाही करणे.
- केंद्र व राज्य शासन संशोधन अधिष्ठात्रवृत्ती योजनेबाबत कार्यवाही करणे.
- महाराष्ट्र अनुसूचित जाती, अनुसूचित जमाती, विमुक्त जाती भटक्या जमाती, इतर मागासवर्ग व विशेष मागासप्रवर्ग, जातीचे प्रमाणपत्र (देण्याचे व त्याच्या पडताळणीचे विनियमन) नियम, २००३ नुसार महाराष्ट्रातील जाती प्रमाणपत्रे निर्गमित करणाऱ्या सर्व सक्षम प्राधिकारी यांनी निर्गमित केलेल्या अनुसूचित जमाती प्रमाणपत्राचा अहवाल संकलित करणे.
- कार्यासनातील माहिती अधिकार बाबतचा पत्रव्यवहार, कामकाज करणे, तसेच कार्यालयातील सर्व शाखानिहाय अहवाल प्राप्त करून एकत्रित संकलित करून संपूर्ण कार्यालयाचा मासिक, त्रैमासिक, वार्षिक अहवाल शासनास सादर करणे.

● संशोधन शाखेमार्फत राबविण्यात येणाऱ्या प्रकल्पांबाबत माहिती—

अ.क्र.	प्रकल्पाचे नाव	अभिकरण	प्रकल्पासाठी मंजूर निधी (रु.)	प्रकल्प कालावधी	शेरा
१.	Mapping food habits amongst the tribals : An interventionist strategy of nutritious food.	मुंबई विद्यापीठ, मुंबई	९,५०,०००	२०१६	अंतिम अहवाल पूर्ण.
२.	वनहक्क कायदा, २००६ ची अंमलबजावणी (नंदुरबार व गडचिरोली).	LBSNAA, मसुरी व आदिवासी संशोधन व प्रशिक्षण संस्था, पुणे.	३,६७,२००	२०१८	अंतिम अहवाल पूर्ण.
३.	Research and Documentation on Traditional Medical Healing Practices Among the Tribal Communities of Maharashtra	(१) प्रवरा इन्स्टिट्यूट ऑफ मेडीकल सायन्सेस, लोणी, जि. अहमदनगर. (२) लोकसेवक मधुकरराव चौधरी समाजकार्य महाविद्यालय, जळगाव. (३) महात्मा गांधी आंतरराष्ट्रीय हिन्दी विश्वविद्यालय, वर्धा.	७०,००,०००	२०१९	१. अंतिम अहवाल पूर्ण. २. अंतिम अहवाल पूर्ण. ३. अंतिम अहवाल पूर्ण.
४.	महाराष्ट्र राज्यातील ४५ अनुसूचित जमातींचा मानवशास्त्रीय दृष्टिकोनातून अभ्यास.	सावित्रीबाई फुले पुणे विद्यापीठ, पुणे.	४,३०,०७,७००	२०१७	प्रकल्प सुरु.
५.	संशोधन पद्धती प्रमाणपत्र अभ्यासक्रम.	ओम ग्रामण्ये इन्स्टिट्यूट, फॉर एज्युकेशनल एक्सलन्स पुणे.	१६,७३,२५०	२०१९	प्रकल्प पूर्ण.
६.	एकत्रित परिविक्षाधीन प्रशिक्षण कार्यक्रमांतर्गत आदिवासी संलग्नता.	यशदा, पुणे आणि आदिवासी संशोधन व प्रशिक्षण संस्था, पुणे	२,८६,०००	२०२०	अंतिम अहवालाचे कामकाज सुरु.
७.	Control the Population Decline among the PVTGs in (Palghar and Raigar) through maternal and child health and nutrition intervention (15000 beneficiaries).	मे. प्रबोधन बहुउद्देशिय संस्था, विड्डल पार्क, अशोक स्तंभ, गंगापूर रोड, नाशिक.	२९,९८,०००	२०२२	अंतिम अहवाल पूर्ण.
८.	Maternal And Child Health Status of PVTG (Kolam and Madia : 500 beneficiaries)	मे. महाराष्ट्र शेतकरी शेतमजूर विकास संस्था, काटोल, जि. नागपूर.	१५,००,०००	२०२२	अंतिम अहवाल पूर्ण.
९.	Status survey of Sickle Cell Anemia and Issuance of cards to tribal students in Ashram Schools and hostels of Maharashtra.	आकार बहुउद्देशिय ग्रामीण विकास संस्था, हिंगणा, जि. नागपूर.	१००,००,०००	२०२२	अंतिम अहवाल पूर्ण.

- योजनेचे नाव- महाराष्ट्र राज्यातील अनुसूचित जमातीच्या उमेदवारांना पीएच.डी या अभ्यासक्रमासाठी संशोधन अधिछात्रवृत्ती (फेलोशिप) देणे. (राज्य योजना)

अ.क्र.	याजनेचे मान्यता व आरंभ	वर्ष	विद्यार्थी/ लाभाध्यायी संख्या	अंतीम प्रबंध विद्यापिठास सादर केलेल्या उमेदवारांची संख्या	लाभाचे स्वरूप	शेरा
१.	शासन निर्णय आदिवासी विकास विभाग, क्र. अछावृ-२०२२/प्र.क्र. १३४/ का. १९, दिनांक ३ फेब्रुवारी, २०२३ नुसार योजनेस मान्यता प्राप्त. त्यानुसार प्रत्यक्षात माहे सप्टेंबर २०२३ पासून अमलबजावणी सुरू.	२०२१-२२ २०२२-२३ २०२३-२४ २०२४-२५	६७ $८५(६७ + ८५) = १५२$ $७६(१५२ + ७६) = २२८$ ३७ $(२२८ + ३७) = २६५$	३	१. अधिछात्रवृत्ती : JRF रु. ३७,००० SRF रु. ४२,००० प्रति माह. २. आकस्मिक खर्च : अ) कला, वाणिज्य, व्यवस्थापन, भाषा, सामाजिक शास्त्रे या विषयामधील पीएच. डी. या अभ्यासक्रमासाठी दर वर्षी रु. २०,५०० इतके आर्थिक अनुदान देण्यात येते. ब) विज्ञान, अभियांत्रिकी, वैद्यकशास्त्र व इतर विषयामधील पीएच.डी. या अभ्यासक्रमासाठी दरवर्षी रु. २५,०००. इतके आर्थिक अनुदान देण्यात येते. ३. दिव्यांग उमेदवारांना रु. २,००० दरमहा इतके सहाय्य म्हणून अतिरिक्त अनुदान देण्यात येते. ४. सर्व उमेदवारांना खालीलप्रमाणे HRA (घरभाडे भत्ता) म्हणून देण्यात येते. अ) वसतीगृहात राहणारे उमेदवार : विद्यापिठ/महाविद्यालय/संस्थेने राहण्यासाठी आकारलेले शुल्क. ब) वसतीगृहात न राहणारे उमेदवार : वसतीगृहात न राहणाऱ्या उमेदवारांकरिता खालील प्रमाणे घरभाडे भत्ता देण्यात येते. १. झेड वर्ग शहर : १० टक्के, २. वाय वर्ग शहर : २० टक्के, ३. एक्स वर्ग शहर : ३० टक्के,	संशोधन अधिछात्रवृत्ती कालावधी अधिकतम पाच वर्षासाठी लागू आहे.
२.	सामाजिक न्याय व विशेष सहाय्य विभाग, शासन निर्णय क्र. सान्यावि २०२४/प्र.क्र. ७७/बांधकामे दिनांक २५ जुलै, २०२४ नुसार अवाई दिनांक यु.जी.सी. (University Grants Commission) मार्फत विहित केलेल्या मार्गदर्शक तत्वानुसार Date of Award पासून फेलोशिपचा लाभ देण्यास प्रारंभ	२०२५-२६	अधिछात्रवृत्ती पोर्टलवरती ऑनलाईन अर्जाची प्रक्रिया अधिछात्रवृत्ती पोर्टल लिंक- http://fellowship.trimaha.in/ वर दिनांक ३१ ऑगस्ट २०२५ रोजी पर्यंत उमेदवारांकडून भरणे चालू होते.			
						अर्ज मागविणे प्रक्रिया सद्यस्थितीत बंद आहे.

५. अनुसूचित जमाती प्रमाणपत्र तपासणी समिती :-

आदिवासी विकास विभाग समाज कल्याण विभागातून दिनांक २ मे १९८३ रोजी स्वतंत्र झाल्यानंतर शासनाने अनुसूचित जमाती प्रमाणपत्र तपासणीसाठी आदिवासी विकास विभाग, शासन निर्णय क्र. सीबीसी-१६८४/२८१८ (२९१)/११, दिनांक २३ जानेवारी १९८५ अन्वये संचालक, आदिवासी संशोधन व प्रशिक्षण संस्था, म. रा. पुणे यांच्या अध्यक्षतेखाली तपासणी समितीची स्थापना केली. या समितीची रचना खालीलप्रमाणे होती.

१. संचालक, आदिवासी संशोधन व प्रशिक्षण संस्था, म. रा. पुणे	...	अध्यक्ष
२. मुख्य संशोधन अधिकारी, आदिवासी संशोधन व प्रशिक्षण संस्था, म.रा. पुणे...	...	सदस्य
३. उपसंचालक, आदिवासी संशोधन व प्रशिक्षण संस्था, म.रा. पुणे...	...	सदस्य सचिव

आदिवासी विकास विभाग, शासन निर्णय क्र. एसटीसी-१०९०/२३९४२/१८६/का.-१०, दिनांक ३ जून, १९९२ अन्वये नाशिक व नागपूर येथे उपसंचालक यांच्या उपाध्यक्षतेखाली दोन नवीन समित्या स्थापन करण्यात आल्या. त्याच धर्तीवर दिनांक ३० डिसेंबर, १९९२ अन्वये पुणे समितीची पुनर्रचना करण्यात आली.

आदिवासी विकास विभाग शासन निर्णय, क्र. एसटीसी-१०९५/प्र.क्र. ११८/का. १०, दिनांक २६ ऑक्टोबर, १९९५ नुसार राज्यातील सर्व महाविद्यालयात, कनिष्ठ महाविद्यालयात विज्ञान शाखेच्या ११ वी इयत्तेमध्ये शिकत असलेल्या सर्व अनुसूचित जमातीच्या विद्यार्थ्यांनी जातीच्या प्रमाणपत्र तपासणीसाठी प्रत्येक वर्षी दिनांक ३० नोव्हेंबर पर्यंत अर्ज करणे व संबंधित समित्यांनी तपासणी करून वैध/अवैधतेबाबतचा निर्णय सर्व संबंधितांस प्रत्येक वर्षी दिनांक ३१ मे पूर्वी कळवावा. अर्जदारांच्या पडताळणी प्रकरणी समितीस मदत करण्यासाठी सदर समित्यांचे अधिनस्त दिनांक १५ मार्च, १९९६ रोजीच्या शासन निर्णयान्वये पोलीस दक्षता पथकाची निर्मिती करण्यात आली. या दक्षता पथकामध्ये पोलीस उप अधीक्षक, पोलीस निरीक्षक व पोलीस शिपाई या पदांचा समावेश आहे. दिनांक १४ जुलै, १९९७ रोजीच्या शासन निर्णयान्वये तीनही समित्यांची पुनर्रचना करतांना सदस्य संख्या तीन ऐवजी पाच करण्यात येऊन अपर आयुक्त, आदिवासी विकास, सदस्य यांना सदस्य म्हणून समाविष्ट करण्यात आले.

शासन निर्णय क्र. एसटीसी-१०९९/प्र.क्र. १३८/का. १०, दिनांक १० सप्टेंबर, २००० अन्वये ठाणे, औरंगाबाद व अमरावती येथे स्वतंत्र नवीन समित्या व त्यांच्या अधिनस्त पोलीस दक्षता पथकांची निर्मिती करण्यात आली आहे. शासन निर्णय क्र. एसटीसी-१००३/प्र.क्र. १७४/का. १०, दिनांक ११ जानेवारी, २००५ नुसार अनुसूचित जमाती प्रमाणपत्र तपासणी समित्यांसाठी पूर्णवेळ सहआयुक्त तथा उपाध्यक्ष या पदांची निर्मिती करण्यात आली.

शासन निर्णय क्र. एसटीसी-१००६/प्र.क्र. १८६/का. १०, दिनांक ८ डिसेंबर, २००६ अन्वये नाशिक व नागपूर समित्यांचे विभाजन करून अनुक्रमे नंदुरबार व गडचिरोली येथे दोन नवीन तपासणी समित्या व दोन पोलीस दक्षता पथकांची निर्मिती करण्यात आली.

शासन निर्णय क्र. एसटीसी-२११९/प्र.क्र. ३४/का. १०, दिनांक १३ सप्टेंबर, २०१९ अन्वये पालघर, नाशिक-२, धुळे, किनवट, यवतमाळ, गोंदिया व चंद्रपूर येथे नवीन सात समित्यांची स्थापना करण्यात आली आहे.

रिट याचिका (श्री. नागेश्वर देविदास धाडे विरुद्ध महाराष्ट्र शासन व इतर) या प्रकरणामध्ये मा. उच्च न्यायालय, मुंबई, खंडपीठ औरंगाबाद यांनी दिनांक २२-०९-२०२५ रोजी दिलेल्या आदेशांस अनुसरून आदिवासी विकास विभाग, अधिसूचना क्र. न्यायाप्र-३५२५/प्र.क्र. २६१/का-१०, दिनांक ०३-११-२०२५ अन्वये दिनांक २९-०६-२०२२ आणि त्यासंदर्भात जारी करण्यात आलेल्या आदेशांचे अधिक्रमण करून तपासणी समित्यांची पुनर्रचना करण्यात आली आहे. त्यानुसार छत्रपती संभाजीनगर-२ व किनवट-२ या २ समित्यांचा नव्याने समावेश करून एकूण १७ समित्या गठीत करण्यात आल्या आहेत. अशा पद्धतीने राज्यात सद्यःस्थितीत पूर्वीच्या कार्यरत असलेल्या पुणे, ठाणे, नाशिक, नंदुरबार, औरंगाबाद, अमरावती, नागपूर, गडचिरोली, पालघर, नाशिक-२, धुळे, किनवट, यवतमाळ, गोंदिया व चंद्रपूर या १५ आणि छत्रपती संभाजीनगर-२ व किनवट-२ येथे नव्याने स्थापन करण्यात आलेल्या २ अशा एकूण १७ समित्यांची स्थापना करण्यात आली आहे.

त्यानुसार अनुसूचित जमातीच्या संदर्भात सक्षम प्राधिकाऱ्याने जारी केलेल्या अनुसूचित जमातीच्या प्रमाणपत्राची तपासणी करण्यासाठी १७ तपासणी समित्यांची रचना पुढीलप्रमाणे आहे.

१. आयुक्त, आदिवासी संशोधन व प्रशिक्षण संस्था, महाराष्ट्र राज्य, पुणे	...	अध्यक्ष
२. सहआयुक्त, अनुसूचित जमाती प्रमाणपत्र तपासणी समिती	...	उपाध्यक्ष
३. उपसंचालक (संशोधन)	...	सदस्य सचिव
४. वरिष्ठ संशोधन अधिकारी	...	सदस्य
५. संशोधन अधिकारी	...	सदस्य

अनुसूचित जमाती प्रमाणपत्र तपासणी समितीचे अधिकारीतेचे क्षेत्र खालीलप्रमाणे असेल —

अ.क्र.	अनुसूचित जमाती प्रमाणपत्र तपासणी समितीचे नाव	कार्यक्षेत्रातील जिल्हे
१	२	३
१.	अनुसूचित जमाती प्रमाणपत्र तपासणी समिती, पुणे	पुणे, सातारा, सांगली, सोलापूर, कोल्हापूर जिल्हे
२.	अनुसूचित जमाती प्रमाणपत्र तपासणी समिती, ठाणे	मुंबई शहर, मुंबई उपनगर, ठाणे, रायगड, रत्नागिरी, सिंधुदुर्ग जिल्हे.
३.	अनुसूचित जमाती प्रमाणपत्र तपासणी समिती, पालघर	पालघर जिल्हा.
४.	अनुसूचित जमाती प्रमाणपत्र तपासणी समिती, नाशिक-१	नाशिक जिल्ह्यातील बागलाण, कळवण, सुरगाणा,पेठ, दिंडोरी, त्र्यंबकेश्वर व इगतपुरी तालुके.
५.	अनुसूचित जमाती प्रमाणपत्र तपासणी समिती, नाशिक-२	नाशिक जिल्ह्यातील मालेगाव, देवळा, चांदवड, नांदगाव, निफाड, येवला व सिन्नर हे तालुके व अहिल्यानगर जिल्हा
६.	अनुसूचित जमाती प्रमाणपत्र तपासणी समिती, नंदुरबार	नंदुरबार जिल्हा
७.	अनुसूचित जमाती प्रमाणपत्र तपासणी समिती, धुळे	धुळे, जळगाव जिल्हा
८.	अनुसूचित जमाती प्रमाणपत्र तपासणी समिती, छत्रपती संभाजीनगर-१	छत्रपती संभाजीनगर व जालना जिल्हे,
९.	अनुसूचित जमाती प्रमाणपत्र तपासणी समिती, छत्रपती संभाजीनगर-२	परभणी, बीड, धाराशिव जिल्हे,
१०.	अनुसूचित जमाती प्रमाणपत्र तपासणी समिती, किनवट-१	नांदेड जिल्हा
११.	अनुसूचित जमाती प्रमाणपत्र तपासणी समिती, किनवट-२	हिंगोली व लातूर जिल्हे
१२.	अनुसूचित जमाती प्रमाणपत्र तपासणी समिती, अमरावती	अमरावती, अकोला, बुलढाणा जिल्हे
१३.	अनुसूचित जमाती प्रमाणपत्र तपासणी समिती, यवतमाळ	यवतमाळ, वाशिम जिल्हे
१४.	अनुसूचित जमाती प्रमाणपत्र तपासणी समिती, नागपूर	नागपूर, वर्धा जिल्हे
१५.	अनुसूचित जमाती प्रमाणपत्र तपासणी समिती, गोंदिया	गोंदिया, भंडारा जिल्हे
१६.	अनुसूचित जमाती प्रमाणपत्र तपासणी समिती, गडचिरोली	गडचिरोली जिल्हा
१७.	अनुसूचित जमाती प्रमाणपत्र तपासणी समिती, चंद्रपूर	चंद्रपूर जिल्हा

मा. सर्वोच्च न्यायालयाने विशेष अनुज्ञा याचिका क्र. १४७६७/१९९३ व सिव्हील अर्ज क्र. ५८५४/१९९४ कु. माधुरी पाटील विरुद्ध अपर आयुक्त, आदिवासी विकास व इतर या प्रकरणी दिलेल्या मार्गदर्शक तत्वांस संविधानिक स्वरूप प्राप्त व्हावे याकरीता महाराष्ट्र शासनाने मागासवर्गीयांच्या विविध प्रवर्गातील जातीच्या व्यक्तींना जातीची/जमातीची प्रमाणपत्रे देणे व त्याची पडताळणी करणेकरीता मा. राष्ट्रपती यांच्या मान्यतेने "महाराष्ट्र अनुसूचित जाती, अनुसूचित जमाती, विमुक्त जाती, भटक्या जमाती, इतर मागासवर्ग व विशेष मागास प्रवर्ग जातीचे प्रमाणपत्र (देण्याचे व त्याच्या पडताळणीचे विनियमन) अधिनियम, २००० (सन २००१ चा महाराष्ट्र अधिनियम क्र. २३)" व महाराष्ट्र शासनाने सदर अधिनियमाची अंमलबजावणी करण्याच्या दृष्टीने "महाराष्ट्र अनुसूचित जमातीचे प्रमाणपत्र (देण्याचे व त्याच्या पडताळणीचे विनियमन) नियम, २००३" पारित केले आहेत. सदर अधिनियम, २००० व नियम, २००३ मधील तरतूदीनुसार अनुसूचित जमाती प्रमाणपत्र तपासणी समिती कार्यालयांकडून अनुसूचित जमातींच्या दाव्यांची तपासणी करण्यात येते.

माहे नोव्हेंबर-२०२५ अखेर अस्तित्वात असलेल्या १५ अनुसूचित जमाती प्रमाणपत्र तपासणी समिती कार्यालयांकरिता नियमित पद्धतीने विविध संवर्गातील एकूण ३५५ पदे मंजूर करण्यात आली आहेत. व कंत्राटी पद्धतीने विविध संवर्गातील एकूण ३३९ पदे मंजूर करण्यात आली आहेत. माहे नोव्हेंबर-२०२५ अखेर सर्व समित्यांकडे एकूण २७,६५१ प्रकरणे प्रलंबित आहेत.

६. प्रशिक्षण :-

- (१) राज्य प्रशिक्षण धोरण २३ सप्टेंबर २०११ अन्वये विभागातील सर्व अधिकारी/कर्मचारी यांच्यासाठी सर्व स्तरावर क्षमतावृद्धी व कौशल्य विकास यासाठी पायाभूत, उजळणी, पदोन्नती नंतरचे आणि उद्बोधन प्रशिक्षण कार्यक्रम घेणे.
- (२) आदिवासी विकास विभागाच्या प्रशासकीय नियंत्रणाखाली कार्यालयात कनिष्ठ लिपिक, वरिष्ठ लिपिक, मुख्य लिपिक, उपलेखापाल, क. शिक्षण विस्तार अधिकारी, आदिवासी विकास निरीक्षक, कार्यालयीन अधीक्षक, शासकीय आश्रमशाळा अधीक्षक/अधिक्षिका, संशोधन सहाय्यक, लघुलेखक, शासकीय वसतिगृहांचे गृहपाल अशा सर्व वर्ग-३ कर्मचाऱ्यांसाठी प्रशिक्षण सत्रांचे नियोजन व कार्यवाही या संस्थेच्या प्रशिक्षण कक्षाकडून करण्यात येते.
- (३) आदिवासी विकास विभागाच्या योजनेच्या प्रभावी अंमलबजावणीसाठी विभागात कार्यरत असणाऱ्या सर्व संवर्गातील अधिकारी व कर्मचारी यांची कार्यक्षमता वाढवणे, त्यांना विभागाच्या उद्देशाप्रती प्रतिबद्ध करणे, प्रशासकीय व लेखाविषयक नियमांची माहिती करून देणे, त्यांच्या कौशल्यात वाढ करणे, त्यांच्या सकारात्मक दृष्टीकोन तयार करणे, बदलत्या आव्हानांना तोंड देण्यासाठी सक्षम बनवणे या विषयांचा प्रशिक्षणामध्ये समावेश केला जातो.
- (४) विभागाच्या आश्रमशाळांतील शिक्षक व अन्य शिक्षकेत्तर कर्मचारी यांच्यासाठी प्रशिक्षण कार्यक्रम घेणे.

प्रशिक्षणाचे प्रकार :-

१. पायाभूत प्रशिक्षण : १२ दिवसांचे
२. पदोन्नतीनंतरचे प्रशिक्षण : ०५ दिवसांचे
३. उजळणी प्रशिक्षण : ३ ते ५ दिवसांचे
४. तांत्रिक प्रशिक्षण : ३ ते ५ दिवसांचे

● आयुक्त कार्यालय, अपर आयुक्त कार्यालय, CVC अधिकारी प्रकल्प कार्यालय स्तर :-

कार्यालयीन अधीक्षक, मुख्य लिपिक, उपलेखापाल, क. शिक्षण विस्तार अधिकारी, आदिवासी विकास निरीक्षक, वरिष्ठ लिपिक, कनिष्ठ लिपिक, संशोधन सहाय्यक, लघुलेखक, वर्ग-४ कर्मचारी.

● शासकीय आश्रमशाळा स्तर :-

मुख्याध्यापक, शिक्षक, अधीक्षक/अधिक्षिका, प्रयोगशाळा सहाय्यक

अशा सर्व वर्ग-३ अधिकारी/कर्मचाऱ्यांसाठी प्रशिक्षण सत्रांचे नियोजन व कार्यवाही या संस्थेच्या प्रशिक्षण कक्षाकडून करण्यात येते.

- सन २०२५-२६ करिता पुढीलप्रमाणे प्रशिक्षणाचे नियोजन केले आहे.

सन २०२५-२६ प्रशिक्षण आराखडा :-

अ.क्र.	प्रशिक्षणाचे प्रकार	प्रशिक्षण संख्या	प्रशिक्षणार्थी संख्या	येणारा खर्च	समाविष्ट संवर्ग
१.	पायाभूत प्रशिक्षण	१३	६२०	१,८६,००,०००	
२.	पदोन्नतीनंतरचे प्रशिक्षण	१४	५६०	७०,००,०००	
३.	उजळणी प्रशिक्षण	४३	२११०	२,४३,७५,०००	आयुक्त कार्यालय, अपर आयुक्त व प्रकल्प कार्यालय व
४.	तांत्रिक प्रशिक्षण	१२७	६३१०	७,६३,७५,०००	CVC मधील वर्ग ३ व वर्ग ४
५.	प्रकल्प अधिकारी Conference	४	१००	१,२०,००,०००	मधील सर्व पदांचा प्रशिक्षणामध्ये
६.	अजप्रतस अधिकारी Conference	४	१००	१,२०,००,०००	समावेश केलेला आहे.
७.	इतर प्रशासकीय खर्च			१५,०३,५००	
एकूण ...				१५,१८,५३,५००	

सेवांतर्गत प्रशिक्षणाचे संभाव्य वार्षिक वेळापत्रक सन २०२५-२६

शैक्षणिक प्रशिक्षण :-

अ.क्र.	प्रशिक्षणाचे प्रकार	प्रशिक्षणार्थी संवर्ग	संख्या	कालावधि
१.	गणित व विज्ञान विषयाचे प्रशिक्षण	...	४०००	डिसेंबर २०२५ अखेर पर्यंत
२.	गणित व विज्ञान विषयाचे प्रशिक्षण	...	२०००	डिसेंबर २०२६ अखेर पर्यंत
३.	गणित व विज्ञान विषयाचे प्रशिक्षण	...	१०००	जून २०२६ अखेर पर्यंत
एकूण ...			७०००	

प्रशासकीय प्रशिक्षण :-

अ.क्र.	प्रशिक्षणाचे प्रकार	प्रशिक्षणार्थी संवर्ग	संख्या	कालावधि	
१.	पदोन्नती नंतरचे प्रशिक्षण	...	वरिष्ठ लिपिक प्रमुख लिपिक/उपलेखापाल कनिष्ठ लिपिक आदिवासी विकास निरीक्षक कार्यालय अधीक्षक/क.प्र.अ. निम्नश्रेणी लघुलेखक/लघुटंकलेखक संशोधन सहायक	१५० २०२ ३३ ४३ २९ ३५ ३०	माहे सप्टें + ऑक्टोबर २०२५ माहे नोव्हें + डिसेंबर २०२५ माहे ऑक्टोबर २०२५ माहे नोव्हेंबर २०२५ माहे नोव्हेंबर २०२५ माहे डिसेंबर २०२५ माहे डिसेंबर २०२५
		एकूण ...	५२२		
२.	पायाभूत प्रशिक्षण	...	निम्नश्रेणी लघुलेखक वरिष्ठ आदिवासी विकास निरीक्षक संशोधन सहायक मुख्य लिपिक/उपलेखापाल वरिष्ठ लिपिक/सांख्यिकी सहा. लघुटंकलेखक गृहपाल (पुरुष) गृहपाल (स्त्री) अधीक्षक (पुरुष) अधीक्षक (स्त्री) ग्रंथपाल प्रयोगशाळा सहायक कनिष्ठ शिक्षण विस्तार अधिकारी कनिष्ठ लिपिक (MPSC through)	१४ १८ १९ ४१ २०५ १० ६२ २९ २९ ५५ ४८ ३० ४५ १५०	माहे जानेवारी २०२६ माहे जानेवारी २०२६ माहे जानेवारी २०२६ माहे जानेवारी २०२६ माहे जानेवारी व फेब्रुवारी २०२६ माहे फेब्रुवारी २०२६ माहे फेब्रुवारी २०२६ माहे फेब्रुवारी २०२६ माहे फेब्रुवारी २०२६ माहे मार्च २०२६ माहे मार्च २०२६ माहे मार्च २०२६ माहे मार्च २०२६
		एकूण ...	७५५		
३.	उजळणी प्रशिक्षण	...	सहा. प्रकल्प अधिकारी (शिक्षण) मुख्याध्यापक शिक्षण विस्तार अधिकारी वरिष्ठ शिक्षण विस्तार अधिकारी कनिष्ठ कार्यालय अधीक्षक वरिष्ठ लिपिक कनिष्ठ लिपिक गृहपाल अधीक्षक वर्ग-४	३० ३०० ३५ ३५ ३५ ४० ८० २०० ३०० ३००	माहे एप्रिल २०२६ माहे एप्रिल ते जून २०२६ माहे एप्रिल २०२६ माहे एप्रिल २०२६ माहे एप्रिल २०२६ माहे एप्रिल २०२६ माहे एप्रिल २०२६ माहे मे २०२६ माहे जून २०२६ माहे एप्रिल ते जून २०२६
		एकूण ...	१३५५		
४.	तांत्रिक प्रशिक्षण	...	संशोधन सहायक अभिलेखापाल लघुटंकलेखक/लघुलेखक ग्रंथपाल प्रयोगशाळा सहायक	६० ३० ४० ३०० ३००	माहे जुलै २०२६ माहे जुलै २०२६ माहे जुलै २०२६ माहे ऑगस्ट २०२६ माहे सप्टेंबर २०२६
		एकूण ...	७३०		
५.	पेसा विषयक प्रशिक्षण	...	पेसा कार्यक्षेत्रातील अधिकारी पेसा कार्यक्षेत्रातील अधिकारी कर्मचारी तसेच लोकप्रतिनिधी	१३९ ९०००	माहे नोव्हेंबर २०२५ माहे जानेवारी २०२६ ते मार्च २०२६
		एकूण ...	९१३९		

माहे 'डिसेंबर २०२५' अखेर पूर्ण झालेले प्रशिक्षण कार्यक्रम :-

अ.क्र.	संवर्ग	प्रशिक्षणाचे प्रकार	सहभागी झालेले प्रशिक्षणार्थी
१.	वरिष्ठ लिपिक	पदोन्नतीनंतरचे प्रशिक्षण	१००
२.	उपलेखापाल व मुख्य लिपिक	पदोन्नतीनंतरचे प्रशिक्षण	१७
३.	आदिवासी विकास निरीक्षक	पदोन्नतीनंतरचे प्रशिक्षण	३७
४.	कार्यालय अधीक्षक	पदोन्नतीनंतरचे प्रशिक्षण	३३
५.	नवनियुक्त कनिष्ठ लिपिक	पायाभूत प्रशिक्षण	१००
६.	गणित व विज्ञान विषयाच्या शिक्षकांचे प्रशिक्षण	तांत्रिक प्रशिक्षण	९११

सेवापूर्व प्रशिक्षण कार्यक्रम (चालू असलेले)—

सर्वकष धोरणांतर्गत वर्ष २०२५-२६ साठी मंजूर असलेल्या प्रशिक्षण कार्यक्रमाचा तपशील :—

अ.क्र.	योजनेचे नाव	लाभार्थी संख्या	प्रस्तावित एकूण खर्च
१.	युपीएससी-नागरी सेवा परीक्षा पूर्व प्रशिक्षण (दिल्ली करीता)	१००	रु. ३.७१ कोटी
२.	युपीएससी-नागरी सेवा परीक्षा पूर्व प्रशिक्षण (महाराष्ट्र करीता)	२००	रु. ५.२२ कोटी
३.	एमपीएससी-राज्यसेवा परीक्षा पूर्व प्रशिक्षण	५००	रु. ९.८५ कोटी
४.	एमपीएससी-अभियांत्रिकी सेवा परीक्षा पूर्व प्रशिक्षण	५०	रु. ९८.५० लाख
५.	एमपीएससी-विधी/न्यायिक परीक्षा पूर्व प्रशिक्षण	५०	रु. ९८.५० लाख
६.	एमपीएससी-PSI, STI, ASO परीक्षा पूर्व प्रशिक्षण	४००	रु. ४.८८ कोटी
७.	एमपीएससी-गट क परीक्षा पूर्व प्रशिक्षण	७००	रु. ८.५४ कोटी
८.	एसएससी-CGL व वर्ग-३ पदांकरीता परीक्षा पूर्व प्रशिक्षण	१००	रु. १.२२ कोटी
९.	बँक IBPS, रेल्वे, नाबार्ड, एलआयसी इ.व तत्सम परीक्षा पूर्व प्रशिक्षण	१००	रु. ८६.०० लाख
१०.	पोलीस व मिलिटरी भरती परीक्षा पूर्व प्रशिक्षण	१८,०००	रु. २१९.६० कोटी
११.	महाराष्ट्र शिक्षक पात्रता परीक्षा (TET) पूर्व प्रशिक्षण	५००	रु. ६.१० कोटी
१२.	GRE/TOEFL/IELTS/GMAT पूर्व प्रशिक्षण	१००	रु. १.३४ कोटी
	परकीय भाषा प्रशिक्षण	१००	रु. १.१२ कोटी
१३.	केंद्रीय लोकसेवा आयोग (UPSC) नागरी सेवा मुख्य परीक्षेकरीता आर्थिक सानुग्राह योजना	२५	रु. १२.५० लाख
		२५	रु. ६.२५ लाख
१४.	महाराष्ट्र लोकसेवा आयोग (MPSC) राजपत्रित राज्यसेवा, अभियांत्रिकी सेवा, वन सेवा व कृषी सेवा मुख्य परीक्षेकरीता व व्यक्तिमत्व चावणीकरीता आर्थिक सानुग्राह योजना	२००	रु. ३०.०० लाख
		१००	रु. १०.०० लाख
१५.	ऑफलाईन जेईई (JEE)/नीट (NEET) स्पर्धा परीक्षांचे पूर्व प्रशिक्षण	१,०००	रु. ५.७२ कोटी
	ऑफलाईन जेईई (JEE)/नीट (NEET) स्पर्धा परीक्षांचे पूर्व प्रशिक्षण (रिपिटर विद्यार्थ्यांसाठी)	५००	रु. ७.३० कोटी
१६.	MBA-CAT/CMAT/MAH-CET परीक्षा पूर्व प्रशिक्षण	५००	रु. ६.१० कोटी
१७.	National Institute of Design (NID)-Design Aptitude Test परीक्षा पूर्व प्रशिक्षण	५०	रु. ६१.०० लाख
१८.	CA Foundation (Common Proficiency Test (CPT) परीक्षा पूर्व प्रशिक्षण	५०	रु.६१.०० लाख
			रु. २८५.३३ कोटी
	५ टक्के प्रशासकीय खर्च	...	रु. १४.२६ कोटी
	एकूण	...	रु. २९९.६० कोटी

७. एक्षेविका कक्ष :-

मूल्यमापन :-

- केंद्र व राज्य शासनामार्फत आदिवासी समाजाच्या आर्थिक, शैक्षणिक व सामाजिक विकासाकरिता राबविण्यात येणाऱ्या विविध योजनांचा आदिवासी जीवनावर झालेल्या परिणामांचे मूल्यमापन करणे.
- महाराष्ट्र शासनाच्या आदिवासी विकास विभाग यांचेमार्फत आदिवासींच्या कल्याणासाठी कल्याणकारी योजना राबविल्या जातात. सदर योजना विविध प्रकारच्या असून त्यामध्ये वैयक्तिक लाभाच्या योजना व सामुहिक लाभाच्या योजनांचा समावेश आहे. सदर योजनांची अंमलबजावणी आयुक्त, आदिवासी विकास, नाशिक यांचे नियंत्रणाखाली क्षेत्रीय कार्यालयांकडून केली जाते. सदर योजना शासनाची मार्गदर्शक तत्वे व उद्दिष्टे यानुसार राबविल्या जात आहेत किंवा नाही हे पाहण्यासाठी आदिवासी संशोधन व प्रशिक्षण संस्था, पुणे यांचेमार्फत सदर योजनांचे मूल्यमापन केले जाते.

- आदिवासी विकास विभागातर्फे आदिवासी उपयोजना क्षेत्र व आदिवासी उपयोजना बाह्य क्षेत्रामध्ये राबविण्यात येणाऱ्या विविध योजनांचे मूल्यमापन, सर्वेक्षण या कक्षामार्फत करण्यात येते.
- यामध्ये केंद्र शासनाने सुचविलेले विषय, राज्य शासनाने सुचविलेले विषय, संस्थेच्या स्तरावर निवडण्यात आलेले विषय निवडतांना मा. आयुक्त, आदिवासी संशोधन व प्रशिक्षण संस्था यांचे मान्यतेने मूल्यमापन व सर्वेक्षण कार्यक्रमाची निवड केली जाते.
- सदर मूल्यमापन विषय निवडल्यानंतर शासनाने ठरवून दिलेल्या निकषानुसार त्याविषयाची सविस्तर दिशादर्शक टिप्पणी तयार करण्यात येते. तदनंतर विविध स्तरावरील प्रपत्रे तयार करण्यात येतात. मूल्यमापन पाहणीसाठी नमुना निवड करून तेथे एक्षेविका कक्षातील अधिकारी/कर्मचाऱ्यांमार्फत क्षेत्रीय काम केले जाते. प्रपत्रांमध्ये संकलित केलेल्या माहितीचे तक्तीकरण विश्लेषण करून अहवाल लेखनाचे काम केले जाते.
- मूल्यमापन अहवालातील निष्कर्ष व शिफारशी शासनात सादर केल्या जातात.
- या निष्कर्ष व शिफारशींचा विचार होऊन या योजनांच्या अंमलबजावणीमध्ये सुधारणा करणे अभिप्रेत असते.
- हे सर्वेक्षण व मूल्यमापन अहवाल आदिवासींच्या सामाजिक, आर्थिक व शैक्षणिक विकासाबाबतचे धोरण निश्चित करताना राज्य शासनास विविध स्तरावर उपयुक्त ठरू शकतात.
- आतापर्यंत संस्थेमार्फत १६७ वेगवेगळ्या विषयांवर मूल्यमापन अहवाल तयार करण्यात आलेले आहेत.

सन २०२२-२३ मध्ये मूल्यमापन अभ्यास पूर्ण झालेले आहेत.

१. पंचायत समितीचे उपबंध (अनुसूचित क्षेत्रावर विस्तारीत करणे) २०२२-२३ अधिनियम, १९९६ अर्थात पेसा कायदा अंमलबजाणी मूल्यमापन अहवाल.
२. ग्रामिण परिसरातील कुक्कुटपालन आणि अनुसूचित क्षेत्र/आदिवासी उपयोजना क्षेत्रमधील अंगणवाड्यातील मुलांच्या आहारामध्ये अंड्यांचा पुरवठा करणे व स्वयंरोजगार निर्मिती करीता स्वयंम प्रकल्प राबविणेबाबतचा मूल्यमापन अभ्यास.

सांख्यिकी :-

- भारतीय राज्यघटनेच्या ५ व्या अनुसूचीनुसार मा. राष्ट्रपती, भारत सरकार यांनी महाराष्ट्र राज्यातील अनुसूचित क्षेत्र हे दिनांक २ डिसेंबर, १९८५ च्या अधिसूचनेद्वारे घोषित केलेले आहे. सदर क्षेत्र हे जनगणना १९७१ वर आधारित होते.
- राज्य शासनाने शासन निर्णय क्रमांक टीएसपी-१०८६/८७१०/प्र.नं. ३१/का.५, दिनांक ९ मार्च, १९९० अन्वये महाराष्ट्र राज्यातील आदिवासी उपयोजना क्षेत्र केंद्र शासनाच्या दिनांक २ डिसेंबर, १९८५ च्या अनुसूचित क्षेत्राशी संतुलित करून जनगणना १९८१ वर आधारित आदिवासी उपयोजना क्षेत्रातील समाविष्ट गावांची सुधारीत यादी प्रसिद्ध केली. महाराष्ट्र राज्यातील आदिवासी उपयोजना क्षेत्रामध्ये जनगणना २०११ नुसार एकूण १३ जिल्ह्यातील २३ पूर्णतः व ३६ अंशतः अशा ५९ तालुक्यातील ५८९६ गावांचा समावेश आहे.
- अनुसूचित क्षेत्र हे मा. राष्ट्रपती, भारत सरकार यांनी निर्गमित केलेल्या अधिसूचनेद्वारे जाहिर करण्यात आलेले आहे. या क्षेत्रामध्ये गावांची वाढ करणे अथवा त्यातील गावे वगळणे यासाठी केंद्र शासनाच्या निकषानुसार अनुसूचित क्षेत्र, माडा व क्लस्टर क्षेत्रामध्ये समाविष्ट करावयाच्या गावांचे नवीन प्रस्ताव तयार करून संबंधित तालुका/जिल्हा नकाशावर प्रस्तावित क्षेत्र दर्शवून सदर प्रस्ताव राज्य/केंद्र शासनाच्या मान्यतेस्तव पाठविण्याचे काम या शाखेमार्फत करण्यात येते.
- अनुसूचित क्षेत्राच्या पुनर्रचनेचा प्रस्ताव, केंद्र शासनाने निश्चित केलेल्या निकषांच्या आधारे दिनांक २७ डिसेंबर २०२३ रोजी राज्य शासनास सादर करण्यात आला असून राज्य शासनाकडून सदर प्रस्ताव दिनांक ११ ऑक्टोबर २०२४ रोजी केंद्र शासनास सादर करण्यात आला आहे.

८. राज्यस्तरीय वनहक्क कायदा कक्ष :-

अनुसूचित जमाती व इतर पारंपरिक वन निवासी (वनहक्कांची मान्यता) अधिनियम, २००६ आणि नियम, २००८ व सुधारित नियम, २०१२ ची अंमलबजावणी अंतर्गत राज्यात माहे नोव्हेंबर, २०२५ अखेर दाव्यांची सद्यःस्थिती खालीलप्रमाणे आहे -

१. वैयक्तिक दावे-

- ग्रामसभेकडे एकूण ३,९०,३३१ वैयक्तिक दावे दाखल झाले असून त्यापैकी जिल्हास्तरीय समितीकडे एकूण ३,०२,२६६ वैयक्तिक दावे प्राप्त झाले आहेत. त्यापैकी २,०१,९४० दावे मान्य, ९१,२९८ दावे अमान्य व ६,००६ दावे प्रलंबित असून मान्य केलेल्या दाव्यांचे क्षेत्र १,८९,००७.२३ हे. आर आहे. शौर्य टेक्नोसॉफ्ट प्रायव्हेट लिमिटेड, पुणे या संस्थेमार्फत राज्यातील वनहक्क दाव्यांची अंमलबजावणी पूर्णतः संगणकीकृत करण्याची कार्यवाही सद्यस्थितीस सुरु असून वैयक्तिक ३,५५,५६९ व सामुहिक ९,२७७ इतक्या वनहक्क दाव्यांची ऑनलाईन डेटा एन्ट्री करण्यात आली आहे. त्यापैकी २,८६,५५० वैयक्तिक व ७,४३७ सामुहिक दाव्यांचे स्कॅनिंग पूर्ण झाले आहे.

२. सामूहिक दावे-

- ग्रामसभेकडे एकूण १०,८६० सामूहिक दावे दाखल झाले असून त्यापैकी जिल्हास्तरीय समितीकडे एकूण ९,४०७ सामूहिक दावे प्राप्त झाले आहेत. पैकी ८,७५५ दावे मान्य ४५७ दावे अमान्य व १९५ दावे प्रलंबित असून मान्य केलेल्या दाव्यांचे क्षेत्र १३८२५६१.२५ हे. आर आहे.
- वनहक्क कायद्याच्या अंमलबजावणीच्या कामकाजासाठी शासन मान्यतेने जिल्हाधिकारी व उपविभागीय स्तरावर ११८ कंत्राटी कर्मचारी कार्यरत असून संस्थेमार्फत ऑनलाईन पोर्टल aadivanmitra.org ही डिजिटल सर्वेक्षण प्रणाली विनाविलंब विकसित करण्यात आलेली असून सदर कर्मचारी यांचेकडून या प्रणालीवर वैयक्तिक व सामूहिक दाव्यांची डेटा एन्ट्री व स्कॅनिंग प्राधान्याने पूर्ण करण्यात येत आहे.
- राज्यातील सर्व सामूहिक वनहक्कांचे संवर्धन व व्यवस्थापन आराखडे तयार करणे व त्यांची अंमलबजावणी करण्यासाठी ग्रामस्तरीय समिती, तालुकास्तरीय व जिल्हास्तरीय कर्हजन्स समितीची स्थापना करणेबाबत आदिवासी विकास विभागाचा दिनांक १२ सप्टेंबर, २०२२ शासन निर्णय निर्गमित करण्यात आलेला असून सदर प्रमाणे सामूहिक वनहक्कांचे संवर्धन व व्यवस्थापन आराखडे तयार करण्याची कार्यवाही सुरु झाली आहे. पहिल्या टप्प्यात आराखडे बनविण्यासाठी ३,९८३ गावांना प्रति आराखडा १२,०००/- रुपये प्रमाणे २५ प्रकल्प कार्यालय स्तरावर निधी वितरीत करण्यात आला आहे. त्यानुसार राज्यात एकूण २,६६० आराखडे तयार करण्याची कार्यवाही सुरु आहे.

९. प्रकाशन विभाग :-

आसंप्रसंग, पुणे कार्यालयात दि. ३ नोव्हेंबर २०२५ रोजी स्वतंत्र प्रकाशन विभाग स्थापन करण्यात आला आहे. प्रकाशन विभागाकडून आदिवासी संशोधन पत्रिका, संग्रहालय प्रवेशिका, संस्थेचे विविध अहवाल, विविध भाषांतील भाषांतरीत पुस्तके, संस्थेकडून प्रकाशित केली जाणारी बहुभाषिक पुस्तके, प्रकाशनासाठी पुस्तकांचे स्पेसिफिकेशन ठरविणे. संस्थेकडून यापूर्वी प्रकाशित करण्यात आलेल्या पुस्तकांचे पुनर्मुद्रण / पुनःप्रकाशन तसेच पुनर्प्रकाशन, छपाई मार्गदर्शन इ. प्रकाशनासाठी पुस्तकाचे स्पेसिफिकेशन ठरविणे. पुस्तकाचे डिझाईन, कागदाच्या छपाईची प्रत, बायडिंग, प्रिटींग व पॅकिंग, कलामहोत्सव व संस्थेतील इतर कार्यक्रमासाठी आवश्यक बॅनर, माहिती पत्रिका, विविध कूपन्स, विविध प्रकारचे अर्ज, संस्थेची माहिती पुस्तिका, वार्षिक अहवाल, Coffee table book तयार करणे, फर्मशीट - वेगवेगळ्या नावाचे, दिशादर्शक फलक, डायरी, दिनदर्शिका, तयार करणे.

संस्थेकडून पुनर्मुद्रण/पुनःप्रकाशन तसेच पुनर्प्रकाशन करण्यात येणाऱ्या पुस्तकांचे शुल्क निश्चित करून त्यांची सशुल्क विक्री व वितरण करणे. कार्यालयातील दैनंदिन कामकाजामध्ये आवश्यक साहित्याची छपाई करून घेणे. तसेच संस्थेतील विविध कार्यक्रमासाठी आवश्यक साहित्याची छपाई करून घेणे, दुर्मिळ पुस्तकांचे डिजिटायझेशन करणे अशा प्रकारच्या विविध कामांसाठी ग्रंथालय विभागातच तात्पुरत्या स्वरूपात प्रकाशन विभाग प्रस्थापित करण्यात आला आहे.

महाराष्ट्र राज्य सहकारी आदिवासी विकास महामंडळ मर्यादित, नाशिक-२
प्रस्तावना

महामंडळाची स्थापना व उद्देश :-

स्थापना :-

महाराष्ट्र शासनाने महाराष्ट्र राज्य सहकारी आदिवासी विकास महामंडळाची मर्यादीत या संस्थेची सन १९७२ मध्ये महाराष्ट्र सहकारी संस्था अधिनियम, १९६० अन्वये स्थापना केली आहे. महाराष्ट्र राज्य सहकारी आदिवासी विकास महामंडळ, नाशिक ची नोंदणी सहकार कायदानुसार झालेली आहे.

नोंदणी :-

महाराष्ट्र राज्य सहकारी आदिवासी विकास महामंडळ मर्या, नाशिक चा नोंदणी क्रमांक-पी.एन/जी.एन.एल.(ए) १, दिनांक २२ मार्च १९७२ आहे.

उद्देश :-

आदिवासी विकास महामंडळ ही प्रवर्तक असलेली एक सेवाभावी संस्था असून महामंडळाचा मुख्य उद्देश राज्यातील आदिवासींची आर्थिक पिळवणूक थांबवून त्यांचा सर्वांगीण विकास घडवून आणणे हा आहे. या उद्देशाच्या अनुषंगाने कार्य करण्यासाठी प्रभावी साधन म्हणून महाराष्ट्र शासनाने या महामंडळाची सन १९७२ मध्ये महाराष्ट्र सहकारी संस्था अधिनियमान्वये स्थापना केली आहे.

तथापि, ज्या दोन प्रमुख उद्दिष्टांना आधारित महामंडळ कार्य करते ती खालीलप्रमाणे आहेत-

- (अ) आदिवासी शेतकरी, आदिवासी कारागीर आणि आदिवासी भूमीहीन मजूर यांची आर्थिक पिळवणूक नाहीशी करण्यासाठी प्रभावी साधन म्हणून कार्य करणे.
- (ब) आदिवासींच्या आर्थिक विकास संवर्धनासाठी प्रत्यक्ष सहाय्याच्या योजना हाती घेणे.

संचालक मंडळ संरचना-

- महामंडळाचे पदसिद्ध अध्यक्ष हे मा. मंत्री, आदिवासी विकास विभाग.
- शासकीय संचालक सदस्य १७ व निर्वाचित संचालक सदस्य ४.

महाराष्ट्र राज्य सहकारी आदिवासी विकास महामंडळ मर्यादित, नाशिक चे कार्यालय खालीलप्रमाणे :-

अ. क्र.	प्रादेशिक कार्यालयाचे नाव	उप प्रादेशिक कार्यालयांचे नाव
१.	मुख्य कार्यालय, नाशिक	...
२.	विभागीय कार्यालय, नागपूर	...
३.	प्रादेशिक कार्यालय, नाशिक	पेठ, दिंडोरी, घोटी, कळवण, सुरगाणा
४.	प्रादेशिक कार्यालय, नंदुरबार	नंदुरबार, नवापूर, पिंपळनेर, धडगांव, तळोदा, शहादा, यावल
५.	प्रादेशिक कार्यालय, जव्हार	जव्हार, मोखाडा, शहापूर, कासा, मनोर
६.	प्रादेशिक कार्यालय, जुन्नर	घोडेगाव, राजूर
७.	प्रादेशिक कार्यालय, भंडारा	नवेगावबांध, देवरी, रामटेक
८.	प्रादेशिक कार्यालय, चंद्रपूर	चिमूर, गोंडपिंपरी
९.	प्रादेशिक कार्यालय, यवतमाळ	कळंब, पांढरकवडा, किनवट
१०.	प्रादेशिक कार्यालय, गडचिरोली	घोट, कुरखेडा, धानोरा, आरमोरी, कोरची
११.	प्रादेशिक कार्यालय, धारणी	धारणी, चिखलदरा
१२.	उप प्रादेशिक कार्यालय, अहेरी (उच्च श्रेणी)	...

महाराष्ट्र राज्य सहकारी आदिवासी विकास महामंडळ मर्यादित, नाशिक-२

संवर्गनिहाय अधिकारी/कर्मचाऱ्यांची संख्यात्मक माहिती दर्शविणारा तक्ता दिनांक ३१ डिसेंबर २०२५ अखेर—

गट	अ. क्र.	संवर्गाचे नाव	आकृतीबंधानुसार एकूण मंजूर पदे	दिनांक ३१-१२-२०२५ अखेर कार्यरत पदे	दिनांक ३१-१२-२०२५ अखेर रिक्त पदे
अ-	१.	व्यवस्थापकीय संचालक	...	१	...
	२.	महाव्यवस्थापक	...	४	३
	३.	प्रादेशिक व्यवस्थापक	...	९	७
	४.	वरिष्ठ व्यवस्थापक	...	१	१
		गट-अ एकूण	...	१५	११
ब-	५.	उप प्रादेशिक व्यवस्थापक	...	२५	७
	६.	व्यवस्थापक (प्रशा./विप.)	...	२२	२२
	७.	व्यवस्थापक (लेखा)	...	११	९
	८.	लघुलेखक (उच्च श्रेणी)	...	१	१
		गट-ब एकूण	...	५९	३९
क-	९.	उप व्यवस्थापक	...	४७	३२
	१०.	विपणन निरीक्षक	...	१४४	१३७
	११.	लेखापाल	...	६७	५३
	१२.	लघुलेखक (निम्न श्रेणी)	...	१	१
	१३.	सहायक व्यवस्थापक	...	१८	१५
	१४.	लघुटंकलेखक	...	३	३
	१५.	वरिष्ठ सहायक	...	५१	३५
	१६.	विजतंत्री	...	११	७
	१७.	स्वागतिका	...	१	...
	१८.	वाहन पर्यवेक्षक	...	१	...
	१९.	कनिष्ठ सहायक	...	१३७	८४
	२०.	रोखपाल	...	४२	४२
	२१.	विक्रेता तथा लिपिक
	२२.	टंकलिपिक	...	५१	४७
	२३.	गोदामपाल	...	८०	६२
	२४.	प्रतवारीकार	...	३६५	२३९
		गट-क एकूण	...	१०१९	७५७
ड-	२५.	ट्रकचालक	...	२१	२१
	२६.	जीप चालक	...	५३	४९
	२७.	क्लिनर	...	७	७
	२८.	शिपाई	...	६६	४३
	२९.	हवालदार	...	१	१
	३०.	रखवालदार	...	५७	५७
		गट-ड एकूण	...	२०५	१७८
		एकूण गट अ+ब+क+ड	...	१२९८	९८५

महाराष्ट्र राज्य सहकारी आदिवासी विकास महामंडळ मर्यादित, नाशिक-२

सन २०२५ ते २०३० पंचवार्षिक संचालक सदस्य यादी

अ. क्र.	मा. सदस्य/संचालक	पद	मतदार संघ
१.	मा. श्री. डॉ. अशोक रामाजी वुईके, मंत्री, आदिवासी विकास मंत्रालय, मुंबई	अध्यक्ष (पदसिद्ध)	...
२.	मा. श्री. सुनिल चंद्रकांत भुसारा	सदस्य/संचालक	पालघर व ठाणे
३.	मा. श्री. दिलीप नारायण पटेकर	सदस्य/संचालक	पालघर व ठाणे
४.	मा. श्री. गोकुळ नरहरी झिरवाळ	सदस्य/संचालक	नाशिक
५.	मा. श्री. इंद्रजित जिवा गावित	सदस्य/संचालक	नाशिक
६.	मा. श्री. वैभव मधुकरराव पिचड	सदस्य/संचालक	पुणे, रायगड व अहमदनगर
७.	मा. श्री. देवमन तेजमल पवार	सदस्य/संचालक	नंदुरबार, धुळे व जळगाव
८.	मा.श्री. तानाजी भरत वळवी	सदस्य/संचालक	नंदुरबार, धुळे व जळगाव
९.	मा. श्री. केवलराम तुळशीराम काळे	सदस्य/संचालक	अमरावती
१०.	मा. श्री. अशोक भाऊराव मंगाम	सदस्य/संचालक	नांदेड व यवतमाळ
११.	मा. श्री. भरतसिंग थुकेलसिंग दुधनाग	सदस्य/संचालक	नागपूर, भंडारा, वर्धा व गोंदिया
१२.	मा. श्री. रमेश नारायण ताराम	सदस्य/संचालक	नागपूर, भंडारा, वर्धा व गोंदिया
१३.	मा. श्री. मंगेश लक्ष्मण धाडसे	सदस्य/संचालक	चंद्रपूर
१४.	मा. श्री. सैनु मासु गोटा	सदस्य/संचालक	गडचिरोली
१५.	मा. श्री. गोपाल नकटु उईके	सदस्य/संचालक	गडचिरोली
१६.	मा. श्री. यशवंत पंढरी चौरीकर	सदस्य/संचालक	गडचिरोली
१७.	मा. श्रीम. मिनाक्षी अर्जुनराव वट्टी	सदस्य/संचालक	महिला राखीव
१८.	मा. श्रीम. शीतल चंद्रशेखर मडावी	सदस्य/संचालक	महिला राखीव
१९.	मा. सचिव, आदिवासी विकास/आयुक्त, आदिवासी विकास (महाराष्ट्र राज्य)	सदस्य/संचालक	नामनिर्देशित सदस्य
२०.	मा. केंद्रीय जनजाती मंत्रालयाचे प्रतिनिधी	सदस्य/संचालक	नामनिर्देशित सदस्य
२१.	मा. व्यवस्थापकीय संचालक, म. रा. सह. आदि. विकास महामंडळ मर्या., नाशिक	सदस्य/संचालक	सचिव

योजना :-

(१) एकाधिकार खरेदी योजना-

महाराष्ट्र जनजाती आर्थिक स्थिती (सुधारणा) कायदा, १९७६ चे कलम ६ अन्वये महाराष्ट्र शासनाने आदिवासी उपयोजना क्षेत्र जाहीर करून आदिवासी बांधवांचे त्यांनी उत्पादित केलेल्या शेती व जंगल मालास योग्य किंमत मिळवून देणेकरिता तसेच त्यांचे होणारे आर्थिक शोषण थांबविणेसाठी मुख्य अभिकर्ता म्हणून महामंडळाची नेमणूक केली आहे. सन १९७७-७८ मध्ये महाराष्ट्रातील आदिवासी उपयोजना क्षेत्रातील ७ तालुक्यात एकाधिकार खरेदी योजना सुरु करण्यात आली. आदिवासी उपयोजना क्षेत्रात १६ जिल्ह्यातील ७३ तालुक्यात सुरु करण्यात आली. महाराष्ट्र शासन निर्णय दिनांक ७ मार्च, २००८ नुसार एकाधिकार खरेदी एक वर्षासाठी निलंबित केली. तदनंतर सदर योजना शासन अधिसूचना १९ ऑक्टोबर, २०१३ अन्वये राज्यातील नाशिक, पालघर, रायगड, चंद्रपूर, अमरावती, नांदेड, चंद्रपूर, गडचिरोली या ८ जिल्ह्यातील डहाणू, तलासरी, जव्हार, मोखाडा, विक्रमगड, कर्जत, पेठ, सुरगाणा, त्र्यंबकेश्वर, अक्कलकूवा, तळोदा, अक्राणी, चिखलदरा, धारणी, किनवड, माहूर, गोंडपिंपरी, सिरोंचा, अहेरी, एटापल्ली, भामरागड, मुलचेरा, गडचिरोली, धानोरा, कोरची, आरमोरी, कुरखेडा, वडसा व चामोर्शी असे एकूण २९ तालुके व दिनांक २५ जानेवारी, २०१८ चे शासन अधिसूचना अन्वये चंद्रपूर जिल्ह्यातील पोभूर्णा तालुका अश्या एकूण ३० तालुक्यांमधील दुर्गम व अतिदुर्गम भागात एकाधिकार योजनेमध्ये भात, नागली, वरई, तुर, उडिद, खुरासणी, भूईमुग सोयाबिन, कुळीथ, हरभरा, गहू, तीळ, चावळी, मुग, ज्वारी, सूर्यफूल व जवस इत्यादी १७ कृषी उपज वस्तुंसाठी पुन्हा सुरु करण्यात आली आहे.

अनुक्रमांक	वर्ष	एकाधिकार खरेदी योजना		
		वजन (क्विंटल)	किंमत (लक्ष रुपये)	
१.	२०१५-२०१६	...	१७४२१७.००	४२१६.२३
२.	२०१६-२०१७	...	४५९९५.६२	९२४.३६
३.	२०१७-२०१८	...	१९१६९.६६	४२५.५३
४.	२०१८-२०१९	...	२४३७९.६३	५१८.९५
५.	२०१९-२०२०	...	३७३.००	७.०७

हंगाम २०१९-२० नंतर सदर योजनेअंतर्गत खरेदी निरंक आहे.

एकाधिकार खरेदी योजनेतील प्राप्त निधी व खर्च निधी तपशील :-

एकाधिकार खरेदी योजना ही शासन अधिसूचनेनुसार निर्देशित तालुक्यामध्ये राबविली जाते. सदर योजना अधिसूचनेत निर्देशित केलेल्या कृषीउपज मालाची खरेदी केली जाते. सदर योजनेत होणाऱ्या तोट्याची भरपाई शासनाकडून केली जाते. खरेदी होणाऱ्या कृषीउपज मालाचे खरेदी करिता शासनाकडून अनुदानापोटी रु. ११.७५ प्रति क्विंटलप्रमाणे रक्कम महामंडळास दिली जाते. गत तीन वर्षात प्राप्त झालेल्या अनुदानाचा तपशील खालीलप्रमाणे आहे. -

अनुक्रमांक	वर्ष	प्राप्त निधी (अनुदान)	खर्च निधी रक्कम	अखर्चित
		रक्कम रुपये	रुपये	निधी
१.	२०१५-२०१६
२.	२०१६-२०१७	...	५४,९९,०००	...
३.	२०१७-२०१८	...	१५,६१,०११	...
४.	२०१८-२०१९	...	३,८९,२६५	...
५.	२०१९-२०२०

(२) आधारभूत किंमत खरेदी योजना :-

(अ) धान खरेदी :-

आधारभूत किंमत खरेदी योजना केंद्र शासनाची योजना असून अन्न, नागरी पुरवठा व ग्राहक संरक्षण विभाग, मंत्रालय, मुंबई यांचेमार्फत दरवर्षी शासन निर्णयान्वये आदिवासी उपयोजना क्षेत्रात महामंडळामार्फत धान व भरडधान्य (ज्वारी, मका, बाजरी, व रागी) करणेसाठी महामंडळाची अभिकर्ता म्हणून नियुक्ती करण्यात येते. सदर योजना सन २०००-२००१ पासून राबविण्यात येत आहे. गत ५ वर्षातील खरेदीचा तपशील खालीलप्रमाणे.

अनुक्रमांक	सन	वजन क्विंटल	किंमत	धान भरडाईची
		(लक्षात)	रु. (लक्ष)	टक्केवारी
१.	२०१७-१८	...	१०.७१	९५.२६
२.	२०१८-१९	...	२८.६२	९८.०९
३.	२०१९-२०	...	४९.१८	९५.४८
४.	२०२०-२१	...	४७.६८	९५.१३
५.	२०२१-२२	...	४५.२५	९६.५६
६.	२०२२-२३	...	४८.६९	९५.०६
७.	२०२३-२४	...	३०.६५	७१.७२
८.	२०२४-२५	...	३५.२२	८५.२५

खरेदी केलेल्या धानाची भरडाई करण्यासाठी शासन निर्देशानुसार संबंधित जिल्हाधिकारी यांचे अध्यक्षतेखाली गठीत समिती मार्फत राईस मिल निश्चित करून त्यांचे मार्फत धानाची भरडाई होऊन तयार होणारा सीएमआर (तांदूळ) विकेंद्रीत योजनेअंतर्गत जिल्हा विभागाकडे हस्तांतरित केला जातो.

(ब) हंगामनिहाय भरडधान्य खरेदी :-

आधारभूत किंमत खरेदी योजनेत धानाबरोबरच ज्वारी, बाजरी व मका या भरडधान्याची खरेदी करणेबाबत शासनाकडून दरवर्षी निर्देश दिले जातात. त्यानुसार मागील तीन वर्षात खालीलप्रमाणे भरडधान्याची खरेदी झालेली आहे.

अनुक्रमांक	वर्ष व हंगाम	मालाचे नाव	आधारभूत किंमत खरेदी योजना	
			वजन (क्विंटल)	किंमत (लक्ष रुपये)
१.	२०१७-१८	ज्वारी	४११५.४५	६९.९६
		मका	९८९५.५५	१४१.०१
२.	२०१८-१९	ज्वारी	१२७६८.३१	३१०.२६
		मका	९७८९.०६	१६६.४१
३.	२०१९-२०	ज्वारी	१३४८९.१०	३४३.९६
		मका	१६७००२.३५	५९३९.२३
४.	२०२०-२१	ज्वारी	२२२२९.४०	८५२.४१
		मका	६७४७२.९३	१२४८.२५
५.	२०२१-२२	ज्वारी	६०१८.००	१६४.७७
		मका	२५९६३.०४	४८५.५१
६.	२०२२-२३	ज्वारी	९९३३.५०	२९५.०२
		मका	३७६०१.९३	७३३.७४
		रागी	२०८.५०	७.४६
७.	२०२३-२४	ज्वारी	३६७०५.८६	११.३५
		मका	२५२.५०	५.२८
		रागी	२९३.००	११.२७
८.	२०२४-२५	ज्वारी	१३६६०.००	४६.०४
		मका	१४.५०	०.३२
९.	२०२४-२५	ज्वारी	१४४९.००	५३.५९
		मका	८३७५०.१०	२०१०.०२

खरेदी झालेले भरडधान्य हे शासनाचे निर्देशानुसार संबंधित जिल्हा पुरवठा अधिकारी यांचे अधिनस्त गोदामात हस्तांतरीत केले जाते.

(क) आधारभूत खरेदी योजनेतील प्राप्त निधी व खर्च निधी तपशील :-

आधारभूत किंमत खरेदी योजना ही राज्य शासनाचे वतीने महामंडळ राबवित असल्याने महामंडळाकडे कोणत्याही प्रकारचा निधी उपलब्ध नाही. धान खरेदी करतांना शेतकऱ्यांचे पेमेंट करणे, धान साठवणुकीसाठी बारदाना खरेदी करणे इत्यादीसाठी शासन अग्रीम स्वरूपात दरवर्षी निधी उपलब्ध करून दिला जातो. सदरचा अग्रीम महामंडळाकडून वित्तीय सल्लागार व उपसचिव कार्यालयाकडे सादर केले जाणारे ई-विवरण दावे तसेच अनुषंगीक खर्चाचे दावे यामधून कपात करून घेतले जातात. हंगाम २०१९-२० ते २०२४-२५ पर्यंत प्राप्त अग्रीम खालीलप्रमाणे—

अनुक्रमांक	वर्ष	शेतकऱ्यांचे धानाचे चुकारे अदा करणेकरीता प्राप्त अग्रीम	खर्च निधी रक्कम रुपये
१.	२०१९-२०	... रु. ९,२८,०८,६७,८२५	... रु. ९,२५,३२,१९,२३३
२.	२०२०-२१	... रु. ९,१२,०१,००,०००	... रु. ९,११,९८,००,८७५
३.	२०२१-२२	... रु. ९,४४,७३,९२,७८४	... रु. ८,८४,१३,८९,३९५
४.	२०२२-२३	... रु. १०,८२,३६,४२,४६८	... रु. १०,०३,५५,७०,६२२
५.	२०२३-२४	... रु. ६,५५,२९,६९,५६४	... रु. ६,८३,५१,७५,८५८
६.	२०२४-२५	... रु. ८,१४,८७,७२,१४६	... रु. ८,१२,११,७२,२८६.५०
७.	२०२५-२६	... रु. १,४४,२३,०६,४०२	... रु. १,२८,२९,३९,८१०

(ड) योजनेकरीता लागणारा अनुषंगीक खर्च :-

सदर योजनेअंतर्गत खरेदीच्या अनुषंगाने बाजार फी, संस्था कमिशन, हमाली खर्च, भरडाई खर्च, धान व तांदुळ वाहतूक खर्च, गोदामभाडे इत्यादी अनुषंगीक खर्चाची प्रतिपूर्ती अन्न, नागरी व पुरवठा विभागाचे वित्तीय सल्लागार व उपसचिव यांचे मार्फत केली जाते.

(३) केंद्र शासनाची आधारभूत किंमत (MSP For MFP) गौणवनउपज खरेदी / विक्री योजना :-

महामंडळ हंगाम २०१४-२०१५ पासून राज्य शासनाची मुख्य अभिकर्ता संस्था म्हणून केंद्र शासनाची आधारभूत दरावर आधारित गौणवनउपज खरेदी-विक्री योजना राबवित आहे. सदर योजना अनुसूचित क्षेत्राखालील १४ जिल्ह्यांत राबविणेत येत आहे.

(१) नाशिक (२) नंदुरबार (३) धुळे (४) जळगाव (५) ठाणे (६) पालघर (७) पुणे (८) अहमदनगर (९) यवतमाळ (१०) नांदेड (११) गोंदिया (१२) चंद्रपूर (१३) अमरावती (१४) गडचिरोली.

केंद्र शासनाच्या जनजाती कल्याण मंत्रालय, न्यू दिल्ली यांचेकडील (F.No. 2/19/2013-CP and R Govt. of India (MOTA) Date 3-1-2014) च्या संदर्भातील मार्गदर्शक सूचनानुसार हंगाम २०१४-२०१५ पासून महामंडळाचे प्रादेशिक कार्यालया अंतर्गत गौणवनउपजची खरेदी सुरु आहे. तसेच F.No. 19/17/2018/Livelihood Govt. of India (MOTA) Date 26th December 2018 च्या पत्रान्वये केंद्र शासनाच्या जनजाती कल्याण मंत्रालय, न्यू दिल्ली यांनी पूर्वीचे २३ व F.No. 19/17/2018/Livelihood Govt. of India (MOTA) 11th January 2019 च्या पत्रान्वये नवीन २६ गौणवनउपजचा समावेश केलेला असून असे एकूण ४९ गौणवनउपजचे आधारभूत दर जाहीर केलेले आहेत ते खालीलप्रमाणे.-

अनुक्रमांक	गौणवनउपजचे नाव	आधारभूत दर प्रती किलो (रुपये)
१.	चिंच (बी सहीत) ...	३१
२.	मध ...	१९५
३.	डिक कराया ...	९८
४.	करंज बी ...	१९
५.	साल बी ...	२०
६.	मोहा बी ...	२५
७.	साल पान ...	३०
८.	चारोळी (टरफल्यासहीत) ...	१०९
९.	हिरडा ...	१५
१०.	लाख (अ) रंगीनी ...	१३०
	(ब) कुसुमी ...	२०३
११.	कुसुम बी ...	२०
१२.	निंब बी ...	२३
१३.	पोवाड बी ...	१४
१४.	बेहडा ...	१७
१५.	झाडू गवत ...	३०
१६.	शिकेकाई (वाळलेली) ...	४३
१७.	बेल गर (वाळलेले) ...	२७
१८.	नागरमोथा ...	२७
१९.	शतावरीमुळ (वाळलेले) ...	९२
२०.	मधुनाशिनी ...	३५
२१.	कालमेघ ...	३३
२२.	चिंच (बी विरहीत) ...	५४
२३.	गुग्गुळ ...	७००
२४.	मोहाफल (वाळलेले) ...	१७
२५.	तेजपत्ता (वाळलेले) ...	३३
२६.	जांभूळ बी (वाळलेले) ...	३६
२७.	आवळा गर (वाळलेला) ...	४५
२८.	बिब्बा ...	८
२९.	रिड्डा ...	१२
३०.	बाहवा बी ...	११
३१.	अर्जुनी साल ...	१८
३२.	कोकम (वाळलेले) ...	२५
३३.	गिलोय ...	२१
३४.	कोंच बी ...	१८
३५.	चित्रा ...	२९
३६.	वावडिंग/वावडिंग बी (वाळलेले) ...	८१
३७.	धवई फुल (वाळलेले) ...	३२
३८.	कुचला ...	३६
३९.	वन तुळशी ...	१९
४०.	खिरणी ...	३०
४१.	बकुळ (Dried Bark) ...	४०
४२.	कुटुज (Dried Bark) ...	२७
४३.	नोनी/ Aal (वाळलेले फळ) ...	१५
४४.	सोनपाटा /Soyanak pods ...	१८
४५.	चांतोशी बी ...	३९
४६.	कालीहरी (Dried Tubers) ...	२७
४७.	मकोय (वाळलेले फळ) ...	२१
४८.	अपांगचे रोपटे ...	२४
४९.	सुंगधमंत्री मुळ/ tubes ...	३३

हंगाम २०१९-२० मध्ये MSP for MFP योजनेअंतर्गत १४.२९ M.T. रु. ३.५९ लक्ष किमतीची खरेदी झाली आहे. सद्यस्थितीत गौणवनउपज खरेदी प्रधानमंत्री वनधन केंद्रामार्फत खरेदीची कार्यवाही सुरु आहे.

(४) द्वार वितरण योजना :

शासनाचे अन्न, नागरी पुरवठा व ग्राहक संरक्षण विभाग, मंत्रालय, मुंबई यांचेकडून शासन निर्णय क्र. शिवाप-१०१०/प्र.क्र. १९८/नापु २८ दिनांक २३/२/२०१२ अन्वये नविन वाहतूक पद्धत शासनाने अवलंब केल्याने ही नविन वाहतूक पद्धत ज्या महिन्यापासून सुरु होईल तेव्हा पासून सद्यःस्थितील आदिवासी उपयोजना क्षेत्रात आदिवासी विकास महामंडळ तसेच अवर्षन प्रवन क्षेत्रात महाराष्ट्र राज्य पणन महासंघ या कार्यालयाच्या यंत्रणेमार्फत करण्यात येणारी द्वारवितरण धान्य वाहतूक पद्धत संपुष्टात येईल असा निर्णय घेण्यात आला. त्यानुसार जिल्हास्तरावर एकच वाहतूक ठेकेदार निश्चित करण्यात येऊन त्यांचे मार्फत शिधावस्तुंची वाहतूक करण्यात येत असल्याने महामंडळाकडील सदर योजना बंद आहे.

(५) खावटी कर्ज योजना :-

सन २००९-१० ते २०१३-१४ मधील वाटप करण्यात आलेल्या करण्यात आलेल्या खावटी कर्जापैकी दिनांक ३१ मार्च, २०१७ पर्यंतचे थकीत कर्ज रक्कम रु २४४.६० कोटी व त्यावरील व्याज रक्कम रु. ११६.५७ कोटी अशी एकूण रक्कम रु. ३६१.१७ कोटी रक्कम शासन निर्णय क्र. खाकयो-२०१८/प्र.क्र. १५/ का. ३ दिनांक ६ जुन, २०१९ अन्वये माफ करण्यात आली आहे.

सन २०१४-१५ नंतर सदर योजना राबविणेत आलेली नाही.

(६) खावटी अनुदान योजना :-

कोरोना विषाणू (Covid-19) प्रादुर्भावाच्या पार्श्वभूमीवर अनुसूचित कुटुंबीयांना सहाय्य करण्यासाठी खावटी अनुदान योजना १ वर्षासाठी (सन २०२०-२१) सुरु करण्यासाठी दिनांक ०९ सप्टेंबर, २०२० चे शासन निर्णय घेण्यात आला आहे. आदिवासी लोकांना सहाय्य करण्यासाठी खावटी अनुदान योजनेच्या अंमलबजावणीसाठी दिनांक ३० सप्टेंबर, २०२० रोजीचे शासन निर्णयान्वये मार्गदर्शक सूचना प्रसिद्ध करण्यात आलेल्या होत्या तसेच खावटी अनुदान योजनेचा लाभ देणेबाबत निर्देश होते.

अनुक्रमांक	तपशील	रक्कम
१.	रु. २००० प्रति लाभार्थी अनुदान (लाभार्थ्यांच्या बँक खात्यात)	२३१ कोटी
२.	रु. २००० किमतीचे वस्तु स्वरूपात वाटप (खावटी किट)	२३१ कोटी
३.	अनुषंगीक खर्च (५ टक्के)	२४ कोटी
	एकूण	४८६ कोटी

त्यानुसार ३० प्रकल्प कार्यालयांकडून आदिवासी लाभार्थी कुटुंब संख्या ११,१०,१२६ एवढ्या याद्या प्राप्त झालेल्या होत्या.

प्रकल्प कार्यालयाकडील मागणीनुसार एकूण ११,१०,३०१ खावटी किटचा पुरवठा करण्यात आलेला आहे. त्यापैकी ११,०९,९५७ लाभार्थ्यांना प्रत्यक्ष खावटी किटचे वाटप झाले आहे.

क्रीडा व युवक कल्याण

शारीरिक शिक्षण व क्रीडा हे आपल्या देशाच्या शिक्षण पद्धतीतील अविभाज्य भाग बनले असून विद्यार्थ्यांना सर्वांगीण विकासासाठी त्यांचे महत्व अनन्यसाधारण आहे. खेळाडूंना आधुनिक व दर्जेदार सुविधा उपलब्ध करून देत देशात क्रीडा संस्कृतीला चालना देण्यासाठी महाराष्ट्र शासन विविध अभिनव योजना राबवत आहे. राज्याचे क्रीडा धोरण हे त्याच दिशेने उचललेले महत्वपूर्ण पाऊल आहे.

क्रीडा विभागामार्फत जिल्हास्तरावर जिल्हा वार्षिक योजनेअंतर्गत आदिवासी लाभार्थ्यांसाठी स्वतंत्र योजनांची प्रभावी अंमलबजावणी करण्यात येत आहे. आदिवासी समाजात त्यांच्या भौगोलिक व नैसर्गिक वातावरणामुळे खेळाविषयी विशेष नैसर्गिक प्रवृत्ती आढळून येते. धावणे, पर्वतारोहण, उड्या मारणे, तिरंदाजी इत्यादी क्रीडा प्रकारांमध्ये ते पारंगत असतात. योग्य प्रशिक्षण, मार्गदर्शन व सुविधा उपलब्ध त्यांचा क्रीडा दर्जा राष्ट्रीय तसेच आंतरराष्ट्रीय पातळीवर पोहोचू शकतो. या नैसर्गिक क्षमतेला योग्य दिशेने देण्यासाठी आणि खेळांविषयी असलेली सहज प्रवृत्ती अधिक विकसित करण्यासाठी राज्य शासन आवश्यक क्रीडा सुविधा, प्रशिक्षण व आर्थिक सहाय्य उपलब्ध करून देण्यास कटिबद्ध आहे.

या क्षेत्रात राबविण्यात येणाऱ्या प्रमुख योजना पुढीलप्रमाणे आहेत.—

१. क्रीडांगणाचा विकास—शासनाने जाहीर केलेल्या क्रीडा धोरणांतर्गत क्र. क्रीडाधो-३११३/प्र. क्र. ४८/क्रीयुसे-१, दि. ७ सप्टेंबर २०१९ शासन निर्णयान्वये निकषात सुधारणा केल्यानुसार आदिवासी क्षेत्रातील शैक्षणिक संस्थेद्वारा चालविण्यात येणाऱ्या अनुदानित माध्यमिक शाळा, कनिष्ठ महाविद्यालयात तसेच जिल्हा परिषद शाळा, स्थानिक स्वराज्य संस्था, शासकीय संस्था/क्रीडा मंडळे/मैदान यांना ४०० मीटर धावनमार्ग तयार करणे, क्रीडांगणाभोवती कुंपन, विविध खेळांची क्रीडांगणे तयार करणे, भांडारगृह, स्वच्छतागृह बांधणे, क्रीडांगण समपातळीत करणे, पिण्याच्या पाण्याची सुविधा करणे इ. साठी तसेच आदिवासी मुला-मुलींकरिता शासनामार्फत कार्यरत आश्रमशाळा यांना अंदाजपत्रकाप्रमाणे किंवा जास्तीत जास्त रु. ७.०० लाख यापैकी कमी असेल ते अनुदान मंजूर करण्यात येते.

क्रीडा साहित्य खरेदीसाठी कमाल रु. ३.०० लक्ष अनुदान मर्यादा राहिल. सन २०२५-२६ मध्ये आदिवासी उपयोजना TSP करिता रु. १६२१.७४ लक्ष व आदिवासी घटक कार्यक्रम बाह्य OTSP करिता रु. २४५.०० लक्ष तरतूद मंजूर आहे.

२. व्यायाम शाळांचा विकास—शासनाने जाहीर केलेल्या क्रीडा धोरणांतर्गत क्र. क्रीडाधो-संकीर्ण/प्र.क्र.४९/क्रीयुसे-१, दि. ८ जानेवारी २०१९ शासन निर्णयान्वये योजनेंतर्गत निकषात सुधारणा केल्यानुसार सुदृढ शरीर व आरोग्याचे संवर्धन व्यायामशाळा व तालमी यांच्या माध्यमाद्वारे होत असून, युवकांची शारीरिक सुदृढता वाढविणे हे उद्दिष्ट साध्य करण्यासाठी स्वायत्त संस्था अतिशय महत्वाची कामगिरी बजावत आहेत.

तसेच शासनाने घोषित केलेल्या आदिवासी भागातील पात्र संस्थांना अनुदानित माध्यमिक व उच्च माध्यमिक शाळा, जिल्हा परिषद शाळा, स्थानिक स्वराज्य संस्था, शासकीय संस्था/क्रीडा मंडळे/मैदान यांना नवीन व्यायामशाळा बांधकाम किंवा दुरुस्ती, नुतनीकरण आणि आधुनिक व्यायाम साहित्य खरेदीसाठी जास्तीत जास्त रु. ७.०० लाख इतके अनुदान देण्यात येते. सन २०२५-२६ मध्ये आदिवासी योजनांना TSP करिता रु. १५८५.०० लक्ष व आदिवासी घटक कार्यक्रम बाह्य OTSP करिता रु. १९७.९४ लक्ष तरतूद मंजूर आहे.

३. समाजसेवा शिबिरांचे आयोजन—युवकांना सामाजिक क्षेत्राची आवड निर्माण करणे, युवाशक्तींना विधायक वळण लावण्यासाठी नेतृत्व गुण विकसित करण्यासाठी तरुणांना प्रशिक्षण देणे आवश्यक आहे. या योजने अन्वये स्वेच्छा युवक क्लब, युवक मंडळे, क्रीडा मंडळे, महिला मंडळे इत्यादी नोंदणीकृत संस्थांना समाजसेवा शिबिरांचे आयोजन करण्यासाठी वित्तीय सहाय्य देण्यात येते. या शिबिरांना एकूण खर्चाच्या ५० टक्के पर्यंत किंवा कमाल रु. २५,००० पर्यंत यापैकी जे कमी असेल तेवढे वित्तीय सहाय्य देण्यात येते. सन २०२५-२६ मध्ये आदिवासी योजनांना TSP करिता रु. ११.७५ लक्ष व आदिवासी घटक कार्यक्रम बाह्य OTSP करिता रु. २४.०० लक्ष तरतूद मंजूर आहे.

४. ग्रामीण/शहरी क्षेत्रातील स्वयंसेवी संघटनांना वित्तीय सहाय्य—१५ ते ३५ वयोगटातील तरुण हा लोकसंख्येतील मोठा घटक आहे. त्यांचे सुप्त सामर्थ्यही खूप मोठे आहे. त्याचा वापर चांगल्या कामांसाठी करून घेणे सहज शक्य आहे. म्हणून ग्रामीण भागातील स्वेच्छा युवा संघटनांना वित्तीय सहाय्य देऊन उत्तेजन देणे गरजेचे आहे. या योजने अन्वये स्वेच्छा युवक क्लब, युवक मंडळे, क्रीडा मंडळे, महिला मंडळे इत्यादी नोंदणीकृत संस्थांना समाजसेवा शिबिरांचे आयोजन तसेच युवकांसाठी विविध युवक कल्याण कार्यक्रम राबविण्यासाठी वित्तीय सहाय्य देण्यात येते. या शिबिरांना एकूण खर्चाच्या ५० टक्के पर्यंत किंवा कमाल रु. २५,००० पर्यंत यापैकी जे कमी असेल तेवढे वित्तीय सहाय्य देण्यात येते.

सन २०२५-२६ मध्ये आदिवासी योजनांना TSP करिता रु. ११.४९ लक्ष व आदिवासी घटक कार्यक्रम बाह्य OTSP करिता रु. २३.०४ लक्ष तरतूद मंजूर आहे.

क्रीडा व युवक सेवा संचालनालय
२००४-क्रीडा व युवक सेवा-युवक केंद्रे व इतर संस्थांना आर्थिक सहाय्य

(रु. लाखात)

सन	टीएसपी		ओटीएसपी	
	तरतूद	खर्च	तरतूद	खर्च
युवक केंद्र व इतर संस्थांना आर्थिक सहाय्य---				
२०१६-२०१७	५५.८२	३९.२०	८.००	८.००
२०१७-२०१८	३५.७५	३२.७५	४.३०	४.३०
२०१८-२०१९	२६.२५	९.३३	२.५०	२.००
२०१९-२०२०	६३.५०	३०.००	१६.५०	१६.५०
२०२०-२०२१	१२.००	६.००	१०.००	१०.००
२०२१-२०२२	८.५०	८.५०	१३.००	१३.००
२०२२-२०२३	२७.००	२६.००	१७.५२	१६.००
२०२३-२०२४	८.५०	७.५०	१६.५०	१६.५०
२०२४-२०२५	३३.००	११.००	२०.५०	०.५०
व्यायाम शाळा विकास---				
२०१६-२०१७	९५८.८०	१०४४.२४	२३४.१०	२०५.६२
२०१७-२०१८	८१६.५०	८१२.५०	११५.४१	११५.३९
२०१८-२०१९	९७४.९४	९४३.५७	११९.९०	११९.९०
२०१९-२०२०	१०१८.९०	९९८.८५	३०६.००	२७५.००
२०२०-२०२१	९७१.०१	९३४.३६	२४७.१२	२४७.१२
२०२१-२०२२	११६१.४०	११३१.४०	३९२.५०	३७१.५०
२०२२-२०२३	११०९.३२	१०१०.०१	५५४.४५	४०६.४५
२०२३-२०२४	१०४०.३३	९३३.३३	२५६.४९	१८६.००
२०२४-२०२५	५४८.००	४१०.००	८२.९४	७४.००
क्रीडांगण विकास---				
२०१६-२०१७	७०७.४५	८०९.९५	२१६.५६	१८३.८६
२०१७-२०१८	६३७.६७	६२९.१३	७६.४५	७६.४५
२०१८-२०१९	९१३.८३	८७२.३३	९७.०२	९७.०२
२०१९-२०२०	८४९.५०	८३४.४५	३४१.१७	३४०.९९
२०२०-२०२१	८५४.००	८२४.००	२११.३०	२११.३०
२०२१-२०२२	११७५.६७	१११०.६७	४७०.५४	४६५.५४
२०२२-२०२३	८५९.७५	८२६.७३	४७४.८१	४२३.८१
२०२३-२०२४	११०३.२४	९६५.९९	३०२.२५	३०२.२५
२०२४-२०२५	१२६७.०८	१०७४.०८	१६४.००	१४५.००
समाज सेवा शिबिर---				
२०१६-२०१७	४४.५०	३२.३०	९.००	७.००
२०१७-२०१८	२४.००	२३.५०	५.००	५.००
२०१८-२०१९	१४.२५	९.०८	२.००	२.००
२०१९-२०२०	४२.५०	१९.००	१७.००	१६.५०
२०२०-२०२१	१२.००	६.००	१०.००	१०.००
२०२१-२०२२	१४.५०	१३.५०	१९.००	१४.००
२०२२-२०२३	२१.००	२१.००	१४.२०	१२.६८
२०२३-२०२४	१२.५०	१२.५०	२१.५०	२१.५०
२०२४-२०२५	३९.००	२१.००	२०.५०	०.५०

शालेय शिक्षण विभाग

(आदिवासी उपयोजना)

प्रास्ताविक :

शासनाने अनुसूचित जाती आणि अनुसूचित जमाती मधील विद्यार्थ्यांना अधिक शैक्षणिक सोयी उपलब्ध करून देण्याच्या दृष्टीने एक स्वतंत्र आदिवासी क्षेत्र उपयोजना विशिष्ट आर्थिक तरतुदीसह कार्यान्वित केली आहे. त्यानुसार आदिवासी कल्याणासाठी आर्थिक तरतुदीसह कार्यान्वित केलेल्या योजना स्वतंत्ररित्या दर्शविण्यासाठी वेगळे कार्यक्रम अंदाजपत्रक तयार केले आहे.

आदिवासी उपयोजनांतर्गत राज्यात १६ जिल्हे समाविष्ट आहेत. ते खालील प्रमाणे—

पुणे, अहमदनगर, रायगड, ठाणे, नाशिक, धुळे, नंदुरबार, जळगाव, अमरावती, नांदेड, यवतमाळ, नागपूर, गोंदिया, चंद्रपूर, गडचिरोली, पालघर यापैकी नंदुरबार हा पूर्णतः आदिवासी जिल्हा म्हणून घोषित केलेला आहे.

आदिवासी उपयोजना क्षेत्रात साक्षरतेचे शेकडा प्रमाण फारच कमी आहे. उपलब्ध आकडेवारीप्रमाणे ते फक्त ४० टक्के आहे. आदिवासी क्षेत्रामध्ये साक्षरतेचे प्रमाण वाढावे म्हणून केंद्र सरकारच्या सहाय्याने प्रौढ शिक्षणाचा सार्वत्रिक कार्यक्रम हाती घेण्यात आला आहे. सन १९७८ मध्ये जे विशेष कार्यक्रम घेतले आहेत, आणि ज्यांची आदिवासी उपयोजना क्षेत्रात शिक्षण विभागाच्या शैक्षणिक सुविधा ढोबळपणे खालीलप्रमाणे आहेत.

- बालवाड्या, प्राथमिक शाळा, माध्यमिक शाळा, आश्रमशाळा, वसतिगृहे अधिक शालेय सोयी उपलब्ध करून देणे.
- सहाय्य व प्रोत्साहनात्मक कार्यक्रम;
- गुणवत्ता सुधार कार्यक्रम; आणि
- अधिक भौतिक शैक्षणिक सुविधा उपलब्ध करून देणे.
- आदिवासी उपयोजना क्षेत्रात सन २०२४-२५ यु-डायस प्रणाली नुसार एकूण ५५,६०१ प्राथमिक शाळा, एकूण १६८८ माध्यमिक, उच्च माध्यमिक व कनिष्ठ महाविद्यालये असून ह्या शाळांतून एकूण २,७२,८४२ शिक्षक शिक्षणदानाचे काम करतात.
- विरळ लोकवस्ती असलेली थोडी खेडी वगळता बहुतेक सर्व खेड्यांतून प्राथमिक शाळा उघडण्यात आल्या आहेत.
- आदिवासी उपयोजना क्षेत्रात काम करणाऱ्या अधिकारी व कर्मचारी यांना वेतनश्रेणी नुसार प्रोत्साहनपर भत्ता देण्यात येतो.

काही आदिवासी भागातील विद्यार्थ्यांची मातृभाषा कोलामी, माडिया, गोंडी आणि वारली आहे. त्यांना मराठी माध्यमातून शिक्षण दिले जाते. तथापि मातृभाषेतील बालवाचन पुस्तकांचे अभावी आदिवासी विद्यार्थ्यांच्या शैक्षणिक प्रगतीमध्ये अडथळे निर्माण होतात. ह्या स्थितीत सुधारणा घडवून आणण्याच्या दृष्टीने माडीया, गोंडी, कोलामी व वारली बोलीभाषेतील बाल वाचनांची पुस्तके तयार करण्यात आली आहेत. महाराष्ट्र राज्य शैक्षणिक संशोधन व प्रशिक्षण परिषद, पुणे ह्या संस्थेने सेंट्रल इन्स्टिट्यूशन ऑफ इंडियन लॅंग्वीजेस, म्हैसूर आणि डेक्कन कॉलेज, पुणे ह्यांच्या सहयोगाने धुळे जिल्ह्यात बोलल्या जाणाऱ्या भिली ह्या बोलीभाषेतून पुस्तके लिहिण्याचा एक विशेष प्रकल्प पूर्ण केलेला आहे.

जिल्हा शिक्षण व प्रशिक्षण संस्था, यवतमाळ येथे आदिवासी मुलींसाठी ४० प्रवेश क्षमता असलेली मराठी माध्यमाची एक स्वतंत्र तुकडी आहे. त्याचप्रमाणे आदिवासी जिल्ह्यात जिल्हा बालभवन स्थापन करण्यात आलेली आहेत. जिल्हा बालभवन हे ५ ते १४ वयोगटातील बालकांना त्यांची विचार क्षमता विकसित करण्याच्या उद्देशाने कौशल्य, आत्मविश्वास, व्यक्तिमत्व, जीवनविषयक श्रद्धा, मानवता उपयोगी रचनात्मक कार्य ह्या विविध बाबींना स्पर्श करणाऱ्या कार्यक्रमात सहभागी होण्याची संधी उपलब्ध करून देते. बालभवनात येणाऱ्या मुलांना कार्यानुभव, चित्रकला, संगीत, गोष्टी इ. विषयांचे शिक्षण देण्याची व्यवस्था असते.

याशिवाय विशेष केंद्रीय सहाय्यातून खालील योजना राबविल्या जात आहेत.

- (१) इयत्ता ५ वी ते इ. १० मधील आदिवासी विद्यार्थ्यांना विद्यावेतन.
- (२) आदिवासी विद्यार्थ्यांना विशेष सवलती - लेखन साहित्य व गणवेश पुरवठा.
- (३) आदिवासी विद्यार्थ्यांना गणवेश पुरवठा.
- (४) केळापूर जिल्हा यवतमाळ येथील शासकीय विद्यानिकेतनाचा विकास व विद्यमान शासकीय विद्यानिकेतनामधील विद्यार्थ्यांच्या संख्येत वाढ.
- (५) आदिवासी मुलांना शिक्षकांच्या कुटुंबात राहण्याची सुविधा.
- (६) आदिवासी भागात उत्कृष्ट काम करणाऱ्या शिक्षकांना उत्तेजनार्थ पारितोषिक.

सर्व शिक्षण मोहिमे अंतर्गत आदिवासी भागामध्ये महात्मा फुले शिक्षण हमी योजना सुरु करण्यात आली आहे. तसेच वस्तीशाळा योजनेद्वारे वाड्या, वस्त्या, तांडे, पाडे अशा ठिकाणी वस्तीशाळा सुरु करून शाळाबाह्य अशा ६ ते १४ वयोगटातील मुलांना शिक्षणाची सोय प्राप्त करून देण्यात आलेली आहे.

शासनमार्फत अंमलबजावणी करण्यात येणाऱ्या विशेष कृती आराखडा यानुसार नंदुरबार जिल्ह्यातील धडगांव आणि अक्कलकुवा या दोन तालुक्यामध्ये येत्या २००३ ते २००७ अशा पाच वर्षांच्या काळात निरक्षरतेचे प्रमाण कमी होईल या दृष्टीने इंडिकेटर समोर ठेवून वस्तीशाळा, शाळा वर्गखोल्यांची अपूर्ण बांधकामे पूर्ण करणे तसेच आवश्यकतेनुसार वर्गखोल्या बांधकामे करणे यांचा समावेश करण्यात आलेला आहे.

१. (१०) : गटस्तरावर तपासणी, पर्यवेक्षण व मार्गदर्शन करणारी यंत्रणा मजबूत करणे :

जिल्हा परिषदा अस्तित्वात आल्यावर माध्यमिक व प्राथमिक शाळांची तपासणी ९ ते १४ वयोगटातील शाळेत न जाणाऱ्या मुलांना अनौपचारिक शिक्षण देणे, प्रौढ शिक्षण वगैरे सर्व गोष्टींची सर्वस्वी जबाबदारी शिक्षणाधिकाऱ्यांवर पडू लागली. त्यामुळे प्राथमिक स्तरावरील शिक्षणाचे पर्यवेक्षण, मार्गदर्शन, तपासणी इ. कामाकडे लक्ष केंद्रीत करणे शिक्षणाधिकाऱ्यांस अवघड वाटू लागले. सुधारित अभ्यासक्रम जलदगतीने वाढणारी संख्या, गुणात्मक वाढीसाठी प्रयत्न इ. मुळे प्राथमिक शिक्षणाचे मार्गदर्शन, तपासणी व पर्यवेक्षणांचे काम जास्तीतजास्त जवळून सतत व खोलवर होणे अत्यंत आवश्यक ठरले आहे. त्यामुळे ही यंत्रणा जास्तीतजास्त मजबूत करणे ही अत्यंत महत्वाची निकड आहे. प्राथमिक स्तरावरील सुधारणा ही त्यानंतरच्या सर्व स्तरावरील सुधारणेकरीता निश्चितच मदत करणारी ठरणार आहे.

तक्ता क्रमांक २

आदिवासी भागातील प्राथमिक शाळांची व शिक्षकांची संख्या दर्शविणारा तक्ता

अ. क्र.	जिल्ह्याचे नाव	वर्ष	जि. प. शाळा/नगरपालिका शाळा/खाजगी शाळा/नगरपरिषद शाळा	
			शाळांची संख्या	शिक्षक संख्या
१	२	३	४	५
१.	ठाणे	२०२४-२०२५ (प्रत्यक्ष)	४५०७	३२०८४
		२०२५-२०२६ (अपेक्षित)	४५०९	३६१७१
		२०२६-२०२७ (अंदाजे)	४५०९	३६१७१
२.	रायगड	२०२४-२०२५ (प्रत्यक्ष)	३५२४	१३८९५
		२०२५-२०२६ (अपेक्षित)	३४९५	१५३९४
		२०२६-२०२७ (अंदाजे)	३४९५	१५३९४
३.	नाशिक	२०२४-२०२५ (प्रत्यक्ष)	५४१०	२६५२०
		२०२५-२०२६ (अपेक्षित)	५३९७	३०११३
		२०२६-२०२७ (अंदाजे)	५३९७	३०११३
४.	धुळे	२०२४-२०२५ (प्रत्यक्ष)	१९८६	८९०३
		२०२५-२०२६ (अपेक्षित)	१९५४	९५२८
		२०२६-२०२७ (अंदाजे)	१९५४	९५२८
५.	नंदूरबार	२०२४-२०२५ (प्रत्यक्ष)	२०७२	७६६८
		२०२५-२०२६ (अपेक्षित)	२०७४	८४७२
		२०२६-२०२७ (अंदाजे)	२०७४	८४७२
६.	जळगाव	२०२४-२०२५ (प्रत्यक्ष)	३३०५	१७३८५
		२०२५-२०२६ (अपेक्षित)	३३०८	१९५३३
		२०२६-२०२७ (अंदाजे)	३३०८	१९५३३
७.	अहमदनगर	२०२४-२०२५ (प्रत्यक्ष)	५१३८	१९९६५
		२०२५-२०२६ (अपेक्षित)	५१३३	२२३१०
		२०२६-२०२७ (अंदाजे)	५१३३	२२३१०
८.	पुणे	२०२४-२०२५ (प्रत्यक्ष)	७०९५	४९८५०
		२०२५-२०२६ (अपेक्षित)	७१११	५७६८३
		२०२६-२०२७ (अंदाजे)	७१११	५७६८३
९.	नांदेड	२०२४-२०२५ (प्रत्यक्ष)	३६०४	१६४३०
		२०२५-२०२६ (अपेक्षित)	३६०८	१७४३३
		२०२६-२०२७ (अंदाजे)	३६०८	१७४३३
१०.	अमरावती	२०२४-२०२५ (प्रत्यक्ष)	२८११	११३९६
		२०२५-२०२६ (अपेक्षित)	२८१३	१२४१९
		२०२६-२०२७ (अंदाजे)	२८१३	१२४१९
११.	यवतमाळ	२०२४-२०२५ (प्रत्यक्ष)	३२१८	१२३५०
		२०२५-२०२६ (अपेक्षित)	३२१६	१३०४६
		२०२६-२०२७ (अंदाजे)	३२१६	१३०४६
१२.	नागपूर	२०२४-२०२५ (प्रत्यक्ष)	३८४७	२१६०१
		२०२५-२०२६ (अपेक्षित)	३८३१	२४०६९
		२०२६-२०२७ (अंदाजे)	३८३१	२४०६९
१३.	गोंदिया	२०२४-२०२५ (प्रत्यक्ष)	१५८७	५६८८
		२०२५-२०२६ (अपेक्षित)	१५८५	६००७
		२०२६-२०२७ (अंदाजे)	१५८५	६००७
१४.	चंद्रपूर	२०२४-२०२५ (प्रत्यक्ष)	२३७४	९६८०
		२०२५-२०२६ (अपेक्षित)	२३६६	१०३९४
		२०२६-२०२७ (अंदाजे)	२३६६	१०३९४
१५.	गडचिरोली	२०२४-२०२५ (प्रत्यक्ष)	१९५४	५२२४
		२०२५-२०२६ (अपेक्षित)	१९३१	५८८५
		२०२६-२०२७ (अंदाजे)	१९३१	५८८५
१६.	पालघर	२०२४-२०२५ (प्रत्यक्ष)	३१६९	१४२०३
		२०२५-२०२६ (अपेक्षित)	३१८६	१६०८६
		२०२६-२०२७ (अंदाजे)	३१८६	१६०८६
एकूण	...	२०२४-२०२५ (प्रत्यक्ष)	५५६०१	२७२८४२
		२०२५-२०२६ (अपेक्षित)	५५५१७	३०४५४३
		२०२६-२०२७ (अंदाजे)	५५५१७	३०४५४३

लेखाशीर्ष-२२०२ सर्वसाधारण शिक्षण-०२ माध्यमिक शिक्षण, ७९६-जनजाती क्षेत्र उपयोजना (०१)(०२) सर्वसाधारण
माध्यमिक शाळांना ३६ सहाय्यक अनुदाने (२२०२ १९०१) ३६ सहाय्यक अनुदाने (वेतन)

मागणी क्रमांक टी-५

(रुपये हजारात)

अनुक्रमांक	जिल्ह्याचे नाव	वर्ष	आदिवासी भागातील माध्यमिक शाळांची संख्या	एकूण खर्च
१	२	३	४	५
१.	बृहन्मुंबई (उ)	२०२४-२०२५ (प्रत्यक्ष)	...	६८२६
		२०२५-२०२६ (अपेक्षित)	...	७१००
		२०२६-२०२७ (अंदाजे)	...	७३९१
२.	ठाणे-पालघर	२०२४-२०२५ (प्रत्यक्ष)	...	६५९३०
		२०२५-२०२६ (अपेक्षित)	...	६७४२९
		२०२६-२०२७ (अंदाजे)	...	७१७९३
३.	रायगड	२०२४-२०२५ (प्रत्यक्ष)	...	३५०१३
		२०२५-२०२६ (अपेक्षित)	...	३४०७०
		२०२६-२०२७ (अंदाजे)	...	३६३०२
४.	नाशिक	२०२४-२०२५ (प्रत्यक्ष)	...	४६०१८
		२०२५-२०२६ (अपेक्षित)	...	४७७३८
		२०२६-२०२७ (अंदाजे)	...	५४४८०
५.	धुळे	२०२४-२०२५ (प्रत्यक्ष)	...	२७६३६
		२०२५-२०२६ (अपेक्षित)	...	२८४३५
		२०२६-२०२७ (अंदाजे)	...	२९९३६
६.	नंदुरबार	२०२४-२०२५ (प्रत्यक्ष)	...	२५१९७८
		२०२५-२०२६ (अपेक्षित)	...	२७२२९४
		२०२६-२०२७ (अंदाजे)	...	२९७१९२
७.	पुणे	२०२४-२०२५ (प्रत्यक्ष)	...	४३३३३
		२०२५-२०२६ (अपेक्षित)	...	४६४७६
		२०२६-२०२७ (अंदाजे)	...	५२७१९
८.	अहिल्यानगर	२०२४-२०२५ (प्रत्यक्ष)	...	३८६५२
		२०२५-२०२६ (अपेक्षित)	...	३७५६७
		२०२६-२०२७ (अंदाजे)	...	४०१०९
९.	नांदेड	२०२४-२०२५ (प्रत्यक्ष)	...	७७४५९
		२०२५-२०२६ (अपेक्षित)	...	७७६९९
		२०२६-२०२७ (अंदाजे)	...	८४०६०
१०.	नागपूर	२०२४-२०२५ (प्रत्यक्ष)	...	११०७
		२०२५-२०२६ (अपेक्षित)	...	१३१९
		२०२६-२०२७ (अंदाजे)	...	१३६२
११.	गोंदिया	२०२४-२०२५ (प्रत्यक्ष)	...	८२१७०
		२०२५-२०२६ (अपेक्षित)	...	७९२९९
		२०२६-२०२७ (अंदाजे)	...	८५५५०
१२.	चंद्रपूर	२०२४-२०२५ (प्रत्यक्ष)	...	६६९४६
		२०२५-२०२६ (अपेक्षित)	...	७२७०८
		२०२६-२०२७ (अंदाजे)	...	७८५७८
१३.	गडचिरोली	२०२४-२०२५ (प्रत्यक्ष)	...	८७५११
		२०२५-२०२६ (अपेक्षित)	...	९९८९७
		२०२६-२०२७ (अंदाजे)	...	१०६३८७
१४.	वर्धा	२०२४-२०२५ (प्रत्यक्ष)	...	६७१२
		२०२५-२०२६ (अपेक्षित)	...	४६२७
		२०२६-२०२७ (अंदाजे)	...	४९७४
१५.	अमरावती	२०२४-२०२५ (प्रत्यक्ष)	...	१६०७१
		२०२५-२०२६ (अपेक्षित)	...	१६६३५
		२०२६-२०२७ (अंदाजे)	...	१७९६५
१६.	यवतमाळ	२०२४-२०२५ (प्रत्यक्ष)	...	१०४२५०
		२०२५-२०२६ (अपेक्षित)	...	१०७५२०
		२०२६-२०२७ (अंदाजे)	...	११६९६६

लेखाशीर्ष-२२०२ सर्वसाधारण शिक्षण, पंचवार्षिक योजनांतर्गत योजना ०२ माध्यमिक शिक्षण ७९६-जनजाती क्षेत्र उपयोजना
(१) जनजाती क्षेत्र योजनांतर्गत योजना,(१), (४) अशासकीय कनिष्ठ महाविद्यालयांना सहाय्यक अनुदाने (२२०२ १९४८)
३६ सहाय्यक अनुदाने (वेतन)

मागणी क्रमांक टी-५

(रुपये हजारात)

अनुक्रमांक	जिल्ह्याचे नाव	वर्ष	आदिवासी भागातील माध्यमिक शाळांची संख्या	एकूण खर्च	
१	२	३	४	५	
१.	ठाणे व पालघर	२०२४-२०२५ (प्रत्यक्ष)	...	४	१०१४३
		२०२५-२०२६ (अपेक्षित)	...	४	११९९७
		२०२६-२०२७ (अंदाजे)	...	४	११५१९
२.	गोंदिया	२०२४-२०२५ (प्रत्यक्ष)	...	५	१८३८६
		२०२५-२०२६ (अपेक्षित)	...	५	२१७४६
		२०२६-२०२७ (अंदाजे)	...	५	१९०१३
३.	चंद्रपूर	२०२४-२०२५ (प्रत्यक्ष)	...	२	१७८०
		२०२५-२०२६ (अपेक्षित)	...	२	२१०५
		२०२६-२०२७ (अंदाजे)	...	२	२२५०
४.	गडचिरोली	२०२४-२०२५ (प्रत्यक्ष)	...	२	५०८१
		२०२५-२०२६ (अपेक्षित)	...	२	६०१०
		२०२६-२०२७ (अंदाजे)	...	२	६१८४
५.	नाशिक	२०२४-२०२५ (प्रत्यक्ष)	...	१	७९१९
		२०२५-२०२६ (अपेक्षित)	...	१	९३६५
		२०२६-२०२७ (अंदाजे)	...	१	११५५२
६.	नंदूरबार	२०२४-२०२५ (प्रत्यक्ष)	...	२	८१७९
		२०२५-२०२६ (अपेक्षित)	...	२	९६७५
		२०२६-२०२७ (अंदाजे)	...	२	१०६७४
७.	यवतमाळ	२०२४-२०२५ (प्रत्यक्ष)	...	३	४४६८
		२०२५-२०२६ (अपेक्षित)	...	३	५२८२
		२०२६-२०२७ (अंदाजे)	...	३	५४२०

कार्यक्रम अंदाजपत्रक २०२५-२०२६ मागणी क्रमांक टी-५ लेखाशीर्ष-२२०२१९७३
सहाय्यक अनुदान (वेतन) सैनिकी शाळेस जोडलेल्या आदिवासी विद्यार्थ्यांच्या तुकड्यांना अनुदान

(रुपये हजारत)

अनुक्रमांक	जिल्हाचे नाव	वर्ष	आदिवासी भागातील माध्यमिक शाळांची संख्या	एकूण खर्च	
१	२	३	४	५	
१.	ठाणे व पालघर	२०२४-२०२५ (प्रत्यक्ष)	...	१	...
		२०२५-२०२६ (अपेक्षित)	...	१	...
		२०२६-२०२७ (अंदाजे)	...	१	...
२.	रायगड	२०२४-२०२५ (प्रत्यक्ष)	...	१	९५४४
		२०२५-२०२६ (अपेक्षित)	...	१	१००५३
		२०२६-२०२७ (अंदाजे)	...	१	१०९९५
३.	छत्रपती संभाजीनगर	२०२४-२०२५ (प्रत्यक्ष)	...	२	५९५१४
		२०२५-२०२६ (अपेक्षित)	...	२	५१३२६
		२०२६-२०२७ (अंदाजे)	...	२	५४४७५
४.	परभणी	२०२४-२०२५ (प्रत्यक्ष)	...		२४१२
		२०२५-२०२६ (अपेक्षित)	...	१	२६४९
		२०२६-२०२७ (अंदाजे)	...	१	२९८१
५.	बीड	२०२४-२०२५ (प्रत्यक्ष)	...	१	२२६५०
		२०२५-२०२६ (अपेक्षित)	...	१	२०५७३
		२०२६-२०२७ (अंदाजे)	...	१	२२१४६
६.	धाराशिव	२०२४-२०२५ (प्रत्यक्ष)	...	१	४९६३
		२०२५-२०२६ (अपेक्षित)	...	१	५१०५
		२०२६-२०२७ (अंदाजे)	...	१	५४३१
७.	लातूर	२०२४-२०२५ (प्रत्यक्ष)	...	१	१५२९९
		२०२५-२०२६ (अपेक्षित)	...	१	१५६४४
		२०२६-२०२७ (अंदाजे)	...	१	१६९५६
८.	हिंगोली	२०२४-२०२५ (प्रत्यक्ष)	...	१	१८३१७
		२०२५-२०२६ (अपेक्षित)	...	१	१५११४
		२०२६-२०२७ (अंदाजे)	...	१	१५७५८
९.	वर्धा	२०२४-२०२५ (प्रत्यक्ष)	...	१	५४१५
		२०२५-२०२६ (अपेक्षित)	...	१	११६८४
		२०२६-२०२७ (अंदाजे)	...	१	१२४१२
१०.	भंडारा	२०२४-२०२५ (प्रत्यक्ष)	...	१	२४११७
		२०२५-२०२६ (अपेक्षित)	...	१	२६६४९
		२०२६-२०२७ (अंदाजे)	...	१	३०८१५
११.	चंद्रपूर	२०२४-२०२५ (प्रत्यक्ष)	...	१	११५९
		२०२५-२०२६ (अपेक्षित)	...	१	१२१३
		२०२६-२०२७ (अंदाजे)	...	१	१३०६
१२.	गडचिरोली	२०२४-२०२५ (प्रत्यक्ष)	...	१	१६३०९
		२०२५-२०२६ (अपेक्षित)	...	१	१८२०२०
		२०२६-२०२७ (अंदाजे)	...	१	१९४८३
१३.	धुळे	२०२४-२०२५ (प्रत्यक्ष)	...	२	४७१९०
		२०२५-२०२६ (अपेक्षित)	...	२	५२३४०
		२०२६-२०२७ (अंदाजे)	...	२	५६१८५

१	२	३		४	५
१४.	नंदूरबार	२०२४-२०२५ (प्रत्यक्ष)	...	१	१३४६५
		२०२५-२०२६ (अपेक्षित)	...	१	१३९८६
		२०२६-२०२७ (अंदाजे)	...	१	१५७८३
१५.	जळगाव	२०२४-२०२५ (प्रत्यक्ष)	...	१	१३३२७
		२०२५-२०२६ (अपेक्षित)	...	१	१३४७२
		२०२६-२०२७ (अंदाजे)	...	१	१५१११
१६.	अकोला	२०२४-२०२५ (प्रत्यक्ष)	...	१	१०२०६
		२०२५-२०२६ (अपेक्षित)	...	१	१००७७
		२०२६-२०२७ (अंदाजे)	...	१	१०८३१
१७.	बुलढाणा	२०२४-२०२५ (प्रत्यक्ष)	...	२	८१४३८
		२०२५-२०२६ (अपेक्षित)	...	२	८८७६७
		२०२६-२०२७ (अंदाजे)	...	२	९५५८९
१८.	यवतमाळ	२०२४-२०२५ (प्रत्यक्ष)	...	१	११४१६
		२०२५-२०२६ (अपेक्षित)	...	१	११२५६
		२०२६-२०२७ (अंदाजे)	...	१	१२२५५
१९.	वाशिम	२०२४-२०२५ (प्रत्यक्ष)	...	१	९८४१
		२०२५-२०२६ (अपेक्षित)	...	१	१०२७१
		२०२६-२०२७ (अंदाजे)	...	१	११७९०
२०.	नागपूर	२०२४-२०२५ (प्रत्यक्ष)	...	१	१६०२६
		२०२५-२०२६ (अपेक्षित)	...	१	१९५३७
		२०२६-२०२७ (अंदाजे)	...	१	२१८४३
	एकूण ...	२०२४-२०२५ (प्रत्यक्ष)	...	२३	३८२६०८
२०२५-२०२६ (अपेक्षित)		...	२३	५६१७३६	
२०२६-२०२७ (अंदाजे)		...	२३	४३२१४५	

कृषी

बिरसा मुंडा कृषि क्रांती योजना

- योजनेचा उद्देश — अनुसूचित जमाती प्रवर्गातील शेतकऱ्यांना सिंचनाची शाश्वत सुविधा उपलब्ध करून देणे.
- कृषि व पदुम विभागाच्या दिनांक १ ऑक्टोबर, २०२४ च्या शासन निर्णयान्वये अनुसूचित जमातीसाठी राबविण्यात येणाऱ्या बिरसा मुंडा कृषि क्रांती योजनेच्या (क्षेत्रांतर्गत व क्षेत्राबाहेरील) आर्थिक निकषांमध्ये पुढीलप्रमाणे सुधारणा करण्यात आली आहे, तसेच यंत्रसामुग्री (बेलचलित/ट्रॅक्टरचलित अवजारे) व विंधन विहीर या बाबी समाविष्ट करण्यात आल्या आहेत.

अनुक्रमांक	बाब	अनुदान मर्यादा (रुपये)
१.	नवीन सिंचन विहीर	४,००,०००
२.	जुनी विहीर दुरुस्ती	१,००,०००
३.	शेततळ्याचे प्लॅस्टिक अस्तरीकरण	प्रचलित आर्थिक मापदंड व शेततळ्याचे आकारमानानुसार परिगणित होणाऱ्या रकमेच्या किंवा प्रत्यक्ष खर्चाच्या ९० % किंवा रु. २ लाख यापैकी जे कमी असेल ते
४.	इनवेल बोअरिंग	४०,०००
५.	वीज जोडणी आकार	२०,००० किंवा प्रत्यक्ष भरलेला आकार यापैकी जे कमी असेल ते
६.	विद्युत पंपसंच/डिसेल इंजिन	१० अश्वशक्ती क्षमतेपर्यंत पंपसंचकरिता प्रचलित आर्थिक मापदंडाच्या किंवा प्रत्यक्ष होणाऱ्या खर्चाच्या ९० % किंवा रु. ४०,००० यापैकी जे कमी असेल ते
७.	सोलार पंप (वीज जोडणी आकार व पंपसंच ऐवजी)	प्रचलित आर्थिक मापदंडाच्या किंवा प्रत्यक्ष होणाऱ्या खर्चाच्या ९० % किंवा रु. ५०,००० यापैकी जे कमी असेल ते
८.	एचडीपीई/पीव्हीसी पाईप	प्रचलित आर्थिक मापदंडाच्या किंवा प्रत्यक्ष होणाऱ्या खर्चाच्या १०० % किंवा रु. ५०,००० यापैकी जे कमी असेल ते
९.	सुक्ष्म सिंचन संच—	
९.१.	तुषार सिंचन संच	प्रचलित आर्थिक मापदंडान्वये तुषार सिंचन संच—४७,००० किंवा प्रत्यक्ष होणाऱ्या खर्चाच्या ९० % अनुदान यापैकी जे कमी असेल ते
९.२.	टिंबक सिंचन संच	प्रचलित आर्थिक मापदंडान्वये टिंबक सिंचन संच—९७,००० किंवा प्रत्यक्ष होणाऱ्या खर्चाच्या ९० % अनुदान यापैकी जे कमी असेल ते
९.३.	तुषार सिंचन संच पुरक अनुदान	प्रति थेंब अधिक पीक योजनेंतर्गत— (१) अल्प/अत्यल्प भूधारकांसाठी ५५ % + मुख्यमंत्री शाश्वत सिंचन योजनेतून २५ % + बिरसा मुंडा कृषि क्रांती योजनेतून १० % तसेच (२) बहु भूधारकांसाठी ४५ % + मुख्यमंत्री शाश्वत सिंचन योजनेतून ३० % + बिरसा मुंडा कृषि क्रांती योजनेतून १५ % किंवा रु. ४७,००० यापैकी जे कमी असेल ते
९.४.	टिंबक सिंचन संच पुरक अनुदान	प्रति थेंब अधिक पीक योजनेंतर्गत— (१) अल्प/अत्यल्प भूधारकांसाठी ५५ % + मुख्यमंत्री शाश्वत सिंचन योजनेतून २५ % + बिरसा मुंडा कृषि क्रांती योजनेतून १० % तसेच (२) बहु भूधारकांसाठी ४५ % + मुख्यमंत्री शाश्वत सिंचन योजनेतून ३० % + बिरसा मुंडा कृषि क्रांती योजनेतून १५ % किंवा रु. ९७,००० यापैकी जे कमी असेल ते
१०.	यंत्रसामुग्री (बेलचलित/ट्रॅक्टर चलित अवजारे)	५०,०००
११.	परसबाग	५,०००
१२.	विंधन विहीर	५०,००० किंवा प्रत्यक्ष खर्च यापैकी जे कमी असेल ते

- योजनेचा निधी आदिवासी विकास विभागाकडून परस्पर जिल्हाधिकारी यांना वितरित केला जातो. निधीची मागणी व नियोजन आराखडा संबंधित जिल्हा नियोजन मंडळाकडून जिल्हाधिकार्यांना सादर करण्यात येते.
- कृषि विभागाच्या दिनांक ०४-११-२०२० च्या शासन निर्णयान्वये सन २०२०-२०२१ पासून सदर योजनेची अंमलबजावणी महाडीबीटी पोर्टलद्वारे होत असून निधी जिल्हा परिषदेस उपलब्ध करून देणे, निधीचे पुनर्विनियोजन तसेच प्रशासकीय व वित्तीय मान्यता मिळविणे तदनुषंगाने जिल्हाधिकारी हे नियंत्रक अधिकारी आहेत.
- यास्तव, यापुढे बिरसा मुंडा कृषि क्रांती योजनेस संबंधित जिल्हाधिकारी यांनी सदर योजनेस जिल्हास्तरावरून प्रशासकीय मान्यता देण्याची कार्यवाही करून योजनेची अंमलबजावणी करणेबाबत तसेच, योजनेंतर्गत जिल्हा परिषदेकडील कृषि विभागाशी समन्वय ठेवून व वेळोवेळी प्रत्येक बाबीच्या अंमलबजावणीची कालमर्यादा विहित सविस्तर मार्गदर्शक सूचना आयुक्त (कृषि) यांनी निर्गमित करणेबाबत शासनस्तरावरून दिनांक २३-०५-२०२२ च्या पत्रान्वये कळविण्यात आले आहे.

पशुसंवर्धन

समग्र कार्यक्रम :-

१. **पशुवैद्यकीय सेवा व पशुआरोग्य** :-राज्यात ३१/३/२०२४ अखेरीस आदिवासी क्षेत्रात ७९८ पशुवैद्यकीय दवाखाने कार्यान्वित आहेत. त्यांचे मार्फत पशु स्वास्थ्याच्या आणि पैदाशीच्या सुविधा पुरविल्या जातात. याशिवाय आदिवासी क्षेत्रात २८ फिरत्या पशुवैद्यकीय दवाखान्यांमार्फत आजारी पशुपक्ष्यांना उपचार, रोगप्रतिबंधक लसीकरण, निकृष्ट वळूंचे खच्चीकरण, लहान-मोठ्या शस्त्रक्रिया इ. सुविधा पुरविण्यात येतात. जनावरातील संसर्गजन्य रोगाचा प्रादुर्भाव टाळण्यासाठी आदिवासी क्षेत्रात आंतरराज्य सीमेवर ३ तपासणी नाके कार्यान्वित आहेत. गाई-गुरांचे लाळ्या खुरकुत रोगापासून संरक्षण करण्यासाठी या रोगाच्या लसीचे वाटपही मोफत केले जाते.

२. **मेष विकास** :-आदिवासी लाभार्थींना १० शेळ्या आणि १ पैदाशीचे बोकड असे गट ७५ टक्के अनुदान व २५ टक्के स्वतःचे भाग भांडवल या तत्वावर पुरविण्याची योजना राज्य निधीतून राबविण्यात आली.

३. **दुधाळ जनावरांचे वाटप** :-या योजनेअंतर्गत आदिवासी लाभार्थींना ७५ टक्के अनुदानावर २ दुधाळ जनावरे (गाय/म्हशी) गट वाटप करण्यात येतात. सन २०२३-२४ मध्ये सदर योजनेखाली ठाणे, पालघर, नाशिक, धुळे, नंदुरबार, जळगाव, पुणे, सोलापूर, वाशिम, नांदेड, अमरावती, बुलढाणा, यवतमाळ, नागपूर, वर्धा, गोंदिया, चंद्रपूर, गडचिरोली अशा एकूण १८ जिल्ह्यांमध्ये दुधाळ जनावरांचे गट वाटप करण्यात आले.

४. **शेळ्यांचे गट वाटप** :-या योजनेअंतर्गत आदिवासी लाभार्थींना १० शेळ्या आणि १ पैदाशीचा बोकड असा गट ७५ टक्के अनुदानावर वाटप करण्यात येतात. सन २०२३-२४ मध्ये सदर योजनेखाली ठाणे, पालघर, नाशिक, धुळे, नंदुरबार, जळगाव, अहिल्यानगर, परभणी, वाशिम, नांदेड, पुणे, सोलापूर, अमरावती, बुलढाणा, यवतमाळ, नागपूर, गोंदिया, चंद्रपूर, गडचिरोली या जिल्ह्यांमध्ये शेळ्यांचे गट वाटप करण्यात आले.

५. **१००० मांसल कुक्कुट पक्षी वाटप** :-या योजनेअंतर्गत सन २०२३-२४ मध्ये आदिवासी लाभार्थींना ठाणे, पालघर, नाशिक, धुळे, नंदुरबार, अहिल्यानगर, यवतमाळ, अमरावती, भंडारा, वर्धा, गोंदिया, चंद्रपूर, गडचिरोली या जिल्ह्यांत ७५ टक्के अनुदानावर वाटप करण्यात आलेले आहेत.

६. **महिला सक्षमीकरण** :-आदिवासी क्षेत्रातील महिलांच्या सक्षमीकरणासाठी पशु व महिष विकास, कुक्कुट विकास, मेष विकास व विस्तार प्रशिक्षण कार्यक्रमांतर्गत लाभधारक महिलांना लाभ देण्यात येतो.

सन २०१७-१८ व सन २०२२-२३ (मार्च २०२३ अखेर) सदर प्रकल्पाची सद्यःस्थिती खालीलप्रमाणे :-

अनुक्रमांक	बाब	सद्यःस्थिती
१.	समाविष्ट जिल्हे (एकूण १६)	पालघर, रायगड, ठाणे, पुणे, अमरावती, यवतमाळ, नांदेड, गोंदिया, गडचिरोली, चंद्रपूर, नागपूर, नाशिक, अहमदनगर, जळगाव, धुळे, नंदुरबार.
२.	१६ जिल्ह्यात स्थापित मदर युनिटची संख्या	१००
३.	लाभार्थी निवड प्रक्रिया पूर्ण झालेले जिल्हे	वरील सर्व.
४.	अंडी उत्पादन सुरु झालेल्या जिल्ह्यांची संख्या	वरील सर्व.
५.	पक्षी वाटप उद्दिष्ट पूर्ण झालेले जिल्हे	१३
६.	आतापर्यंत करण्यात आलेले पक्षी वाटप पहिला टप्पा : ७,४४,९४०	१६,२९,७००
	१६ आठवड्यांनंतर दुसरा टप्पा : ५,३५,३५०	
	३२ आठवड्यांनंतर तिसरा टप्पा : ३,४९,४९०	
७.	प्रशिक्षण पूर्ण झालेल्या लाभार्थ्यांची संख्या	३८,९६२
८.	एकूण मंजूर प्रकल्प खर्च	रु. २२५५.७४ लक्ष
९.	सन २०१७-१८ ते सन २०२२-२३ एकूण प्राप्त निधी	रु. २२२३.८९ लक्ष
१०.	सन २०१७-१८ ते सन २०२२-२३ एकूण खर्चित निधी	रु. १९७५.५९ लक्ष

जनजाती क्षेत्र व जनजाती क्षेत्राबाहेरील उपयोजनांतर्गत कार्यक्रमाच्या कार्यभाराचा गोषवारा

(१) २४०३-पशुसंवर्धन पशुवैद्यकीय प्रथमोपचार केंद्रासाठी इमारती बांधणे/जिल्हा व तालुका पशुवैद्यकीय सर्वचिकित्सालय व कृत्रिम रेतन केंद्राचे बांधकाम (संख्या) :—

अनु- क्रमांक	कार्यभाराचा गोषवारा	२०२४-२५ (प्रत्यक्ष)	२०२५-२६ (अपेक्षित)	२०२६-२७ (लक्ष्य)	शेरा
१.	ठाणे	...	२	...	
२.	पालघर	३	३	५	
३.	नाशिक	५	१८	२१	
४.	धुळे	६	३	३	
५.	नंदुरबार	५६	४५	४२	२०२४-२५-२+५४ (राज्यस्तर+स्थानिक स्तर), २०२५-२६-४+४१ (राज्यस्तर+स्थानिक स्तर), २०२६-२७-१+४१ (राज्यस्तर+स्थानिक स्तर)
६.	जळगाव	जळगाव जिल्ह्यातील TSP कार्यक्षेत्रांतर्गत एकूण ०६ पशुवैद्यकीय दवाखाने कार्यरत असून त्यापैकी एकूण ०५ पशुवैद्यकीय दवाखाने सुस्थितीत आहेत. तथापि ०१ पशुवैद्यकीय दवाखान्याच्या देखभाल व दुरुस्तीच्या अनुषंगाने मागणीनुसार निधी प्रस्तावित करण्यात येईल.
७.	अहिल्यानगर	१	१	१	
८.	पुणे	३	१०	...	२०२४-२५-दवाखाना इमारत दुरुस्ती-३, २०२५-२६-दुरुस्ती-७ नवीन बांधकाम-३, निधीचा १००% विनियोग करण्यात येत आहे.
९.	नांदेड	६	३	४	
१०.	अमरावती	१	१	१	
११.	गोंदिया	३५	२४	...	२०२४-२५-जिल्हास्तर बांधकाम-२, दुरुस्ती-३३; २०२५-२६-जिल्हास्तर बांधकाम-१, दुरुस्ती-२३.
१२.	चंद्रपूर	५	५	२	जिवती-१ काम, टेका मांड्या-१ काम.
१३.	गडचिरोली	२	१	०	

(२) शेळी गट वाटप व नाविन्यपूर्ण योजनेअंतर्गत शेळी गट वाटप (लाभार्थी) :—

अनु- क्रमांक	कार्यभाराचा गोषवारा	२०२४-२५ (प्रत्यक्ष)	२०२५-२६ (अपेक्षित)	२०२६-२७ (लक्ष्य)	शेरा
१.	ठाणे	२२	२३	२४	
२.	पालघर	८७	११९	१७०	
३.	नाशिक	१	२७	२८	२०२४-२५-(०-राज्यस्तर)(१ जिल्हास्तर); २०२५-२६-(१२ राज्यस्तर)(१५ जिल्हास्तर); २०२६-२७-(१२ राज्यस्तर)(१५ जिल्हास्तर)
४.	धुळे	४०	४०	६६	
५.	नंदुरबार	३०	७७	७७	राज्य स्तर
६.	अहिल्यानगर	६७	६०	६९	
७.	पुणे	५२	७७	७७	निधीचा १००% विनियोग करण्यात येत आहे.
८.	सांगली	५	१२	१५	सदर योजना जिल्हा वार्षिक आदिवासी घटक कार्यक्रम अंतर्गत अनुसूचित जमातीच्या प्रवर्गासाठी असून सांगली जिल्हा परिषदेने प्रथमच सन २०२४-२५ पासून राबविण्यास सुरुवात केली आहे. सदर योजना अंतर्गत २ दुधाळ गट वाटप आणि १०+१ शेळी वाटप यासाठी अनुक्रमे ३ आणि ५ लाभार्थ्यांना दि. १४-०७-२०२५ रोजीच्या लाभार्थी निवड समितीच्या बैठकीतील निवड लाभार्थी यादीस मंजूरी दिलेनुसार लाभार्थी निवड आदेश दिलेले आहेत.
९.	सोलापूर	१२	१२	१३	
१०.	छ. संभाजीनगर	६६	६४	६४	जिल्हास्तरीय अनुसूचित जाती उपयोजना/आदिवासी उपयोजना/आदिवासी क्षेत्राबाहेरील उपयोजने अंतर्गत लाभार्थ्यांना ७५% अनुदानावर शेळी गट (१०+१) पुरवठा करणे(OTSP).
११.	जालना	१२	१२	२४	जिल्हास्तरीय अनुसूचित जाती उपयोजना/आदिवासी उपयोजना/आदिवासी क्षेत्राबाहेरील उपयोजने अंतर्गत लाभार्थ्यांना ७५% अनुदानावर शेळी गट (१०+१) पुरवठा करणे(OTSP).

अनु- क्रमांक	कार्यभाराचा गोषवारा	२०२४-२५ (प्रत्यक्ष)	२०२५-२६ (अपेक्षित)	२०२६-२७ (लक्ष्य)	शेरा
१२.	परभणी	१२	१२	१४	सन २०२५-२६ साठी १५ लक्ष मागणी पैकी १० लक्ष तरतूद उपलब्ध.
१३.	बीड	३२	३२	३३	उपलब्ध निधी रु. २५ लक्ष मधून लाभार्थ्यांची निवड करण्यात येत आहे.
१४.	धाराशिव	...	७	७	
१५.	नांदेड	४८	३५	५०	
१६.	हिंगोली	५१	६४	८०	जिल्हा वार्षिक योजना.
१७.	अमरावती	३	३२	३३	
१८.	वाशिम	५१	३४	५३	
१९.	बुलढाणा	५१	५१	५३	निधीचा १००% विनियोग करण्यात येत आहे.
२०.	यवतमाळ	४३०	४०३	४४३	
२१.	नागपूर	५६	९७	९७	
२२.	वर्धा	१२	४९	५०	
२३.	भंडारा	३४	३७	३७	
२४.	गोंदिया	१०९	१०९	११२	
२५.	चंद्रपूर	३६०	२१२	३७१	सदर योजने अंतर्गत प्राप्त अर्ज कमी प्रमाणात Online द्वारे मंजूर होऊन तत्परतेने लाभार्थी हिस्सा भरणा न झाल्याने निधी खर्च करण्यास विलंब होतो. म्हणून, सन २०२४-२५ च्या तुलनेत सन २०२५-२६ व २०२६-२७ करिता कमी मागणी केली आहे.
२६.	गडचिरोली	८७	८७	९०	

(३) दुधाळ जनावरांचे गट वाटप व नाविन्यपूर्ण योजने अंतर्गत दुधाळ जनावरांचे गट वाटप (लाभार्थी) :—

अनु- क्रमांक	कार्यभाराचा गोषवारा	२०२४-२५ (प्रत्यक्ष)	२०२५-२६ (अपेक्षित)	२०२६-२७ (लक्ष्य)	शेरा
१.	ठाणे	१८	१८	३४	
२.	पालघर	१८२	२५३	३८३	
३.	नाशिक	...	११९	१२३	२०२५-२६-(४५ राज्यस्तर) (७४ जिल्हास्तर); २०२६-२७-(४५ राज्यस्तर) (७४ जिल्हास्तर)
४.	धुळे	२४	२४	२५	
५.	नंदुरबार	७४	७४	७६	राज्यस्तर
६.	अहिल्यानगर	२०	१४५	१४५	
७.	पुणे	४१	४१	४३	निधीचा १००% विनियोग करण्यात येत आहे.
८.	सांगली	३	७	१०	सदर योजना जिल्हा वार्षिक आदिवासी घटक कार्यक्रम अंतर्गत अनुसूचित जमातीच्या प्रवर्गासाठी असून सांगली जिल्हा परिषदेने प्रथमच सन २०२४-२५ पासून राबविण्यास सुरुवात केली आहे. सदर योजना अंतर्गत २ दुधाळ गट वाटप आणि १०+१ शेळी वाटप यासाठी अनुक्रमे ३ आणि ५ लाभार्थ्यांना दि. १४-०७-२०२५ रोजीच्या लाभार्थी निवड समितीच्या बैठकीतील निवड लाभार्थी यादीस मंजूरी दिलेनुसार लाभार्थी निवड आदेश दिलेले आहेत.
९.	सोलापूर	७	७	८	
१०.	जालना	२४	जिल्हास्तरीय अनुसूचित जाती उपयोजना/आदिवासी उपयोजना/आदिवासी क्षेत्राबाहेरील उपयोजने अंतर्गत लाभार्थ्यांना ७५% अनुदानावर दुधाळ गट (२) पुरवठा करणे(OTSP).
११.	धाराशिव	...	३	४	
१२.	नांदेड	४१	३४	४२	
१३.	अमरावती	८	४५	४५	
१४.	वाशिम	२२	२२	२४	
१५.	बुलढाणा	२२	२२	३५	निधीचा १००% विनियोग करण्यात येत आहे.
१६.	यवतमाळ	२१९	२०१	२२६	
१७.	नागपूर	३८	७०	७०	
१८.	वर्धा	८	७२	७५	
१९.	भंडारा	२३	३७	३७	
२०.	गोंदिया	७७	७७	७९	
२१.	चंद्रपूर	१९४	२४४	२४४	अर्ज जास्त येत असल्याने सन २०२६-२७ मध्ये मागणी सम प्रमाणात केली आहे.
२२.	गडचिरोली	११	११	१२	

(४) तलंगाचे गट वाटप (लाभार्थी) :—

अनु- क्रमांक	कार्यभाराचा गोषवारा	२०२४-२५ (प्रत्यक्ष)	२०२५-२६ (अपेक्षित)	२०२६-२७ (लक्ष्य)	शेरा
१.	अहिल्यानगर	२०२	१९	२०८	
२.	अमरावती	१८४	१८४	१९०	
३.	नागपूर	...	२००	२००	
४.	भंडारा	१८४	१८४	१९०	
५.	गडचिरोली	१८४	...	१९०	

(५) दुभत्या जनावरांना खाद्य वाटप (लाभार्थी) :—

अनु- क्रमांक	कार्यभाराचा गोषवारा	२०२४-२५ (प्रत्यक्ष)	२०२५-२६ (अपेक्षित)	२०२६-२७ (लक्ष्य)	शेरा
१.	नाशिक	२०	१५५	१५५	
२.	नंदुरबार	१००	१००	१०२	स्थानिक स्तर
३.	अहिल्यानगर	७०७	८०८	८०८	
४.	हिंगोली	६४	६४	६६	जिल्हा वार्षिक योजना
५.	नागपूर	२९	२९	३०	
६.	भंडारा	८२	१६४	१६४	
७.	चंद्रपूर	२०५	२२०	२३०	सदर योजने अंतर्गत प्राप्त अर्ज जास्त प्रमाणात येत असल्याने सन २०२४-२५ च्या तुलनेत सन २०२५-२६ व २०२६-२७ करिता जास्त मागणी केली आहे.

(६) वंध्यत्व निवारण शिबिरे (संख्या) :—

अनु- क्रमांक	कार्यभाराचा गोषवारा	२०२४-२५ (प्रत्यक्ष)	२०२५-२६ (अपेक्षित)	२०२६-२७ (लक्ष्य)	शेरा
१.	नाशिक	२००	१००	२०६	
२.	धुळे	२५०	२५०	२५८	
३.	नंदूरबार	७०	७०	७२	स्थानिक स्तर
४.	अहिल्यानगर	६६१	२७००	२७००	
५.	पुणे	१४०	१४०	१४४	निधीचा १००% विनियोग करण्यात येत आहे.
६.	परभणी	१०	१५	२५	
७.	अमरावती	४८	४८	५०	
८.	बुलढाणा	५०	निधीचा १००% विनियोग करण्यात येत आहे.
९.	नागपूर	१३	१३	१४	

(७) पशुवैद्यकीय दवाखान्यांना औषध पुरवठा (संख्या) :—

अनु- क्रमांक	कार्यभाराचा गोषवारा	२०२४-२५ (प्रत्यक्ष)	२०२५-२६ (अपेक्षित)	२०२६-२७ (लक्ष्य)	शेरा
१.	ठाणे	३८	३८	३८	
२.	पालघर	७८	७८	१५४	
३.	रायगड	१००	१००	१००	रायगड जिल्ह्यातील एकूण १०० पशुवैद्यकीय चिकित्सालय पैकी १० संस्था TSP (१३ लक्ष) व ९० संस्था (२५ लक्ष) अंतर्गत प्रस्तावित आहेत.
४.	नाशिक	१०२	१०२	१०२	
५.	धुळे	२२	२२	२२	
६.	नंदुरबार	८९	८९	८९	२०२४-२५-(१९-राज्यस्तर+ ७० स्थानिक स्तर); २०२५-२६-(१९-राज्यस्तर+ ७० स्थानिक स्तर), २०२६-२७-(१९-राज्यस्तर+ ७० स्थानिक स्तर
७.	जळगाव	१५२	१५२	१५२	सन २०२४-२५ मध्ये टीएसपी अंतर्गत ६ पशुवैद्यकीय दवाखान्यांसाठी ९ लक्ष व ओटीएसपी अंतर्गत १४६ पशुवैद्यकीय दवाखान्यांसाठी १० लक्ष मंजूर नियतव्यय च्या अनुषंगाने औषध वाटप खर्च झालेला आहे (१) TSP-५८२० (२) OTSP-६४६५ सन २५-२६ मध्ये टीएसपी अंतर्गत ६ पशुवैद्यकीय दवाखान्यांसाठी ९ लक्ष व ओटीएसपी अंतर्गत १४६ पशुवैद्यकीय दवाखान्यांसाठी १० लक्ष नियतव्यय मंजूर आहे. (१) TSP-५८२० (२) OTSP-६४६५ सन २६-२७ या आर्थिक वर्षासाठी टीएसपी अंतर्गत ६ पशुवैद्यकीय दवाखान्यांसाठी ९ लक्ष ओटीएसपी अंतर्गत १४६ पशुवैद्यकीय दवाखान्यांसाठी १० लक्ष नियतव्यय प्रारूप आराखड्यानुसार प्रस्तावित करण्यात येईल. (१) TSP-५८२० (२) OTSP-६४६५.
८.	अहिल्यानगर	२२३	२२३	२२३	
९.	पुणे	२८	२८	२८	निधीचा १००% विनियोग करण्यात येत आहे.
१०.	नांदेड	३८	३८	३८	संस्थांची संख्या
११.	अमरावती	२४	२४	२४	
१२.	बुलढाणा	१२७	निधीचा १००% विनियोग करण्यात येत आहे.
१३.	यवतमाळ	१९३	१९३	१९३	
१४.	नागपूर	९६	९६	९६	
१५.	भंडारा	५३	८४	८४	
१६.	चंद्रपूर	१५५	१५५	१५५	सन २०२४-२५ ते २०२६२७ करिता अनुक्रमे टीएसपी-४८ व ओटीएसपी-१०७ संस्थांना औषध पुरवठा.

(८) वैरण विकास कार्यक्रम (संख्या) :—

अनु- क्रमांक	कार्यभाराचा गोषवारा	२०२४-२५ (प्रत्यक्ष)	२०२५-२६ (अपेक्षित)	२०२६-२७ (लक्ष्य)	शेरा
१.	पालघर	४७५	४७५	९७५	
२.	नाशिक	१८२५	४०००	४०००	
३.	धुळे	१५०	१२५	१५५	
४.	नंदुरबार	२५०	२५०	२५८	स्थानिक स्तर
५.	अहिल्यानगर	३७५	३७५	३८७	
६.	पुणे	...	१२५०	१४००	
७.	नांदेड	२००	२००	२०६	
८.	अमरावती	२५	२५०	२५०	

(९) पशु प्रथमोपचार केंद्राचा दर्जावाढ करणे (संख्या) :—

अनु- क्रमांक	कार्यभाराचा गोषवारा	२०२४-२५ (प्रत्यक्ष)	२०२५-२६ (अपेक्षित)	२०२६-२७ (लक्ष्य)	शेरा
१.	पालघर	...	४४	४४	
२.	अमरावती	१	१	१	

(१०) जिल्हा पशुसंवर्धन अधिकारी, कार्यालयाचे बळकटीकरण करणे (संख्या) :—

अनु- क्रमांक	कार्यभाराचा गोषवारा	२०२४-२५ (प्रत्यक्ष)	२०२५-२६ (अपेक्षित)	२०२६-२७ (लक्ष्य)	शेरा
१.	पालघर	१	१	१	
२.	नंदुरबार	१	१	...	स्थानिक स्तर
३.	गडचिरोली	१३	१३	१३	

(११) संकरीत कालवडी/म्हशींच्या पारड्यांची जोपासना (लाभार्थी) :—

अनु- क्रमांक	कार्यभाराचा गोषवारा	२०२४-२५ (प्रत्यक्ष)	२०२५-२६ (अपेक्षित)	२०२६-२७ (लक्ष्य)	शेरा
१.	नंदुरबार	२५०	२५०	२५८	स्थानिक स्तर
२.	नागपूर	३२	३२	३३	

(१२) पशुवैद्यकीय दवाखान्याची स्थापना (संख्या) :—

अनु- क्रमांक	कार्यभाराचा गोषवारा	२०२४-२५ (प्रत्यक्ष)	२०२५-२६ (अपेक्षित)	२०२६-२७ (लक्ष्य)	शेरा
१.	नंदुरबार	२	१	१	स्थानिक स्तर

(१३) तालुका लघु पशुवैद्यकीय सर्व चिकित्सालयाची स्थापना (संख्या) :—

अनु- क्रमांक	कार्यभाराचा गोषवारा	२०२४-२५ (प्रत्यक्ष)	२०२५-२६ (अपेक्षित)	२०२६-२७ (लक्ष्य)	शेरा
१.	नाशिक	२	५	५	
२.	नंदुरबार	१	१	१	राज्य स्तर

(१४) जिल्हा पशुसंवर्धन उपआयुक्त कार्यालयाचे बळकटीकरण करणे (संख्या) :—

अनु- क्रमांक	कार्यभाराचा गोषवारा	२०२४-२५ (प्रत्यक्ष)	२०२५-२६ (अपेक्षित)	२०२६-२७ (लक्ष्य)	शेरा
१.	ठाणे	...	१	१	
२.	नाशिक	...	१	१	
३.	पालघर	६	६	...	
४.	नंदुरबार	१	१	१	राज्य स्तर

(१५) कृत्रिम रेतन सुविधांचे/केंद्राचे बळकटीकरण (संख्या) :—

अनु- क्रमांक	कार्यभाराचा गोषवारा	२०२४-२५ (प्रत्यक्ष)	२०२५-२६ (अपेक्षित)	२०२६-२७ (लक्ष्य)	शेरा
१.	पालघर	१	१	...	
२.	नंदुरबार	१	

(१६) नाविण्यपूर्ण योजने अंतर्गत १००० मांसल पक्षी वाटप (लाभार्थी) :—

अनु- क्रमांक	कार्यभाराचा गोषवारा	२०२४-२५ (प्रत्यक्ष)	२०२५-२६ (अपेक्षित)	२०२६-२७ (लक्ष्य)	शेरा
१.	ठाणे	५	५	१०	
२.	पालघर	१०६	१०६	१०९	
३.	नाशिक	...	५	६	
४.	धुळे	३	६	१२	
५.	नंदुरबार	११	२९	३१	राज्य स्तर
६.	अहिल्यानगर	२८	१०	२९	
७.	यवतमाळ	१६	१८	१९	
८.	अमरावती	...	१०	११	
९.	भंडारा	५	५	६	
१०.	गोंदिया	१४	१४	१५	
११.	चंद्रपूर	१०	१०	११	
१२.	गडचिरोली	५	५	६	

(१७) कामधेनु दत्तक ग्राम योजना (गावांची संख्या) :—

अनु- क्रमांक	कार्यभाराचा गोषवारा	२०२४-२५ (प्रत्यक्ष)	२०२५-२६ (अपेक्षित)	२०२६-२७ (लक्ष्य)	शेरा
१.	नाशिक	२	

(१८) फिरते पशुवैद्यकीय दवाखाना वाहन (संख्या) :—

अनु- क्रमांक	कार्यभाराचा गोषवारा	२०२४-२५ (प्रत्यक्ष)	२०२५-२६ (अपेक्षित)	२०२६-२७ (लक्ष्य)	शेरा
१.	नाशिक	२	४	४	
२.	नंदुरबार	५	५	५	२०२४-२५-४+१-(राज्यस्तर+स्थानिक स्तर); २०२५-२६-४+१-(राज्यस्तर+स्थानिक स्तर); २०२६-२७-४+१-(राज्यस्तर+स्थानिक स्तर);

(१९) पशुधन तपासणी नाका वाहन पुरवठा (संख्या) :—

अनु- क्रमांक	कार्यभाराचा गोषवारा	२०२४-२५ (प्रत्यक्ष)	२०२५-२६ (अपेक्षित)	२०२६-२७ (लक्ष्य)	शेरा
१.	नाशिक	...	१	१	
२.	नंदुरबार	१	१	१	राज्य स्तर

(२०) प्रसिद्धी व प्रचार कार्यक्रम (लाभार्थी) :—

अनु- क्रमांक	कार्यभाराचा गोषवारा	२०२४-२५ (प्रत्यक्ष)	२०२५-२६ (अपेक्षित)	२०२६-२७ (लक्ष्य)	शेरा
१.	भंडारा	५००	३५०	५१५	

(२१) अनुसूचित जमातीच्या लाभार्थ्यांच्या जनावरांना जंतनाशक व खनिज मिश्रणाचा पुरवठा (संस्थांची संख्या) :—

अनु- क्रमांक	कार्यभाराचा गोषवारा	२०२४-२५ (प्रत्यक्ष)	२०२५-२६ (अपेक्षित)	२०२६-२७ (लक्ष्य)	शेरा
१.	परभणी	७८	७८	७८	सन २०२५-२६ करिता ३ लक्ष मागणी पैकी २.२० लक्ष तरतूद उपलब्ध.

(२२) जिल्हा वार्षिक आदिवासी उपयोजनांतर्गत १०० एक दिवशीय कुक्कुट पिल्ले वाटप करणे

अनु- क्रमांक	कार्यभाराचा गोषवारा	२०२४-२५ (प्रत्यक्ष)	२०२५-२६ (अपेक्षित)	२०२६-२७ (लक्ष्य)	शेरा
१.	धाराशिव	...	१३	१५	

(१२) जनजाती क्षेत्र उपयोजना

मत्स्यव्यवसाय विभाग

भूजल मत्स्यव्यवसाय सन २०२६-२०२७

(आदिवासी)

(१) मत्स्यबीज उत्पादन केंद्र—

आदिवासी क्षेत्रातील तलावांमध्ये जलद वाढणाऱ्या प्रमुख कार्प आणि सायप्रिनस या जातीच्या मत्स्यबीजांचे उत्पादन करण्याकरिता आणि मत्स्यबीज संवर्धनाकरिता मत्स्यबीज उत्पादन केंद्रे व मत्स्यबीज संवर्धन केंद्रे स्थापन करण्यात आलेली आहेत. तसेच आदिवासी क्षेत्रामध्ये ४ ठिकाणी पोर्टेबल हॅचरीज राष्ट्रीय कृषी विकास योजने (RKVY) अंतर्गत उभारण्यात आल्या आहेत. इटियाडोह, अमनाला आणि चारगाव मत्स्यबीज केंद्रावर वर्तुळाकार हॅचरी बांधण्यात आल्या असून मत्स्यबीज मोठ्या प्रमाणावर निर्माण करण्यात येत आहे.

(२) अवरुद्ध पाण्यात मत्स्यसंवर्धन—

जनजाती क्षेत्रामध्ये ३७,००० हेक्टर जलविस्तार क्षेत्र उपलब्ध असून या क्षेत्राकरिता मत्स्यबीजांची पुरेशा प्रमाणात साठवणूक करण्याकरिता सुमारे १० कोटी बीजांची आवश्यकता आहे. सध्या असलेल्या आदिवासी क्षेत्रातील मत्स्यबीज केंद्रावरून ही मागणी काही प्रमाणात भागविण्यात येते. अधिकची गरज इतर स्त्रोतातून मत्स्यबीज उपलब्ध करून मागविण्यात येते.

(३) मत्स्यसंवर्धक विकास यंत्रणा—

आदिवासी क्षेत्रातील लहान तलावांची निवड करून त्यामधून प्रती हेक्टरी मासळीचे उत्पादन वाढविणे, आदिवासी तरुणांना आधुनिक मत्स्यशेतीचे प्रशिक्षण देऊन त्यांना मत्स्यव्यवसायाच्या धंद्यात आणणे, प्रसार व प्रचार माध्यमातून मत्स्यव्यवसायाचे कार्यक्रम लोकांपर्यंत पोहोचविणे, याकरिता नागपूर जिल्ह्यात १९८१-८२ मध्ये व गडचिरोली जिल्ह्यात १९७८-७९ मध्ये मत्स्यसंवर्धन विकास यंत्रणा स्थापन करण्यात आल्या आहेत. १९९०-९१ मध्ये ठाणे जिल्ह्याकरिता व अमरावती जिल्ह्याकरिताही अशा यंत्रणांची स्थापना करण्यात आलेली आहे. या यंत्रणे अंतर्गत दरवर्षी १०० हे. जलक्षेत्र विकसीत करण्यात येऊन दरवर्षी या भोवतालचा भाग क्रमशः योजनेखाली आणून हळूहळू संपूर्ण भागाचा सर्वांगीण विकास करणे या योजनेत समाविष्ट आहे. तसेच १९९२-९३ मध्ये धुळे जिल्ह्यात एक यंत्रणा स्थापन करण्यात आली आहे. या योजनेखाली केंद्र शासनाकडून अर्थसहाय्य उपलब्ध होते. सदरची योजना केंद्र शासनाने बंद केली असून त्याऐवजी नीलक्रांती अंतर्गत नवीन मत्स्यसंवर्धन तळी तयार करणे, मत्स्यसंवर्धन तळ्याचे नूतनीकरण व निविष्टा खर्चासाठी अर्थसहाय्य या योजना केंद्र शासन व लाभार्थी ५०:५० हिशाने कार्यरत होती.

(४) मासेमारी साधनांवर अर्थसहाय्य—

मत्स्यव्यवसायासाठी लागणारी जाळी तयार करण्याकरिता बरेच मच्छिमार नायलॉन सूत, मोनोफिलामेंट, शेनसूत वापरतात. तसेच काही मच्छिमार तयार जाळीही खरेदी करतात. तथापि, या साधनांच्या किमतीत बरीच वाढ होत असल्यामुळे मासेमारीसाठी ती आवश्यक असूनही त्याचा वापर करणे मच्छिमारांना अशक्य होते. यास्तव मच्छिमारांना साधनांच्या खरेदीवर अनुदान रूपाने अर्थसहाय्य उपलब्ध करून देण्यात येते.

(५) राज्यात निमखारे पाणी मत्स्यशेतीचा विकास—

राज्यातील निमखारे पाणी मत्स्यशेतीचा विकास करण्याच्यादृष्टीने ठाणे जिल्ह्यात आसनगाव येथे केंद्रीय अर्थसहाय्याने व संयुक्त राष्ट्र विकास कार्यक्रमाच्या तांत्रिक सहाय्याने निमखारे पाणी कोळंबी पथदर्शक उभारण्यात आला आहे. या प्रकल्पात एकूण ३४ तळी बांधण्यात आलेली आहेत. सदर केंद्र खाजगीरित्या कंत्राटी पद्धतीने चालवायला देण्याचे शासनाच्या विचाराधीन आहे.

(६) मच्छिमार सहकारी संस्थांचा विकास—

राज्यातील मत्स्यव्यवसाय सहकारी संस्थांच्या कामकाजात सुधारणा घडवून आणण्यासाठी त्यांच्या आर्थिक स्थितीस बळकटी आणणे आवश्यक आहे. त्यासाठी या योजनेतून मच्छिमार सहकारी संस्थांना व्यवस्थापकीय अनुदान व भागभांडवल अंशदान संस्थेच्या स्थापनेनंतर पहिली पाच वर्षे देण्यात येते. त्यापैकी भाग भांडवल पहिली पाच वर्षे दिले जाते व त्याची वसुली १० वर्षांनी ५० टक्के रक्कम व उर्वरित ५० टक्के रक्कम १५ व्या वर्षी या प्रमाणे करण्यात येते. ही योजना सन १९८८-८९ पासून मत्स्य विभागामार्फत राबविण्यात येत असून तत्पूर्वी ती सहकार विभागामार्फत राबविली जात होती.

तवत्ता एक TABLE I
सन २०२६-२७ सालचे कार्यक्रम अंदाजपत्रक Year 2026-27 Performance Budget
(दोन) वित्तीय आवश्यकता (II) Financial requirement (आदिवासी Tribal)
(रुपये हजारान्त)

अ.क्र. Sr. No.	जिल्हा District	कार्यक्रमाचा तपशील (Details of Programmers)	प्रत्यक्ष रकमा, २०२४-२०२५ Actuals, 2024-2025			अर्थसंकल्प, २०२५-२०२६ Budget Estimates, 2025-2026			सुधारलेले अंदाज, २०२५-२०२६ Revised Budget Esti., 2025-2026			अर्थसंकल्प, २०२६-२०२७ Budget Estimates, 2026-2027		
			योजनेतर Non-Plan	योजनांतर्गत Plan	एकूण Total	योजनेतर Non-Plan	योजनांतर्गत Plan	एकूण Total	योजनेतर Non-Plan	योजनांतर्गत Plan	एकूण Total	योजनेतर Non-Plan	योजनांतर्गत Plan	एकूण Total
१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	१३	१४	१५
(ए) कार्यनिहाय वर्गीकरण (A) Activitywise Classification														
मत्स्यबीज उत्पादन Fish Seed Production सन २०२५-२६ सालचे कार्यक्रम अंदाजपत्रक														
१.	मुंबई	Mumbai	मत्स्यबीज उत्पादन
२.	पुणे	Pune	Fish Seed Production
३.	नाशिक	Nashik	...	0.01	0.01	...	0.01	0.01	...	0.01	0.01	...	10.01	10.01
४.	अमरावती	Amravati
५.	छ.संभाजी	Chhatrapati
		नगर	Sambhajinagar
६.	लातूर	Latur
७.	नागपूर	Nagpur	...	147.00
		एकूण Total	...	147.00	0.01	...	0.01	0.01	...	0.01	0.01	...	10.01	10.01
अवरुद्ध पाण्यातील मत्स्यसंवर्धन (आदिवासी) Fish farming in impound water (Tribal)														
प्रत्यक्ष रकमा, २०२४-२०२५ Actuals, 2024-2025														
अर्थसंकल्प, २०२५-२०२६ Budget Estimates, 2025-2026														
सुधारलेले अंदाज, २०२५-२०२६ Revised Budget Esti., 2025-2026														
अर्थसंकल्प, २०२६-२०२७ Budget Estimates, 2026-2027														
अ.क्र. Sr. No.	जिल्हा District	कार्यक्रमाचा तपशील (Details of Programmers)	योजनेतर Non-Plan	योजनांतर्गत Plan	एकूण Total	योजनेतर Non-Plan	योजनांतर्गत Plan	एकूण Total	योजनेतर Non-Plan	योजनांतर्गत Plan	एकूण Total	योजनेतर Non-Plan	योजनांतर्गत Plan	एकूण Total
१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	१३	१४	१५
१.	मुंबई	Mumbai	अवरुद्ध पाण्यातील
२.	पुणे	Pune	मत्स्यसंवर्धन
३.	नाशिक	Nashik	Fish farming in	...	149.50	149.50	...	503.50	...	503.50	503.50	...	103.20	105.20
४.	अमरावती	Amravati	impound water
५.	छ.संभाजी	Chhatrapati
		नगर	Sambhajinagar
६.	लातूर	Latur
७.	नागपूर	Nagpur
		एकूण Total	...	149.50	149.50	...	503.50	503.50	...	503.50	503.50	...	103.20	105.20

तक्ता एक TABLE II

सन २०२६-२७ सालचे कार्यक्रम अंदाजपत्रक Year 2026-27 Performance Budget
(दोन) वित्तीय आवश्यकता (II) Financial requirement (आदिवासी Tribal)

(रुपये हजारत)

अ.क्र. Sr. No.	जिल्हा District	कार्यक्रमाचा तपशील (Details of Programmers)	प्रत्यक्ष रकमा, २०२४-२०२५ Actuals, 2024-2025			अर्थसंकल्प, २०२५-२०२६ Budget Estimates, 2025-2026			सुधारलेले अंदाज, २०२५-२०२६ Revised Budget Esti., 2025-2026			अर्थसंकल्प, २०२६-२०२७ Budget Estimates, 2026-2027		
			योजनेतर Non-Plan	योजनांतर्गत Plan	एकूण Total	योजनेतर Non-Plan	योजनांतर्गत Plan	एकूण Total	योजनेतर Non-Plan	योजनांतर्गत Plan	एकूण Total	योजनेतर Non-Plan	योजनांतर्गत Plan	एकूण Total
			4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
१.	मुंबई
२.	पुणे
३.	नाशिक	...	१.८	१.८	३.६	३.०२.८	३.०२.८	३.०२.८	३.०२.८	३.०२.८	३.०२.८	३.०२.८	३.०२.८	३.०२.८
४.	अमरावती	...	३.१	३.५८.०	३.६१.१	४.५	५७१.०	६७६.५	०.६	५२६.०	५२६.६	१३.०	६७७.०	६९०.०
५.	छ.संभाजी Chhatrapati नगर Sambhajinagar	१००.००	२०००.००	२१००.००	१००.००	२०००.००	२१००.००	...	११००.००	१०००.००
६.	लातूर	...	४१.६	५५०.०	५९१.६	२००.०	११००.०	१३००.०	...	५००.०	५००.०	२५०.०	१०१००.०	१०३५०.०
७.	नागपूर	...	४०७.१	१५६०२.०	१६००९.१	११०७.०	१५३०३.०	१६४१०.०	११०७.०	१५३०३.०	१६४१०.०	१७४०.०	२२७५०.०	२४४९०.०
	एकूण Total	...	४५१.८	१६५११.८	१६९६३.६	१४११.५	१९२७६.८	२०७८८.३	१२०७.६	१८४२९.०	१९६३६.६	२००३.०	३४९६७.०	३६८७०.०

(ए) कार्यनिहाय वर्गीकरण (A) Activitywise Classification
मत्स्यबीज उत्पादन Fish Seed Production सन २०२६-२७ सालचे कार्यक्रम अंदाजपत्रक

अवरुद्ध पाण्यातील मत्स्यसंवर्धन (बिगर आदिवासी) Fish farming in impound water (Non Tribal)

अ.क्र. Sr. No.	जिल्हा District	कार्यक्रमाचा तपशील (Details of Programmers)	प्रत्यक्ष रकमा, २०२४-२०२५ Actuals, 2024-2025			अर्थसंकल्प, २०२५-२०२६ Budget Estimates, 2025-2026			सुधारलेले अंदाज, २०२५-२०२६ Revised Budget Esti., 2025-2026			अर्थसंकल्प, २०२६-२०२७ Budget Estimates, 2026-2027		
			योजनेतर Non-Plan	योजनांतर्गत Plan	एकूण Total	योजनेतर Non-Plan	योजनांतर्गत Plan	एकूण Total	योजनेतर Non-Plan	योजनांतर्गत Plan	एकूण Total	योजनेतर Non-Plan	योजनांतर्गत Plan	एकूण Total
			4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
१.	मुंबई
२.	पुणे	...	६२३.५३	६२३.५३	१२४७.०६	९५०.००	९५०.००	१९००.००	...	१०४५.००	१०४५.००	...	२६०१.६८	२६०१.६८
३.	नाशिक
४.	अमरावती	...	२६०.४	२६०.४	५२०.८	५०५.६	५०५.६	१०११.२	...	५०२.०	५०२.०	...	५०७.६	५०७.६
५.	छ.संभाजी Chhatrapati नगर Sambhajinagar	६२५.१०	६२५.१०	...	४५०.००	४५०.००	...	२५०.००	२५०.००	...	१०००.००	१०००.००
६.	लातूर	३०१.०	३०१.०	...	७०१.०	७०१.०	...	१.०	१.०	...	३०११.०	३०११.०
७.	नागपूर
	एकूण Total	१८१०.०	१८१०.०	...	२६०६.६	२६०६.६	...	१७९८.०	१७९८.०	...	७१२०.३	७१२०.३

तक्ता तीन TABLE III

कार्यक्रम अंदाजपत्रक २०२६-२०२७ Performance Budget Year 2026-27

मत्स्यबोटुकली संचयनाचा व मत्स्योत्पादनाचा तपशील (आदिवासी) Statement of stocking of fingerling and fish production (Tribal) (रुपये हजाराला)

अ.क्र. Sr. No.	जिल्हा District	वर्ष २०२४-२०२५ (प्रत्यक्ष) Year 2024-2025 (Actual)			वर्ष २०२५-२०२६ (अंदाजित) Year 2025-2026 (Anticipated)			वर्ष २०२६-२०२७ (अपेक्षित) Year 2026-2027 (Estimated)		
		मत्स्यबोटुकलीचे संचयन (लाखात)	मत्स्योत्पादन (टनात)	माशांची किंमत (रु. लाखात)	मत्स्यबोटुकलीचे संचयन (लाखात)	मत्स्योत्पादन (टनात)	माशांची किंमत (रु. लाखात)	मत्स्यबोटुकलीचे संचयन (लाखात)	मत्स्योत्पादन (टनात)	माशांची किंमत (रु. लाखात)
		स्थानिकरित्या निर्मित Stocking of Fry (Lakhs) Indigenous	Fish production (Tons)	Value of fish (Rs. in lakhs)	स्थानिकरित्या निर्मित Stocking of Fry (Tons)	Fish production (Tons)	Value of fish (Rs. in lakhs)	स्थानिकरित्या निर्मित Stocking of Fry (Tons)	Fish production (Tons)	Value of fish (Rs. in lakhs)
१. मुंबई	Mumbai	
२. पुणे	Pune	३९.२२	३९३.९५	२५०.४०	३२.२२	२५७.२०	४३.००	५९६.००	४९२.८०	
३. नाशिक	Nasik	...	३५८.६३	९९७६.००	३९५.००	९०७००.००	४२३.००	९२६००.००	२२४६८०.००	
४. अमरावती	Amravati	...	५.००	७.८०	९५.००	९००.००	९५.००	९००.००	३०.००	
५. छ.संभाजीनगर	Chhatrapati Sambhajinagar	...	१.००	१.८६	
६. लातूर	Latur	...	१२.०	४५.०	१२.०	१५००.०	१२.०	१५००.०	४५.०	
७. नागपूर	Nagpur	...	२७९.०	३३५४.६	३९९.०	५७७५.०	३५०.०	६२९०.०	४४०३.०	
	एकूण	...	६८६.९	१७४०९.३	९९९७२२.५	७६५.२	९८३३२.२	८४३.०	२९००६.०	२२९५७०.८

तक्ता तीन TABLE III

कार्यक्रम अंदाजपत्रक २०२६-२०२७ Performance Budget Year 2026-27

मत्स्यबोटुकली संचयनाचा व मत्स्योत्पादनाचा तपशील (बिगर आदिवासी) Statement of stocking of fingerling and fish production (Non Tribal)

अ.क्र. Sr. No.	जिल्हा District	वर्ष २०२४-२०२५ (प्रत्यक्ष) Year 2024-2025 (Actual)			वर्ष २०२५-२०२६ (अंदाजित) Year 2025-2026 (Anticipated)			वर्ष २०२६-२०२७ (अपेक्षित) Year 2026-2027 (Estimated)		
		मत्स्यबोटुकलीचे संचयन (लाखात)	मत्स्योत्पादन (टनात)	माशांची किंमत (रु. लाखात)	मत्स्यबोटुकलीचे संचयन (लाखात)	मत्स्योत्पादन (टनात)	माशांची किंमत (रु. लाखात)	मत्स्यबोटुकलीचे संचयन (लाखात)	मत्स्योत्पादन (टनात)	माशांची किंमत (रु. लाखात)
		स्थानिकरित्या निर्मित Stocking of Fry (Lakhs) Indigenous	Fish production (Tons)	Value of fish (Rs. in lakhs)	स्थानिकरित्या निर्मित Stocking of Fry (Tons)	Fish production (Tons)	Value of fish (Rs. in lakhs)	स्थानिकरित्या निर्मित Stocking of Fry (Tons)	Fish production (Tons)	Value of fish (Rs. in lakhs)
१. मुंबई	Mumbai	
२. पुणे	Pune	३९३.०८	३९३.९५	५८२.९८	४४८.६६	९३९८२.२०	४८९.२५	९४६९२.००	५३०२००	
३. नाशिक	Nasik	...	५९२.५०	८८४९.०००	५३२.००	९९८०.००	५५४.००	९५९५.००	२५२४२.००	
४. अमरावती	Amravati	...	५७६.२३	९९८०६.४३	८९८.६०	२२४५३.९८	८३०.००	२२७००.००	८९९०.००	
५. छ.संभाजीनगर	Chhatrapati Sambhajinagar	...	५४९.९८	९४९३९.३६	६३०.६०	९५७४९.००	७३२.४८	२०४९८.००	९०२७८.००	
६. लातूर	Latur	...	८७८.९२	९७०२.०६	८७८.९२	९८७००.००	८८९.००	२२९००.००	९९०६९.००	
७. नागपूर	Nagpur	...	९२८९.००	४००६२.००	९३२५.००	४९०३९.००	९३८५.००	४२८००.००	२९९६०.००	
	एकूण	...	४९३८.७९	१९५४८७.९४	४७०९.७८	९२९९३६.९८	४८९६.७३	९३३०४३.००	६९४९४३.००	

कार्यक्रम अंदाजपत्रक २०२६-२०२७ Performance Budget Year 2026-27
मत्स्यबोटुकली संवयनाचा व मत्स्योत्पादनाचा तपशील Statement of stocking of fingerling and fish production (SCP)

(रुपये हजाराल)

अ.क्र. Sr. No.	जिल्हा District	वर्ष २०२४-२०२५ (प्रत्यक्ष) Year 2024-2025 (Actual)			वर्ष २०२५-२०२६ (अंदाजित) Year 2025-2026 (Anticipated)			वर्ष २०२६-२०२७ (अपेक्षित) Year 2026-2027 (Estimated)		
		मत्स्यबोटुकलीचे संवयन (लाखात) स्थानिकरित्या निर्मित Stocking of Fry (Lakhs) Indigenous	मत्स्योत्पादन (टनात) Fish production (Tons)	माशांची किंमत (रु. लाखात) Value of fish (Rs. in lakhs)	मत्स्यबोटुकलीचे संवयन (लाखात) स्थानिकरित्या निर्मित Stocking of Fry (Tons)	मत्स्योत्पादन (टनात) Fish production (Tons)	माशांची किंमत (रु. लाखात) Value of fish (Rs. in lakhs)	मत्स्यबोटुकलीचे संवयन (लाखात) स्थानिकरित्या निर्मित Stocking of Fry (Tons)	मत्स्योत्पादन (टनात) Fish production (Tons)	माशांची किंमत (रु. लाखात) Value of fish (Rs. in lakhs)
१.	मुंबई	
२.	पुणे	१४५०.००	५६२०.००	२८१०.००	२०००.००	७२३५.००	३६१७.५०	३०००.००	८०००.००	
३.	नाशिक	३१.५०	३८४.००	११५.२०	३५.००	३९५.००	११८.५०	३७.००	१२६.००	
४.	अमरावती	
५.	छ.संभाजीनगर Chhatrapati Sambhajinagar	
६.	लातूर	४१.४९	१५०१.००	५३९.५०	४०.००	१२२०.००	४९२.००	४२.३०	१३०७.००	
७.	नागपूर	१९.००	५२३.००	३९३.८०	२४.००	५५५.००	३३३.००	२८.००	५८०.००	
	एकूण	१५४१.९९	८०२८.००	३७७८.५०	२०९९.००	९४०५.००	४५६१.००	३१०७.३०	१०३०७.००	
									५०४५.४०	

तक्ता चार
TABLE IV

खालील तक्त्यात कार्यरत असलेल्या मत्स्यबीज केंद्राचा जलविस्तार व मत्स्यबीज निर्मिती दर्शवितो.
The following table indicates water spread area of the fish produced in respect of Fish seed farms in operation

मत्स्यसंवर्धन उत्पादन केंद्रे (Fish seed production farms) (Tribal)

अ. क्र. Sr. No.	विभाग Region	जिल्हा District	३	४	५	६	७	मत्स्यबीज उत्पादन (आकडे लाखात) Fry Production (figures in lakhs)	
								२०२४-२०२५ (प्रत्यक्ष) 2024-2025 (Actuals)	२०२५-२०२६ (अपेक्षित) 2025-2026 (Anticipated)
१.	मुंबई विभाग	रायगड Raigarh
		खोपोली Khopoli
		एकूण Total
२.	पुणे विभाग	पुणे Pune
		हडपसर Hadapsar
		सातारा Satara
		धोम Dhom
		सोलापूर Solapur
		एकूण Total
३.	नाशिक विभाग	नाशिक Nashik
		धुळे Dhule
		नंदुरबार Nandurbar
		जळगाव Jalgaon
		अहिल्यानगर Ahilyanagar
		एकूण Total

तक्ता चार (चालू)

1	2	3	4	5	6	7	8	9
४. छ. संभाजीनगर विभाग								
छ. संभाजीनगर								
		Chh. Sambhajinagar	
		जालना	
		Jalana	
		परभणी	
		Parbhani	
		बीड	
		Beed	
		एकूण	
		Total	
५. लातूर विभाग								
	
		एकूण	
		Total	
६. नागपूर विभाग								
		गोंदिया		5.81	33.50	...	6.00	30.00
		Gondia		5.81	33.50	...	6.00	30.00
		चंद्रपूर		2.96	20.00	14.90	20.00	20.00
		Chandrapur		2.96	20.00	14.90	20.00	20.00
		एकूण		8.77	53.50	14.90	26.00	50.00
		Total		8.77	53.50	14.90	26.00	50.00
		एकूण		15.42	693.50	3318.76	3404.48	3535.00
		Total		15.42	693.50	3318.76	3404.48	3535.00
मत्स्यबीज संवर्धन केंद्रे (Fish seed Rearing farms) (Tribal)								
1	2	3	4	5	6	7	8	9
१. नाशिक विभाग								
		नाशिक	गंगापूर					
		Nashik	Gangapur	0.72	10.00	...	10.00	10.00
		नाशिक	चणकापूर					
		Nashik	Chankapur	0.80	10.00	1.50
		अहिल्यानगर	सीना	0.9	18.00
		Ahilyanagar	Sina	0.9	18.00
			मुसळवाडी	1.8	18.00
			Musalvadi	1.8	18.00
		एकूण		4.22	56.00	1.50	10.00	10.00
		Total		4.22	56.00	1.50	10.00	10.00

तक्ता चार (चालू)

मत्स्यबीज संवर्धन केंद्रे (Fish seed Rearing farms) (Non-Tribal)

1	2	3	4	5	6	7	8	9
१. मुंबई विभाग	रायगड	रायगड	खोपोली	1.50	43.20	35.00	...	20.00
	Raigarh	Khopoli						
	एकूण	Total		1.50	43.20	35.00	...	20.00
२. पुणे विभाग	सातारा	सातारा	येरलवाडी	0.75
	Satara	Satara	Yeralwadi					
	सातारा	सातारा	राजेवाडी	0.6
	Satara	Satara	Rajewadi					
एकूण	Total		1.35	
३. नाशिक विभाग	धुळे	धुळे
	Dhule	Dhule						
	नंदुरबार	नंदुरबार
	Nandurbar	Nandurbar						
	जळगाव	जळगाव
	Jalgaon	Jalgaon						
	अहिल्यानगर	अहिल्यानगर
	Ahilyanagar	Ahilyanagar						
एकूण	Total		
४. अमरावती विभाग	अमरावती	अमरावती	बासलापूर	1.80	15.00	6.52	9.43	9.50
	Amravati	Amravati	Baslapur					
	यवतमाळ	यवतमाळ	सायखेडा	2.04	60.00	13.19	20.00	30.00
	Yavatmal	Yavatmal	Saikheda					
	यवतमाळ	यवतमाळ	पुस	1.39	30.00	3.69	5.00	5.00
Yavatmal	Yavatmal	Pus						
एकूण	Total		5.23	105.00	23.40	34.43	44.50	
५. छ. संभाजीनगर विभाग	खळणा	खळणा
	Khelna	Khelna						
	देहू	देहू
	Dheku	Dheku						
एकूण	Total		1.7	80	114	7.5	122	

तक्ता चार (चालू)

1	2	3	4	5	6	7	8	9	
६. लातूर विभाग	नांदेड	नांदेड	मनार	...	15	15	
	Nanded	Nanded	Manar	...	15	15	
		एकूण	15	15	
		Total	15	15	
७. नागपूर विभाग	नागपूर	खिडशी म. बिज केंद्र	
	Nagpur	Khindshi	
	भंडारा	नागठाणा	1.12	16.8	1	15	15	15	
	Bhandara	Nagthana	1.52	15.2	3.02	10	
	भंडारा	रुयाळ	0.43	6.45	0.90	1.00	
	Bhandara	Ruyal	0.43	6.45	0.90	1.00	
	गोंदिया	अभोरा	1.34	20.00	2.08	2.25	2.25	2.25	
	Gondia	Ambhora	1.34	20.00	2.08	2.25	2.25	2.25	
	गडचिरोली	मूरखळा	0.72	10.80	1.00	4.50	4.50	6.00	
	Gadchiroli	Murkhala	0.72	10.80	1.00	4.50	4.50	6.00	
	चंद्रपूर	आसोलामेढा	1.39	13.00	9.00	
	Chadrapur	Asolamena	1.39	13.00	9.00	
	चंद्रपूर	मरेगाव	1.17	6.5	
	Chadrapur	Maregaon	1.17	6.5	
	चंद्रपूर	अडयाळ	0.32	3.2	
	Chadrapur	Adyal	0.32	3.2	
	चंद्रपूर	किन्ही	0.08	0.8	
	Chadrapur	Kimhi	0.08	0.8	
			एकूण	8.09	92.75	8	21.75	43.25	43.25
			Total	8.09	92.75	8	21.75	43.25	43.25
		एकूण	17.87	335.95	180.40	63.68	244.75	244.75	
		Total	17.87	335.95	180.40	63.68	244.75	244.75	

तक्ता चार (चालू)

मत्स्यबीज उत्पादन केंद्रे (Fish seed production farms) (Non-Tribal)

अ. क्र. Sr. No.	विभाग Region	जिल्हा District	मत्स्यबीज उत्पादन केंद्राचे नाव Name of the Farm	एकूण जलक्षेत्र (हेक्टरमध्ये) Total water spread area (He.)	केंद्राची उत्पादन क्षमता (रु. लाखात) Capacity (Ru. lakhs)	मत्स्यबीज उत्पादन (आकडे लाखात) Fry Production (figures in lakhs)		
						२०२४-२०२५ (प्रत्यक्ष) 2024-2025 (Actuals)	२०२५-२०२६ (अपेक्षित) 2025-2026 (Anticipated)	२०२६-२०२७ (अंदाजित) 2026-2027 (Estimated)
1	2	3	4	5	6	7	8	9
१. छ. संभाजीनगर								
विभाग								
	छ. संभाजीनगर		जायकवाडी					
	Ch. Sambhajinagar		Jaikwadi	22.49	1000.00	1530	2700	2700
	जालना		गल्हाटी					
	Jalna		Galhati	2.72	200.00	40	100	200
	परभणी		मासोळी					
	Parbhani		Masoli	3.21	500.00	100	150	150
	बीड		मांजरा					
	Beed		Manjara	3.52	180.00	130	200	200
			एकूण Total	31.94	1880.00	1800	3150	3250
२. नाशिक विभाग								
	धुळे		मुक्ती					
	Dhule		Mukti	1.00	10	2	2	4
	नंदुरबार							
	Nandurbar		
	जळगाव							
	Jalgaon		
	अहिल्यानगर							
	Ahilyanagar		
			एकूण Total	1.00	10	2	2	4
			एकूण Total	32.94	1890.00	1802.00	3152.00	3254.00

हा तक्ता मत्स्यबीज विक्री इत्यादी बाबींवरील भुजलाशयीन मत्स्यव्यवसायातील जमा रक्कमांची माहिती दर्शवितो (आदिवासी).—

Following table indicate actual receipts realized from Sale of fish and fish seed under inland programme. (Tribal)-

(रुपये लाखात) (Rs. in Lakhs)

अ.क्र. Sr. No.	जिल्हा District	बाब	२०२४-२५ (प्रत्यक्ष) Actual Receipts	२०२५-२६ (प्रत्यक्ष) Anticipated Receipts	२०२६-२७ (प्रत्यक्ष) Estimated Receipts
1	2	3	4	5	6
१.	मुंबई	मत्स्यजिरे विक्री
२.	पुणे	मत्स्यजिरे विक्री	५००
३.	नाशिक	मत्स्यजिरे विक्री
४.	अमरावती	मत्स्यजिरे विक्री
५.	छ. संभाजीनगर	मत्स्यजिरे विक्री
	बीड	मत्स्यजिरे विक्री	२०.००
		छ. संभाजीनगर एकूण	२०.००
६.	लातूर	मत्स्यजिरे विक्री	११.७६३	६.३०	८.००
	धाराशिव	मत्स्यजिरे विक्री	१०.००
	नांदेड	मत्स्यजिरे विक्री	५.३८	...	१०
	हिंगोली	मत्स्यजिरे विक्री	०.९५	१.५	३.००
		लातूर एकूण	१८.०९३	७.८०	३१.००
७.	नागपूर	मत्स्यजिरे विक्री/मत्स्यबोटूकली
	वर्धा	मत्स्यजिरे विक्री/मत्स्यबोटूकली	०.०६	१	३
	भंडारा	मत्स्यजिरे विक्री/मत्स्यबोटूकली	३.९९	४.५	५
	गोंदिया	मत्स्यजिरे विक्री/मत्स्यबोटूकली	०.५२६	०.६	१
		नागपूर एकूण	४.५७६	६.१	९
		सर्व विभाग एकूण	२२.६६९	१३.९००	५६०.०००

हा तक्ता मत्स्यबीज विक्री इत्यादी बाबींवरील भुजलाशयीन मत्स्यव्यवसायातील जमा रक्कमांची माहिती दर्शवितो (बिगर आदिवासी).—

Following table indicate actual receipts realized from Sale of fish and fish seed under inland programme. (Non-Tribal)-

(रुपये लाखात) (Rs. in Lakhs)

अ.क्र. Sr. No.	जिल्हा District	बाब	२०२४-२५ (प्रत्यक्ष) Actual Receipts	२०२५-२६ (प्रत्यक्ष) Anticipated Receipts	२०२६-२७ (प्रत्यक्ष) Estimated Receipts
1	2	3	4	5	6
१.	मुंबई	मत्स्यबीज विक्री	०.३७	...	१.००
२.	पुणे	मत्स्यबीज विक्री	७८०.००	५००.००	१५००.००
३.	नाशिक	मत्स्यबीज विक्री
४.	अमरावती	मत्स्यबीज विक्री Fingerlings	१८१०	२६.९३	२८.४०
५.	छ. संभाजीनगर	मत्स्यबीज विक्री
	जालना	
	परभणी	
	बीड		५०
		छ. संभाजीनगर एकूण	५०
६.	लातूर	मत्स्यबीज विक्री
	धाराशिव	मत्स्यजिरे विक्री	५	...	१५.००
	नांदेड	मत्स्यबीज विक्री	५.००
	हिंगोली	मत्स्यबीज विक्री
		लातूर एकूण	५	...	२०.००
७.	नागपूर	मत्स्यबीज विक्री
		नागपूर एकूण	८०३.४७	५२६.९३	१५९९.४०

तक्ता सहा
TABLE VI

हा तक्ता मत्स्यबीज विक्री इत्यादी बाबींवरील भुजलाशयीन मत्स्यव्यवसायातील जमा रक्कमांची माहिती दर्शविता.—

Following table indicate actual receipts realized from Sale of fish and fish seed under inland programme.-

(रुपये लाखात) (Rs. in Lakhs)

अ.क्र. Sr. No.	जिल्हा District	बाब 3	२०२४-२५ (प्रत्यक्ष) Actual Receipts	२०२५-२६ (प्रत्यक्ष) Anticipated Receipts	२०२६-२७ (प्रत्यक्ष) Estimated Receipts
1	2	3	4	5	6
१.	मुंबई	मत्स्य अर्धबोटुकली विक्री
२.	पुणे	मत्स्य अर्धबोटुकली विक्री
३.	नाशिक	मत्स्य अर्धबोटुकली विक्री
४.	अमरावती	मत्स्य अर्धबोटुकली विक्री
५.	छ. संभाजीनगर	मत्स्य अर्धबोटुकली विक्री
६.	लातूर	मत्स्य अर्धबोटुकली विक्री	१.५	...	१९
	धाराशिव	मत्स्य अर्धबोटुकली विक्री	१०
	नांदेड	मत्स्य अर्धबोटुकली विक्री	५
	हिंगोली	मत्स्य अर्धबोटुकली विक्री
		लातूर एकूण	१.५	...	३४
७.	नागपूर	मत्स्यजिरे/मत्स्यबोटुकली
	वर्धा	मत्स्यजिरे/मत्स्यबोटुकली	०.०६	१	३
	भंडारा	मत्स्यजिरे/मत्स्यबोटुकली	०.५२६	४.५	५
	गोंदिया	मत्स्यजिरे/मत्स्यबोटुकली	...	०.६	१
	गडचिरोली	मत्स्यजिरे/मत्स्यबोटुकली
	चंद्रपूर	मत्स्यजिरे/मत्स्यबोटुकली
		नागपूर एकूण	०.५८६	६.१	९
		एकूण	२.०९	६.१०	४३.००

हा तक्ता मत्स्यबीज विक्री इत्यादी बाबींवरील भुजलाशयीन मत्स्यव्यवसायातील जमा रक्कमांची माहिती दर्शविता.—

Following table indicate actual receipts realized from Sale of fish and fish seed under inland programme.-

(रुपये लाखात) (Rs. in Lakhs)

अ.क्र. Sr. No.	जिल्हा District	बाब 3	२०२४-२५ (प्रत्यक्ष) Actual Receipts	२०२५-२६ (प्रत्यक्ष) Anticipated Receipts	२०२६-२७ (प्रत्यक्ष) Estimated Receipts	Item 7
1	2	3	4	5	6	7
१.	मुंबई	मत्स्यबोटुकली विक्री	
२.	पुणे	मत्स्यबोटुकली विक्री	९.१२६	
३.	नाशिक	मत्स्यबोटुकली विक्री	२.९	२.००	९.००	६.५
	धुळे	मत्स्यबोटुकली विक्री	१.४	
	नंदुरबार	मत्स्यबोटुकली विक्री	
	जळगाव	मत्स्यबोटुकली विक्री	
	अहमदनगर	मत्स्यबोटुकली विक्री	१.००९३	...	५००.००	
		नाशिक एकूण	५.३१	२.००	५०९.००	
४.	अमरावती	मत्स्यबोटुकली विक्री	१८.१०	२६.९३	२८.४०	
५.	छ. संभाजीनगर	मत्स्य अर्धबोटुकली विक्री Fingerlings	
६.	लातूर	मत्स्यबोटुकली विक्री	५.२४५	८.९२	२५.००	
	धाराशिव	मत्स्यबोटुकली विक्री	१०.००	
	नांदेड	मत्स्यबोटुकली विक्री	...	२.८९	५.००	
	हिंगोली	मत्स्यबोटुकली विक्री	१.८५	३.००	३.००	
		लातूर एकूण	७.०९५	१४.८१	४३.००	
७.	नागपूर	मत्स्यजिरे/मत्स्यबोटुकली	
	वर्धा	मत्स्यजिरे/मत्स्यबोटुकली	०.०६	१	३	
	भंडारा	मत्स्यजिरे/मत्स्यबोटुकली	३.९९	४.५	५	
	गोंदिया	मत्स्यजिरे/मत्स्यबोटुकली	०.५२६	०.६	१	
	गडचिरोली	मत्स्यजिरे/मत्स्यबोटुकली	
	चंद्रपूर	मत्स्यजिरे/मत्स्यबोटुकली	
		नागपूर एकूण	४.५७६०	६.१	९	
		एकूण	४४.२०६३	४९.८४००	५८९.४०००	

मासेमार साधनांवरील अर्थसहाय्याची माहिती (आदिवासी) Information about physical financial assistance on Fishery Requisites (Tribal)

(रु. लाखात Rs. in lakhs)

अ.क्र. Sr. No.	विभाग Region	२०२४-२०२५ (प्रत्यक्ष) 2024-2025 (Actual)				२०२५-२०२६ (अंदाजित) 2025-2026 (Anticipated)				२०२६-२०२७ (अपेक्षित) 2026-2027 (Estimated)						
		नायलॉन सूत जाळी		तयार जाळी		नायलॉन सूत जाळी		तयार जाळी		नायलॉन सूत जाळी		तयार जाळी				
		Nylon Twine	अर्थ-सहाय्य Financial Assistance	संख्या No.	अर्थ-सहाय्य Financial Assistance	Nylon Twine	अर्थ-सहाय्य Financial Assistance	संख्या No.	अर्थ-सहाय्य Financial Assistance	Nylon Twine	अर्थ-सहाय्य Financial Assistance	संख्या No.	अर्थ-सहाय्य Financial Assistance			
१. मुंबई		
२. पुणे		१२००.००	१९.२०	६१८७.००	१३.८०	४३७५.००	३०.००	
३. नाशिक		५००.००	२.००	१२५०.००	५.००	७७५०	७.००	
धुळे		१०००.००	४.००	७५००.००	३०.००	७५००	३०.००	
नंदुरबार		३७५०.००	१५.००	९२६०.००	३७.२०	१२५००	५०.००	५०.००	२०.००	
जळगाव		२५०.००	१.००	२७५.००	१.१	३७५.००	१.५०	...	
अहमदनगर		४५०.००	१.५८	१०००.००	४.५०	१०००	४.५०	३.००	१.५०	
नाशिक एकूण ...		५७००	२३	२५०	१	१९०१०.००	७६.७०	२७५.००	१.१०	८५.००	३४.३०	२२७५०.००	९१.५०	३७५.००	१.५०	२१.५०
४. अमरावती		...	९.६०	२६००.००	१०.४०	२६५०.००	१०.६०	
५. छ. संभाजीनगर		
६. लातूर		
७. नागपूर		१९०५.००	८.००	...	१३.००	१.९५	२१२५.००	९.३०	...	१४.००	२.१०	२१२५.००	९.३०	...	१४.००	२.१०
एकूण सर्व विभाग		११२०५.००	५९.३८	२५०.००	१.००	३४२९७.००	१४०.२०	२७५.००	१.१०	९९.००	३६.४०	३१९००.००	१४१.४०	३७५.००	१.५०	२३.६०

मासेमार साधनांवीरल अर्थसहाय्याची माहिती (बिगर आदिवासी) Information about physical financial assistance on Fishery Requisites (Non-Tribal)

(रु. लाखात Rs. in lakhs)

अ.क्र. St. No.	विभाग Region	२०२४-२०२५ (प्रत्यक्ष) 2024-2025 (Actual)				२०२५-२०२६ (अंदाजित) 2025-2026 (Anticipated)				२०२६-२०२७ (अपेक्षित) 2026-2027 (Estimated)									
		नायलॉन सूत जाळी		बिगर यांत्रिकी नौका		नायलॉन सूत जाळी		बिगर यांत्रिकी नौका		नायलॉन सूत जाळी		बिगर यांत्रिकी नौका							
		Nylon	Twine	Readymade	Note	अर्थ-संख्या	अर्थ-सहाय्य	Kg.	Boats	अर्थ-संख्या	अर्थ-सहाय्य	Kg.	Boats	अर्थ-संख्या	अर्थ-सहाय्य	Kg.	Boats		
१.	मुंबई	...	४१७९३.९०	८५.०१	५७८४७.२४	११५.७३	४००००.००	१००.००		
२.	पुणे	...	१८६५१.००	७४.२४	३१४७०.००	१२६.९६	३९२५०.००	१५७.००		
३.	नाशिक	...	५००.००	२.००	१०००.००	४.००	१२५०.००	५.००		
	धुळे	...	५५००.००	२२.००	७५००.००	३०.००	७५००.००	३०.००		
	नंदुरबार	...	१२५०.००	५.००	२५००.००	१०.००	७५००.००	३०.००		
	जळगाव	४५०.००	१.८०	१७५००.००	७०.००	२१.००	१२.६०	१८०००.००	७२.००	२५.००	१५.००		
	अहमदनगर	२००.००	१.००	२००.००	१.००	२.००	१.००		
	नाशिक एकूण	...	७२५०.००	२९.००	४५०.००	१.८०	...	११०००.००	४४.००	११०००.००	७१.६०	१६२५०.००	६५.००	१८२००.००	७३.००	२७.००	१६.००		
४.	अमरावती	...	९९३३.००	४१.९२	...	४.००	१.२०	१३१८०.००	५८.६७	...	३१.००	६.३२	१३८२०.००	१३०७.४८	३७.००	७.६५	
५.	छ. संभाजीनगर	...	२३२.५०	०.९३	३५५.००	१.५०	५००.००	२.००	१.००	०.६०	
	जालना	१२५०.००	५.००	१५००.००	६.००	
	परभणी	...	७५०.००	३.००	८००.००	३.२०	१२००.००	१०.००	
	बीड	...	४०००.००	१६.००	८७५०.००	३५.००	१००००.००	४०.००	
	छ. संभाजीनगर	
	एकूण	...	४९८२.५०	१९.९३	१११५५.००	४४.७०	१३२००.००	५८.००	
६.	लातूर	...	५००.००	२.००	३७८०.००	१५.००	...	६००.००	२.५०	३२५७.००	१३.५०	६२०७.००	२५.५०	२.००	१.००		
	धाराशिव	५५०.००	२.२०	३७८०.००	१५.००	२००००.००	८०.००		
	नांदेड	२५००.००	१०.००	२५००.००	१०.००		
	हिंगोली	...	५१५.००	२.५०	६००.००	१.००	६००.००	२.५०		
	लातूर एकूण	...	१०१५.००	४.५०	४३३०.००	१७.२०	...	३७००.००	१३.५०	७०३७.००	२८.५०	३१००.००	१२.५०	२६२०७.००	१०५.५०	२.००	
७.	नागपूर	...	५१५९१.००	१८६.६५	६११२५.००	३१८.०५	५७०.००	४०.९५	६११२५.००	३१८.०५	५७०.००	४०.९५
	एकूण सर्व विभाग	...	१३५२१६.४०	४४१.२५	४७८०.००	१९.००	४८६.००	७३.५०	१८९४७७.२४	७२१.६१	२४७३७.००	९९.५०	१८६७४५.००	२०१८.०३	४४४०७.००	१७८.५०	६३७.००	६६.२०	

मासेमार साधनांवरील अर्थसहाय्याची माहिती Information about physical financial assistance on Fishery Requisites (Schedule Cast Plan)
(रु. लाखात Rs. in lakhs)

अ.क्र. St. No.	विभाग Region	२०२४-२०२५ (प्रत्यक्ष) 2024-2025 (Actual)						२०२५-२०२६ (अंदाजित) 2025-2026 (Anticipated)						२०२६-२०२७ (अपेक्षित) 2026-2027 (Estimated)					
		नायलॉन सूत जाळी		तयार जाळी		बिगर यांत्रिकी नौका		नायलॉन सूत जाळी		तयार जाळी		बिगर यांत्रिकी नौका		नायलॉन सूत जाळी		तयार जाळी		बिगर यांत्रिकी नौका	
		Nylon	Twine	Ready-made	Note	Non-Mechanised	Boats	Nylon	Twine	Ready-made	Note	Non-Mechanised	Boats	Nylon	Twine	Ready-made	Note	Non-Mechanised	Boats
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20
१. मुंबई	...	०.३०	०.७९	०.३६	०.७०	०.३०	०.७०
२. पुणे	...	६००.००	३२०.८	८२५.००	५००.८	८७५.००	५०९.००
३. नाशिक	२००	०.६	२००	१	२००	१	२	१
४. अमरावती	...	५००	२	६२५	२.५	७५०	३
५. छ. संभाजीनगर
६. लातूर	...	३७८०	४.२४	१७५.००	४.७०	२.००	०.३०	६४००.००	८.००	१८६३.००	८.४०	२.००	०.६०	६४००.००	८.००	२०२५.००	१०.००
७. नागपूर	...	२४०	१.०५	३.००	०.४५	२४०.००	१.०५	...	३.००	०.४५	...	२४०.००	१.०५	...	३.००	०.४५	...
एकूण सर्व विभाग		५१२०.३०	३२८.८८	१३७५.००	५.३०	५.००	०.७५	८०९०.३६	५१३.०५	२०६३.००	१२.४०	२.४५	०.६०	८२६५.३०	५१३.७५	२२२५.००	१४.००	२.४५	१.००

तक्ता तीन
TABLE III

खालील तक्त्यात कार्यरत असलेल्या मत्स्यबीज उत्पादन/संवर्धन केंद्राची माहिती दर्शविली आहे.
The following table indicates the particulars of the fish seed production/rearing farms in operation.

अ. क्र. Sr. No.	विभाग Region	जिल्हा District	मत्स्यबीज उत्पादन केंद्राचे नाव Name of the Farm	एकूण जलक्षेत्र (हेक्टरमध्ये) Total water spread area (He.)	केंद्राची उत्पादन क्षमता (रु. लाखात) Capacity (Rs. lakhs)	मत्स्यबीज उत्पादन (आकडे लाखात) Fry Production (figures in lakhs)		
						२०२४-२०२५ (प्रत्यक्ष) 2024-2025 (Actuals)	२०२५-२०२६ (अपेक्षित) 2025-2026 (Anticipated)	२०२६-२०२७ (अंदाजित) 2026-2027 (Estimated)
१	२	३	४	५	६	७	८	९
१. मुंबई विभाग								
मुंबई उपनगर								
		Mumbai
२. पुणे विभाग								
		Pune	हडपसर Hadapsar
		सातारा Satara	धोम Dhom
		सोलापूर Solapur	उजनी Ujani
२. नाशिक विभाग								
		Nashik	मुक्ती Mukti	१.००	१०.००	२.००	...	६.००
		धुळे
		Dhule
		नंदुरबार
		Nandurbar
		जळगाव
		Jalgaon
		अहिल्यानगर
		Ahilyanagar
३. अमरावती विभाग								
		अमरावती Amravati	नाशिक एकूण Nashik Total	१.००	१०.००	२.००	...	६.००
		बुलढाणा Buldhana	मोशी Morshi	१२.६०	७००.००
		अकोला Akola	कोराडी Koradi	३.६०	५००.००
		यवतमाळ Yavatmal	काटेपुर्णा Katepurna	३.४०	५००.००	५६०.००	५२१.००	६००.००
			इसापूर Isapur	१२.००	७००.००	२६.२०	३५.००	४५.००
			अरुणावती Arunavati	४.७०	५००.००	६.५०
			बंबळा Bambala	४.६०	५००.००
			अमरावती एकूण Amravati Total	४०.९०	३४००.००	५९२.७०	५५६.००	६४५.००

तक्ता तीन (चालू)

1	2	3	4	5	6	7	8	9
४. छ. संभाजीनगर विभाग								
५. लातूर विभाग
	लातूर	लातूर	घरणी	5.94	500.00	2.00
	Latur	Gharani	Gharani
	धाराशिव	चांदणी	चांदणी	1.07	35.00	5.00	...	35.00
	Dharashiv	Chandni	Chandni
	नांदेड	करडखेड	करडखेड	2.20	500.00	150.00
	Nanded	Karadkhed	Karadkhed
	हिंगोली	सिध्देश्वर	सिध्देश्वर	2.99	500.00	2.38	3.00	6.00
	Hingoli	Siddheshwar	Siddheshwar
	हिंगोली	भाटगाव	भाटगाव	1.18	150.00	0.48	2.00	5.00
	Hingoli	Bhategaon	Bhategaon
		लातूर एकूण	लातूर एकूण	13.38	1685.00	7.86	5.00	198.00
		Latur Total	Latur Total
६. नागपूर विभाग								
	नागपूर	नागपूर	पेंच मत्स्यबीज केंद्र	27.55	255.00	255.00
	Nagpur	Nagpur	Pench fish seed farm
	नागपूर	नागपूर	वेण्णा मत्स्यबीज केंद्र	1.32	10.00	...	6.00	9.00
	Nagpur	Nagpur	Venna fish seed farm
	वर्धा	वर्धा	केळसर म.बिज केंद्र	2.88	20.00	0.24	...	12.00
	Wardha	Wardha	Kelzar fish seed farm
	वर्धा	वर्धा	बोर म.बिज केंद्र	1.44	10.00	10.00
	Wardha	Wardha	Bor fish seed farm
	भंडारा	भंडारा	शिवणी म.बिज केंद्र	2.40	13.00	2.34	7.00	10.00
	Bhandara	Bhandara	Shivani fish seed farm
	चंद्रपूर	चंद्रपूर	चारगाव	4.16	23.20	20.00	21.00	23.00
	Chandrapur	Chandrapur	Chargaon
		नागपूर एकूण	नागपूर एकूण	39.75	331.20	22.58	34.00	319.00
		Nagpur Total	Nagpur Total
		एकूण Total	एकूण Total	95.03	5426.20	625.14	595.00	1168.00

तक्ता चार (चालू)

खालील तक्त्यात कार्यरत असलेल्या मत्स्यबीज उत्पादन/संवर्धन केंद्राची माहिती दर्शविली आहे.
The following table indicates the particulars of the fish seed production/rearing farms in operation.

मत्स्यसंवर्धन उत्पादन केंद्रे (Fish seed production farms) (Tribal)							मत्स्यबीज उत्पादन (आकडे लाखात)		
अ. क्र. विभाग	जिल्हा	मत्स्यबीज उत्पादन केंद्राचे नाव	एकूण जलक्षेत्र (हेक्टरमध्ये)	केंद्राची उत्पादन क्षमता (रु. लाखात)	२०२४-२०२५ (प्रत्यक्ष) २०२५-२०२६ (अंतिमित) २०२६-२०२७ (अंदाजित)	२०२४-२०२५ (Actuals) २०२५-२०२६ (Anticipated) २०२६-२०२७ (Estimated)	७	८	९
१	२	३	४	५	६	७	८	९	
१. पुणे विभाग	पुणे
	Pune
२. नाशिक विभाग	नाशिक	करंजवण
	Nashik	Karanjwan	2.36	500.00	46.86	70.00	70.00	70.00	70.00
	अहिल्यानगर	मुळानगर
	Ahilyanagar	Mulanagar	1.705	100.00
		नाशिक एकूण
		Nashik Total	4.07	600.00	46.86	70.00	70.00	70.00	70.00
३. अमरावती विभाग	अमरावती	मांडवा
	Amravati	Mandwa	6.00	15.00	...	6.00	6.00	7.00	7.00
		अमरावती एकूण
		Amravati Total	6.00	15.00	...	6.00	6.00	7.00	7.00
४. छ. संभाजीनगर विभाग		खेळणा
		Khelna	1.17	50.00	114.00	7.50	7.50	120.00	120.00
		ढेकू
		Dheku	0.53	30	2.00	2.00
	जालना
	Jalna
	परभणी
	Parbhani
	बीड
	Beed
		एकूण
		Total	1.70	80.00	114.00	7.50	7.50	122	122
६. नागपूर विभाग	गोंदिया	इंटियाडोह
	Gondia	Itiadhoh	5.81	33.50	...	6.00	6.00	30.00	30.00
	चंद्रपूर	अमलनाला
	Chandrapur	Amalnala	2.96	20.00	14.90	20.00	20.00	20.00	20.00
		नागपूर एकूण
		Nagpur Total	8.77	53.50	14.90	26.00	26.00	50.00	50.00
		एकूण
		Total	20.54	748.50	175.76	109.50	109.50	249.00	249.00

तक्ता चार (चालू)

खालील तक्त्यात कार्यरत असलेल्या मत्स्यबीज उत्पादन/संवर्धन केंद्राची माहिती दर्शविली आहे.
The following table indicates the particulars of the fish seed production/rearing farms in operation.

मत्स्यसंवर्धन उत्पादन केंद्रे (Fish seed production farms) (Non Tribal)		मत्स्यबीज उत्पादन (आकडे लाखात) Fry Production (figures in lakhs)						
अ. क्र. Sr. No.	विभाग Region	जिल्हा District	मत्स्यबीज उत्पादन केंद्राचे नाव Name of the Farm	एकूण जलक्षेत्र (हेक्टरमध्ये) Total water spread area (He.)	केंद्राची उत्पादन क्षमता (रु. लाखात) Capacity (Ru. lakhs)	२०२४-२०२५ (प्रत्यक्ष) 2024-2025 (Actuals)	२०२५-२०२६ (अंमति) 2025-2026 (Anticipated)	२०२६-२०२७ (अंदाजित) 2026-2027 (Estimated)
1	2	3	4	5	6	7	8	9
१. नाशिक विभाग								
	नाशिक		गंगापूर					
	Nashik		Gangapur	0.72	10.00	...	10.00	10.00
	धुळे		चणकापूर					
	Dhule		Chanakapur	0.80	10.00	1.500
			नाशिक एकूण	1.52	20.00	1.50	10.00	10.00
			Nashik Total					
२. छ. संभाजीनगर विभाग								
	छ. संभाजीनगर		जायकवाडी					
	Ch. Sambhajinagar		Jayakawadi	22.49	1000.00	1530.00	2700.00	2700.00
	जालना		गल्हाटी					
	Jalna		Galhati	2.72	200.00	40.00	100.00	200.00
	परभणी		मासोळी					
	Parbhani		Masoli	3.21	500.00	100.00	150.00	150.00
	बीड		मांजरा					
	Beed		Manjara	3.52	180.00	130.00	200.00	200.00
			छ. संभाजीनगर एकूण	31.94	1880.00	1800.00	3150.00	3250.00
			Ch. Sambhajinagar Total					
			एकूण	33.46	1900.00	1801.50	3160.00	3260.00
			Total					

तक्ता तीन
TABLE III

खालील तक्त्यात कार्यरत असलेल्या मत्स्यबीज उत्पादन/संवर्धन केंद्राची माहिती दर्शविली आहे.
The following table indicates the particulars of the fish seed production/rearing farms in operation.

अ. क्र. Sr. No.	विभाग Region	जिल्हा District	मत्स्यबीज उत्पादन केंद्राचे नाव Name of the Farm	एकूण जलक्षेत्र (हेक्टरमध्ये) Total water spread area (Hc.)	केंद्राची उत्पादन क्षमता (रु. लाखात) Capacity (Rs. lakhs)	मत्स्यबीज उत्पादन (आकडे लाखात) Fry Production (figures in lakhs)		
						२०२४-२०२५ (प्रत्यक्ष) 2024-2025 (Actuals)	२०२५-२०२६ (अपेक्षित) 2025-2026 (Anticipated)	२०२६-२०२७ (अंदाजित) 2026-2027 (Estimated)
1	2	3	4	5	6	7	8	9
१. मुंबई विभाग								
२. पुणे विभाग								
...	पुणे	...	माणिकडोह
	Pune		Manikdoh	0.30	7.00	3.40	...	7.00
	सातारा		येरळवाडी	0.75	11.25
	Satara		Yerakwadi	0.60	9.00	1.12
	सांगली		Rajewadi
	Sangli		सिध्देवाडी
			Siddhewadi
			बिरनाळ
			Bimal
			सिध्दनाथ
			Siddhanath
			आटपाडी
			Aatpadi
			दुधेभावी
			Dudhebhavi
			चांदोली
			Chandoli
		
			रंकाळ
			Rankala	0.60	3.00
			तिल्लारी	3.56	140.00
			Tallari
			पूणे एकूण	5.81	170.25	4.52	...	7.00
			Pune Total

सोलापूर
Solapur
कोल्हापूर
Kolhapur

तक्ता तीन (चालू)

1	2	3	4	5	6	7	8	9	
२.	नाशिक विभाग	नाशिक Nashik		
३.	अमरावती विभाग	अमरावती Amravati		
४.	छ. संभाजीनगर विभाग	छ. संभाजीनगर Ch. Sambhajinagar		
५.	लातूर विभाग	लातूर Latur	लोणी Loni	1.95	15.00	...	5.16	15	
६.	नागपूर विभाग	नागपूर Nagpur		
				एकूण Total	7.76	185.25	4.52	5.16	22.00

तक्ता चार (चालू)

मत्स्यसंवर्धन उत्पादन केंद्रे (Fish seed production farms) (Non-Tribal)

अ. क्र. विभाग Sr. No. Region	जिल्हा District	मत्स्यबीज उत्पादन केंद्राचे नाव Name of the Farm	एकूण जलक्षेत्र (हेक्टरमध्ये) Total water spread area (He.)	केंद्राची उत्पादन क्षमता (रु. लाखात) Capacity (in lakhs)	मत्स्यबीज उत्पादन (आकडे लाखात) Fry Production (figures in lakhs)			
					२०२४-२०२५ (प्रत्यक्ष) 2024-2025 (Actuals)	२०२५-२०२६ (अपेक्षित) 2025-2026 (Anticipated)	२०२६-२०२७ (अंदाजित) 2026-2027 (Estimated)	
१	२	३	४	५	६	७	८	९
१. मुंबई विभाग	रायगड	खोपोली						
		1.50	43.20	35.00	...	20.00
२. पुणे विभाग	पुणे		
	Pune
३. नाशिक विभाग	नाशिक		
	Nashik
	धुळे
	Dhule
	जळगाव
	Jalgaon
	अहिल्यानगर	सीना	
	Ahilyanagar	Sina		1.80	18.00
		मुसळवाडी		1.80	18.00
		Musalvadi		1.80	18.00
		नाशिक एकूण		3.60	36.00
		Nashik Total		3.60	36.00
४. अमरावती विभाग	अमरावती		
	Amravati
५. छ. संभाजीनगर विभाग	छ. संभाजीनगर		
	Ch. Sambhajinagar
५. लातूर विभाग	नांदेड	मनार		4.11	10.00	10.00
	Nanded	Manar		4.11	10.00	10.00
		एकूण		4.11	10.00	10.00
		Total		4.11	10.00	10.00

तक्ता तीन (चालू)

1	2	3	4	5	6	7	8	9
७. नागपूर विभाग								
	नागपूर	नागपूर	खिडशी म. बिज केंद्र					
	Nagpur	Nagpur	Khindshi	1.12	16.8	1	15	15
	भंडारा	भंडारा	रुयाळ					
	Bhandara	Bhandara	Ruyal	0.43	6.45	0.9	...	1
	भंडारा	भंडारा	नागठाणा					
	Bhandara	Bhandara	Nagthana	1.52	15.2	3.02	...	10
	गोंदिया	गोंदिया	अभोरा					
	Gondia	Gondia	Ambhora	1.34	20.00	2.08	2.25	2.25
	गडचिरोली	गडचिरोली	मूरखळा					
	Gadchiroli	Gadchiroli	Murkhala	0.72	10.80	1.00	4.50	6.00
	चंद्रपूर	चंद्रपूर	आसोलामेंडा					
	Chandrapur	Chandrapur	Asolamena	1.39	13.00	9.00
	चंद्रपूर	चंद्रपूर	मरेगाव					
	Chandrapur	Chandrapur	Maregaon	1.17	6.5
	चंद्रपूर	चंद्रपूर	अडयाळ					
	Chandrapur	Chandrapur	Adyal	0.32	3.2
	चंद्रपूर	चंद्रपूर	किन्ही					
	Chandrapur	Chandrapur	Kinhi	0.08	0.8
	एकूण			8.09	92.75	8	21.75	43.25
	Total							
	एकूण			17.30	181.95	43.00	21.75	73.25
	Total							

(दोन) वित्तीय आवश्यकता (II) Financial Requirement
(ए) कार्यनिहाय वर्गीकरण (a) Activitywise Classification
मत्स्यबीज केंद्राचे बांधकाम/सुधारणा/आधुनिकीकरण (विगार आदिवासी) Construction, Strengthening and
Modernization of Fish Seed Center (Non-Tribal) सन २०२६-२०२७ सालचे कार्यक्रम अंदाजपत्रक
(रुपये हजारत)

अ.क्र. Sr. No.	विभाग Region	प्रत्यक्ष रकमा, २०२४-२०२५					अर्थसंकल्प, २०२५-२०२६					अर्थसंकल्प, २०२६-२०२७				
		Actuals, 2024-2025		Budget Estimates, 2025-2026		एकूण Total	Revised Budget Esti., 2025-2026		Budget Estimates, 2026-2027		एकूण Total	Budget Estimates, 2026-2027		एकूण Total		
		योजनेतर Non-Plan	योजनांतर्गत Plan	योजनेतर Non-Plan	योजनांतर्गत Plan		योजनेतर Non-Plan	योजनांतर्गत Plan	योजनेतर Non-Plan	योजनांतर्गत Plan						
१. मुंबई	Mumbai	५.००	५.००	३५.००	५.००	४०.००	३५.००	५.००	४०.००	४०.००	५.००	५.००	९०.००			
२. पुणे	Pune	५७३.९७	...	५७३.९७	१५००.००	१८००.००	३००.००	१५००.००	१८००.००	१८००.००	३००.००	१५००.००	१८००.००			
३. नाशिक	Nasik	...	१.८०	३०२.८०	३०२.८०	३०२.८०	...	३०२.८०	३०२.८०	३०२.८०	...	३०२.८०	३४०.००			
४. अमरावती	Amravati	३.९	३५८.०	३६१.९	४.५	५७१.५	०.६	५२६.०	५२६.६	५२६.६	९३.०	६७७.०	६९०.०			
५. छ.समाजीनगर	Chatrapati Sambhajinagar	५०००.००	...	५०००.००	५०००.००	५०००.००	...	९३६००.००	९३६००.००			
६. लातूर	Latur	३९९.००	१७८९.९५	२१८८.९५	६४.००	१९६०३.००	६४.००	१९०३.००	१९६७७.००	१९६७७.००	२५२.००	६९९३.००	६३६५.००			
७. नागपूर	Nagpur	४०७.९०	९५६०२.०	९६००९.९	९९०७.०	९५३०३.०	९९०७.०	९५३०३.०	९६४९०.०	९६४९०.०	९७४०.०	३२५५०.०	३३२९०.००			
एकूण	...	९३८८.९७	१७७५६.७५	१९९४४.९२	९५९०.५०	३४२८८.८०	३५८९५.३०	१५०६.६०	२३५३७.०९	२५०४३.६९	२३९०.००	५४७८५.००	५७०९५.००			

(दोन) वित्तीय आवश्यकता (II) Financial Requirement
(ए) कार्यनिहाय वर्गीकरण (a) Activitywise Classification
मत्स्यबीज केंद्राचे बांधकाम/सुधारणा/आधुनिकीकरण (आदिवासी) Construction, Strengthening and
Modernization of Fish Seed Center (Tribal) सन २०२६-२०२७ सालचे कार्यक्रम अंदाजपत्रक
(रुपये हजारत)

अ.क्र. Sr. No.	विभाग Region	प्रत्यक्ष रकमा, २०२४-२०२५					अर्थसंकल्प, २०२५-२०२६					अर्थसंकल्प, २०२६-२०२७				
		Actuals, 2024-2025		Budget Estimates, 2025-2026		एकूण Total	Revised Budget Esti., 2025-2026		Budget Estimates, 2026-2027		एकूण Total	Budget Estimates, 2026-2027		एकूण Total		
		योजनेतर Non-Plan	योजनांतर्गत Plan	योजनेतर Non-Plan	योजनांतर्गत Plan		योजनेतर Non-Plan	योजनांतर्गत Plan	योजनेतर Non-Plan	योजनांतर्गत Plan						
१. मुंबई	Mumbai			
२. पुणे	Pune			
३. नाशिक	Nasik	...	५०९.०९	५०९.०९	...	३५०९.९९	३५०९.९९	...	३५०९.९९	३५०९.९९	...	३५०९.९९	३५०९.९९			
४. अमरावती	Amravati	...	३६०.४	३६०.४	...	५०५.६	५०५.६	...	५०५.६	५०५.६	...	५०५.६	५०५.६			
५. छ.समाजीनगर	Chatrapati Sambhajinagar			
६. लातूर	Latur			
७. नागपूर	Nagpur	९४७.००	...	९४७.००			
एकूण	...	९५९.००	७६६.४९	१९४.४९	७.००	४०९४.७९	४०९४.७९	९०.००	४०९४.९९	४०९४.९९	९३.००	४०२३.९९	४०२४.९९			

पाणी पुरवठा व स्वच्छता विभाग

जल जीवन मिशन :-

१) राष्ट्रीय ग्रामीण पेयजल कार्यक्रमाची पुनर्रचना करून सन २०१९ पासून केंद्र पुरस्कृत जल जीवन मिशनची सुरुवात करण्यात आली आहे. जल जीवन मिशन अंतर्गत राज्यातील सर्व ग्रामीण कुटुंबांना सन २०२४ पर्यंत वैयक्तिक नळ जोडणीद्वारे शाश्वत व शुद्ध पेयजल उपलब्ध करून देण्याचे उद्दिष्ट निश्चित करण्यात आले आहे. राज्यात जल जीवन मिशन राबविण्याकरीता शासन निर्णय, पाणी पुरवठा व स्वच्छता विभाग क्र. जजीमि २०१९ / प्र.क्र १३८/ पापु ५० (०७), दि. ०४-०१-२०२० अन्वये मार्गदर्शक सूचना निर्गमित करण्यात आल्या आहेत. जल जीवन मिशन अंतर्गत केंद्र व राज्य वित्तीय आकृतीबंध १.१ असा आहे.

(२) जल जीवन मिशन अंतर्गत आदिवासी घटक उपयोजनांकरीता केंद्र व राज्य शासनामार्फत स्वतंत्र समरूप तरतूद करण्यात येते. चालू वित्तीय वर्षाकरीता केंद्र शासनाने आतापर्यंत रु. २१४.५११८ कोटी इतका निधी उपलब्ध करून दिला आहे. त्यास समरूप राज्य हिस्सा निधी राज्य पाणी व स्वच्छता मिशनला वितरीत करण्यात आला आहे. सन २०२३-२०२४ वर्षाकरीता अनुसूचित जमाती घटकांतर्गत १७,३४,६८६ कुटुंबांना वैयक्तिक नळ जोडण्या उपलब्ध करून देण्याचे उद्दिष्ट निश्चित करण्यात आले होते. जल जीवन मिशन अंतर्गत सन २०२३-२०२४ वर्षामध्ये अनुसूचित जमाती घटकांतर्गत १२,२०,९३५ वैयक्तिक नळ जोडण्या उपलब्ध करून देण्यात आलेल्या आहेत.

राबविण्यात आलेल्या कमी क्षमता असलेल्या विंधण विहिरींचे जलभंजन करणे २०२४-२५
आदिवासी उपयोजना/आदिवासी क्षेत्राबाहेरील आदिवासी (TSP/OTSP) योजना

(रुपये लाखात)

अ.क्र.	जिल्हा	योजना	लेखाशीर्ष	मंजूर विंधण विहिरींची संख्या	यशस्वी विंधण विहिरींची संख्या	मंजूर विंधण विहिरींसाठी प्राप्त अनुदान (रु. लक्ष)	केलेला खर्च (रु. लक्ष)	समर्पित केलेले अनुदान (रु. लक्ष)
१	२	३	४	५	६	७	८	९
...	निरंक

कमी क्षमता असलेल्या विंधण विहिरींचे जलभंजन करणे २०२५-२६
आदिवासी उपयोजना/आदिवासी क्षेत्राबाहेरील आदिवासी (TSP/OTSP) योजना

(रुपये लाखात)

अ.क्र.	जिल्हा	योजना	लेखाशीर्ष	प्रस्तावित विंधण विहिरींची संख्या	प्रस्तावित विंधण विहिरींसाठी आवश्यक अनुदान रुपये	शेरा
१	२	३	४	५	६	७
...	निरंक

कमी क्षमता असलेल्या विंधण विहिरींचे जलभंजन करणे २०२६-२७
आदिवासी उपयोजना/आदिवासी क्षेत्राबाहेरील आदिवासी (TSP/OTSP) योजना

(रुपये लाखात)

अ.क्र.	जिल्हा	योजना	लेखाशीर्ष	प्रस्तावित विंधण विहिरींची संख्या	प्रस्तावित विंधण विहिरींसाठी आवश्यक अनुदान रुपये	शेरा
१	२	३	४	५	६	७
...	निरंक

तक्ता क्रमांक ९

भूजल सर्वेक्षण आणि विकास यंत्रणेकडील जलभंजन पथकांचे आदिवासी उपयोजना कार्यक्रम अंदाजपत्रक वर्ष २०२६-२०२७

अ.क्र.	जलभंजन पथक	वर्ष २०२४-२०२५			वर्ष २०२५-२०२६			वर्ष २०२६-२०२७		
		उद्दिष्ट वि.वि.	मार्च २०२५ अखेर साध्य वि.वि.	झालेला खर्च (रुपये लक्ष)	उद्दिष्ट वि.वि.	अपेक्षित वि.वि.	खर्च (रुपये लक्ष)	उद्दिष्ट वि.वि.	अपेक्षित वि.वि.	अपेक्षित खर्च (रुपये लक्ष)
१.	अहिल्यानगर	१००	१००	१००
२.	धुळे	१००	१००	१००
३.	सांगली	१००	१००	१००
४.	सोलापूर	१००	१००	१००
५.	छ. संभाजीनगर	१००	१००	१००
६.	जालना	१००	१००	१००
७.	बीड	१००	१००	१००
८.	परभणी	१००	१००	१००
९.	अमरावती	१००	१००	१००
१०.	बुलढाणा	१००	१००	१००
११.	नागपूर	१००	१००	१००
एकूण	...	११००	११००	११००

टीप :- गृह विभागाकडील शासन निर्णय क्र. एमव्हीआर-०३२९/प्र. क्र. ४९/पनर-२ दिनांक १८ जानेवारी, २०२३ नुसार उपरोक्त यंत्राचे आयुष्यमान १५ वर्षे पेक्षा जास्त झाल्याने सदर यंत्रे निष्कासित करण्यात येत आहेत.

तक्ता क्रमांक १०

भूजल सर्वेक्षण आणि विकास यंत्रणेकडील विधन यंत्रांचे आदिवासी उपयोजना कार्यक्रम अंदाजपत्रक वर्ष २०२६-२०२७

अ.क्र.	विधन यंत्र क्रमांक	विभाग	वर्ष २०२४-२०२५			वर्ष २०२५-२०२६			वर्ष २०२६-२०२७	
			अपेक्षित काम (मिटर्स)	केलेले काम (मिटर्स)	झालेला खर्च (रुपये लक्ष)	अपेक्षित काम (मिटर्स)	३१ जाने. २०२४ अखेर केलेले काम (मिटर्स)	झालेला खर्च (रुपये लक्ष)	अपेक्षित काम (मिटर्स)	अपेक्षित खर्च (रुपये लक्ष)
१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११
१.	जेसीआर-१	पुणे	विधन विहीर खोदाई कार्यक्रम दिनांक १४ नोव्हेंबर, २००० च्या अधिसूचनेद्वारे जिल्हा परिषदांकडे हस्तांतरित							
२.	जेसीआर-एमपी-१	औरंगाबाद	झालेला आहे. भूजल सर्वेक्षण आणि विकास यंत्रणेद्वारे सन २००९ साली संशोधनात्मक कामासाठी ०५ बहूउद्देशिय विधनयंत्रे खरेदी करण्यात आलेली असून सदर विधनयंत्राद्वारे आदिवासी उपयोजना/बिगर आदिवासी उपयोजनेतर्गत							
३.	जेसीआर-एमपी-२	अमरावती	विधन विहीर खोदाईचा कार्यक्रम राबविण्यात आलेला नाही.							
४.	जेसीआर-एमपी-३	नागपूर								
५.	टीएमआर	नाशिक								
एकूण								

कौशल्य विकास व उद्योजगता विभाग
व्यवसाय शिक्षण व प्रशिक्षण संचालनालय
 (जनजाती क्षेत्र उपयोजना)

१. तंत्र शिक्षण

प्रस्तावना :

१. शासकीय तांत्रिक विद्यालये-

जनजाती क्षेत्रातील विद्यार्थ्यांना तांत्रिक शिक्षण देण्याच्या उद्देशाने एकूण १५ शासकीय तांत्रिक विद्यालय केंद्रे जनजाती क्षेत्रातील तलासरी व मुरबाड (जि. ठाणे), घोडेगाव (जि. पुणे) इगतपुरी (जि. नाशिक), नंदुरबार, तळोदा (जि. धुळे), धारणी व सदोषा सावली (जि. अमरावती), पांढरकवडा (जि. यवतमाळ), चिमूर, राजूरा, (जि. चंद्रपूर), आरमोरी, गडचिरोली व कुरखेडा (जि. गडचिरोली), देवलापार (जि. नागपूर) येथे सुरु करण्यात आलेली आहेत. वरील संस्थांची प्रवेश क्षमता व पटावरील विद्यार्थ्यांची संख्या इत्यादी बाबतचा तपशील तक्ता क्र. २ मध्ये देण्यात आला आहे.

वरील सर्व शाळा या तांत्रिक माध्यमिक विद्यालय केंद्रे असून त्यात स्थानिक शाळांमार्फत पुरस्कृत केलेल्या विद्यार्थ्यांना तांत्रिक विषय शिकविले जातात. या योजनेमुळे कमीत कमी खर्चात जास्तीत जास्त विद्यार्थ्यांची तंत्र शिक्षणाची गरज भागविणे शासनास शक्य झाले आहे.

माध्यमिक पातळीवरील तांत्रिक विषयांचा अभ्यास हा विद्यार्थ्यांचे तांत्रिक विषयातील कौशल्य व ज्ञान वाढविण्यास मदत तर करतोच शिवाय माध्यमिक शिक्षणाचे पूर्तीनंतर तांत्रिक शिक्षणाच्या विविध शाखांमध्ये प्रवेश मिळविण्यास मदत करतो. आणखी असे की, जर त्यांना औद्योगिक प्रशिक्षण संस्थेमध्ये प्रवेश घेण्याची इच्छा असेल तर त्यांना २५ टक्के जागांचा फायदाही मिळू शकतो. जर असे विद्यार्थी इयत्ता अकरावी (व्यावसायिक) मध्ये प्रवेश घेऊ इच्छित असतील तर त्यांना कनिष्ठ महाविद्यालयात राखून ठेवलेल्या राखीव जागांचा फायदाही मिळू शकतो.

कौशल्य विकास व उद्योजकता विभाग
व्यवसाय शिक्षण व प्रशिक्षण संचालनालय, (तंत्रशिक्षण)
विवरणपत्र-अ

२०२५-२०२६ चा एकूण कार्यक्रमानिहाय अर्थसंकल्प

(रुपये हजाराने)

अनु- क्रमांक	कार्यक्रमाचे नाव	प्रत्यक्ष, २०२४-२०२५		अर्थसंकल्प, २०२५-२०२६		सुधारित अंदाज, २०२५-२०२६		अर्थसंकल्प, २०२६-२०२७					
		महसुली	भांडवली	महसुली	भांडवली	महसुली	भांडवली	महसुली	भांडवली				
१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	१३	१४
		महसुली	भांडवली	एकूण	महसुली	भांडवली	एकूण	महसुली	भांडवली	एकूण	महसुली	भांडवली	एकूण
(१)	२२०३-तंत्र शिक्षण तंत्र शाळा-
	तंत्र माध्यमिक शाळा उघडणे व त्यांचे परिरक्षण.	२३५९९	१७८०	२५३८०	१८७०१	४२२	१९१२३	२३८५२	१४२२	२५२७४	२८९६७	३५४८	३२५१५
	योजनेतर
	एकूण ...	२३५९९	१७८०	२५३८०	१८७०१	४२२	१९१२३	२३८५२	१४२२	२५२७४	२८९६७	३५४८	३२५१५
(२)	२२३०-कामगार व सेवायोजन ०३-प्रशिक्षण
	००३ कारागीर व पर्यवेक्षक यांचे प्रशिक्षण-	२०६६७	६००	२१२६७	२७२८५	४९२	२१७७७	२००००	२००००	४००००	३८३५२	५८७३७	९७०८९
	औद्योगिक प्रशिक्षण संस्था- (ए) राज्य योजनेतर्गत योजना
	योजनेतर
	योजनांतर्गत	२०६६७	६००	२१२६७	२७२८५	४९२	२१७७७	२००००	२००००	४००००	३८३५२	५८७३७	९७०८९
	एकूण ...	२०६६७	६००	२१२६७	२७२८५	४९२	२१७७७	२००००	२००००	४००००	३८३५२	५८७३७	९७०८९

विवरणपत्र-ब

२०२५-२०२६ चा एकूण कार्यक्रमानिहाय अर्थसंकल्प

(रुपये हजारात)

अनु- क्रमांक	कार्यक्रमाचे नाव	प्रत्यक्ष, २०२४-२०२५		अर्थसंकल्प, २०२५-२०२६		सुधारित अंदाज, २०२५-२०२६		अर्थसंकल्प, २०२६-२०२७					
		महसुली	भांडवली	महसुली	भांडवली	महसुली	भांडवली	महसुली	भांडवली				
१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	१३	१४
(१)	२२०३-तंत्र शिक्षण तंत्र शाळा (१०३) (एक)	३३११५	१७८०	३४८९६	२५७२१	९२२	२६६४३	३६२३७	२६७२	३७९०९	४२७५७	४७९८	४७५५५
(ए)	राज्य योजना	३३११५	१७८०	३४८९६	२५७२१	९२२	२६६४३	३६२३७	२६७२	३७९०९	४२७५७	४७९८	४७५५५
(२)	२२३०-कामगार व सेवायोजन- ००३- कारागीर व पर्यवेक्षक यांचे प्रशिक्षण.	६९५८	१३७४८	२०७०६	७६५८	१८८२७	२६४८५	७६५८	१६८७२	२४५३०	८४२४	२१६८३	३०१०७
	औद्योगिक प्रशिक्षण संस्था- (ए) राज्य योजनांतर्गत योजना	६९५८	१३७४८	२०७०६	७६५८	१८८२७	२६४८५	७६५८	१६८७२	२४५३०	८४२४	२१६८३	३०१०७
	एकूण ...	३३११५	१७८०	३४८९६	२५७२१	९२२	२६६४३	३६२३७	२६७२	३७९०९	४२७५७	४७९८	४७५५५

तक्ता क्र. २

(१) २०२३-२०२४ या वर्षातील जनजाती क्षेत्र विभागातील शासकीय तांत्रिक विद्यालय केंद्र, त्यांची प्रवेशक्षमता व दिलेले प्रवेश दाखविणारा तक्ता

(रुपये हजारत)

अनु- क्रमांक	शासकीय तांत्रिक विद्यालयाचे नाव	वर्ष	विद्यार्थ्यांची वर्गवारी	प्रवेश क्षमता			पटावरील विद्यार्थ्यांची संख्या			उत्तीर्ण विद्यार्थी इ. १० वी	एकूण खर्च	
				९ वी	१० वी	इयत्ता	९ वी	१० वी	एकूण		आवर्ती	अनावर्ती
१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	१३
जिल्हा ठाणे :												
(१)	शासकीय तांत्रिक विद्यालय केंद्र, तलासरी	२०२४-२०२५ (प्रत्यक्ष)	अजा. अज. विजा/भज. इमा. इतर	१६ ८ १३ २३ ६०	१६ ८ १३ २३ ६०	८ ५ ८ १२ ३८
			एकूण	१२०	१२०	७१	१२५७	१९०	१४४७.७०
		२०२५-२०२६ (अपेक्षित)	अजा. अज. विजा/भज. इमा. इतर	१६ ८ १३ २३ ६०	१६ ८ १३ २३ ६०
			एकूण	१२०	१२०
		२०२६-२०२७ (अंदाजे)	अजा. अज. विजा/भज. इमा. इतर	१६ ८ १३ २३ ६०	१६ ८ १३ २३ ६०
			एकूण	१२०	१२०
(२)	शासकीय तांत्रिक विद्यालय केंद्र, मुर्बाड.	२०२४-२०२५ (प्रत्यक्ष)	अजा. अज. विजा/भज. इमा. इतर	१६ ८ १३ २३ ६०	१६ ८ १३ २३ ६०	१४ ५ २ ६६ ११
			एकूण	१२०	१२०	२४०	१२०	२४०	१६९१
			एकूण	१२०	१२०	२४०	१२०	२४०	३९९८

तक्ता क्र. २-(चालू)

१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	१३
		२०२५-२०२६ (अपेक्षित)	अजा.	१६	१६	१०	१०	२०	१५
			अज.	८	८	९	९	१८	८
			विजा/भज.	१३	१३	३	३	६	१३	४३३५	...	४३३५
			इमा.	२३	२३	८४	८४	१६९	२२
			इतर	६०	६०	१३	१४	२७	५९
			एकूण ...	१२०	१२०	१२०	१२०	२४०	११७	४३३५	...	४३३५
		२०२६-२०२७ (अंदाजे)	अजा.	१६	१६	१६	१६	३२	१६
			अज.	८	८	८	८	१६	८
			विजा/भज.	२३	२३	१३	१३	२६	१३	४३३५	...	४३३५
			इमा.	१३	१३	२३	२३	४६	२३
			इतर	६०	६०	६०	६०	१२०	६०
			एकूण ...	१२०	१२०	१२०	१२०	२४०	१२०	४३३५	...	४३३५
			अजा.	१६	१६	४
			अज.	८	८	३	६०८९	...	६०८९
			विजा/भज.	१३	१३	४
			इमा.	२३	२३	५
			इतर	६०	६०	१६
			एकूण ...	१२०	१२०	३२	६०८९	...	६०८९
		२०२५-२०२६ (अपेक्षित)	अजा.	१६	१६	४
			अज.	८	८	३
			विजा/भज.	१३	१३	४	३६१२	१६०	३६१२
			इमा.	२३	२३	५
			इतर	६०	६०	१६
			एकूण ...	१२०	१२०	३२	३६१२	१६०	३६१२
		२०२६-२०२७ (अंदाजे)	अजा.	१६	१६	१६	१६	३२	१६
			अज.	८	८	८	८	१६	८
			विजा/भज.	१३	१३	१३	१३	२६	१३	४२५०	...	४२५०
			इमा.	२३	२३	२३	२३	४६	२३
			इतर	६०	६०	६०	६०	१२०	६०
			एकूण ...	१२०	१२०	१२०	१२०	२४०	१२०	४२५०	...	४२५०

जिल्हा नाशिक :

(३) शासकीय तांत्रिक विद्यालय केंद्र,
इगतपुरी.

तक्ता क्र. २-(चालू)

१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	१३
जिल्हा नंदुरवार :												
(४)	शासकीय तांत्रिक विद्यालय केंद्र, नंदुरवार.	२०२४-२०२५ (प्रत्यक्ष)	अजा. अज. विजा/भज. इमा. इतर	३२ १६ २६ ४६ १२०	३२ १६ २६ ४६ १२०	२ २ ७ २० १४	२ ६ ६ १९ ७	४ ८ १३ ३९ २१	१० ५ ६ ९ २०
				एकूण	२४०	४५	४०	८५	५०	८२०६	१६८	८३७४
जिल्हा नंदुरवार :												
		२०२५-२०२६ (अपेक्षित)	अजा. अज. विजा/भज. इमा. इतर	१२ १६ २६ ४६ १२०	३२ १६ २६ ४६ १२०	३ ४ १३ ४० २९	३ ८ १३ ३४ २२	६ १२ २६ ७४ ५१	५ ५ ५ १० ३०
				एकूण	२४०	८९	८०	१६९	५५	८४७०	१४७	८६१६
जिल्हा नंदुरवार :												
(५)	शासकीय तांत्रिक विद्यालय केंद्र, तळोदे.	२०२४-२०२५ (प्रत्यक्ष)	अजा. अज. विजा/भज. इमा. इतर	१६ ८ १३ २३ ६०	१६ ८ १३ २३ ६०	७ ६१ ७ ३० १८	५ ४० ५ २५ ४५	१२ १०१ १२ ५५ ५७	१४ ५ ११ १९ ५७
				एकूण	१२०	११७	१२०	२३७	१०६	४८००	१३४	४९३४

तक्ता क्र. २-(चालू)

१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	१३
		२०२५-२०२६ (अपेक्षित)	अजा.	१६	१६	३	५	८	१४
			अज.	८	८	६१	४९	११०	५
			विजा/मज.	१३	१३	७	३	१०	११	५५००	१४०	५६४०
			इमा.	२३	२३	३०	२८	५८	२१
			इतर	६०	६०	१२	१५	२७	५७
			एकूण	१२०	१२०	११३	१००	२१३	१०८	५५००	१४०	५६४०
		२०२६-२०२७ (अंदाजे)	अजा.	१६	१६	१६	१६	३२	१६
			अज.	८	८	८	८	१६	८
			विजा/मज.	१३	१३	१३	१३	२६	१३	६०००	२००	६२००
			इमा.	२३	२३	२३	२३	४६	२३
			इतर	६०	६०	६०	६०	१२०	६०
			एकूण	१२०	१२०	१२०	१२०	२४०	१२०	६०००	२००	६२००
			अजा.	१६	१६	४	१	५	३
			अज.	८	८	८	५	१३	२
			विजा/मज.	१३	१३	११	६	१७	४	१७४५	...	१७४५
			इमा.	२३	२३	१८	१०	२८	५
			इतर	६०	६०	२	१	३	१२
			एकूण	१२०	१२०	४३	२३	६६	२६	१७४५	...	१७४५
		२०२५-२०२६ (अपेक्षित)	अजा.	१६	१६	१	४	५	२
			अज.	८	८	२२	७	२९	२
			विजा/मज.	१३	१३	१९	१३	३२	४	१६७५	...	१६७५
			इमा.	२३	२३	२८	१६	४४	३
			इतर	६०	६०	३	१	४	१२
			एकूण	१२०	१२०	७३	४१	११४	२३	१६७५	...	१६७५
		२०२६-२०२७ (अंदाजे)	अजा.	१६	१६	१६	१६	३२	१६
			अज.	८	८	८	८	१६	८
			विजा/मज.	१३	१३	१३	१३	२६	१३	१८००	...	१८००
			इमा.	२३	२३	२३	२३	४६	२३
			इतर	६०	६०	६०	६०	१२०	६०
			एकूण	१२०	१२०	१२०	१२०	२४०	१२०	१८००	...	१८००

जिल्हा यवतमाल :

(६) शासकीय तांत्रिक विद्यालय केंद्र,
पांढरकवडा.

तक्ता क्र. २-(चालू)

१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	१३
	जिल्हा नागपूर											
(७)	शासकीय तंत्र माध्यमिक शाळा केंद्र, देवलापार.	२०२४-२०२५ (प्रत्यक्ष)	अजा. अज. विजा/भज. इमा. इतर	१६ ८ १३ २३ ६०	१६ ८ १३ २३ ६०	१० ४० १५ १० ४५	१५ ६० १५ २० १०	२५ १०० ३० ३० ५५	१५ ७ १३ २३ ५९	५०० ५०० ५०० ५०० ५००	५०० ५०० ५०० ५०० ५००	५०० ५०० ५०० ५०० ५००
			एकूण ...	१२०	१२०	१२०	१२०	२४०	११९	५००	५००	५००
		२०२५-२०२६ (अपेक्षित)	अजा. अज. विजा/भज. इमा. इतर	१६ ८ १३ २३ ६०	१६ ८ १३ २३ ६०	१६ ६७ १३ १३ ११	१७ ४५ १८ २० २०	३३ ११२ ३१ ३३ ३१	१५ ८ १२ २३ ५९	५०० ५०० ५०० ५०० ५००	५०० ५०० ५०० ५०० ५००	५०० ५०० ५०० ५०० ५००
			एकूण ...	१२०	१२०	१२०	१२०	२४०	११७	५००	५००	५००
		२०२६-२०२७ (अंदाजे)	अजा. अज. विजा/भज. इमा. इतर	१६ ८ १३ २३ ६०	१६ ८ १३ २३ ६०	१६ ८ १३ २३ ६०	१६ ८ १३ २३ ६०	३२ १६ २६ ४६ १२०	१६ ८ १३ २३ ६०	५५० ५५० ५५० ५५० ५५०	५५० ५५० ५५० ५५० ५५०	५५० ५५० ५५० ५५० ५५०
			एकूण ...	१२०	१२०	१२०	१२०	२४०	१२०	५५०	५५०	५५०
	जिल्हा गडचिरोली :											
(८)	शासकीय तंत्र माध्यमिक शाळा केंद्र, आरमोरी.	२०२४-२०२५ (प्रत्यक्ष)	अजा. अज. विजा/भज. इमा. विमाप्र. (SBC) इतर	१६ ८ १३ २३ ६०	१६ ८ १३ २३ ६०	११ १८ ११ ५८ ७	२२ ८ २२ ५८ ८	३३ २६ ३३ ११६ १५	१५ ८ १२ २३ ५९	५५० ५५० ५५० ५५० ५५०	५५० ५५० ५५० ५५० ५५०	५५० ५५० ५५० ५५० ५५०
			एकूण ...	१२०	१२०	१०५	११८	२२३	११७	६३७३	६३७३	६३७३
		२०२५-२०२६ (अपेक्षित)	अजा. अज. विजा/भज. इमा. विमाप्र. (SBC) इतर	१६ ८ १३ २३ ६०	१६ ८ १३ २३ ६०	१३ २० २४ ५६ ७	१० १८ ११ ५५ ७	२३ ३८ ३५ १११ ७	१३ ८ ११ २० ५६	५०० ५०० ५०० ५०० ५००	५०० ५०० ५०० ५०० ५००	५०० ५०० ५०० ५०० ५००
			एकूण ...	१२०	१२०	१२०	१२०	२९४	१०८	४८०२	४८०२	४८०२

तक्ता क्र. २-(चालू)

१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	१३
		२०२६-२०२७ (अंदाजे)	अजा. अज. विजा/मज. इमा. विमाप्र. (SBC) इतर	१६ ८ १३ २३ ...	१६ ८ १३ २३ ...	१६ ८ १३ २३ ...	१६ ८ १३ २३ ...	३२ १६ २६ ४६ ...	१६ ८ १३ २३
			एकूण ...	१२०	१२०	१२०	१२०	२४०	१२०	७०००	...	७०००
			जिल्हा गडचिरोली :									
(९)	शासकीय तंत्र माध्यमिक शाळा केंद्र, गडचिरोली.	२०२४-२०२५ (प्रत्यक्ष)	अजा. अज. विजा/मज. इमा. विमाप्र. (SBC) इतर	१६ ८ १३ २३ ...	१६ ८ १३ २३ ...	१० १२ १८ ७८ ...	१८ १८ २५ ५४ ...	२८ ३० ४३ १३२ ...	८ ४ ५ ९
			एकूण ...	१२०	१२०	१२०	१२०	२४०	६५	१०९५८	...	१०९५८
		२०२५-२०२६ (अपेक्षित)	अजा. अज. विजा/मज. इमा. विमाप्र. (SBC) इतर	१६ ६ १३ २३ ...	१६ ८ १३ २३ ...	९ ७ ३८ ६५ ...	१६ १७ २४ ३२ ...	२५ २४ ६२ १२७ ...	१५ ७ १३ २३	६४३३
			एकूण ...	१२०	१२०	१२०	१२०	२४०	११७	६४३३	...	६४३३
		२०२६-२०२७ (अंदाजे)	अजा. अज. विजा/मज. इमा. विमाप्र. (SBC) इतर	१६ ८ १३ २३ ...	१६ ८ १३ २३ ...	१६ ८ १३ २३ ...	१६ ८ १३ २३ ...	३२ १६ २६ ४६ ...	१६ ८ १३ २३
			एकूण ...	१२०	१२०	१२०	१२०	२४०	१२०	११०००	...	११०००

तक्ता क्र. २-(चालू)

१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	१३
जिल्हा गडचिरोली :												
(१०)	शासकीय तंत्र माध्यमिक शाळा केंद्र, कुरखेडा.	२०२४-२०२५ (प्रत्यक्ष)	अजा.	१६	१६	२०	१९	३९	१५
			अज.	८	८	५७	३८	९५	८
			विजा/भज.	१३	१३	६	१३	१९	१२	२०८३	...	२०८३
			इमा.	२३	२३	३२	४०	७२	२३
			विमाप्र. (SBC)
			इतर	६०	६०	५	१०	१५	५९
			एकूण	१२०	१२०	१२०	१२०	२४०	११७	२०८३	...	२०८३
		२०२५-२०२६ (अपेक्षित)	अजा.	१६	१६	१५	२०	३५	१६
			अज.	८	८	१६	६८	१२४	७
			विजा/भज.	१३	१३	१२	५	१७	१३	१९३१	...	१९३१
			इमा.	२३	२३	३५	२५	६०	२३
			विमाप्र. (SBC)
			इतर	६०	६०	२	२	४	५९
			एकूण	१२०	१२०	८०	१२०	२४०	११८	१९३१	...	१९३१
		२०२६-२०२७ (अंदाजे)	अजा.	१६	१६	१६	१६	३२	१६
			अज.	८	८	८	८	१६	८
			विजा/भज.	१३	१३	१३	१३	२६	१३	२१००	...	२१००
			इमा.	२३	२३	२३	२३	४६	२३
			विमाप्र. (SBC)
			इतर	६०	६०	६०	६०	१२०	६०
			एकूण	१२०	१२०	१२०	१२०	२४०	१२०	२१००	...	२१००
जिल्हा चंद्रपूर :												
(११)	शासकीय तंत्र माध्यमिक शाळा केंद्र, चिमूर.	२०२४-२०२५ (प्रत्यक्ष)	अजा.	१६	१६	९	९	१८	१८
			अज.	८	८	२३	२८	५१	५	१९५०	...	१९५०
			विजा/भज.	१३	१३	१६	११	२७	१२
			इमा.	२३	२३	३०	१८	४८	२०
			इतर	६०	६०	२	३	५	५४
			एकूण	१२०	१२०	८०	६९	१४९	१०३	१९५०	...	१९५०

तक्ता क्र. २-(चालू)

१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	१३
जिल्हा अमरावती :												
(१३)	शासकीय तांत्रिक विद्यालय केंद्र, धारणी.	२०२४-२०२५ (प्रत्यक्ष)	अजा. अज. विजा/भज. इमा. इतर	१६ ८ १३ २३ ६०	१६ ८ १३ २३ ६०	१५ २९ १९ १२ १६	१३ २३ ९ १३ १६	२८ ५२ २८ २५ ३२	५ ६ ९ ९ ३७
			एकूण	१२०	१२०	९१	७४	१६५	६६	२३६५	...	२३६५
		२०२५-२०२६ (अपेक्षित)	अजा. अज. विजा/भज. इमा. इतर	१६ ८ १३ २३ ६०	१६ ८ १३ २३ ६०	९ १३ ७ ८ ११	२६ १६ १८ १४ ११	३५ २९ २५ २२ २२	९ ४ ९ ११ ३१
			एकूण	१२०	१२०	४८	८५	१३३	६४	१९१३	...	१९१३
जिल्हा पुणे :												
(१४)	शासकीय तांत्रिक विद्यालय केंद्र, घोडेगाव.	२०२६-२०२७ (अंदाजे)	अजा. अज. विजा/भज. इमा. इतर	१६ ८ १३ २३ ६०	१६ ८ १३ २३ ६०	१६ ८ १३ २३ ६०	१६ ८ १३ २३ ६०	३२ १६ २६ ४६ १२०	१६ ८ १३ २३ ६०	२५००
			एकूण	१२०	१२०	१२०	१२०	२४०	१२०	२५००	...	२५००
		२०२४-२०२५ (प्रत्यक्ष)	अजा. अज. विजा/भज. इमा. इतर	१६ ८ १३ २३ ६०	१६ ८ १३ २३ ६०	४० ३ ७ २६ ३३	२३ ८ १२ ६ १९	६३ ११ १९ ३२ ५२	८ ६ ९ ८ ४०
			एकूण	१२०	१२०	१०९	६८	१७७	७१	२९५४	...	२९५४

तक्ता क्र. २-(चालू)

१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	१३
		२०२५-२०२६ (अपेक्षित)	अजा. अज. विजा/मज. इमा. इतर	१६ ८ १३ २३ ६०	१६ ८ १३ २३ ६०	४० ३ ७ २६ ३३	२३ ७ १२ ६ १५	६३ १० १९ ३२ ४८	९ ४ ६ १४ ४६
		२०२६-२०२७ (अंदाजे)	एकूण ... अजा. अज. विजा/मज. इमा. इतर	१२० १६ ८ १३ २३ ६०	१२० १६ ८ १३ २३ ६०	१०९ १६ ८ १३ २३ ६०	६३ १६ ८ १३ २३ ६०	१७२ ३२ १६ २६ ४६ १२०	७९ १६ ८ १३ २३ ६०	४८५२	...	४८५२
		२०२४-२०२५ (प्रत्यक्ष)	अजा. अज. विजा/मज. इमा. इतर	१६ ८ १३ २३ ६०	१६ ८ १३ २३ ६०	५ २४ ६० ९ ३	१२ ५ १० १३ ५२
		२०२५-२०२६ (अपेक्षित)	अजा. अज. विजा/मज. इमा. इतर	१२० ...	१२० ...	१२० ...	१२० ...	२४० ...	१२० ...	७१५०	...	७१५०
		२०२६-२०२७ (अंदाजे)	एकूण ... अजा. अज. विजा/मज. इमा. इतर	१२० ...	१२० ...	१२० ...	१२० ...	१०१ ...	९२ ५ १० १३ ५२	३८९९.९०	...	३८९९.९०
		२०२५-२०२६ (अपेक्षित)	अजा. अज. विजा/मज. इमा. इतर	१८०	...	१८०
		२०२६-२०२७ (अंदाजे)	एकूण ... अजा. अज. विजा/मज. इमा. इतर	१८०	...	१८०
		२०२५-२०२६ (अपेक्षित)	अजा. अज. विजा/मज. इमा. इतर	४०००	...	४०००
		२०२६-२०२७ (अंदाजे)	एकूण ... अजा. अज. विजा/मज. इमा. इतर	४०००	...	४०००

अमरावती विभाग :

(१५) शासकीय तांत्रिक विद्यालय केंद्र,
सदोबा सावली

शिल्प कारागीर प्रशिक्षण योजना

(एक) प्रस्तावनात्मक :-

जनजाती क्षेत्रातील विद्यार्थ्यांना शिल्प कारागीर प्रशिक्षण देण्याच्या अनुषंगाने शासनाने एकूण ६१ औद्योगिक प्रशिक्षण संस्था जनजाती क्षेत्रात सुरु केल्या आहेत.

शिल्प कारागीर प्रशिक्षण योजनेअंतर्गत राज्यात जनजाती क्षेत्रात असलेल्या ६१ औद्योगिक प्रशिक्षण संस्थांमधून देण्यात येणाऱ्या प्रशिक्षणाची मुख्य उद्दिष्टे खालीलप्रमाणे आहेत :-

१. माध्यमिक पातळीपर्यंत (शालांत परीक्षा उत्तीर्ण किंवा अनुत्तीर्ण) शिक्षण घेतलेल्या युवकांना योग्य व्यावसायिक प्रशिक्षण देऊन त्यांच्यामध्ये रोजगार मिळविण्याची वा स्वयंरोजगार करण्याची क्षमता निर्माण करून बेरोजगारीचे प्रमाण कमी करणे.

२. औद्योगिक कारखान्यांना निरनिराळ्या व्यवसायातून लागणा-या कुशल कारागीरांचा सतत पुरवठा करून औद्योगिकीकरणास चालना देणे; आणि

३. पध्दतशीर व्यावसायिक प्रशिक्षण देऊन उत्पादनाची गती व दर्जा वाढविणे.

औद्योगिक प्रशिक्षण संस्थांमध्ये व्यवसाय पाठ्यक्रम शिकविले जातात व व्यवसाय प्रशिक्षणाचा कालावधी व्यवसाय अभ्यासक्रमाच्या स्वरूपावर अवलंबून असून तो एक किंवा दोन वर्षे कालावधीचा असतो. राष्ट्रीय व्यावसायिक प्रशिक्षण परिषदेतर्फे या संस्थांतील व्यवसायांच्या अखिल भारतीय स्तरावर परीक्षा घेतल्या जातात व उत्तीर्ण प्रशिक्षणार्थ्यांना प्रमाणपत्र प्रदान केली जातात.

योजनेची सद्यःस्थिती :-

- आदिवासी उपयोजनेतर्गत ६१ शासकीय औद्योगिक प्रशिक्षण संस्था कार्यरत असून त्यांची एकूण प्रवेश क्षमता १३,७३६ आहे.
- आदिवासी व्यवसाय शिक्षणाचे सार्वत्रिकरण योजनेतर्गत अनुसूचित जमातीच्या प्रशिक्षणार्थ्यांकरिता खालीलप्रमाणे योजना सुरु करण्यात आल्या आहेत.

(अ) **निवासी आश्रमशाळेचे रुपांतर निवासी औद्योगिक प्रशिक्षण संस्थांमध्ये करणे** :-आदिवासी उपयोजनेतर्गत व्यवसाय शिक्षणाचे सार्वत्रिकरण करणे या योजनेअंतर्गत २८ आश्रमशाळांचे रुपांतर निवासी व्यवसाय प्रशिक्षण आश्रमशाळेत (आय.टी.आय.) मध्ये करण्यात आलेले असून त्यापैकी १४ आश्रमशाळा वर्ष २००५-२००६ मध्ये, वर्ष २००६-२००७ मध्ये ८ आश्रमशाळा व वर्ष २००८-२००९ मध्ये ६ आश्रमशाळांचे रुपांतर करून आश्रम औद्योगिक प्रशिक्षण संस्था सुरु करण्यात आलेल्या आहेत.

(ब) **कमी मागणीऐवजी जादा मागणीचे व्यवसाय सुरु करणे** :-नवीन आधुनिक तंत्रज्ञान व आधुनिक यंत्रसामुग्रीचा वापर औद्योगिक आस्थापनेत होत असल्यामुळे सध्या सुरु असलेल्या पारंपरिक कौशल्याची कमी मागणी आहे त्यामुळे औद्योगिक प्रशिक्षण संस्थांमध्ये कमी मागणीऐवजी जादा मागणीचे व्यवसाय सुरु करणे आवश्यक असते.

१. वर्ष २००४-२००५ मध्ये १७ व्यवसाय कमी मागणी ऐवजी जादा मागणीचे व्यवसाय सुरु करण्यात आले आहेत.

२. वर्ष २००५-२००६ मध्ये ११ व्यवसाय कमी मागणी ऐवजी जादा मागणीचे व्यवसाय सुरु करण्यात आले आहेत.

(क) **नवीन अधिकचे व्यवसाय आदिवासी औद्योगिक प्रशिक्षण संस्थांमध्ये सुरु करणे** :-अनुसूचित जमातीच्या उमेदवारांना नवीन व आधुनिक तंत्रज्ञान प्राप्त होण्यासाठी व त्याद्वारे रोजगारांच्या संधी उपलब्ध होतील यासाठी सुरु असलेल्या आदिवासी औद्योगिक प्रशिक्षण संस्थांमध्ये नवीन अधिकचे व्यवसाय सुरु करणे.

१. वर्ष २००४-२००५ मध्ये १३ आदिवासी औद्योगिक प्रशिक्षण संस्थांमध्ये १८ नवीन व्यवसाय सुरु करण्यात आले आहेत.

२. वर्ष २००५-२००६ मध्ये १४ आदिवासी औद्योगिक प्रशिक्षण संस्थांमध्ये १४ नवीन व्यवसाय सुरु करण्यात आले आहेत.

(ड) **आदिवासी महिलांचे सक्षमीकरण करणे** :-

१. औद्योगिक प्रशिक्षण संस्था, नंदूरबार व गडचिरोली यामध्ये प्रत्येकी ६ व्यवसाय अनुसूचित जमातीच्या महिलांकरिता सुरु करण्यात आलेले आहेत.

२. ५ महिलांच्या औद्योगिक प्रशिक्षण संस्थांमध्ये ९ व्यवसाय अभ्यासक्रम दुसऱ्या पाळीमध्ये व १८ नवीन व्यवसाय अभ्यासक्रम अनुसूचित जमातीच्या महिलांसाठी सुरु करण्यात आलेले आहेत.

३. आदिवासी २२ व १३ औद्योगिक प्रशिक्षण संस्थांमध्ये अनुक्रमे एक व्यवसाय व दोन व्यवसाय अनुसूचित जमातीच्या महिलांकरिता सुरु करण्यात आलेले आहेत.

आदिवासी व्यवसाय शिक्षणाचे सार्वत्रिकरण योजनेतर्गत अनुसूचित जमातीच्या प्रशिक्षणार्थ्यांना देण्यात येणाऱ्या विशेष सुविधा—

(१) आदिवासी विभागाने विहित केलेल्या नियमांना अनुसरून वसतिगृहात राहणाऱ्या व वसतिगृहाबाहेर राहणाऱ्या प्रशिक्षणार्थ्यांना दरमहा अनुक्रमे रु. ६०० व रु. ५०० प्रतिमाह निर्वाह भत्ता देण्यात येतो.

(२) आदिवासी प्रशिक्षणार्थ्यांना ६१ आदिवासी उपयोजनेतर्गत सुरु करण्यात आलेल्या संस्थांमध्ये मुले व मुलींकरिता स्वतंत्र वसतिगृहाची सोय करण्यात आली आहे.

“औद्योगिक प्रशिक्षण संस्थांसाठीची आर्थिक तरतूद आदिवासी विकास विभाग यांचेकडून तर काही प्रमाणात शिक्षण व सेवायोजन विभागाकडून करण्यात येते. वर्ष २०२४-२०२५ मध्ये ज्या औद्योगिक प्रशिक्षण संस्थांना आदिवासी विकास विभागाकडून आर्थिक तरतूद करण्यात आलेली होती त्यांच्या प्रवेश क्षमतेचा तपशील सोबतच्या प्रपत्र १ मध्ये दर्शविला आहे.” व निवासी आश्रम औद्योगिक प्रशिक्षण संस्थांच्या प्रवेश क्षमतेचा तपशील प्रपत्र २ मध्ये दर्शविलेला आहे.

प्रपत्र-१ (चालू)

	१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	१३	१४	१५	१६	१७	१८	१९	२०	२१	
३९. हाउस कीपर जनरल	
४०. फुड प्रोडक्शन (जनरल)	
४१. फुड ऑण्ड बेवरेज सर्वीस	
४२. टेक्सटाईल मॅकेट्रीनक्स	
४३. स्टेनोग्राफर सेक्रेटरीएल	
असिस्टंट (इंग्रजी)	
४४. मॅकेनिक ट्रॅक्टर	
४५. सोलार टेक्नीशियन	४०	४०	
इलेक्ट्रिकल (NSQF)	४०	४०	
एकूण ...	२५२	१४०	३९२	२०८	४८४	२७६	८०	२६०	१६४	१३२	१६०४	२१२	३६८	३९६	१४०	१७२	२१६	१२८	१९६	१७७६	१०८	१६८

प्रपत्र-१ (चालू)

अनु- क्रमांक	व्यवसायाचे नाव	नंदुर- बार	नंदुर- नवापूर	तळोदा अक्कल- कुवा	शहादा एकूण राजूर	अक्राणी एकूण राजूर	अहमदनगर एकूण	जळगाव चावळ	नांदेड किं- वट	नांदेड किं- वट	अमरावती चिखल- धारणी	एकूण पांढर- आर्णी कवडा	यवतमाळ राळेगाव मारेगाव	कळंब एकूण	नागपूर पार- शिवनी	
१.	सुतारकाम	२४	२४	४८	२४ २४
२.	यांत्रिक कर्षित्र
३.	संधाता	४०	४०	४०	४०	२००	...	४०	४०	४०	८०	४०	४०	...	१६०	४० ४०
४.	नळ कारागीर	२४	२४
५.	पत्रे कारागीर
६.	प्लास्टिक प्रोसेसिंग ऑपरेटर
७.	यांत्रिक डिझेल	४८	४८	४८	...	४८	४८	४८
८.	पंप ऑपरेटर-कम-मॅकेनिक	...	२०
९.	इंटेरिअर डेकोरेशन अॅन्ड डिझायनिंग.
१०.	मॅक.ऑटो इले. अॅन्ड इलेक्ट्रॉनिक्स.	२०	२०
११.	सुईंग टेकॉलॉजी (जुने नाव कर्तन व शिवण)	...	२०	...	२०	६०	...	२०	२०	...	२०	४०	२०	४०
१२.	ड्रेस मॅकिंग	२०	२०	...	२०	८०	२०	२०	२०	...	२०	२०	२०	...	४०	२० २०
१३.	बेसिक कॉम्प्युटॅरि	...	२४	२४	२४	२४	१२०
१४.	बेकर अॅन्ड कन्फेशनर	...	२४	४८
१५.	फॅशन डिझायनिंग टेकनो. (जुने नाव फॅशन टेकॉलॉजी)	२०	४०	२०	२०
१६.	कॉम्प्युटर ऑपरेटर-कम-प्रोग्रामिंग असिस्टंट.	७२	२४	...	२४	२४	२४	४८	४८	९६	४८	...	१४४	...
१७.	एस.सी.व्ही.टी.-लघुलेखन (मराठी)
१८.	तारतंत्री	२०	२०	...	२०	१००	२०	२०	२०	४०	२०	...	६०	...
१९.	आरेखक स्थापत्य

प्रपत्र-१ (चालू)

	२२	२३	२४	२५	२६	२७	२८	२९	३०	३१	३२	३३	३४	३५	३६	३७	३८	३९		
३९. हालस कीपर जनरल	
४०. फुड प्रोडक्शन (जनरल)	
४१. फुड अॅण्ड बेवरेज सर्व्हास	
४२. टेक्सटाईल मॅकेट्रॉनिक्स	
४३. स्टेनोग्राफर सेक्रेटरीएल असिस्टंट (इंग्रजी)	४८	४८	
४४. मॅकेनिक ट्रेक्टर	४०	४०	२०	...	२०	२०	२०	...	
४५. सोलार टेक्नीशिएन इलेक्ट्रिकल (NSQF)	४०	४०	...	
एकूण ...	५९२	३१२	१७२	१००	१६८	१०८	१४५२	१७२	१४८	३६०	१०८	१०८	१०८	१९२	२५६	१९६	१४८	१११६	१२८	१२८

प्रपत्र-१ (चालू)

	४०	४१	४२	४३	४४	४५	४६	४७	४८	४९	५०	५१	५२	५३	५४	५५	५६	५७	५८	५९	६०	६१	
२०. रंगारी (जनरल)	८०
२१. यात्रिक प्रशिक्षण व वातानुकूलिकरण	२४	२४	२४	२४	२४	३१२
२२. यात्रिक इलेक्ट्रॉनिक्स	२४	...	२४	४८	२४	१९२
२३. यात्रिक मोटारगाडी	४८	२४	७२	६२४
२४. वीजतंत्री	२०	२०	२०	२०	८०	२०	२०	२०	२०	२०	२०	१४०	२०	२०	२०	१०४०
२५. यंत्रकारागीर (धर्षक)	२०	४०
२६. जोडारी	२०	२०	२०	२०	१२०	२०	२०	९८०
२७. कातारी	२०	२०	२२०
२८. यंत्रकारागीर	२०	२०	१८०
२९. इन्फॉर्मेशन अॅन्ड कम्प्यु-निकेशन अॅन्ड टेक्नॉलॉजी अॅन्ड सिस्टीम मॅटेनन्स.	२४	२४	२४	३१२
३०. मेकॅनिक कन्सुमर इलेक्ट्रॉनिक्स	२४
३१. विव्हींग टेक्निसियन	२४
३२. टेक्सटाईल वेट प्रोसेसिंग टेक्निसियन.	२०
३३. टूल अॅन्ड डायमेकर (प्रेस टुल्स, जिपस अॅन्ड फिक्चर).	२४	७२
३४. टूल अॅन्ड डायमेकर (डाईज अॅन्ड मोल्ड).	७२
३५. मेकॅनिक मशीन टूल्स मॅटेनन्स.	४८
३६. कम्प्युटर हार्डवेयर अॅन्ड नेटवर्क मॅटेनन्स.	२४
३७. संघाता (GMW & GTAW)...	४०
३८. स्पिनग टेक्नीशियन

प्रपत्र-१ (चालू)

	४०	४१	४२	४३	४४	४५	४६	४७	४८	४९	५०	५१	५२	५३	५४	५५	५६	५७	५८	५९	६०	६१	
३९. हाउस कीपर जनरल
४०. फुड प्रोडक्शन (जनरल)
४१. फुड अॅण्ड बेवरेज सर्व्हास
४२. टेक्सटाईल मॅकेट्रीनिक्स
४३. स्टेनोग्राफर सेक्रेटरीएल असिस्टंट (इंग्रजी)	४८
४४. मॅकेनिक ट्रेक्टर	१२८	४०	२०	४०	१००	१८०
४५. सोलार टेक्नीशिएन इलेक्ट्रिकल (NSQF)	२०	...	४०	६०	४०	१८०
एकूण ...	३६४	१०४	१२८	२३६	१४४	१२८	११२	१२१६	६२८	२३६	३६८	१२४	१२८	१४८	१२०	८४	१२४	६०	२१५८	१३२	२७६	११०६	१९२ ७७६ १२३६०

सहकार, पणन व वस्त्रोद्योग विभाग

(सहकार)

समग्र कार्यक्रम :

आदिवासी सहकारी संस्थांना दिलेल्या अर्थसहाय्याचा आढावा—

आदिवासी सेवा सहकारी संस्थांची पुनर्रचना कार्यक्रमांतर्गत पुर्वीच्या आदिवासी सहकारी संस्था अवसायनात काढून महाराष्ट्र राज्यात एकूण ९३८ आदिवासी विविध कार्यकारी सहकारी संस्था स्थापन करण्यात आल्या आहेत. सदर संस्थांना व्यवस्थापकीय अनुदान, व्याज अनुदान, भाग भांडवल इ. विविध प्रकारचे अर्थसहाय्य तदर्थ स्वरूपात (ॲडव्हॉक बेसीसवर) सन १९९०-१९९१ पासून देण्यात आले आहे. आता शासनाचा आदिवासी विकास विभागाकडील शासन निर्णय क्रमांक आविम-१०९६/प्र.क्र.-९३/का-३, दि. ३१ मार्च १९९८ अन्वये आदिवासी विविध कार्यकारी संस्थांना अर्थसहाय्य देण्याच्या खालील योजनांना पुढीलप्रमाणे मंजुरी देण्यात आली आहे.

सन २०१९-२०२० ची आकडेवारी ही माहे मार्च २०२० अखेरची खर्चाची आकडेवारी आहे

(१) आदिवासी विविध कार्यकारी सहकारी संस्थांना भागभांडवली अंशदान :- आदिवासी विविध कार्यकारी सहकारी संस्थांच्या सभासदांना शेतीसाठी कर्ज वाटप, शेतीसाठी आवश्यक खते, बी-बियाने व इतर निविष्टा पुरवठा, रास्त भाव दुकान चालविणे, दुग्धव्यवसाय, मत्स्यव्यवसाय इत्यादी व्यवसायासाठी कर्ज उभारणी करावी लागते. ही कर्ज उभारणी संस्थेच्या भागभांडवलाच्या पटीशी संबंधित असल्याने या संस्थांचा भागभांडवली पाया पक्का करण्यासाठी एकूण ९३८ संस्थांसाठी प्रती संस्था रु. ५०,००० याप्रमाणे भागभांडवली अंशदान देण्यात येते. या योजनेखाली खालीलप्रमाणे अर्थसहाय्य देण्यात येते.

(रक्कम रुपये लाखात)

२०१९-२०२०		२०२०-२०२१		२०२१-२०२२		२०२२-२०२३		२०२३-२०२४	
तरतूद	खर्च	तरतूद	खर्च	तरतूद	खर्च	तरतूद	खर्च	तरतूद	खर्च
...

(२) पुनर्रचित आदिवासी विविध कार्यकारी सहकारी संस्थांना व्यवस्थापकीय अनुदान :- या संस्थांचा आर्थिक पाया मजबूत नसल्याने सुरुवातीची काही वर्षे त्यांना कर्मचाऱ्यांचे वेतन, कार्यालयीन खर्च, भाडे इत्यादींसाठी येणाऱ्या खर्चाचा बोजा व सभासदांची सामाजिक, आर्थिक परिस्थिती लक्षात घेता तसेच या संस्थांचे सुरुवातीचे व्यवहार मर्यादित राहतात, हे लक्षात घेता प्रती संस्था रु. १०,००० प्रती वर्षी याप्रमाणे सन २००५-२००६ पर्यंत ९३८ संस्थांना देण्याची योजना आहे. या योजनेसाठी खालीलप्रमाणे अर्थसहाय्य देण्यात आलेले आहे.

(रक्कम रुपये लाखात)

२०१९-२०२०		२०२०-२०२१		२०२१-२०२२		२०२२-२०२३		२०२३-२०२४	
तरतूद	खर्च	तरतूद	खर्च	तरतूद	खर्च	तरतूद	खर्च	तरतूद	खर्च
११.८०	३.२०

(३) पुनर्रचित आदिवासी विविध कार्यकारी सहकारी संस्थांना स्वस्त धान्य दुकानासाठी व्यवस्थापकीय अनुदान :- नवीन आदिवासी विविध कार्यकारी सहकारी संस्थांमार्फत चालविण्यात येणाऱ्या स्वस्त धान्य दुकानांना येणारा तोटा भरून काढण्यासाठी रु. २,५०० पर्यंत प्रतिवर्षी किंवा प्रत्यक्ष येणारा तोटा यात जे कमी असेल एवढे अनुदान ५ वर्षांपर्यंत देण्यात येते. या योजनेसाठी खालीलप्रमाणे अर्थसहाय्य देण्यात आलेले आहे.

(रक्कम रुपये लाखात)

२०१९-२०२०		२०२०-२०२१		२०२१-२०२२		२०२२-२०२३		२०२३-२०२४	
तरतूद	खर्च	तरतूद	खर्च	तरतूद	खर्च	तरतूद	खर्च	तरतूद	खर्च
...

(४) आदिवासी विविध कार्यकारी सहकारी संस्थांचे भाग खरेदी करण्यासाठी ७ वर्षे मुदतीचे बिनव्याजी कर्ज :- जुन्या संस्थेत सभासद न झालेले तसेच खातेफोड झाल्यानंतर नवीन झालेले भूधारकांना नवीन संस्थेचे सभासद होण्यासाठी व आदिवासी उपयोजनेखाली राबविण्यात येत असलेल्या योजनांचा फायदा मिळविण्यासाठी प्रत्येक आदिवासींना भाग खरेदीसाठी रुपये १०० पर्यंत भाग खरेदीसाठी बिनव्याजी कर्ज देण्यात येते. हे कर्ज पाच हप्त्यात परत करावयाचे असून, पहिला हप्ता कर्ज दिल्याच्या तारखेपासून तिसऱ्या वर्षी देय होतो. या योजनेखाली खालीलप्रमाणे अर्थसहाय्य देण्यात आलेले आहे.

(रक्कम रुपये लाखात)

२०१९-२०२०		२०२०-२०२१		२०२१-२०२२		२०२२-२०२३		२०२३-२०२४	
तरतूद	खर्च	तरतूद	खर्च	तरतूद	खर्च	तरतूद	खर्च	तरतूद	खर्च
८५.१०

रेशीम संचालनालय, नागपूर

संचालनालयामार्फत राबविण्यात येणाऱ्या योजना

1) केंद्र पुरस्कृत (Central Sector Scheme) "Silk Samagra-2" (ISDSI) केंद्रीय रेशीम मंडळाच्या सहाय्याने रेशीम उद्योग उत्पादनाच्या विकासासाठी केंद्र पुरस्कृत (केंद्रीय क्षेत्र) सिल्क समग्र-२-योजना (Integrated Sericulture Development of Silk industry) (केंद्र हिस्सा 28517516 व राज्य हिस्सा 28517525).

महाराष्ट्र राज्यात सन 2021-22 ते 2025-26 या कालावधीसाठी केंद्र पुरस्कृत सिल्क समग्र-२ योजनाअंतर्गत प्रामुख्याने कोषपुर्व व कोषोत्तर प्रक्रिया योजना साठी अर्थसहाय्य योजना राबविण्यात येणार आहे. त्या योजनेची मानके, अनुसूचित जमाती करीता केंद्र हिस्सा 65 % व राज्य हिस्सा 25% व लाभार्थी हिस्सा 10% इतका याप्रमाणे राबविण्यात येणार आहे.

1. कोषपुर्व (तुती)-

1. रेशीम उद्योग क्षेत्रासाठी क्षमता बांधणी आणि प्रशिक्षण.

- A. लाभार्थी सक्षमीकरण योजना (तुती आणि टसर)-
- B. किसान नर्सरी करीता सहाय्य योजना (तुती व वन्य)
 - I. तुती क्षेत्राकरीता किसान तुती रोपे तयार करणेसाठी सहाय्य योजना.
 - II. वन्य क्षेत्राकरीता ऐन व अर्जुन रोपे तयार करण्यासाठी सहाय्य.

2. तुती रेशीम कीटक संगोपन पॅकेज (250 अंडीपुंज क्षमता) (2 एकर)-

- I. तुती लागवड विकास कार्यक्रमासाठी सहाय्य योजना.
- II. तुती बागेसाठी पाणी देण्याच्या सुविधा, पाणी संवर्धन व त्यांच्या तंत्राला सहाय्यता योजना.
- III. कीटक संगोपनगृह बांधण्यासाठी सहाय्यता योजना 1000 स्वे. फुट.
- IV. दर्जेदार कोष उत्पदनासाठी कीटक संगोपन साहित्य/शेती अवजारे सहित्य पुरवठा सहाय्य आधुनिक माऊटेज (रोटरी माऊटेजेस) सहित.
- V. दर्जेदार निर्जंतुकीकरण औषधांचा व पिक संरक्षण उपाय सुविधा शेतकऱ्यांना पुरवठा करणे.

3. तुती रेशीम कीटक संगोपन पॅकेज (150 अंडीपुंज क्षमता) (1 एकर)-

- I. तुती लागवड विकास कार्यक्रमासाठी सहाय्य योजना.
- II. तुती बागेसाठी पाणी देण्याच्या सुविधा, पाणी संवर्धन व त्यांच्या तंत्राला सहाय्यता योजना.
- III. कीटक संगोपनगृह बांधण्यासाठी सहाय्यता योजना 600 स्वे.फुट.
- V. दर्जेदार कोष उत्पदनासाठी कीटक संगोपन साहित्य/शेती अवजारे सहित्य पुरवठा सहाय्य आधुनिक माऊटेज (रोटरी माऊटेजेस) सहित.
- V. दर्जेदार निर्जंतुकीकरण औषधांचा व पिक संरक्षण उपाय सुविधा शेतकऱ्यांना पुरवठा करणे.

संचालनालयामार्फत राबविण्यात येणाऱ्या योजना

1) केंद्र पुरस्कृत (Central Sector Scheme) "Silk Samagra 2" (ISDSI) केंद्रीय रेशीम मंडळाच्या सहाय्याने रेशीम उद्योग उत्पादनाच्या विकासासाठी केंद्र पुरस्कृत (केंद्रीय क्षेत्र) सिल्क समग्र-२ योजना (Integrated Sericulture Development of Silk industry) (केंद्र हिस्सा 28517516 व राज्य हिस्सा 28517525).

महाराष्ट्र राज्यात सन 2021-22 ते 2025-26 या कालावधीसाठी केंद्र पुरस्कृत सिल्क समग्र-२ योजनाअंतर्गत प्रामुख्याने कोषपुर्व व कोषोत्तर प्रक्रिया योजनासाठी अर्थसहाय्य योजना राबविण्यात येणार आहे. त्या योजनेची मानके, अनुसूचित जमाती करीता केंद्र हिस्सा 65 % व राज्य हिस्सा 25% व लाभार्थी हिस्सा 10% इतका याप्रमाणे राबविण्यात येणार आहे.

अ) कोषपुर्व (तुती)-

1. रेशीम उद्योग क्षेत्रासाठी क्षमता बांधणी आणि प्रशिक्षण.

- * लाभार्थी सक्षमीकरण योजना (तुती आणि टसर)
- 2) किसान नर्सरी करीता सहाय्य योजना (तुती व वन्य)
 - I. तुती क्षेत्राकरीता किसान तुती रोपे तयार करणेसाठी सहाय्य योजना रु. १.५०/- लक्ष प्रती एकर.
 - II. वन्य क्षेत्राकरीता ऐन व अर्जुन रोपे तयार करण्यासाठी सहाय्य रु.१.००/- लक्ष प्रती एकर.

2. तुती रेशीम कीटक संगोपन पॅकेज (250 अंडीपुंज क्षमता) (2 एकर)

- I. तुती लागवड विकास कार्यक्रमासाठी सहाय्य योजना २ एकर प्रती एकर रु. 1.20 लक्ष.
- II. तुती बागेसाठी पाणी देण्याच्या सुविधा, पाणी संवर्धन व त्यांच्या तंत्राला सहाय्यता योजना रु. 1.00 लक्ष.
- III. कीटक संगोपनगृह बांधण्यासाठी सहाय्यता योजना 1000 स्वे. फुट. रु. ४.५० लक्ष.
- IV. दर्जेदार कोष उत्पदनासाठी कीटक संगोपन साहित्य/शेती अवजारे सहित्य पुरवठा सहाय्य आधुनिक माऊटेज (रोटरी माऊटेजेस) सहित रु. ०.७५ लक्ष.
- V. दर्जेदार निर्जंतुकीकरण औषधांचा व पिक संरक्षण उपाय सुविधा शेतकऱ्यांना पुरवठा करणे रु. ०.०५ लक्ष.

3. तुती रेशीम कीटक संगोपन पॅकेज (150 अंडीपुंज क्षमता) (1 एकर) -

- I. तुती लागवड विकास कार्यक्रमासाठी सहाय्य योजना रु. 0.60 लक्ष.
- II. तुती बागेसाठी पाणी देण्याच्या सुविधा, पाणी संवर्धन व त्यांच्या तंत्राला सहाय्यता योजना रु. 0.60 लक्ष.
- III. कीटक संगोपनगृह बांधण्यासाठी सहाय्यता योजना 600 स्वे. फुट रु. 3.25 लक्ष.
- IV. दर्जेदार कोष उत्पदनासाठी कीटक संगोपन साहित्य/ शेती अवजारे सहित्य पुरवठा सहाय्य आधुनिक माऊटेज (रोटरी माऊटेजेस) सहित रु. 0.50 लक्ष.
- V. दर्जेदार निर्जंतुकीकरण औषधांचा व पिक संरक्षण उपाय सुविधा शेतकऱ्यांना पुरवठा करणे रु. 0.50 लक्ष.

4. चौकी संगोपन केंद्राचे लोकप्रियीकरण
बाल्य किटकांच्या बागेची देखभालीसाठी मदत करणे, बालकिटक संगोपन केंद्राचे बांधकाम व बालकिटक संगोपन साहित्य उपलब्ध करण्यासाठी उपलब्ध करणे रु. 13.00 लक्ष.
- ब). कोषोत्तर (तुती)
- 1) बालमजुरी हटविण्यासाठी मोटारचलीत चरखा संयंत्र उभारण्यासाठी आर्थिक सहाय्य रु. 0.30 लक्ष.
 - 2) अस्तित्वात असलेल्या कॉटेज बेसीन मशीनचे उन्नती करणेसाठी आर्थिक सहाय्य करणे रु. 2.40 लक्ष.
 - 3) मल्टीएंड (10 बेसीन युनिट) उभारण्यासाठी आर्थिक मदत करणे रु. 20.7 लक्ष.
 - 4) स्वयंचलित रीलिंग युनिट (120 एंड) उभारण्यासाठी सहाय्य रु. 31.15 लक्ष.
 - 5) स्वयंचलित रीलिंग युनिट (200 एंड) उभारण्यासाठी सहाय्य रु. 85.10 लक्ष.
 - 6) स्वयंचलित रीलिंग युनिट (400 एंड) उभारण्यासाठी सहाय्य रु. 149.66 लक्ष.
 - 7) रेशीम धाम्याला पिळ देणारे यंत्र उभारण्यासाठी सहाय्य योजना (टिक्स्टींग) (480 एंड) (480 Spindle) रु. 11.00 लक्ष.
8. रिलिंग युनिटसाठी पाणी पुनर्वापर प्लांटची स्थापना:-
रेशीम रिलींग उत्पादन करतवेळी सांडपाणी वेगवेगळ्या आकाराच्या दोन ग्रीडमधुन काढणेसाठी अर्धसहाय्य रु. 18.00 लक्ष
9. प्युपा पोर्सेसिंग युनिटच्या स्थापनेसाठी सहाय्य रु. 22.86 लक्ष.
- क) कोषोत्तर (वन्य क्षेत्र)
- 1) रिलींगसह टिक्स्टींग संयंत्र उभारणे रु. 0.25 लक्ष.
 - 2) मोटार चलीत तथा पायाने चालविणे जाणारे कताई यंत्र उभारणेची योजना रु. 0.08 लक्ष.
 - 3) बुनियादी रिलींग मशीन रु. 0.09 लक्ष.
 - 4) टसर धागाकरण पूर्ण यंत्र सामुग्री रु. 13.87 लक्ष.
 - 5) मास्टर रिलर्स आणि तंत्रज्ञ यांची सेवा पुरविणे रु. 2.52 लक्ष.
- ड) मान्यताप्राप्त कोष बाजारपेठेमध्ये कोष सुकविण्यासाठी सहाय्य.
- 1) गरम हवा देऊन कोष सुकविण्यासाठी यंत्र खरेदीसाठीची योजना (1000 कि. ग्रॅ. क्षमतेसाठी) रु. 16.77 लक्ष.
 - 2) गरम हवा देऊन कोष सुकविण्यासाठी यंत्र खरेदीसाठीची योजना (2000 कि. ग्रॅ. क्षमतेसाठी) रु. 24.27 लक्ष.
- इ) रेशीम विणकाम क्षेत्राला सहाय्य.
- 1) अस्तित्वात असलेल्या हातमागाची उन्नतीकरण योजना रु. ०.१७५ लक्ष.
 - 2) वायविय उचल यंत्रणा-२ हातमागाची रु. ०.३८ लक्ष.
 - 3) संगणक अॅडेड टेक्सस्टाईल रु. ०.५८५ लक्ष.
4. चौकी संगोपन केंद्राचे लोकप्रियीकरण
बाल्य किटकांच्या बागेची देखभालीसाठी मदत करणे, बालकिटक संगोपन केंद्राचे बांधकाम व बालकिटक संगोपन साहित्य उपलब्ध करण्यासाठी उपलब्ध करणे.
5. कोषोत्तर (तुती)
- A. बालमजुरी हटविण्यासाठी मोटारचलीत चरखा संयंत्र उभारण्यासाठी आर्थिक सहाय्य.
 - B. अस्तित्वात असलेल्या कॉटेज बेसीन मशीनचे उन्नती करणेसाठी आर्थिक सहाय्य करणे.
 - C. मल्टीएंड (10 बेसीन युनिट) उभारण्यासाठी आर्थिक मदत करणे.
- D. स्वयंचलित रीलिंग युनिटच्या स्थापनेसाठी सहाय्य.
- I. स्वयंचलित रीलिंग युनिट (120 एंड) उभारण्यासाठी सहाय्य.
 - II. स्वयंचलित रीलिंग युनिट (200 एंड) उभारण्यासाठी सहाय्य.
 - III. स्वयंचलित रीलिंग युनिट (400 एंड) उभारण्यासाठी सहाय्य.
 - IV. स्वयंचलित रीलिंग युनिट (2000 एंड) उभारण्यासाठी सहाय्य.
6. टिक्स्टींग युनिटसाठी सहाय्य (480 एंड) :-
रेशीम धाम्याला पिळ देणारे यंत्र उभारण्यासाठी सहाय्य योजना.
7. रिलिंग युनिटसाठी पाणी पुनर्वापर प्लांटची स्थापना :-
रेशीम रिलींग उत्पादन करतवेळी सांडपाणी वेगवेगळ्या आकाराच्या दोन ग्रीडमधुन काढणेसाठी अर्धसहाय्य.
8. प्युपा पोर्सेसिंग युनिटच्या स्थापनेसाठी सहाय्य
प्युपा प्रक्रीया युनिट
9. कोषोत्तर (वन्य क्षेत्र)
- A. रिलींगसह टिक्स्टींग संयंत्र उभारणे.
 - B. सुधारीत रिलींग उभारणी करणे.
 - C. मोटार चलीत तथा पायाने चालविणे जाणारे कताई यंत्र उभारणेची योजना.
 - D. बुनियादी रिलींग मशीन.
 - E. वेट रिलींग संयंत्र.
 - F. मोटार चरखा (एका बाजूनी ओपन)
 - G. टसर धागाकरण पूर्ण यंत्र सामुग्री.
10. तंत्रज्ञांची सेवा प्रदान करणे (टिक्स्टर/विणकर/डायर/मास्टर रीलर)
मास्टर रिलर्स आणि तंत्रज्ञ यांची सेवा पुरविणे.
11. मान्यताप्राप्त कोष बाजारपेठेमध्ये कोष सुकविण्यासाठी सहाय्य.
- A. गरम हवा देऊन कोष सुकविण्यासाठी यंत्र खरेदीसाठीची योजना (1000 कि.ग्रॅ. क्षमतेसाठी)
 - B. गरम हवा देऊन कोष सुकविण्यासाठी यंत्र खरेदीसाठीची योजना (2000 कि.ग्रॅ. क्षमतेसाठी)

12. रेशीम विणकाम क्षेत्राला सहाय्य.

- सुधारीत रेशीम विशिष्ट हँडलुम योजना.
- अस्तित्वात असलेल्या हातमागाची उन्नतीकरण योजना.
- वायविय उचल यंत्रणा-2 हातमागासाठी.
- इलेक्ट्रॉनिक जेकार्ड (720 हुक्स) वायविय उचल यंत्रणा.
- संगणक अँडेट टेक्सटाईल डिझाईनिंग.

13. रेशीम डाईंग आणि प्रक्रिया सुविधांसाठी सहाय्य.

- धागा रंगविणे- 2 कि.ग्रॅ. क्षमता.
- धागा रंगविणे- 50 कि.ग्रॅ. क्षमता.
- आर्म डाईंग- 50 कि.ग्रॅ. क्षमता.
- कापड प्रक्रीया सुविधा- 250 कि.ग्रॅ. सुविधा.
- फॅब्रीक फिनिशींग युनिट.

14. रेशीम प्रक्रिया युनिटसाठी कार्यक्षम प्रक्रिया प्रकल्प (ई.टी.पी.) स्थापन करण्यासाठी सहाय्य-

- खराब पाणी शुद्ध करण्याची योजना-रु. 10.00 लक्ष
- पाणी प्रदुषण मुक्त करण्याची योजना-रु. 15.00 लक्ष

15. सेरिसिन एक्स्ट्रक्शन युनिट

सेरिसिन काढण्याची प्रक्रीया (डिगमिंग प्रक्रीया) करण्यासाठी अर्थसहाय्य योजना.

16. बिज क्षेत्र (तुली)-

अंडीपुंज निर्मिती केंद्र बांधकाम व उपकरणे खरेदीसाठी योजना.

17. बिज क्षेत्र (वन्य)-

- टसर बिज गुणन केंद्र बळकटकरणासाठी सहाय्य.
- टसर खासगी ग्रेनेज अर्थसहाय्य योजना.

फ) रेशीम डाईंग आणि प्रक्रिया सुविधांसाठी सहाय्य.

- धागा रंगविणे - 50 कि.ग्रॅ. क्षमता रु. 10.13 लक्ष.
- आर्म डाईंग - 50 कि.ग्रॅ. क्षमता रु. 23.80 लक्ष.
- कापड प्रक्रीया सुविधा-250 कि.ग्रॅ. क्षमता रु. 34.34 लक्ष.
- फॅब्रीक फिनिशींग युनिट रु. 11.42

ग) रेशीम प्रक्रिया युनिटसाठी कार्यक्षम प्रक्रिया प्रकल्प (ई.टी.पी.) स्थापन करण्यासाठी सहाय्य.

- खराब पाणी शुद्ध करण्याची योजना - रु. 10.00 लक्ष.
- पाणी प्रदुषण मुक्त करण्याची योजना - रु. 15.00 लक्ष.

घ) सेरिसिन एक्स्ट्रक्शन युनिट

सेरिसिन काढण्याची प्रक्रीया (डिगमिंग प्रक्रीया) करण्यासाठी अर्थसहाय्य योजना.

ड) बिज क्षेत्र (तुली)-

अंडीपुंज निर्मिती केंद्र बांधकाम व उपकरणे खरेदीसाठी योजना रु. 216.00 लक्ष.

ढ) बिज क्षेत्र (वन्य)-

- टसर बिज गुणन केंद्र बळकटकरणासाठी सहाय्य. रु. 5.00 लक्ष.
- टसर खासगी ग्रेनेज अर्थसहाय्य योजना. रु. 6.00 लक्ष.

● सम2024-25-मध्ये अनुसुचित जमाती करीता 36 शेतकऱ्यांकरिता केंद्र हिस्सा रक्कम रु.

33.80 लक्ष व राज्य हिस्सा रक्कम रु. 13.00 लक्ष असे एकूण 46.80 लक्ष निधि सिल्ले समग्र- 2 योजने वितरित करण्यात आला.

Directorate of Sericulture M. S. Nagpur

Schemes Implemented by the Directorate—

1) Centrally Sponsored (Central Sector Scheme)—Silk Samgra-2 (Integrated Sericulture Development of Silk Industry) (Central share 28511269 & State share 28517525) Proposed schemes under Mulberry and Tasar Sector to be Implemented by Directorate of Sericulture.

The financial Assistance Scheme will be implemented in the state of Maharashtra under the Centrally Sponsored scheme of SILK SAMGRA -2 for the period from 2021-22 to 2025-26, mainly for pre- Cocoon & Post Cocoon processing projects. The sharing pattern for **scheduled tribe category** is 65:25:10 for. Proposed schemes under mulberry & Tasar sector are as follows.

1) Pre-Cocoon (Mulberry Sector)

1. Capacity Building & Training for sericulture sector

- A. Beneficiary Empowerment Programme
 B. Support for Development of Kisan Nurseries for Mulberry & Vanya.
1. Mulberry Kisan Nursery- Rs. 1.50 Lakh per acre
 2. Vanya Kisan Nursery Rs. 1.00 lakh per acre

2) Package of Assistance for Mulberry Silkworm Rearing package 250 DFLS Capacity for 2 Acre Plantation.

- 1) Mulberry Plantation (2 acre) - Rs. 1.20 lakh per acre.
- 2) Irrigation facility (2 acre) - Rs.1.00 lakh
- 3) Rearing House Model I (1000 sq. ft. RCC construction) Rs. 4.50 lakh.
- 4) Rearing Equipment's Including improved mount ages (Rotary Mount ages) for quality Cocoon Production Rs. 0.75 lakhs
- 5) Disinfectants (Prophylactic measure) Rs. 0.05 lakh

3) Package of Assistance for Mulberry Silkworm Rearing package 150 DFLS Capacity for 1 Acre Plantation.

- 1) Mulberry Plantation (1 Acres) - Rs. 0.60 Lakh
- 2) Irrigation facility (1 acre) - Rs. 0.60 Lakh
- 3) Rearing House Model II (600 sq. ft. and above) Rs. 3.25 lakh.
- 4) Rearing Equipment's Including improved mount ages (Rotary Mount ages) for quality Cocoon Production Rs. 0.50 lakhs
- 5) Disinfectants (Prophylactic measure) Rs. 0.05 lakh

Schemes Implemented by the Directorate—

1) Centrally Sponsored (Central Sector Scheme)—Silk Samgra-2 (Integrated Sericulture Development of Silk Industry) (Central share 28511269 & State share 28517525) Proposed schemes under Mulberry and Tasar Sector to be Implemented by Directorate of Sericulture.

The financial Assistance Scheme will be implemented in the state of Maharashtra under the Centrally Sponsored scheme of SILK SAMGRA -2 for the period from 2021-22 to 2025-26, mainly for pre- Cocoon & Post Cocoon processing projects. The sharing pattern for **scheduled tribe category** is 65:25:10 for Proposed schemes under mulberry & Tasar sector are as follows.

1) Pre-Cocoon (Mulberry Sector)

1. Capacity Building & Training for sericulture sector

- A. Beneficiary Empowerment Programme (Mulberry and Tasar) Rs. 0.07` Lakh per beneficiaries.
 2. Support for Development of Kisan Nurseries for Mulberry & Vanya.
3. Mulberry Kisan Nursery- Rs. 1.50 Lakh per acre
 4. Vanya Kisan Nursery - Rs. 1.00 lakh per acre

3) Mulberry Silkworm Rearing package 150 DFLS Capacity Plantation 1 Acre.

- 1) Mulberry Plantation (1 Acres) Rs.0.60 Lakhs per acre
 - 2) Irrigation facility (1 acre) - Rs. 0.60 Lakh
 - 3) Rearing House (use of teen and cement sheet above 600 sq. ft. for 1 acre) - Rs. 3.25 Lakh.
 - 4) Rearing Equipment's - Rs 0.75 lakhs
 - 5) Disinfectants - Rs. 0.05 lakh.
- 4) Mulberry Silkworm Rearing package 150 DFLS Capacity for 1 Acre Plantation.
- 1) Mulberry Plantation (1 acre) - Rs.0.60 lakh
 - 2) Irrigation facility (1 acre) - Rs.0.60 lakh
 - 3) Rearing House Model II (600 sq. ft. & Above) Rs. 3.25 Lakh.
 - 4) Rearing Equipment's Including improved mount ages (Rotary Mount ages) for quality Cocoon Production Rs. 0.50 lakhs
 - 5) Disinfectants (Prophylactic measure) Rs. 0.05 lakh

4) Popularisation of Chawki Centre (Through RSRS & RECS)

A. Popularization of Chawki Rearing Center (Through RSRS & RECS)

5) Post Cocoon (Mulberry Sector)

- A. Motorized Charkha to dissuade child labor - Rs 0.30 lakh
- B. Up-gradation of existing cottage basin /domestic basin unit - Rs. 2.40 lakhs
- C. Establishment of Multi-end Reeling Unit 10 Basin Rs. 20.76 Lakhs
- D. Support for Establishment of Automatic Reeling Units
 - I. 120 Ends Unit- indiegenous
 - II. 200 Ends unit - Indiegenous
 - III. 400 Ends unit
 - IV. Establishment of ARM Unit-5 line (2000 ends)
- 6) Assistance for Twisting units (480 ends)
- 7) Establishment of water re-cycling plant for reeling Units (1.00 Lakh litter per day Capacity)
- 8) Support for Establishment of Pupae processing units Pupae Processing units.

9) Post Cocoon (Vanya Sector)

- A. Motorized Reeling-cum-Twisting Machines
- B. Unnathi Reeling Machine.
- C. Motorized/Pedel operated Spinning machines.
- D. Buniyad Reeling Machines.
- E. Sonalika Muga wet Reeling Machines.
- F. Single Window Re-Reeling machines. (Motor Operated)
- G. Tasar Reeling Machinery Package.

10) Providing Services of Master Reelers/Technicians as Twister /Weaver/Dyer.

11) Support for Cocoon Drying Facility in Designated cocoon market.

- A. 1000 Kg. Capacity units Conveyor Hot Air Drier.
- B. 2000 Kg. Capacity units Conveyor Hot Air Drier.

12) Support for Silk Weaving Sector.

- A. Motorised Region-Specific Silk Handloom (Pit Loom)
- B. Loom Up Gradation Loom Up Gradation Through Jacquards Pirm Winding and Other Equipment.

4) Papularisation of Chawki Centre (Through RSRS & RECS)

Assistance for construction of Chawkie Rearing Centre and equipments Rs. 13.00 lakhs.

B) Post Cocoon (Mulberry Sector)

1. Motorized Charkha to dissuade child labor - Rs 0.30 lakh
2. Up-gradation of existing cottage basin /domestic basin unit - Rs. 2.40 lakhs
3. Establishment of Multi-end Reeling Unit 10 Basin Rs. 20.76 Lakhs
4. Establishment of Automatic Reeling Units 120 Ends Rs. 39.15 lakhs
5. Establishment of Automatic Reeling Units 200 Ends-Rs. 85.90 lakhs
6. Establishment of Automatic Reeling Units 400 Ends Rs. 149.66 lakhs
7. Assistance for Twisting units (480 spindles -11.60 Lakhs)
8. Establishment of water re-cycling plant for reeling Units (1.00 Lakh LT per day Capacity -18.00 lakhs)
- 8) Support for Establishment of Pupae processing units Pupae Processing units. Rs.22.85700 lakhs

C) Post Cocoon (Tasar Sector)

- A. Motorized Reeling-cum-Twisting Machines -0.20 lakhs
- B. Motorized cum Pedel operated Spinning machines-0.08 lakhs
- C. Buniyad Reeling Machines -0.09 lakhs
- D. Tasar Reeling Machinery Package 13.87 lakhs
- E. Support for Providing Services of Master Reelers/Technicians as Twister/Weaver/Dyer-2.52 lakhs

D) Support for Cocoon Drying Facility in Designated cocoon market.

- A. Conveyor Hot Air Drier-1000 Kg. Capacity units-16.77 lakhs
- B. Conveyor Hot Air Drier-2000 Kg. Capacity units-24.27 lakhs

E) Support for Silk Weaving Sector.

1. Loom Up Gradation through Jacquards Pirm Winding and Other Equipment.-0.17 lakhs
2. Pneumatic lifting Mechanisation 2 Loom Units-0.38 lakhs
3. Computer Aided Textile Designing (CATD) Units 0.55 lakhs

- C. Pneumatic lifting Mechanisation 2 Loom Units.
- D. Electronics Jacquard (720 Hooks) with Lifting Mechanism.
- E. Computer Aided Textile Designing (CATD) Units.

13) Support for Silk Dyeing & Processing Facilities.

- A. Micro Tub dyeing unit- 2 Kg unit.
- B. Tub dyeing unit 50 kgs Capacity.
- C. Arm Dyeing unit 50 kgs Capacity.
- D. Fabric Processing unit - 250 Kgs. Capacity.
- E. Fabric Finishing units.

14) Support for eshablishment Efficient Treatment lakhs Plant (ETP) for Silk Processing Unit.

- A. Effluent Treatment plant - Discharge to Ground type (ETP)
- B. ETP Zero Discharge

15) Sericin Extraction Unit.

16) Mulberry Seed Sector:

- Support to Silkworm Seed Production Unit
- Construction of Grainage building (10000 Sq. ft.) & Procurement of grainage equipment.

17) Vanya Seed Sector

- A. Strengthening of Vanya silkworm seed production units.
- B. Vanya Private Graineurs.

F) Support for Silk Dyeing & Processing units.

- 1. Tub dyeing 50 kgs units - 10.13 lakhs
- 2. Arm Dyeing - 50 kgs unit -23.80 lakhs.
- 3. Fabric Processing units - 250 Kgs. Capacity-34.34 lakhs
- 4. Fabric Finishing units-11.42 lakhs

G) Support for eshablishment Efficient Treatment Plant (ETP) for Silk Processing Unit.

- 1. ETP (Effluent Treatment plant) Discharge to ground type (ETP) Rs. 10.00 lakhs
- 2. ETP (Effluent Treatment plant) Zero Discharge (ETP) Rs. 15.00 lakhs

H) Mulberry Seed Sector:

- 1. Construction of Grainage building (10000 Sq. ft.) and Procurement of grainage equipment - 216.00 lakhs

I) Vanya Seed Sector

- 1. Vanya Private Graineurs Rs. 5.00 lakhs
- 2. Strengthening of Vanya silkworm seed production units (Tasar) – 6.00 lakhs
- In the year 2024-25, an amount of 33.80 lakh as the Central share and Rs. 13.00 lakh as the State share totaling Rs. 46.80 lakh was allocated under the Silk Samagra-2 scheme for 36 Scheduled Tribe farmers.

महसूल व वन विभाग (जनजाती क्षेत्र उपयोजना)

प्रधान मुख्य वनसंरक्षक, म. रा., नागपूर
कार्यक्रम व त्यातील कर्मचाऱ्यांची संख्या दर्शविणारे विवरणपत्र
तक्ता क्र. १

कर्मचारीविषयक गोषवारा :

अ. क्र.	कार्यक्रम क्रमांक व नाव	कर्मचाऱ्यांची संख्या	
		२०२५-२०२६	२०२६-२०२७
१.	निर्देशन व प्रशासन
२.	वन संशोधन
३.	शिक्षण व प्रशिक्षण
४.	वनसंरक्षण व विकास
५.	वृक्षारोपन योजना
६.	वनोत्पादन
७.	वन दळणवळण व इमारती
८.	वन्यप्राणी व्यवस्थापन व निसर्ग संवर्धन
९.	वने, उपवने व कल्याणविषयक कार्यक्रम
१०.	वन विकास महामंडळ मर्यादित
		एकूण ...	निरंक

सर्व कार्यक्रमातील कर्मचाऱ्यांची संख्या, पदनाम व वेतनमान दर्शविणारे विवरणपत्र
तक्ता क्र. २

अनुक्रमांक	पदनाम	वेतनमान	पदसंख्या	
			२०२५-२०२६	२०२६-२०२७
१	२	३	४	५
१.	राजपत्रित	रुपये		
	सहायक वनसंरक्षक	एस-१८ : ४९,१००-१,५५,८००
	वनक्षेत्रपाल	एस-१५ : ४१,८००-१,३२,३००
			एकूण
२.	अराजपत्रित-वर्ग ३			
	वनपाल	एस-८ : २५,५००-८१,१००
	वनरक्षक	एस-३ : १६,६००-५२,४००
	लेखापाल	एस-१० : २९,२००-९२,३००
	लिपिक	एस-६ : १९,९००-६३,२००
	वाहन चालक	एस-६ : १९,९००-६३,२००
			एकूण
१.	अराजपत्रित-वर्ग ४			
	चौकीदार	एस-१ : १५,०००-४७,६००
	स्वच्छक	एस-१ : १५,०००-४७,६००
	महावत	एस-६ : १९,९००-६३,२००
	गवत कापणारा	एस-३ : १६,६००-५२,४००
			एकूण
			एकूण बेरीज...	निरंक निरंक

कार्यक्रम क्र. ४-वनसंरक्षण व विकास
तक्ता क्र. १

(रुपये हजारत)

(दोन) वित्तीय आवश्यकता :

तपशील	प्रत्यक्ष, २०२४-२०२५		अर्थसंकल्प, २०२५-२०२६		सुधारित अंदाज, २०२५-२०२६		प्रस्तावित, २०२६-२०२७					
	योजनेतर	योजनांतर्गत	योजनेतर	योजनांतर्गत	योजनेतर	योजनांतर्गत	योजनेतर	योजनांतर्गत				
१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	१३
(अ) कार्यवार वर्गीकरण—												
(१) आदिवासी मार्फत रोपे तयार करणे
(२) वैरण साधन संपत्तीचा विकास ...	१५६६७०	१५६६७०	१५६६७०
(३) मृदसंधारणार्थ वनीकरण (क्षेत्र)
(४) खालावलेल्या वनांचे पुनर्वनीकरण ...	१२५९९४१	१२५९९४१	१२५९९४१	१२५९९४१	१२५९९४१	१२५९९४१	१२५९९४१	१२५९९४१	१२५९९४१	१२५९९४१	१२५९९४१	१२५९९४१
(५) लागवड कार्यक्रम ...	५०६००	५०६००	५०६००	५०६००	५०६००	५०६००	५०६००	५०६००	५०६००	५०६००	५०६००	५०६००
(६) अक्कलकुवा धडगाव विशेष कृती कार्यक्रम
(७) विदर्भ विकास कार्यक्रम अंतर्गत (बांबु लागवड) ...	५०६१८	५०६१८	५०६१८	५०६१८	५०६१८	५०६१८	५०६१८	५०६१८	५०६१८	५०६१८	५०६१८	५०६१८
एकूण—(अ)—स्थूल ...	१५१७९०९	१५१७९०९	१५१७९०९	१३०५९४१	१३०५९४१	१३०५९४१	१३०५९४१	१३०५९४१	१३०५९४१	१३०५९४१	१३०५९४१	१३०५९४१
(ब) उद्दिष्टवार वर्गीकरण—												
(१) आदिवासी मार्फत रोपे तयार करणे
मजुरी
साहित्य व पुरवठा
एकूण—(१)—निव्वळ
(२) वैरण साधन संपत्तीचा विकास—												
मजुरी
साहित्य व पुरवठा
एकूण—(२)—स्थूल
(३) मृदसंधारणार्थ वनीकरण (क्षेत्र)—												
मजुरी
साहित्य व पुरवठा
एकूण—(३)—स्थूल

तक्ता एक (चालू)

(रुपये हजारत)

१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	१३
(४) खालावलेल्या वनांचे पुनर्वनीकरण
वेतन
मजुरी	...	१००७९५३	१००७९५३	...	१००७९५३	१००७९५३	११०८७४८	११०८७४८
साहित्य व पुरवठा	...	२५१९८८	२५१९८८.३	...	२५१९८८.३	२५१९८८.३	२७७१८७	२७७१८७
इतर
एकूण—(४)—स्थूल	...	१२५९९४१	१२५९९४१	...	१२५९९४१	१२५९९४१	१३८५९३५.१	१३८५९३५.१
(५) लागवड कार्यक्रम
मजुरी	...	४०४८०	४०४८०	...	३६८००	३६८००	४०४८०	४०४८०
साहित्य व पुरवठा	...	१०१२०	१०१२०	...	९२००	९२००	१०१२०	१०१२०
एकूण—(५)—स्थूल	...	५०६००	५०६००	...	४६०००	४६०००	५०६००	५०६००
(६) अक्कलकुवा धडगाव विशेष कृती कार्यक्रम
मजुरी
साहित्य व पुरवठा
एकूण—(६)—स्थूल
(७) विदर्भ विकास कार्यक्रमा अंतर्गत (बाबु लागवड)
मजुरी
साहित्य व पुरवठा
एकूण—(७)—स्थूल
(क) वित्त व्यवस्थेची साधने—
(१) मागणी क्रमांक टी-५
प्रधान शीर्ष-२४०६	...	१२५९९४१	१२५९९४१	...	१२५९९४१	१२५९९४१	१३८५९३५.१	१३८५९३५.१
वनीकरण व वन्यजीव
मागणी क्रमांक टी-६
प्रधान शीर्ष-४४०६	...	५०६००	५०६००	...	४६०००	४६०००	५०६००	५०६००
वनावरील भांडवली खर्च
एकूण—(क)—स्थूल	...	१३१०५४१	१३१०५४१	...	१३०५९४१	१३०५९४१	१४३६५३५.१	१४३६५३५.१

कार्यक्रम क्र. ५-वृक्षारोपण योजना

तक्ता क्र. १

(रुपये हजारत)

(दोन) वित्तीय आवश्यकता :

तपशील	प्रत्यक्ष, २०२४-२०२५		अर्थसंकल्प, २०२५-२०२६		सुधारित अंदाज, २०२५-२०२६		प्रस्तावित, २०२६-२०२७					
	योजनेतर	योजनांतर्गत	योजनेतर	योजनांतर्गत	योजनेतर	योजनांतर्गत	योजनेतर	योजनांतर्गत				
१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	१३
(अ) कार्यवार वर्गीकरण—												
(१) मध्यवर्ती रोपमळे	...	१४०३९१	३२६६३०	३२६६३०	...	३२६६३०	३२६६३०	...	३५९२९३	३५९२९३
(२) सर्वोपयोगी वृक्षांची लागवड
(३) भरीव वनीकरण
एकूण—(अ)	...	१४०३९१	३२६६३०	३२६६३०	...	३२६६३०	३२६६३०	...	३५९२९३	३५९२९३
(ब) उद्दिष्टवार वर्गीकरण—												
(१) मध्यवर्ती रोपमळे—												
वेतन
मजुरी	...	८४२३५	१९५९७८	१९५९७८	...	१९५९७८	१९५९७८	...	२१५५७६	२१५५७६
साहित्य व पुरवठा	...	५६१५६	१३०६५२	१३०६५२	...	१३०६५२	१३०६५२	...	१४३७१७	१४३७१७
एकूण	...	१४०३९१	३२६६३०	३२६६३०	...	३२६६३०	३२६६३०	...	३५९२९३	३५९२९३
(२) सर्वोपयोगी वृक्षांची लागवड—												
वेतन
मजुरी
साहित्य व पुरवठा
एकूण
(३) भरीव वनीकरण कार्यक्रम—												
मजुरी
साहित्य व पुरवठा
एकूण
एकूण—(ब)	...	१४०३९१	३२६६३०	३२६६३०	...	३२६६३०	३२६६३०	...	३५९२९३	३५९२९३

तक्ता ँक (वाल्)

(रुपये हजारात)

	१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	१३
(क) वलत वुवस्थेची साधने-													
(१) मागणी क्रमांक टी-५													
प्रधान शीर्ष-२४०६			१४०३९१	...	३२६६३०	३२६६३०	३२६६३०	...	३२६६३०	३२६६३०	...	३५९२९३	३५९२९३
वनीकरण व वन्यजीव		
(२) मागणी क्रमांक टी-६													
प्रधान शीर्ष-४४०६		
वन्यजीव यावरील भांडवली खर्च		
एकूण-(क)-स्थूल		...	१४०३९१	३२६६३०	३२६६३०	...	३२६६३०	३२६६३०	...	३५९२९३	३५९२९३

**कार्यभाराचा सारांश व वित्तीय आवश्यकताचे स्पष्टीकरण
तक्ता क्र. २**

योजनेचे नाव	बाब	वर्ष	वर्ष	वर्ष
		प्रत्यक्ष, २०२४-२०२५ क्षेत्र (हेक्टरमध्ये)	अंदाजित, २०२५-२०२६ क्षेत्र (हेक्टरमध्ये)	प्रस्तावित, २०२६-२०२७ क्षेत्र (हेक्टरमध्ये)
1	2	3	4	5
१. वैरण संपत्तीचा विकास	लागवड पूर्व प्रथम वर्ष द्वितीय वर्ष तृतीय वर्ष			
२. संयुक्त वन व्यवस्थापन	लागवड पूर्व प्रथम वर्ष द्वितीय वर्ष तृतीय वर्ष			
३. खालावलेल्या वनांचे पुनर्वनीकरण	लागवड पूर्व प्रथम वर्ष द्वितीय वर्ष तृतीय वर्ष			
४. किरकोळ वनोत्पादनाचा विकास	लागवड पूर्व प्रथम वर्ष द्वितीय वर्ष तृतीय वर्ष			सदर जिल्हास्तरीय आदिवासी उपयोजना या जिल्हास्तरावर राबविल्या जात असल्याने भौतिक साध्य तसेच प्रस्तावित लक्ष याबाबतची माहिती या स्तरावरून नमुद करता येणे शक्य नाही.
५. लागवड कार्यक्रम	लागवड पूर्व प्रथम वर्ष द्वितीय वर्ष तृतीय वर्ष			
६. अक्कलकुवा, धडगाव (विशेष कृती कार्यक्रम)	लागवड पूर्व प्रथम वर्ष द्वितीय वर्ष तृतीय वर्ष			

**कार्यभाराचा सारांश व वित्तीय आवश्यकताचे स्पष्टीकरण
तक्ता दोन**

योजनेचे नाव	बाब	वर्ष	वर्ष	वर्ष
		प्रत्यक्ष, २०२४-२०२५ क्षेत्र (हेक्टरमध्ये)	अंदाजित, २०२५-२०२६ क्षेत्र (हेक्टरमध्ये)	प्रस्तावित, २०२६-२०२७ क्षेत्र (हेक्टरमध्ये)
1	2	3	4	5
१. विदर्भ विकास कार्यक्रमांतर्गत (बांबु लागवड)	लागवड पूर्व प्रथम वर्ष द्वितीय वर्ष तृतीय वर्ष चतुर्थ वर्ष पंचम वर्ष			
२. सर्वोपयोगी वृक्षांची लागवड	लागवड पूर्व प्रथम वर्ष द्वितीय वर्ष तृतीय वर्ष			सदर जिल्हास्तरीय आदिवासी उपयोजना या जिल्हास्तरावर राबविल्या जात असल्याने भौतिक साध्य तसेच प्रस्तावित लक्ष याबाबतची माहिती या स्तरावरून नमुद करता येणे शक्य नाही.

तक्ता ँक (वालू)

(रुपये हजारात)

१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	१३
(३) गौण वनोत्पादनाचा विकास—												
मजुरी	...	१५४८०३	१५४८०३
साहित्य व पुरवठा	...	३८७०१	३८७०१
एकूण (३)	...	१९३५०४	१९३५०४
एकूण (ब)	...	१९३५०४	१९३५०४
(क) वित्त व्यवस्थेची साधने—												
(१) मागणी क्रमांक टी-५												
प्रधान शीर्ष-२४०६
वनीकरण व वन्यजीव
(२) मागणी क्रमांक टी-६												
प्रधान शीर्ष-४४०६	...	१९३५०४	१९३५०४
वनावरील मांडवली खर्च	...	१९३५०४	१९३५०४
एकूण—(निव्वळ)	...	१९३५०४	१९३५०४

कार्यभाराचा सारांश व वित्तीय आवश्यकताचे स्पष्टीकरण
तक्ता दोन

योजनेचे नाव	बाब	वर्ष	वर्ष	वर्ष
		प्रत्यक्ष, २०२४-२०२५	अंदाजित, २०२५-२०२६	प्रस्तावित, २०२६-२०२७
१	२	३	४	५
गौण वनोत्पादनाचा विकास	लागवड पूर्व प्रथम वर्ष द्वितीय वर्ष तृतीय वर्ष	सदर जिल्हास्तरीय आदिवासी उपयोजना या जिल्हास्तरावर राबविल्या जात असल्याने भौतिक साध्य तसेच प्रस्तावित लक्ष याबाबतची माहिती या स्तरावरून नमुद करता येणे शक्य नाही.		

कार्यक्रम क्र. ७-दलणवळण व इमारती
तक्ता क्र. १

(रुपये हजारत)

तपशील	प्रत्यक्ष, २०२४-२०२५		अर्थसंकल्प, २०२५-२०२६		सुधारित अंदाज, २०२५-२०२६		प्रस्तावित, २०२६-२०२७					
	योजनेतर	योजनांतर्गत	योजनेतर	योजनांतर्गत	योजनेतर	योजनांतर्गत	योजनेतर	योजनांतर्गत				
१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	१३
(अ) कार्यवार वर्गीकरण—												
दलणवळण व इमारती	...	१३२२४२	१३२२४२	...	२०९००	२०९००	...	२०९००	२०९००	...	२२९९०	२२९९०
वनातील मार्ग व पूल	...	९१६६६	९१६६६	...	२३७००	२३७००	...	२३७००	२३७००	...	२६०७०	२६०७०
एकूण	...	२२३९०८	२२३९०८	...	४४६००	४४६००	...	४४६००	४४६००	...	४९०६०	४९०६०
(ब) उद्दिष्टवार वर्गीकरण—												
दलणवळण व इमारती
वेतन
मजुरी	१४३००	१४३००	...	१४३००	१४३००	...	१५७३०	१५७३०
प्रवास खर्च
साहित्य पुरवठा	६०००	६०००	...	६०००	६०००	...	६६००	६६००
एकूण	२०३००	२०३००	...	२०३००	२०३००	...	२२३३०	२२३३०
वनातील मार्ग व पूल
मजुरी	१५६४२	१५६४२	...	१५६४२	१५६४२	...	१७२०६.२	१७२०६
साहित्य पुरवठा	९४८०	९४८०	...	९४८०	९४८०	...	१०४२८	१०४२८
एकूण	२५१२२	२५१२२	...	२५१२२	२५१२२	...	२७६३४.२	२७६३४
एकूण (ब)	४५४२२	४५४२२	...	४५४२२	४५४२२	...	४९९६४.२	४९९६४
(क) वित्त व्यवस्थेची साधने—												
(१) मागणी क्रमांक टी-५
प्रधान शीर्ष-२४०६
वनीकरण व वन्यजीवन
(२) मागणी क्रमांक टी-६
प्रधान शीर्ष-४४०६	४५४२२	४५४२२	...	४५४२२	४५४२२	...	४९९६४	४९९६४
वनावरील मांडवली खर्च
एकूण—(क)

कार्यभाराचा सारांश व वित्तीय आवश्यकताचे स्पष्टीकरण
तक्ता दोन

अनुक्रमांक	कामाचे विवरण	बाब	वर्ष	वर्ष	वर्ष
			प्रत्यक्ष, २०२४-२०२५	अंदाजित, २०२५-२०२६	प्रस्तावित, २०२६-२०२७
१	२	३	४	५	६
१.	रस्त्यांचे बांधकाम (कि. मी.)				
	खडीचे रस्ते				
	मुरुमांचे रस्ते				
	मातीचे रस्ते				
२.	पुलांचे बांधकाम				
३.	इमारतींचे बांधकाम				
	कर्मचाऱ्यांचे निवासस्थान		सदर जिल्हास्तरीय आदिवासी उपयोजना या जिल्हास्तरावर राबविल्या जात असल्याने भौतिक साध्य तसेच प्रस्तावित लक्ष याबाबतची माहिती या स्तरावरून नमुद करता येणे शक्य नाही.		
	प्रकार-१				
	प्रकार-२				
	प्रकार-३				
	प्रकार-४				
	प्रकार-५				
	प्रशासकीय इमारती				
	विश्रामगृहे				
	विहीरीचे बांधकाम				

कार्यक्रम क्र. ८-निसर्ग संवर्धन व वन्य प्राण्यांचे परिरक्षण
तक्ता क्र. १

(रुपये हजाराले)

विवरण	प्रत्यक्ष, २०२४-२०२५		अर्थसंकल्प, २०२५-२०२६		सुधारित अंदाज, २०२५-२०२६		प्रस्तावित, २०२६-२०२७	
	योजनेतर	योजनांतर्गत	योजनेतर	योजनांतर्गत	योजनेतर	योजनांतर्गत	योजनेतर	योजनांतर्गत
(१) कार्यवार वर्गीकरण-	२	३	५	६	७	९	११	१२
(१) वन्यप्राणी केलेल्या पिकांच्या नुकसानीसाठी शेतकऱ्यांना भरपाई.	१७०७५	१७०७५	१७०७५	...	१८७८२.८३
(२) निसर्ग संवर्धन व वन्य प्राण्यांचे परिरक्षण.	...	३९९३१२	...	७३८८४६	७३८८४६	७३८८४६	...	८१२७३०.६
(अ) उद्दिष्टवार वर्गीकरण-	...	३९९३१२	...	७५५९२१	७५५९२१	७५५९२१	...	८३१५१३.४
(१) वन्यप्राणी केलेल्या पिकांच्या नुकसानीसाठी शेतकऱ्यांना भरपाई अर्थसहाय्य.
(२) निसर्ग संवर्धन व वन्य प्राण्यांचे परिरक्षण
वेतन
माजुरी	५०४९७६	५०४९७६	५०४९७६	...	५५५४७३.६
प्रवास खर्च
कार्यालयीन खर्च
साहित्य पुरवठा	११५३२०	११५३२०	११५३२०	...	१२६८८२
इतर	११८५५०	११८५५०	११८५५०	...	१३०४०५
एकूण	७३८८४६	७३८८४६	७३८८४६	...	८१२७३०.६
(ब) वित्त व्यवस्थेची साधने-
(१) मागणी क्रमांक टी-४	७५४३६९	७५४३६९	७५४३६९	...	८२९८०५.९
प्रधान शीर्ष-२४०६
वनीकरण व वन्यजीवन
एकूण-(क)

...

कार्यभाराचा सारांश व वित्तीय आवश्यकताचे स्पष्टीकरण
तक्ता दोन

अनुक्रमांक १	बाब २	वर्ष	वर्ष	वर्ष
		प्रत्यक्ष, २०२४-२०२५ ३	अंदाजित, २०२५-२०२६ ४	प्रस्तावित, २०२६-२०२७ ५
१.	रस्त्यांचे बांधकाम (कि. मी.)	
२.	मोऱ्यांचे बांधकाम (रुपये)
३.	इमारतींचे बांधकाम
४.	तलावांचे बांधकाम (रुपये)
५.	विहीरींचे बांधकाम (रुपये)
६.	इतर कामे

कार्यक्रम क्र. १-वने, उपवने आणि कल्याण विषयक कार्यक्रम
तक्ता क्र. १

(दोन) विलीय आवश्यकता :	प्रत्यक्ष, २०२४-२०२५				अर्थसंकल्प, २०२५-२०२६				सुधारित अंदाज, २०२५-२०२६				प्रस्तावित, २०२६-२०२७		
	तपशील	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	१३	एकूण	एकूण
(अ) कार्यवार वर्गीकरण—															
(१) वन कामगार कल्याण	...	४४१२२.१	४४१२२.१	४४१२२.१	...	११४९५	११४९५	...	११४९५	११४९५	...	१२६४४.५	१२६४४.५	१२६४४.५	१२६४४.५
(२) आदिवासी लाभार्थ्यांना कुकींग गॅस, सोलर कुकर पुरवठा करणे. (आदि. उपयोजना)	...	५०७१०	५०७१०	५०७१०
(३) संयुक्त वन व्यवस्थापन	...	१४११४९	१४११४९	१४११४९	...	२५९१७०	२५९१७०	...	२५९१७०	२५९१७०	...	२८५०८७	२८५०८७	२८५०८७	२८५०८७
(४) वनसंरक्षण योजना	...	१३७५५२	१३७५५२	१३७५५२	...	५८५०९३	५८५०९३	...	५८५०९३	५८५०९३	...	६४३६०२.३	६४३६०२.३	६४३६०२.३	६४३६०२.३
(५) वनक्षेत्रात पर्यटन स्थळांचा विकास	...	१६९३८४	१६९३८४	१६९३८४	...	५२६९६२	५२६९६२	...	५२६९६२	५२६९६२	...	५७९६५८.२	५७९६५८.२	५७९६५८.२	५७९६५८.२
(६) आदिवासी क्षेत्रात पर्यावरणीय पर्यटना... अंतर्गत व्याघ्र प्रकल्पाखाली रोजगार निर्माण करणे.
(७) नावीन्यपूर्ण योजना	...	२१८२७	२१८२७	२१८२७
(८) वनतळी बांधणे (दगाडी बंधान्याचे बांधकाम)	...	१२३३३५६	१२३३३५६	१२३३३५६	...	१३६५००	१३६५००	...	१३६५००	१३६५००	...	१५०१५०	१५०१५०	१५०१५०	१५०१५०
एकूण (अ)	...	१७९८१००	१७९८१००	१७९८१००	...	१५१९२२०	१५१९२२०	...	१५१९२२०	१५१९२२०	...	१६७११४२	१६७११४२	१६७११४२	१६७११४२
(ब) उद्दिष्टवार वर्गीकरण—															
(१) वन कामगार कल्याण	...	४४१२२.१	४४१२२.१	४४१२२.१	...	११४९५	११४९५	...	११४९५	११४९५	...	१२६४४.५	१२६४४.५	१२६४४.५	१२६४४.५
(२) आदिवासी लाभार्थ्यांना कुकींग गॅस, सोलर कुकर पुरवठा करणे. (आदि. उपयोजना)	...	५०७१०	५०७१०	५०७१०
(३) संयुक्त वन व्यवस्थापन	...	१४११४९	१४११४९	१४११४९	...	२५९१७०	२५९१७०	...	२५९१७०	२५९१७०	...	२८५०८७	२८५०८७	२८५०८७	२८५०८७
(४) वनसंरक्षण योजना	...	१३७५५२	१३७५५२	१३७५५२	...	५८५०९३	५८५०९३	...	५८५०९३	५८५०९३	...	६४३६०२.३	६४३६०२.३	६४३६०२.३	६४३६०२.३
(५) वनक्षेत्रात पर्यटन स्थळांचा विकास	...	१६९३८४	१६९३८४	१६९३८४	...	५२६९६२	५२६९६२	...	५२६९६२	५२६९६२	...	५७९६५८.२	५७९६५८.२	५७९६५८.२	५७९६५८.२
(६) आदिवासी क्षेत्रात पर्यावरणीय पर्यटन... अंतर्गत व्याघ्र प्रकल्पाखाली रोजगार निर्माण करणे.
(७) नावीन्यपूर्ण योजना	...	२१८२७	२१८२७	२१८२७
(८) वनतळी बांधणे (दगाडी बंधान्याचे बांधकाम)	...	१२३३३५६	१२३३३५६	१२३३३५६	...	१३६५००	१३६५००	...	१३६५००	१३६५००	...	१५०१५०	१५०१५०	१५०१५०	१५०१५०
एकूण (ब)	...	१७९८१००	१७९८१००	१७९८१००	...	१५१९२२०	१५१९२२०	...	१५१९२२०	१५१९२२०	...	१६७११४२	१६७११४२	१६७११४२	१६७११४२
एकूण—(ब) स्थूल	...	१७९८१००	१७९८१००	१७९८१००	...	१५१९२२०	१५१९२२०	...	१५१९२२०	१५१९२२०	...	१६७११४२	१६७११४२	१६७११४२	१६७११४२
एकूण—(ब) निव्वळ	...	१७९८१००	१७९८१००	१७९८१००	...	१५१९२२०	१५१९२२०	...	१५१९२२०	१५१९२२०	...	१६७११४२	१६७११४२	१६७११४२	१६७११४२

तक्ता ँक (वालू)

(रुपये हजारात)

१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	१३
(क) वलत वुवसुथेवी साधने-												
(१) मागणी कुरमांक टी-५												
प्रधान शीर्ष-२४०६	...	३७३५३३	३७३५३३	...	८५७५८	८५७७५८	...	८५७७५८	८५७७५८	...	९४१३३३८	९४१३३३८
वनीकरण व वनुजवीवन												
(२) मागणी कुरमांक टी-६												
प्रधान शीर्ष-४४०६	...	१२३३३५६	१२३३३५६	...	१३६५००	१३६५००	...	१३६५००	१३६५००	...	१५०१५०	१५०१५०
वनावरील भाडवली खर्च												
एकूण (क)-१४९६	...	१६०६८८९	१६०६८८९	...	९९२२५८	९९२२५८	...	९९२२५८	९९२२५८	...	१०९१४८३८	१०९१४८३८
एकूण--(क) स्थूल	...	१६०६८८९	१६०६८८९	...	९९२२५८	९९२२५८	...	९९२२५८	९९२२५८	...	१०९१४८३८	१०९१४८३८
एकूण--(क) नलवळ	...	१६०६८८९	१६०६८८९	...	९९२२५८	९९२२५८	...	९९२२५८	९९२२५८	...	१०९१४८३८	१०९१४८३८

कार्यभाराचा सारांश व वित्तीय आवश्यकताचे स्पष्टीकरण
तक्ता दोन

१	पर्यटन स्थळांचा विकास		
	प्रत्यक्ष, २०२४-२०२५	अंदाजित, २०२५-२०२६	प्रस्तावित, २०२६-२०२७
२	३	४	
१. रस्ते (कि. मी.)
२. पूल (संख्या)
३. इमारती (संख्या)
४. पर्यटन स्थळांचा विकास

कार्यभाराचा सारांश व वित्तीय आवश्यकताचे स्पष्टीकरण
तक्ता दोन

१	बाब	वर्ष		
		प्रत्यक्ष, २०२४-२०२५ क्षेत्र (हेक्टर)	प्रत्यक्ष, २०२५-२०२६ क्षेत्र (हेक्टर)	प्रत्यक्ष, २०२६-२०२७ क्षेत्र (हेक्टर)
२	३	४	५	
वन विकास महामंडळास भाग भांडवल देणे.

**महाराष्ट्र राज्य विद्युत वितरण कंपनी मर्यादित
वार्षिक योजना २०२६-२०२७ (कार्यक्रम अंदाजपत्रक)**

१. महावितरण कंपनीची कार्ये व कर्तव्ये :-

- (अ) कंपनी मुख्यतः वीज वितरणाच्या व्यवसायामध्ये असेल आणि त्यानुसार वितरण व्यवसायासाठी आवश्यक असणारी महाराष्ट्र राज्य विद्युत मंडळाच्या (बोर्ड) च्या मालमत्ता, मालमत्तेसंबंधी हितसंबंध, हक्क आणि दायित्वे निहित असेल, विद्युत अधिनियम, २००३ च्या भाग बारावा (बोर्डची मान्यता) (आणि त्या अंतर्गत अधिसूचित हस्तांतरण योजना) च्या तरतुदीनुसार मंडळाची मान्यता घेण्याचा महाराष्ट्र सरकारचा निर्णय आणि या संदर्भातील ठराव, परिपत्रके, अध्यादेश व अधिसूचना आणि कंपनी पुढील निर्णय घेईल आणि कंपनी, विद्युत अधिनियम, २००३ च्या कलम १४ च्या तरतुदीनुसार वितरण परवानाधारक म्हणून काम करेल.
- (ब) उप पारेषण, वितरण, पुरवठ्याची तरतूद, पुरवठा, वहन, खरेदी, विक्री, आयात, निर्यात व विजेचा व्यापार करणे, विद्युत नियामक आयोगाच्या निर्देशानुसार वितरणात खुल्या प्रवेशाचा परिचय करून देणे.
- (क) विजेच्या वितरणाच्या प्रयोजनार्थ प्रकल्प सहयोगी लाईन्स आणि त्यांच्याशी संबंधित सर्व गोष्टी संपादित करणे, स्थापन करणे, बांधणे, हाती घेणे, उभारणे, मांडणे, त्यांचा उपयोग करणे, कार्यान्वित करणे, व्यवस्थापन करणे, भाड्याने तसेच भाडेपट्ट्याने देणे, खरेदी करणे, विक्री करणे, सुस्थितीत ठेवणे, त्यांचे परिवर्तन करणे, फेरफार करणे, नुतनीकरण करणे, आधुनिकीकरण करणे, त्या संबंधात काम करणे व वापर करणे, त्यात उपकेंद्रे, नागरी बांधकाम वितरण केंद्रे, केबल्स, तारा (वायर्स), तारमार्ग (लाईन्स), संचायक (अॅक्युमुलेटर), संयंत्रे, चलित्र (मीटर्स), मापी (मीटर) उपकरण, सामुग्री व विजेचे उत्पादन, निर्मिती, वापर साठवण, मोजणी व वितरण लाईन्स (एल.टी.अॅन्ड एच.टी. ११/२२/३३ के.व्ही.) समावेश होतो.
- (ड) विद्युतशक्ती (इलेक्ट्रिक पॉवर) यांची खरेदी, आयात, निर्यात, व्यवसाय किंवा त्यातील अन्य देवघेव यांचे कामकाज पुढे चालू ठेवणे आणि इलेक्ट्रिक उपकेंद्रे, असोशिएट्स, लाईन्स (एल.टी. व एच.टी. ११/२२/३३ के.व्ही.) यांचे कार्यचालन व परीक्षण आणि (इलेक्ट्रिक पॉवर), विद्युत वीजेचा वापर, साठवण व मागणी तसेच वितरण व पुरवठा यांच्याशी संबंधित असणाऱ्या संबंधितांच्या कार्यक्रमांमध्ये सहकार्य करणे, व सल्ला देणे.
- (इ) उच्च व्होल्टेजच्या (हाय व्होल्टेज) (११/२२/३३ के. व्ही.) आणि कमी व्होल्टेजच्या तारामार्फत आणि सहयोगी उपकेंद्रांमार्फत इलेक्ट्रिक डिस्ट्रीब्युशन लाईन्स आणि किंवा नेटवर्क उभारणे, स्थापन करणे, बांधकाम करणे, ते स्वीकारणे, उभारणे, मांडणे, उपयोगात आणणे, चालवणे, व्यवस्थापन करणे, ते भाड्याने देणे, भाडेपट्ट्याने देणे, खरेदी करणे, विक्री करणे ते सुस्थितीत ठेवणे, ते परावर्धित करणे, त्यात फेर करणे, त्याचे नूतनीकरण करणे, त्यांचे आधुनिकीकरण करणे, त्या संबंधात काम करणे, व त्याचा वापर करणे आणि त्यात महाराष्ट्र राज्य व अन्यत्र कुठेही असलेले वितरण केंद्रासह सहयोगी उपकेंद्रे, केबल्स, तारा (वायर्स), संचायक (अॅक्युमुलेटर), संयंत्रे, चलित्र (मीटर्स), मापी (मीटर्स), उपकरणे, सामुग्री संगणक व अॅसिलरी वितरण सेवांशी संबंधित असणारी सामग्री, विद्युत ऊर्जेचा पुरवठा, स्काडा आणि ए.एम.आर. सिस्टिम टेलिकम्युनिकेशन आणि टेलिमिट्रिंग उपकरणे यांचा समावेश होतो. इतरांकरिता व इतरांच्या वतीने हाय व्होल्टेज (११/२२/३३ के.व्ही.) आणि लो व्होल्टेज लाईन्स आणि संलग्न उपकेंद्रे, उपकरणे, साधने, केबल्स, वायर्स यांची उभारणी, कार्यचालन, परीक्षण, व्यवस्थापन हाती घेणे.

२. कंपनीची माहिती :-

वीज वाहिनीतील तूट कमी करण्याकरिता महाराष्ट्र राज्य विद्युत वितरण कंपनी मर्या. मध्ये एप्रिल २००३ पासून महावितरण कंपनीकडून कार्यक्रम राबविण्यात येत आहे. या सुधारणा कार्यक्रमांतर्गत विविध उपक्रम सुरु करण्यात आले.

१. ऊर्जा लेखांकन :-

परिमंडळ, मंडळ, विभागीय आणि वाहिनी स्तरावर ऊर्जा लेखांकन करून त्याचा मासिक आढावा घेण्यात येतो.

२. तांत्रिक हानी कमी करण्यासाठी अन्य विभागांमार्फत तसेच क्षेत्रीय कार्यालयातर्फे खालील उपाययोजना करण्यात येत आहे :-

● वितरण प्रणाली सुधारणेसाठी पायाभूत सुविधा वाढवून तांत्रिक हानी कमी करण्यासाठी खालील कामे नियोजित आहेत—

- (अ) नवीन उपकेंद्रांची उभारणी.
- (ब) अस्तित्वातील उपकेंद्रांची क्षमता वाढविणे (Augmentation).
- (क) नवीन उच्च दाब वीज वाहिन्या.
- (ड) नवीन लघु दाब वीज वाहिन्या.
- (इ) नवीन रोहित्रे.

वरील सर्व बाबींमुळे वितरण जाळे सशक्त होऊन तांत्रिक हानी कमी होण्यास मदत होणार आहे.

३. वाणिज्यिक हानी कमी करण्यासाठी खालील उपाय योजिले आहेत :-

- महावितरणमध्ये Centralised Billing पद्धतीची अंमलबजावणी
- वाणिज्यिक नुकसान कमी करण्यासाठी घरगुती, वाणिज्यिक व औद्योगिक (RCI) ग्राहकांना बिलिंग (Billing Efficiency) वाढविण्याचे प्रयत्न करण्यात येत आहे.
- स्मार्ट मीटर महावितरणच्या विविध प्रणाली (System Metering-Feeder आणि Distribution Transformer) मध्ये तसेच सर्व प्रकारच्या अकृषक ग्राहकांना (उच्चदाब / लघुदाब) बसविण्यात येत असून आजतागायत एकूण ७१.०९ लक्ष इतके स्मार्ट मीटर बसविण्यात आले आहेत. ऊर्जा वापराच्या पद्धतीवर तपशीलवार माहिती उपलब्ध झाल्याने विद्युत कंपन्यांना वीजेचे नियोजन प्रभावीपणे करणे शक्य होईल. त्याचा पर्यायाने ग्राहकांनाच फायदा होऊन दर्जेदार वीज पुरवठा मिळण्यास मदत होणार आहे.

- स्मार्ट मीटरमुळे ग्राहकांचे सक्षमीकरण होणार आहे. स्मार्ट मीटरद्वारे स्वयंचलित रिडींग यंत्रणेमार्फत नोंदविलेल्या रिडींगमुळे मानवी चूका कमी होऊन ग्राहकांना योग्य वीज बील मिळेल व वितरण कंपनीकडून जलद ग्राहक सेवा प्राप्त होण्यास मदत होईल. स्मार्ट मीटरद्वारे अधिक अचूक रिडींग उपलब्ध झाल्यामुळे बिलिंग संबंधीत तक्रारींचे प्रमाण नगण्य होण्यास मदत होणार आहे.

स्मार्ट मीटर ग्राहकांना त्यांच्या विजेच्या वास्तविक (Real Time) वापराची माहिती २४X७ उपलब्ध होईल. यासाठी मोबाईल ऐप विकसित करण्यात आले असून त्यामुळे ग्राहकांस इष्टतम वापर करून बिलात बचत करण्यास मदत होणार आहे.

राज्यातील विज चोरीला आळा घालण्यासाठी महावितरण कंपनीतर्फे विविध उपाययोजना राबविल्या जातात. त्याचा तपशील पुढीलप्रमाणे आहे.

- १) राज्यात आज रोजी एकूण कायम स्वरूपी ४३ फिरते पथक आपआपल्या कार्यक्षेत्रात नियमितपणे विद्युत संचाची तपासणी करून विद्युत संचातील अनियमितता व वीज चोरीचे प्रकार शोधून काढण्यासाठी कार्यरत आहेत.
- २) प्रविभागीय/विभागीय/उपविभागीय पातळीवर ऊर्जा लेखांकन करण्यात येते. निर्धारित वीज गळतीपेक्षा जास्त गळती असल्याचे आढळून आल्यास संबंधित विभागात लक्ष केंद्रित करून वीज गळती कमी करण्याचा प्रयत्न करण्यात येत आहे.

● वितरण हानीची सद्यःस्थिती खालीलप्रमाणे आहे :-

वर्ष	% वितरण हानी	तांत्रिक व वाणिज्यिक हानी
२०१५-२०१६	१४.५१ %	१८.७९ %
२०१६-२०१७	१४.६८ %	१८.८८ %
२०१७-२०१८	१३.९० %	१७.४१ %
२०१८-२०१९	१३.६३ %	१६.९४ %
२०१९-२०२०	१५.९१ %	२१.३२ %
२०२०-२०२१	१५.२९ %	२०.७३ %
२०२१-२०२२	१४.७४ %	१५.४९ %
२०२२-२०२३	१४.५६ %	१५.९८ %
२०२३-२०२४	१५.८० %	१९.३२ %
२०२४-२०२५	१५.०६ %	१५.२३ %
२०२५-२०२६	११.६४ %	१३.७१ %
(सप्टेंबर-२०२५ अखेर)		

३. कृषिपंप ऊर्जाकरण :-

महावितरण कंपनीमध्ये कृषिपंप ऊर्जाकरणाची स्थिती खालीलप्रमाणे आहे-

मागील ३ वर्षांत महावितरण कंपनीमार्फत देण्यात आलेल्या कृषिपंप वीज जोडण्या खालीलप्रमाणे-

अ.क्र.	वर्ष	दिलेल्या कृषिपंप वीज जोडण्या
१.	२०२१-२०२२	१,४५,८६७
२.	२०२२-२०२३	१,७०,२६३
३.	२०२३-२०२४	१,१२,९४२
४.	२०२४-२०२५	२,५८,९५१
५.	२०२५-२०२६ (डिसेंबर २०२५ पर्यंत)	२,७४,६१४ (अपारंपारीक)
	एकूण ...	९,६२,६३७

४. जिल्हा नियोजन व विकास मंडळ अंतर्गत महावितरण कंपनीमार्फत राबविण्यात येणाऱ्या योजना :-

आदिवासी उपाययोजनेअंतर्गत विद्युत विकास क्षेत्रामध्ये महावितरण मार्फत खालील योजना राबविण्यात येतात.

(अ) आदिवासी उपयोजना (जिल्हास्तर) :

सदरील योजना आदिवासी क्षेत्र (टीएसपी) तसेच आदिवासी क्षेत्राबाहेरील (ओटीएसपी) आदिवासी लाभार्थ्यांकरिता राबविली जाते. ह्या योजनेतील ८५ टक्के निधी हा टिएसपी क्षेत्रातील तर उर्वरित निधी हा ओटीएसपी क्षेत्रातील आदिवासी लाभार्थ्यांकरिता खर्च केला जातो. ह्या योजनेत प्रामुख्याने आदिवासी शेतकरी लाभार्थ्यांना त्यांच्या कृषिपंपास वीज पुरवठा देणे, आदिवासी लाभार्थ्यांना घरगुती वीज जोडण्या देणे तसेच आदिवासी क्षेत्रातील विद्युतीकरण न झालेल्या वाडी/पाड्यांचे विद्युतीकरण करणे ही कामे केली जातात.

- सन २०२३-२४ मध्ये ह्या योजनेमध्ये शासनाकडून टीएसपी क्षेत्राकरीता रुपये ७६.३२ कोटी तर ओटीएसपी क्षेत्राकरीता रुपये १७.८० कोटी इतका निधी प्राप्त झाला आहे. या योजनेत माहे नोव्हेंबर २०२५ अखेर झालेल्या कामाची प्रगती खालीलप्रमाणे—

अ.क्र.	तपशील	टि.एस.पी.		ओ. टी. एस. पी.	
		लक्ष्य	साध्य	लक्ष्य	साध्य
१.	कृषिपंप ऊर्जिकरण	४१५	३६३	३४५	२६६
२.	घरगुती वीज जोडण्या	७५३	७५३	१३१	११७
३.	वाडीपाडा विद्युतीकरण	३८	२१	०	०
४.	उच्चदाब वाहिनी	३०९.७५ कि. मी.	२७८.८० कि. मी.	१३१.७४ कि. मी.	१०५.६९ कि. मी.
५.	लघुदाब वाहिनी	२६३.३७ कि. मी.	२५०.०१ कि. मी.	६०.९३ कि. मी.	५०.०७ कि. मी.
६.	वितरण रोहित्रे	४०९	१८	१२२	२०
७.	प्राप्त निधी	रु. ७६.३२ कोटी		रु. १७.८० कोटी	
८.	खर्च	रु. ७१.८२ कोटी		रु. १६.७२ कोटी	

उर्वरित कामे प्रगतीपथावर आहेत.

- सन २०२४-२५ मध्ये ह्या योजनेमध्ये शासनाकडून टीएसपी क्षेत्राकरीता रुपये ५९.८४ कोटी तर ओटीएसपी क्षेत्राकरीता रुपये १८.१२ कोटी इतका निधी प्राप्त झाला आहे. या योजनेत माहे नोव्हेंबर २०२५ अखेर झालेल्या कामाची प्रगती खालीलप्रमाणे—

अ.क्र.	तपशील	टि.एस.पी.		ओ. टी. एस. पी.	
		लक्ष्य	साध्य	लक्ष्य	साध्य
१.	कृषिपंप ऊर्जिकरण	१८१	७१	८४	१०
२.	घरगुती वीज जोडण्या	८५६	५९५	३१०	१४६
३.	वाडीपाडा विद्युतीकरण	७०	३३	५	२
४.	उच्चदाब वाहिनी	३५८.०० कि. मी.	१७०.०८ कि. मी.	८६.१३ कि. मी.	३५.६३ कि. मी.
५.	लघुदाब वाहिनी	३७६.७५ कि. मी.	१६९.०५ कि. मी.	१०४.०१ कि. मी.	४२.०७ कि. मी.
६.	वितरण रोहित्रे	४०९	१८	२०५	७७
७.	प्राप्त निधी	रु. ५९.८४ कोटी		रु. १८.१२ कोटी	
८.	खर्च	रु. ३५.५५ कोटी		रु. ६.९९ कोटी	

उर्वरित कामे प्रगतीपथावर आहेत.

(ब) विशेष घटक योजना (जिल्हास्तर) :

- या योजनेद्वारे अनुसूचित जाती व नवबौद्ध लाभार्थ्यांना कृषिपंप व घरगुती जोडणी देणे, दलित वस्त्यातील पथदिव्यांचे विद्युतीकरण इ. कामे केली जातात.
- महाराष्ट्र शासनाच्या जिल्हा नियोजन व विकास मंडळामार्फत विशेष घटक योजनेअंतर्गत दरवर्षी महावितरण कंपनीस कर्जाक स्वरूपात निधी उपलब्ध करून दिला जातो. कर्जाचा व्याजदर ११.५ टक्के इतका होता. सन २०१३-२०१४ पासून राज्य शासनाकडून शासन निर्णय क्र. संकिर्ण-२०१३/प्र.क्र. १८९/ऊर्जा-५, दि. ३०-१२-२०१३ अन्वये अनुदान स्वरूपात देण्यास मान्यता दिलेली आहे.
- सन २०२३-२४ मध्ये माहे नोव्हेंबर २०२५ अखेर झालेल्या कामाची प्रगती खालीलप्रमाणे—

तपशील	वि. घ. यो.	
	लक्ष्य	साध्य
कृषिपंप ऊर्जिकरण	२२१८	१७८३
घरगुती वीज जोडण्या	१४०९	१२१७
पथदिव्यांचे विद्युतीकरण	२८८	२८८
प्राप्त निधी	रु. १७९.०९ कोटी	
खर्च	रु. १४३.५९ कोटी	

उर्वरित कामे प्रगतीपथावर आहेत.

- सन २०२४-२५ मध्ये माहे नोव्हेंबर २०२५ अखेर झालेल्या कामाची प्रगती खालीलप्रमाणे—

तपशील	वि. घ. यो.	
	लक्ष्य	साध्य
कृषिपंप ऊर्जिकरण	७३९	१८७
घरगुती वीज जोडण्या	१००५	५००
पथदिव्यांचे विद्युतीकरण	२३८	१८६
प्राप्त निधी	रु. ८५.७१ कोटी	
खर्च	रु. ४७.३२ कोटी	

उर्वरित कामे प्रगतीपथावर आहेत.

**उद्योजकता विकास प्रशिक्षण कार्यक्रम
(जिल्हास्तरीय योजनांतर्गत योजना)**

सुशिक्षित बेरोजगारांना विविध प्रशिक्षण कार्यक्रमांच्या माध्यमाने सामाजिक न्याय देण्याचे शासनाचे धोरण आहे. त्या अनुषंगाने राज्यात उद्योजकता विकास प्रशिक्षण कार्यक्रमाद्वारे युवक-युवतींना उद्योजकीय तसेच तांत्रिक प्रशिक्षण देण्याचा निर्णय घेतलेला होता. दिनांक ७ फेब्रुवारी २००२ रोजी अनुसूचित जातीच्या युवक-युवतींमध्ये उद्योजकीय मानसिकता वाढीस लागावी व त्यांना स्वयंरोजगार करण्यास प्रेरीत व्हावे यासाठी विशेष योजना जाहिर केली होती. यामध्ये युवक-युवतींना प्रशिक्षण देण्यासाठी विद्यावेतन देण्याची तरतूद देखील केली आहे. या माध्यमातून स्वयंरोजगारास सुरु करावेत तसेच तांत्रिक प्रशिक्षण घेऊन कुशल मनुष्यबळाची निर्मिती व्हावी असाही उद्देश होता.

शासनाने अनुसूचित जातीच्या युवक-युवतींना स्वयंरोजगार प्रशिक्षण देण्याबरोबरच, सर्वसाधारण प्रवर्गातील सुशिक्षित बेरोजगार युवक-युवतींसाठी देखील स्वयंरोजगार व कुशल मनुष्यबळाची निर्मितीसाठी उद्योजकता विकास प्रशिक्षण कार्यक्रम दिनांक २९ ऑक्टोबर २००७ रोजी घोषित केला आहे. यासाठी जिल्हास्तरावर जिल्हा नियोजन समितीकडून निधी उपलब्ध करून देण्यात येतो. या योजनेच्या अंमलबजावणीसाठी महाव्यवस्थापक, जिल्हा उद्योग केंद्र यांच्या अध्यक्षतेखाली कार्यबल समिती नेमण्यात आली असून त्यामध्ये जिल्हा समाज कल्याण अधिकारी, अग्रणी बँक अधिकारी व प्रशिक्षण संस्थेचे प्रतिनिधी यांचा समावेश आहे. त्यानुसार मागील काही वर्षांपासून राज्यात मोठ्या प्रमाणावर उद्योजकता विकास प्रशिक्षण कार्यक्रम राबविण्यात आले.

महाराष्ट्रात प्रामुख्याने राज्य शासनाने पुरस्कृत केलेली महाराष्ट्र उद्योजकता विकास केंद्र, औरंगाबाद व मिटकॉन कन्सल्टन्सी लि. व अन्य मान्यताप्राप्त संस्था उद्योजकता प्रशिक्षणाचे काम करीत आहेत. या कार्यक्रमांतर्गत उद्योजकता परिचय कार्यक्रम, उद्योजकता विकास प्रशिक्षण कार्यक्रम तसेच तांत्रिक प्रशिक्षण कार्यक्रम अशा प्रकारच्या कार्यक्रमाचा समावेश होतो.

१. उद्योजकता परिचय कार्यक्रम (१ दिवस, अनिवासी) :-

एक दिवसाच्या परिचय कार्यक्रमात व्यवसायाची निवड, उद्योजकीय व्यक्तिमत्व विकास, व्यवसाय व्यवस्थापन, शासनाच्या विविध संस्था व अर्थसहाय्य देणाऱ्या संस्था व त्यांचे मार्फत राबविल्या जाणाऱ्या योजनांची माहिती दिली जाते. प्रति प्रशिक्षण कार्यक्रम ६०० रुपये खर्च राहिल.

२. उद्योजकता विकास प्रशिक्षण कार्यक्रम (१२ दिवस, निवासी) :-

सदर प्रशिक्षण कार्यक्रम १२ दिवसाचे, निवासी व भोजन व्यवस्थेसह आहे. उद्योजकता परिचय कार्यक्रमात निवडलेल्या प्रशिक्षणार्थ्यांना उद्योगांशी संबंधित कलागुणांचा विकास व माहिती मिळण्याचा प्रशिक्षणात प्रामुख्याने समावेश आहे. प्रति प्रशिक्षणार्थी रु. ४,००० संस्थेस देण्यात येतात.

३. तांत्रिक प्रशिक्षण कार्यक्रम (१५ दिवस ते २ महिने, अनिवासी) :-

या प्रशिक्षण कार्यक्रमात उत्पादन/सेवा उद्योगांशी निगडित तांत्रिक प्रशिक्षण देण्यात येते. हे प्रशिक्षण अनिवासी असून प्रशिक्षणार्थीस १५ दिवसाकरिता रु. ५०० आणि दरमहा रु. १,००० तसेच २ महिन्यांच्या प्रशिक्षण कार्यक्रमासाठी रु. २,००० विद्यावेतन देण्यात येते. तसेच प्रति प्रशिक्षणार्थीस रु. ३,००० संस्थेस देण्यात येतात.

सुधारित बीज भांडवल योजना (एसएमएस)
(जिल्हास्तरीय योजनांतर्गत योजना)

पात्रता :-

१. कमीत कमी ७ वी पास
२. वयोमर्यादा १८ ते ५० वर्षे
३. अर्जदार महाराष्ट्राचा किमान १५ वर्षांचा रहिवासी असावा.

वैशिष्ट्ये :-

सदर योजना ३० सप्टेंबर १९९३ पासून कार्यान्वित झाली आहे. शहरी व ग्रामिण भागातील सुशिक्षित बेरोजगार युवकांना स्वयंरोजगारासाठी बीज भांडवलाच्या रुपाने अर्थसहाय्य करणे, संस्थात्मक कर्जाचा लाभ घेण्यासाठी मार्जिन मनीचा भाग पूर्ण करण्यासाठी मृदु कर्ज प्रदान करणे. रोजगार निर्मितीच्या संधी निर्माण करणे. सदरचे कर्ज हे उत्पादन/सेवा व व्यवसाय याकरिता उपलब्ध करून देण्यात येते.

शासन निर्णय, उद्योग, ऊर्जा व कामगार विभाग, क्र. इपीपी-२००७/(१९९८)/उ.-७, दिनांक १८ मे २००७ नुसार खालीलप्रमाणे धोरणात्मक बदल करण्यात आलेले आहेत :-

१. प्रकल्प मर्यादा रु. २५.०० लाखापर्यंत आहे;
२. बीज भांडवल कर्जाची कमाल मर्यादा रु. ३.७५ लक्ष आहे.
३. बँक कर्ज ७५ टक्के.
४. रुपये दहा लाखांपेक्षा कमी प्रकल्प खर्च असलेल्या प्रकल्पांमध्ये बीज भांडवल कर्जाचे प्रमाण पुढीलप्रमाणे राहिल—

(१) सर्वसाधारण प्रवर्गातील लाभधारकांसाठी	१५ टक्के
(२) अनु. जाती/जमाती, अपंग, विमुक्त व भटक्या जाती/ जमाती आणि इतर मागासवर्गीय उमेदवारांना...						२० टक्के.
५. **बीज भांडवल सहाय्यावर आकारावयाचे व्याज :-** बीज भांडवलाची रक्कम मृदू कर्ज (सॉफ्ट लोन) म्हणून दरसाल ६ टक्के व्याजाने देण्यात यावे.
६. बीज भांडवल कर्जाच्या रकमेची विहित कालावधीत परतफेड करण्यात आली नाही तर थकित रकमेवर द. सा. द. शे. १ टक्के दंडनीय व्याज आकारण्यात येईल.
७. बीज भांडवल कर्जाच्या रकमेची विहित कालावधीत परतफेड करणाऱ्या लाभार्थींना ३ टक्के रिबेट देण्यात येईल.
८. शासन निर्णय, दिनांक १५ सप्टेंबर २००३ अनुसार कर्जदाराने थकित मुद्दल व व्याज एकरकमी भरणा केल्यास त्यास दंडनीय व्याज माफ आहे. अशा प्रकरणांमध्ये द. सा. द. शे. १ टक्के दराने दंडनीय व्याज आकारण्यात येणार आहे व वरील व्याज पूर्वलक्षी प्रभावाने दि. १ ऑक्टोबर १९९३ पासूनच्या सर्व चालू प्रकरणांना लागू आहे.
९. सदर योजना वाहन व्यवसाय, व्यापार व सेवा उद्योगांसाठी लागू आहे.
१०. कर्जाची परतफेड ७ वर्षांच्या आत करावयाची असून सुरुवातीची ३ वर्षे विलंबावधी (वाहनांसाठी सहा महिने) निश्चित करण्यात येईल.

जिल्हा उद्योग केंद्र कर्ज योजना
(जिल्हास्तरीय योजनांतर्गत योजना)

ग्रामीण भागात सुक्ष्म उद्योगांना आर्थिक सहाय्य उपलब्ध करून त्यांचा विकास साधणे व याद्वारे अधिक रोजगारसंधी व स्वयंरोजगार निर्माण करण्यासाठी जिल्हा उद्योग केंद्र कर्ज योजना सुरु करण्यात आली. ही योजना जिल्हास्तरीय योजना असून जिल्हास्तरावर जिल्हा उद्योग केंद्र कार्यालयामार्फत राबविली जाते.

पात्रता :-

१. शिक्षणाची व वयाची अट नाही.
२. उद्योग, लघुउद्योग नोंदणीस पात्र असावा.
३. उद्योगामधील यंत्रसामुग्री गुंतवणूक रु. २ लाखाचे आत असावी.
४. १ लाख लोकवस्ती (१९८१ प्रगणनेनुसार) असणाऱ्या गावांमध्ये उद्योग सुरु करता येतो.
५. चालू उद्योगाचा विस्तार करण्यासाठीही या योजनेचा लाभ घेता येतो.

वैशिष्ट्ये :-

१. ६५ ते ७५ टक्के बँक कर्ज.
२. सर्वसाधारण प्रवर्गासाठी २० टक्के बीज भांडवल जास्तीत जास्त मर्यादा रु. ४०,०००.
अनु. जाती/जमातीच्या लाभार्थीस ३० टक्के कमाल रु. ६०,००० पर्यंत.
३. व्याजाचा दर ४ % राहिल.
४. लाभार्थ्यास स्वतःचे ५ टक्के भांडवल.
५. बीज भांडवल कर्जाची परतफेड ४ वर्षे.
६. नविन स्थापित होणाऱ्या सुक्ष्म उद्योग या उपक्रमातील एकूण प्रकल्प किंमत रु. २ लाखांपेक्षा कमी असणे आवश्यक आहे.
७. मार्जिन मनी प्रकल्प खर्चाच्या २० % रक्कम सर्वसाधारण प्रवर्गाच्या उमेदवाराला दिली जाते. प्रकल्प खर्चाच्या ३० % एवढी मार्जिन मनी एससी/एसटी प्रवर्गातील उमेदवाराला दिली जाते. मार्जिन मनी घटक वार्षिक ४ % व्याज दराने दिला जातो.
८. शिक्षणाची व वयाची अट नाही परंतु लाभार्थ्याकडे संबंधित उद्योग करण्यासाठी लागणारे कौशल्य किंवा अनुभव असणे अपेक्षित आहे.
९. योजना जिल्हा उद्योग केंद्रामार्फत (DIC) जिल्ह्यांमध्ये राबविण्यात येते.
१०. ग्रामीण भागातील पात्र उमेदवार जिल्हा उद्योग केंद्राकडे अर्ज सादर करतो, नंतर प्रस्ताव बँकाकडे पाठवतात. बँका पात्र आणि व्यवहार्य प्रस्ताव मंजूर करतात जिल्हा उद्योग केंद्रामार्फत घटकाला मार्जिन मनी आणि बँक कर्ज वितरीत केले जाते.

जिल्हा पुरस्कार योजना

“ विश्वकर्मा जयंती दिनी ” उद्योग दिवस)

लघुउद्योग सुरु करणाऱ्या उद्योजकांना प्रोत्साहन मिळावे व त्यांनी संपादन केलेल्या प्रथित यशाची साभार पोच द्यावी, या हेतूने राज्य सरकारतर्फे जिल्हा पातळीवर जिल्हा पुरस्कार योजना १९८५ साली सुरु करण्यात आली. कमीत कमी ३ वर्षे नोंदणी झालेला आणि सलग दोन वर्षे उत्पादन करित असलेल्या घटकाचा मालक/भागीदार/संचालक जिल्हा पुरस्कारासाठी पात्र ठरू शकतो. पुरस्कारासाठी उद्योजकाची निवड जिल्हा स्तरावर जिल्हा सल्लागार समिती करते. पुरस्कारासाठी उद्योजकांची निवड, विकासाचा वेग, तंत्रज्ञानाचा वापर, स्वावलंबन घटकाचे स्थान, उत्पादन विकास व गुणवत्ता नियंत्रण आयात, निर्यात उत्पादनातील बदल, व्यवस्थापन इ. निकषावर केली जाते. मागासवर्ग/अनुसूचित जाती जमातीच्या उद्योजकांना निवडीसाठी अतिरिक्त गुण दिले जातात.

शासन निर्णय क्र. लउधो-२०१३/प्र.क्र. २०२/उद्योग-७, दिनांक २७ जानेवारी २०१५ अन्वये सन २०१५ पासून सदर पुरस्कार सोहळा दरवर्षी “ विश्वकर्मा जयंती दिनी ” उद्योग दिवस म्हणून साजरा करण्यात येईल. या दिवशी खालील स्वरूपात कार्यक्रमांचे आयोजन करण्यात येईल.

- उद्योजकांची उत्पादने दृश्य स्वरूपात मांडणी व विक्रीसाठी प्रदर्शने भरविणे.
- उद्योग दिवसाच्या सोहळ्यात जिल्हा उद्योग केंद्रामार्फत कार्यशाळा व चर्चासत्र आयोजित करणे.
- उद्योग क्षेत्रात उल्लेखनीय/विशेष कामगिरी करणाऱ्या सुक्ष्म, लघु व मध्यम उद्योजकांना शासन निर्णय क्र. लउधो-२००५/(८३९२)/उद्योग-७, दिनांक १८ सप्टेंबर २००६ अन्वये देण्यात येणारा जिल्हा लघु उद्योग पुरस्कार सोहळा यापुढे दरवर्षी उद्योग दिनी साजरा करण्यात येईल.
- प्रथम पुरस्कार रु. १५,००० व द्वितीय पुरस्कार रु. १०,००० असे पुरस्कार देण्यात येत आहेत. तसेच या सोहळ्यासाठी स्मृती चिन्ह, शाल, श्रीफळ, निमंत्रण पत्रिका इ. खर्चासाठी रु. ५,००० अशी एकूण रक्कम रु. ३०,००० मंजूर करण्यात येते.

Dic Plan Scheme Achievement Data as on 31-03-2026
DIC LOAN SCHEME BUDGET 2025-26

अ.क्र.	विभागाचे नाव	Category	भौतिक उद्दिष्ट	आर्थिक उद्दिष्ट
१	२	३	४	५
१.	मुं. प्रा. वि.	General
		SCP
		TSP
		OTSP
		Total
२.	कोकण विभाग	General	5	1.40
		SCP	2	0.50
		TSP
		OTSP
		Total	7	1.90
३.	नाशिक विभाग	General	2	1.00
		SCP	3	1.60
		TSP
		OTSP
		Total	5	2.60
४.	पुणे विभाग	General	3	1
		SCP	2	1
		TSP
		OTSP
		Total	5	2
५.	छ. संभाजी विभाग	General	2	0.7
		SCP
		TSP
		OTSP
		Total	2	0.70
६.	नांदेड विभाग	General	1	0.50
		SCP	1	0.50
		TSP
		OTSP
		Total	2	1.00
७.	अमरावती विभाग	General	4	0.70
		SCP	3	0.80
		TSP	1	0.30
		OTSP	3	0.70
		Total	11	2.50
८.	नागपूर विभाग	General	1	0.20
		SCP	1	0.20
		TSP
		OTSP	1	0.10
		Total	3	0.50
९.	महाराष्ट्र राज्य	General	18	6
		SCP	12	5
		TSP	1	...
		OTSP	4	1
		Total	35	11

Dic Plan Scheme Achievement Data as on 31-3-2026

DIC LOAN SCHEME 2025-26

अ.क्र.	विभागाचे नाव	Category	लक्षाक		Sanctioned by Bank		Disbursed (Rs. Lack)		
			भौतिक उद्दिष्ट	Margin Money	भौतिक उद्दिष्ट	Margin Money	भौतिक उद्दिष्ट	Margin Money	
१	२	३	४	५	६	७	८	९	
१.	मुं. प्रा. वि.	General
		SCP
		TSP
		OTSP
		Total
२.	कोकण विभाग	General	...	5	1.40
		SCP	...	2	0.50
		TSP
		OTSP
		Total	...	12	3.30
३.	नाशिक विभाग	General	...	2	1
		SCP	...	3	2	2	1
		TSP
		OTSP
		Total	...	5	2.60	2.0	1.0
४.	पुणे विभाग	General	...	3	2	3	1
		SCP	...	3	1.1	3	1.1
		TSP
		OTSP
		Total	...	6	3.1	6	2.1
५.	छ.संभाजीनगर	General	...	2	0.7
		SCP
		TSP
		OTSP
		Total	...	2	0.7
६.	नांदेड विभाग	General	...	1	0.50
		SCP	...	1	0.50
		TSP
		OTSP
		Total	...	2	1.00
७.	अमरावती विभाग	General	...	2	0.50
		SCP	...	2	0.70
		TSP	...	1	0.30
		OTSP	...	2	0.60	1	0.10
		Total	...	7	2.10	1	0.10
८.	नागपूर विभाग	General	...	1	0.2	1	0.2	1	0.2
		SCP	...	1	0.2	1	0.2	1	0.2
		TSP
		OTSP	...	1	0.1	1	0.1	1	0.1
		Total	...	3	0.5	3	0.5	3	0.5
महाराष्ट्र राज्य	General	General	...	16	6	4	1	1	...
		SCP	...	12	5	6	2	1	...
		TSP	...	1
		OTSP	...	3	1	2	...	1	...
		Total	...	32	12	12	4	3	1

Seed Money Scheme Achievement Data as on 31-03-2026

SEED MONEY LOAN SCHEME BUDGET 2025-26

अ.क्र.	विभागाचे नाव	Category	भौतिक उद्दिष्ट	आर्थिक उद्दिष्ट
१	२	३	४	५
१.	मुं. प्रा. वि.	General
		SCP
		TSP
		OTSP
		Total
२.	कोकण विभाग	General	35	40.12
		SCP	13	13.74
		TSP	2	1.00
		OTSP
		Total	50	54.86
३.	नाशिक विभाग	General	31	23.5
		SCP	14	13.5
		TSP	4	2
		OTSP	8	4.5
		Total	57	43.5
४.	पुणे विभाग	General	22	45
		SCP	12	11
		TSP
		OTSP
		Total	34	56
५.	छ. संभाजी विभाग	General	53	53.7
		SCP	21	21
		TSP
		OTSP
		Total	74	74.7
६.	नांदेड विभाग	General	18	12.00
		SCP	10	10.00
		TSP	1	0.50
		OTSP
		Total	29	22.50
७.	अमरावती विभाग	General	19	13.10
		SCP	7	2.70
		TSP	2	1.00
		OTSP	4	1.70
		Total	32	18.50
८.	नागपूर विभाग	General	96	56
		SCP	40	23
		TSP	6	3
		OTSP	8	4
		Total	150	85.10
९.	महाराष्ट्र राज्य	General	274	243
		SCP	117	95
		TSP	15	8
		OTSP	20	10
		Total	426	356

Seed Money Scheme Achievement Data as on 31-3-2026
SEED MONEY LOAN SCHEME BUDGET 2025-26

अ.क्र.	विभागाचे नाव	Category	लक्षाक		Sanctioned by Bank		Disbursed (Rs. Lack)		
			भौतिक उद्दिष्ट	आर्थिक उद्दिष्ट	भौतिक उद्दिष्ट	Seed Money	भौतिक उद्दिष्ट	Seed Money	
१	२	३	४	५	६	७	८	९	
१.	मुं. प्रा. वि.	General
		SCP
		TSP
		OTSP
		Total
२.	कोकण विभाग	General	...	35	40.12	21	35.55	14	23.10
		SCP	...	14	13.74	7	12.67	6	8.46
		TSP	...	2	1.00	2	0.85	2	0.60
		OTSP
		Total	...	49	54.86	29	49.07	21	28.41
३.	नाशिक विभाग	General	...	34	25	22	22.4	5	5
		SCP	...	15	14	13	12.5	2	2
		TSP	...	4	2	2	1
		OTSP	...	3	2	3	2	1	1
		Total	...	56	43	40	37.90	8	८
४.	पुणे विभाग	General	...	22	45	10	15.39	1	3
		SCP	...	12	11	3	3.13	1	1.5
		TSP
		OTSP
		Total	...	34	56	13	18.52	2	4.5
५.	छ.संभाजीनगर	General	...	53	53.7	2	5
		SCP	...	21	21	2	3
		TSP
		OTSP
		Total	...	74	74.7	4	8
६.	नांदेड विभाग	General	...	18	12.00	10	5.65	5	5.00
		SCP	...	10	10.00	8	8.66	2	1.40
		TSP	...	1	0.50	1	0.50	1	0.50
		OTSP
		Total	...	29	22.50	19	14.81	8	6.90
७.	अमरावती विभाग	General	...	19	12.90	7	12
		SCP	...	11	3.1
		TSP	...	12	2
		OTSP	...	23	3.6
		Total	...	65	21.60	7	12
८.	नागपूर विभाग	General	...	96	56	42	53.92	40	53
		SCP	...	40	22.5	19	22.5	19	22.5
		TSP	...	6	2.5	4	2.5	4	2.5
		OTSP	...	8	4.1	8	4.1	35	4.1
		Total	...	150	85.1	73	83.02	98	82.1
महाराष्ट्र राज्य	General	277	244.72	114	149.91	65	89.1
		123	95.34	52	62.46	30	35.86
		25	8	9	4.85	7	3.6
		34	9.7	11	6.1	36	5.1
		Total	...	459	357.76	186	223.32	138	133.66

EDTP Scheme Achievement Data as on 31-03-2026

EDTP SCHEME BUDGET 2025-26

अ.क्र.	विभागाचे नाव	Category	लक्षाक		साध्य (Rs. In Lakhs)	
			भौतिक उद्दिष्ट	आर्थिक उद्दिष्ट	भौतिक उद्दिष्ट	आर्थिक उद्दिष्ट
१	२	३	४	५	६	७
१.	मुं. प्रा. वि.	General	999	30	999	30
		SCP	1066	32	1066	32
		TSP
		OTSP
		Total	2065	62	2065	62
२.	कोकण विभाग	General	2371	86.48	1211	51.68
		SCP	815	35.70	590	30.00
		TSP	470	16.80	110	6.00
		OTSP	120	3.60
		Total	3776	142.58	1911	87.68
३.	नाशिक विभाग	General	1843	55	1358	540
		SCP	906	27.2	644.1	289.1
		TSP	127	4.3	68.8	62.5
		OTSP	60	1.8	1.8	60
		Total	2936	89	2073	952
४.	पुणे विभाग	General	2375	542	2019	530.25
		SCP	1720	362	1495	353.78
		TSP	30	1
		OTSP	30	1	34	1
		Total	4155	906	3548	885.03
५.	छ. संभाजी विभाग	General	1770	69.8
		SCP	1340	45
		TSP
		OTSP
		Total	3110	114.8
६.	नांदेड विभाग	General	1517	47.00	1517	47.00
		SCP	1089	33.00	1089	33.00
		TSP	167	5.00	167	5.00
		OTSP	200	6.00	200	6.00
		Total	2973	91.00	2973	91.00
७.	अमरावती विभाग	General	3499	104.97	2857	85.70
		SCP	2691	80.76	1656	49.68
		TSP	566	16.98	401	12.03
		OTSP	818	24.54	507	15.21
		Total	7574	227.25	5421	162.62
८.	नागपूर विभाग	General	2024	261	1663	361
		SCP	2202	478	2025	611
		TSP	133	4	153	4
		OTSP	374	11.3	362	43.3
		Total	4733	754.3	4203	1019.3
९.	महाराष्ट्र राज्य	General	16398	1197	11624	1646
		SCP	11829	1094	8565	1399
		TSP	1493	48	900	90
		OTSP	1602	48	1105	126
		Total	31322	2387	22194	3260

नगर विकास विभाग

महाराष्ट्र सुवर्ण जयंती नगरोत्थान महाअभियानांतर्गत प्रकल्पात आदिवासी उपयोजना क्षेत्रातील नागरी स्थानिक स्वराज्य संस्थांना त्यांचा हिस्सा उपलब्ध करून देणे :-

- "महाराष्ट्र सुवर्ण जयंती नगरोत्थान महाअभियानांतर्गत" राज्यातील नागरी भागात पाणी पुरवठा, भुयारी गटार, रस्ते विकास यासारख्या पायाभूत प्रकल्प मंजूर करण्यात येतात.
- सदर अभियानाची दि. २२ फेब्रुवारी, २०२४ रोजीच्या शासन निर्णयान्वये सुधारित स्वरूपात राज्यात अंमलबजावणी करण्यात येत आहे.
- सदर योजनेअंतर्गत जव्हार नगरपरिषद, डहाणू नगरपरिषद, त्रिंबकेश्वर नगरपरिषद, इगतपुरी नगरपरिषद, नंदुरबार नगरपरिषद, तळोदा नगरपरिषद, नवापुर नगरपरिषद, चिखलदरा नगरपरिषद, पांढरकवडा नगरपरिषद, किनवट नगरपरिषद, शहापुर नगरपंचायत, कळवण नगरपंचायत, सुरगणा नगरपंचायत, पेठ नगरपंचायत, धडगाव नगरपंचायत, सिरोंचा नगरपंचायत, अहेरी नगरपंचायत, एटापल्ली नगरपंचायत, धानोरा नगरपंचायत, कुरखेडा नगरपंचायत, कोरची नगरपंचायत, भामरागड नगरपंचायत, विक्रमगड नगरपंचायत, तलासरी नगरपंचायत, वाडा नगरपंचायत, मोखाडा नगरपंचायत, धारणी नगरपंचायत या २७ नगरपरिषदा/नगरपंचायतींचा समावेश करण्यात आलेला आहे.

आदिवासी नागरी वस्ती योजना :-

- "नागरी आदिवासी वस्ती सुधारणा योजना" ही आदिवासी विकास विभागांतर्गत आदिवासी उपयोजना क्षेत्रातील नगरपरिषदांच्या कार्यक्षेत्रात आदिवासी वस्त्यांमधील विकासकामांसाठी निधी उपलब्ध करून देण्यात येतो.
- "नागरी आदिवासी वस्ती सुधारणा योजना" या योजनेची मार्गदर्शक तत्वे तथा कार्यपद्धती, दिनांक ६ फेब्रुवारी, २००७ अन्वये निश्चित करण्यात आलेली आहे.
- सदर योजनेअंतर्गत जव्हार नगरपरिषद, डहाणू नगरपरिषद, त्रिंबकेश्वर नगरपरिषद, इगतपुरी नगरपरिषद, नंदुरबार नगरपरिषद, तळोदा नगरपरिषद, नवापुर नगरपरिषद, चिखलदरा नगरपरिषद, पांढरकवडा नगरपरिषद, किनवट नगरपरिषद, शहापुर नगरपंचायत, कळवण नगरपंचायत, सुरगणा नगरपंचायत, पेठ नगरपंचायत, धडगाव नगरपंचायत, सिरोंचा नगरपंचायत, अहेरी नगरपंचायत, एटापल्ली नगरपंचायत, धानोरा नगरपंचायत, कुरखेडा नगरपंचायत, कोरची नगरपंचायत, भामरागड नगरपंचायत, विक्रमगड नगरपंचायत, तलासरी नगरपंचायत, वाडा नगरपंचायत, मोखाडा नगरपंचायत, धारणी नगरपंचायत या २७ नगरपरिषदा/नगरपंचायतींचा समावेश करण्यात आलेला आहे.
- सदर योजनेअंतर्गत आदिवासी वस्त्यांमधील अंतर्गत रस्ते, गटारे, सांडपाणी व्यवस्था, वीजेची सोय, आरोग्य विषयक सोयी, शिक्षण विषयक सोयी त्याचप्रमाणे आदिवासींकडून निर्मित वस्तुंची विपणन व्यवस्था यासह इतर प्राथमिक सुविधा इत्यादीसाठी निधी वितरीत करण्यात येतो.
- सदर योजनेसाठीचा निधी आदिवासी विकास विभागाकडून अर्थसंकल्पित करण्यात येतो.

जनजाती विभागातील नगरपरिषदांना त्यांच्या विकास योजनांसाठी द्यावयाच्या आर्थिक सहाय्याबद्दल माहिती
कार्यक्रम कार्यभाराचा सारांश व वित्तीय आवश्यकतांचे स्पष्टीकरण-

(रुपये लाखात)

अनुक्रमांक	जिल्हा/नगरपालिका	विलेले आर्थिक सहाय्य								
		२०२२-२०२३		२०२३-२०२४		२०२४-२०२५ मधील देय सहाय्य				
		अनुदान	कर्ज	एकूण	अनुदान	कर्ज	एकूण	अनुदान	कर्ज	एकूण
१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११
(अ)		रुपये	रुपये	रुपये	रुपये	रुपये	रुपये	रुपये	रुपये	रुपये
कोकण विभाग-										
१. पालघर (जव्हार , उहाणू न. प.)		०.५६	...	०.५६
नाशिक विभाग-										
२. नाशिक (त्रिंबक, इगतपुरी, कळवण न. प.)		२०२
३. नंदूरबार (नंदूरबार न. प.)		१५२	...	१५२
४. धडगाव-वडकळ्या (नंदूरबार न. प.)		२९	...	२९
५. कळवण (नाशिक न. प.)		१८.७०	...	१८.७०
अमरावती विभाग-										
६. अमरावती (विखलधरा न. प.)	
७. यवतमाळ (पांढरकवडा न. प.)	
छ. संभाजीनगर विभाग-										
८. नांदेड (किनवट न. प.)		०.६१	...	०.६१
एकूण (अ) जनजाती क्षेत्राची बेरीज	...	१.१७	...	१.१७	१९९.७०	...	१९९.७०	२०२

टिप :- सन २००९-२०१० पासून योजनेचे सनियंत्रण जिल्हाधिकारी यांचेकडे आहे.

सार्वजनिक बांधकाम विभाग

(जनजाती क्षेत्र उपयोजना)

१. जनजाती क्षेत्र उपयोजनेतील रस्ते व इमारतीची कामे

(१) प्रस्तावना :

महाराष्ट्र राज्यातील जनजाती क्षेत्रातील सामाजिक व आर्थिक विकासाचा वेग त्याच क्षेत्रातील बिगर जनजाती क्षेत्रातील वेगाइतका वाढविण्याकरिता शासनाने पंचवार्षिक योजनेत एक जनजाती क्षेत्र उपयोजना निर्माण केली आहे. या जनजाती क्षेत्र उपयोजनेत ठाणे, रायगड, पुणे, अहमदनगर, धुळे, नाशिक, जळगाव, अमरावती, यवतमाळ, नागपूर, भंडारा, चंद्रपूर, गडचिरोली आणि नांदेड या १४ जिल्ह्यांतील ६८ तहसिलमधील ६,७३१ गावांच्या समुहाचे एकत्रित विकास कार्य समाविष्ट आहे.

जनजाती क्षेत्र उपयोजनेत विविध प्रकारच्या रस्ते, इमारती बांधणीच्या कार्यक्रमाचा समावेश आहे. रस्त्याच्या बांधकामांचे तसेच पूल व मोऱ्यांचे बांधकामाच्या खर्चाचे दर हे प्रचलित जिल्हा दरसूचीवर अवलंबून असतात. आदिवासी क्षेत्रातील रस्ते व पुलांच्या बांधकामात कामाचा खर्चाच्या १० टक्क्याप्रमाणे वाढीव रक्कम अनुज्ञेय आहे.

जनजाती क्षेत्रातील व बिगर जनजाती क्षेत्रातील रस्ते बांधणीचे भौतिक व संकल्पचित्राचे निकष सारखेच असतात. फक्त जनजाती क्षेत्रातील रस्त्याच्या बांधकामाचे दर दुर्गम डोंगराळ व अंतर्गत भागातील असे असल्यामुळे साहित्य व मजुरीवर अपेक्षित खर्च जास्त होतो. यास्तव हे बिगर जनजाती क्षेत्रातील दरापेक्षा काही प्रमाणात जास्त असतात.

२०१२-२०१३ च्या वार्षिक योजनेखाली आदिवासी उपयोजनांतर्गत राज्यस्तरीय रस्ते योजनेसाठी रु. १७०६.९२ लाख नियतव्यय मंजूर आहे. आदिवासी उपयोजना क्षेत्रातील २०११ जनगणनेनुसार ३१-३-२०२० रोजी बारमाही व आठमाही रस्त्याने जोडलेल्या गावांची संख्या खालील प्रमाणे-

अ. क्र.	एकूण गावे	बारमाही रस्त्याने जोडलेली	आठमाही रस्त्याने जोडलेली	उर्वरित गावे
१. १ ते २००	४८९१	४६१७	१७७	९७
२. २०० ते ४९९	७९०७	७७१६	१४६	४५
३. ५०० ते ९९९	१३७६७	१३६६५	८५	१७
४. १,००० ते १,४९९	७१८८	८८०९	३०	१३
५. १५०० पेक्षा जास्त लोकसंख्या	१४१०३	१४०७३	२३	७
एकूण ...	४७८५६	४८८८०	४६१	१७९

जनजाती क्षेत्र उपयोजनेखालील कार्यक्रमांचे नियोजन व संनियंत्रण करण्यासाठी सार्वजनिक बांधकाम विभाग, मंत्रालयामध्ये खाली दर्शविलेल्या अस्थायी जागा मंजूर करण्यात आल्या आहेत.

The below mentioned temporary posts have been sanctioned in the Public Works Department, Mantralaya for the work relating to planning and monitoring programmes under the Tribal Area Sub-Plan.

मागणी क्र.-एच-६, २०५९-सार्वजनिक बांधकाम, ८०-सर्वसाधारण,
००.(०१) संचालन व प्रशासन, सार्वजनिक बांधकाम विभाग (खुद्द)

अनुक्रमांक Sr. No.	पदनाम Designation of Post	वेतन श्रेणी Pay Scale	जागांची संख्या No. of posts
1	उपअभियंता Deputy Engineer ...	रु. ९,३००-३४,८०० ग्रेड वेतन ५,४०० (विशेष वेतन फक्त रु. ३००) Rs. 9,300-34,800 Grade Pay 5,400 (Special pay only Rs. 300)	१

जनजाती क्षेत्र उपयोजनांतर्गत (१) रस्ते (२) पूल व (३) इमारतींच्या कामाचा कार्यभार सोबत तक्ता क्र. १, २ व ३ मध्ये दर्शविला आहे.

तक्ता क्रमांक १
कार्यक्रम अंदाजपत्रक-सन २०२६-२०२७
प्रमुख जिल्हा मार्ग

सन २०२५-२०२६ व २०२६-२०२७ या वर्षात रस्त्यांच्या कामाकरिता केलेली आर्थिक तरतूद व कामांची प्रत्यक्ष झालेली प्रगती

जिल्हा	वर्षाच्या सुटवातीला अस्तित्वात असलेली रस्त्यांची एकूण लांबी (कि. मी. मध्ये)	सन २०२५-२०२६ साली संभाव्य क्रियाशील प्रगती					सन २०२६-२०२७ चा कार्यक्रम				
		२०२५-२०२६ मध्ये चालू असलेल्या रस्त्यांची लांबी (कि. मी. मध्ये)	२०२५-२०२६ मध्ये रस्त्यांच्या कामा-करिता अर्थसंकल्पीय तरतूद (रु. लाखात)	२०२५-२०२६ मध्ये रस्त्यांच्या कामा-वरील संभाव्य खर्च (रु. लाखात)	रकाना ३ मधील कामांची क्रियाशील प्रगती (कि. मी. मध्ये)	२०२६-२०२७ मध्ये प्रगती पथावर असलेल्या रस्त्यांची लांबी (कि. मी. मध्ये)	२०२६-२०२७ मध्ये प्रस्तावित केलेल्या नवीन रस्त्यांची लांबी (कि. मी. मध्ये)	२०२६-२०२७ मध्ये पूर्ण होणाऱ्या कामांची अपेक्षित लांबी (कि. मी. मध्ये)	२०२६-२०२७ मध्ये चालू व नवीन कामांसाठी वित्तीय आवश्यकता (रु. लाखात)		
१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०		
१. टाणे	३६७.९८	२३०	३०५०.९१	४५८५.००	२६०	२३०	५०	१५०	४५००		
२. पालघर	६९८१.२	३९५	७२३५.६७	५४०.००	३६५	३६५	...	३०५	२९५००.००		
३. रायगड	१९१	९०.००	१३.९०	२०२५.००	४०	२६	४५.९५	६५.२५	१८२५.००		
४. नाशिक	३३३.८१	२६५.८०	७२६७.६४	७२६७.६४		
५. धुळे	९२७.०८	८१.३२	१६३.२०	१३९७.९८	२४०.००	६०.००	६५.००	४५.००	५८७३.००		
६. नंदुरबार	१४६५.६४	६३.८०	२७०५.९७	३४६९.७१	३०.००	१५.००	८५.००	६०.००	८७१०.७५		
७. जळगाव	६९४.३७	४७.२	९०५.२७	९०५.२७	४७२	१५५७.८६		
८. पुणे (उत्तर)	३९८.४०	३६.१०	३६.२०	५४०.००	४४.१०	४५.९०	...	६५	५४७८.४१		
९. परभणी		
१०. नांदेड/मोकर	३५६.२०	९५.४५	...	१०९९९.२०	९५.४५	५०.००	१४०.६७	१८०.४५	२६७५४.००		
११. हिंगोली		
१२. अमरावती	२६६.८०	४०.२०	५४.०६	१८२५.००	३५.२०	५.०	३५.००	४०.००	२०००.००		
१३. यवतमाळ	८३.८६	४.२०	१४३.८३	३४१३.००	४.२०	४५०.६०	२२३९.१०		
१४. नागपूर	७१.३०	...	०.५३	१०.००	४.००		
१५. भंडारा	४१.००		
१६. गोंदिया	३२३.९४	६.७२	८१.६२	१७००.००	०.७२	...	१९.३०	१९.३०	१२००.००		
१७. चंद्रपूर	६६१.५४	३३.५०	९०.८०	२०००.००	१५	१८.५०	...	१८.५०	२५००.००		
१८. गडचिरोली	९३७.२४	१२५.००	२५०.००	४५००	९०.००	४५.००	२५.००	५५	५०००		
१९. वाशिम	२७.००	२७.००	१९१.२६	१२७३.२०	२७.००	२७.००	९	२७.००	२३२१.१०		
२०. अकोला		
२१. खामगाव	७६.००		
२२. बुलढाणा		
२३. वर्धा		
२४. जा. बँ. प्र. अकोला	३.००	३.००	१३.१७	५३७.००	३.००	...	१५.००	१७.२०	१५००.००		

तक्ता क्रमांक १
कार्यक्रम अंदाजपत्रक-सन २०२६-२०२७
इतर जिल्हा मार्ग

सन २०२५-२०२६ व २०२६-२०२७ या वर्षात रस्त्यांच्या कामाकरिता केलेली आर्थिक तरतूद व कामांची प्रत्यक्ष झालेली प्रगती

जिल्हा	वर्षाच्या सुवातीला अस्तित्वात असलेली रस्त्यांची एकूण लांबी (कि. मी. मध्ये)	सन २०२५-२०२६ साली संध्याव्य क्रियाशील प्रगती				सन २०२६-२०२७ चा कार्यक्रम			
		२०२५-२०२६ मध्ये चालू असलेल्या रस्त्यांची लांबी (कि. मी. मध्ये)	२०२५-२०२६ मध्ये रस्त्यांच्या कामा-करिता अर्थसंकल्पीय तरतूद (रु. लाखात)	२०२५-२०२६ मध्ये रस्त्यांच्या कामा-वरील संध्याव्य खर्च (रु. लाखात)	रकाना ३ मधील कामांची क्रियाशील प्रगती (कि. मी. मध्ये)	२०२६-२०२७ मध्ये प्रगती पथावर असलेल्या रस्त्यांची लांबी (कि. मी. मध्ये)	२०२६-२०२७ मध्ये प्रस्तावित केलेल्या नवीन रस्त्यांची लांबी (कि. मी. मध्ये)	२०२६-२०२७ मध्ये पूर्ण होणाऱ्या कामांची अपेक्षित लांबी (कि. मी. मध्ये)	२०२६-२०२७ मध्ये चालू व नवीन कामांसाठी वित्तीय आवश्यकता (रु. लाखात)
१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०
ग्रामीण रस्ते									
१. टाणे	१६०.००	७५	१३११.३९	१८२५	७५	७५	...	५५	३१२७.१६
२. पालघर	७५६.६६	४३०	३१०१.००	५९००	४३०	४३०	...	४२०	८५००
३. रायगड
४. यवतमाळ	१०९.१०	१०२.१०	१३५०.००	५४८३.१६	१०२.१०	३१.५३	...	३१.५३	१८३६.९६
५. पुणे (उत्तर)	...	१७.८०	२००.००	...	१७.८०	२३.००	...	२३.००	१७५८.४२
६. नाशिक
७. अकोला जा.बं.प्र.	२३.७०	२३.७०	५८.८९	२४६३.०	२३.७०	...	५५.००	५५.००	३८००.००
८. नंदूरबार	११९२.२७	१८.००	२३९०.४९	२४४२०.४०	१५५.००	१८०.००	१७२.१४	७०.४०	३३०३२.००
९. धुळे	११५५.७३	३९५.९५	४१२९.९१	२३१९६.३३	३५४.४१	३४१.४९	४००.००	३७५.९५	७८१३.००
१०. गडचिरोली	२३४६.२६	८००.००
११. अमरावती	६३३.७७	४९.५०	४२.००	१२५३.००	३६.५०	१३.००	२५.००	३८.००	१९००.००
१२. बुलढाणा	५.००	९.००	२८.१७	...	९.००
१३. चंद्रपूर	५९३०	५९.३०	२७१.६७	१५००.००	३०	१९.३०	...	१९.३०	१५००.००
१४. वर्धा	३५.५५	३५.५५	१७७.०५	१०००.००	१७	१७.५०	...	१७.५०	१०००.००
१५. नागपूर	५८०	३७.९५	२८६८.५१	१८४.८०	२८.१८	२.००	१२००.००
१६. वाशिम	९.०	४.०	४८.६१	७००.०	४.०	५.००
१७. नांदेड/मोकर	३९५	३०४.४०	...	७५००.००	...	१०४.४०	७५.००	१००.००	११०००.००
१८. हिंगोली	२३	१५	१२	१२	२५००	१०.००	९	९	१५००
१९. खामगाव	७६.००	२९.६८	७०८.१७	४८९६.०५	२९.६८	४६.३२	३०	१७०	१०२०.०
२०. भंडारा	१२७.१८	४१.३३	१४१.९५	८४	१४.४७	२७.१८	१५००.००
२१. गोंदिया	१७६०.१२	११४.२४

तक्ता क्रमांक १
कार्यक्रम अंदाजपत्रक-सन २०२६-२०२७
किमान गरजा कार्यक्रम

सन २०२५-२०२६ व २०२६-२०२७ या वर्षात रस्त्यांच्या कामाकरिता केलेली आर्थिक तरतूद व कामांची प्रत्यक्ष झालेली प्रगती

जिल्हा	वर्षाच्या सु्रवातीला अस्तित्वात असलेली रस्त्यांची एकूण लांबी (कि. मी. मध्ये)	सन २०२५-२०२६ साली संभाव्य क्रियाशील प्रगती						सन २०२६-२०२७ चा कार्यक्रम	
		२०२५-२०२६ मध्ये चालू असलेल्या रस्त्यांची लांबी (कि. मी. मध्ये)	२०२५-२०२६ मध्ये रस्त्यांच्या कामा-करिता अर्थसंकल्पीय तरतूद (रु. लाखात)	२०२५-२०२६ मध्ये रस्त्यांच्या कामा-वरील संभाव्य खर्च (रु. लाखात)	रकाना ३ मधील कामांची क्रियाशील प्रगती (कि. मी. मध्ये)	२०२६-२०२७ मध्ये प्रगती पथावर असलेल्या रस्त्यांची लांबी (कि. मी. मध्ये)	२०२६-२०२७ मध्ये प्रस्तावित केलेल्या नवीन रस्त्यांची लांबी (कि. मी. मध्ये)	२०२६-२०२७ मध्ये पूर्ण होणाऱ्या कामांची अपेक्षित लांबी (कि. मी. मध्ये)	२०२६-२०२७ मध्ये चालू व नवीन कामांसाठी वित्तीय आवश्यकता (रु. लाखात)
१. टाणे	...	३	४	५	६	७	८	९	१०
२. रायगड
३. नाशिक
४. धुळे
५. नंदूरबार
६. जळगाव
७. पुणे (उत्तर)
८. परभणी
९. नांदेड/भोकर
१०. हिंगोली	२२.००
११. अमरावती
१२. यवतमाळ
१३. नागपूर
१४. भंडारा
१५. गोंदिया
१६. चंद्रपूर
१७. गडचिरोली
१८. वाशिम
१९. खामगाव
२०. अकोला
२१. बुलढाणा
२२. वर्धा

तक्ता क्रमांक १
कार्यक्रम अंदाजपत्रक-सन २०२६-२०२७
मोठे पूल

सन २०२५-२०२६ व २०२६-२०२७ या वर्षात रस्त्यांच्या कामाकरिता केलेली आर्थिक तरतूद व कामांची प्रत्यक्ष झालेली प्रगती

जिल्हा	वर्षाच्या सु्रवातीला अस्तित्वात असलेली रस्त्यांची एकूण लांबी (कि. मी. मध्ये)	सन २०२५-२०२६ साली संधाव्य क्रियाशील प्रगती					सन २०२६-२०२७ चा कार्यक्रम				
		२०२५-२०२६ मध्ये चालू असलेल्या रस्त्यांची लांबी (कि. मी. मध्ये)	२०२५-२०२६ मध्ये रस्त्यांच्या कामा-करिता अर्थसंकल्पीय तरतूद (रु. लाखात)	२०२५-२०२६ मध्ये रस्त्यांच्या कामा-वरील संधाव्य खर्च (रु. लाखात)	रकाना ३ मधील कामांची क्रियाशील प्रगती (कि. मी. मध्ये)	२०२६-२०२७ मध्ये प्रगती पथावर असलेल्या रस्त्यांची लांबी (कि. मी. मध्ये)	२०२६-२०२७ मध्ये प्रस्तावित केलेल्या नवीन रस्त्यांची लांबी (कि. मी. मध्ये)	२०२६-२०२७ मध्ये पूर्ण होणाऱ्या कामांची अपेक्षित लांबी (कि. मी. मध्ये)	२०२६-२०२७ मध्ये चालू व नवीन कामांसाठी वित्तीय आवश्यकता (रु. लाखात)		
१. टाणे	२	...	९.८८	९.८८	१	३००		
२. पालघर	७	३	५९६.६२	२.००	३	३	३	७२२			
३. रायगड			
४. नाशिक			
५. धुळे	८	७	२२९.०८	३९९.००	६.००	६.००	५.००	३००.००			
६. नंदूरबार	३८	४८	६७६.००	२५८९.००	३०.००	१६	१७	९४४०.००			
७. जळगाव	२	...	९९००	९९००	०९	३९२५०			
८. पुणे (उत्तर)	३			
९. नांदेड/भोकर	३	२	...	६२७.००	२.००	२	७.००	४८२७.००			
१०. हिंगोली			
११. अमरावती	३०	०४	१०३.०९	२२००.००	०४	...	०२	२०००.००			
१२. यवतमाळ	१.००	३.४०	१२०.००	१२०.००			
१३. नागपूर	९	८	७४.२७	२९६०.००	१	...	६	९००.००			
१४. भंडारा			
१५. गोंदिया			
१६. चंद्रपूर	...	४	३९५.५९	२०००.००	४	४	४	२०००.००			
१७. गडचिरोली	५१	३	२५७.९२	१०३.००	३	१	३	१५००.००			
१८. बुलढाणा			
१९. वर्धा			
२०. खामगाव	...	१.०	५६.२५	१५००.००	१.०			
२१. अकोला			
२२. वाशिम			
२३. जा. बँ. प्र. अकोला			

तक्ता क्रमांक २
कार्यक्रम अंदाजपत्रक-सन २०२६-२०२७
लहान पूल

सन २०२५-२०२६ व २०२६-२०२७ या वर्षात रस्त्यांच्या कामाकरिता केलेली आर्थिक तरतूद व कामांची प्रत्यक्ष झालेली प्रगती

जिल्हा	वर्षाच्या सुरुवातीला अस्तित्वात असलेली रस्त्यांची एकूण लांबी (कि. मी. मध्ये)	सन २०२५-२०२६ साली संध्याव्य क्रियाशील प्रगती				सन २०२६-२०२७ चा कार्यक्रम			
		२०२५-२०२६ मध्ये चालू असलेल्या रस्त्यांची लांबी (कि. मी. मध्ये)	२०२५-२०२६ मध्ये रस्त्यांच्या कामा-करिता अर्थसंकल्पीय तरतूद (रु. लाखात)	२०२५-२०२६ मध्ये रस्त्यांच्या कामा-वरील संध्याव्य खर्च (रु. लाखात)	रकाना ३ मधील कामांची क्रियाशील प्रगती (कि. मी. मध्ये)	२०२६-२०२७ मध्ये प्रगती पथावर असलेल्या रस्त्यांची लांबी (कि. मी. मध्ये)	२०२६-२०२७ मध्ये प्रस्तावित केलेल्या नवीन रस्त्यांची लांबी (कि. मी. मध्ये)	२०२६-२०२७ मध्ये पूर्ण होणाऱ्या कामांची अपेक्षित लांबी (कि. मी. मध्ये)	२०२६-२०२७ मध्ये चालू व नवीन कामांसाठी वित्तीय आवश्यकता (रु. लाखात)
१. ठाणे	४	...	४	...	४
२. पालघर	३८	१८	१०२२.७३	१०५०	१८	१८	७	५०	...
३. रायगड
४. नाशिक
५. धुळे	२१	२९	२२१.६५	२१२.५३	१९	१९	१९	१९	२५८.००
६. नंदूरबार	७६.००	७६.००	६०९.७९	२५२०.००	३८.००	२५.००	१२.००	१२.००	४६८०.००
७. जळगाव
८. पुणे (उत्तर)	२१	२	१०.००	१५०.००	२	२	२	२	५२५.००
९. नांदेड/भोकर	६७	१७	...	२३१४.००	१७.००	१७	३३	३३	११९१४.१९
१०. हिंगोली
११. अमरावती	७७	१९	५६.१७	२२२२.००	१८	०१	१०	११	२७५०.००
१२. यवतमाळ	२४	५४	१०५०.००	१५३५.००	१२	२	२	२	७००.००
१३. नागपूर	२	४६३.००
१४. भंडारा	०.५१	१५.००	२
१५. गोंदिया
१६. चंद्रपूर
१७. गडचिरोली	३९२	८	२२५	१२५०	७	७	७	७	३०००
१८. खामगाव	...	१४.००	७९.८६	२८००.००	...	१४
१९. बुलढाणा
२०. वाशिम
२१. अकोला
२२. वर्धा	...	१	६.३०	७५	१	१	१	१	२५

महिला व बालविकास विभाग

एकात्मिक बालविकास सेवायोजना (आदिवासी)

एकात्मिक बालविकास सेवा योजनेअंतर्गत राज्यात ८६ आदिवासी प्रकल्प सध्या कार्यरत असून त्यामध्ये १७६४५ अंगणवाडी केंद्र मंजूर आहेत. त्यामध्ये बालमृत्युचे प्रमाण कमी करणे, तसेच बालके, गरोदर स्त्रिया व स्तनदा माता यांच्या मधील कुपोषणाचे प्रमाण कमी करणेसाठीचे प्रमुख उद्दिष्टे आहेत. ८६ आदिवासी प्रकल्पांपैकी २४ अतिसंवेदनशील आदिवासी प्रकल्पात सन १९९७ पासून नवसंजीवन योजना कार्यान्वित करण्यात आली आहे.

वरील उद्दिष्टे साध्य करण्यासाठी प्रभावी आरोग्य विषयक सुविधा उपलब्ध करून देण्यात येतात.

बालमृत्यु व अतिकुपोषणाचे प्रमाण जास्त असण्यासाठी मुख्यत्वेकरून खालील बाबी कारणीभूत आहेत—

- (१) जन्मतः मुलाचे कमी वजन (२,५०० ग्रॅम पेक्षा कमी);
- (२) गरोदरपणातील आरोग्याची काळजी न घेणे;
- (३) गरोदरपणातील रक्तक्षय;
- (४) प्रसूति दरम्यान व प्रसूतिपश्चात, निर्माण झालेल्या समस्या;
- (५) मुलांचे दिर्घ आजार;
- (६) आजारपणातील उपचाराची तत्परता व गुणात्मकता;
- (७) शुद्ध व निर्जंतूक पिण्याच्या पाण्याचा पुरवठा;
- (८) आदिवासी लोकांतील अनिष्ट रूढी, परंपरा व अंधश्रद्धा इत्यादी;
- (९) गरीबी;
- (१०) कमी वयात गरोदरपणात, वारंवार गर्भारपण तसेच दोन प्रसूतिमधील कमी अंतर;
- (११) महिलांमध्ये आरोग्य व पोषणविषयक शिक्षणाचा अभाव;
- (१२) जनजागृतीचा अभाव.

बालमृत्यु :

राज्यात उपलब्ध असलेल्या आकडेवारीनुसार सर्वसाधारणतः एकूण होणाऱ्या सर्व बालमृत्युपैकी सुमारे ५० टक्के बालमृत्यु हे जन्मल्यापासून १ महिन्याच्या आत होतात. अशा बालमृत्युसाठी प्रमुख कारणे खालीलप्रमाणे आहेत—

१. स्त्रियांमधील शारीरिक अशक्तपणा, कुपोषणस्थिती;
२. अस्वच्छ जागी व अकुशलपणे हाताळलेली बाळंतपणे;
३. अपूर्ण दिवसाची बाळंतपणे;
४. गरोदर स्त्रियांमधील रक्तक्षय व प्रसूति दरम्यान तसेच प्रसूतिपश्चात रक्तस्त्राव;
५. नवजात अर्भकामधील आजारपण, जसे प्रसूति दरम्यान अर्भकाचे श्वास गुदमरून होणारे मृत्यु (निओनेटल अॅसफीकशीया इंट्रायुटेराइन फिटलडिसट्रेस), हायपोथरमिया, हायपोग्लायसेमिया सेप्टीसिमिया, जन्माचे वेळी डोक्यास इजा (मार), जन्मतः जंतूसंसर्ग इत्यादी;
६. उशीरा स्तनपानास सुरुवात करणे व बाळास निव्वळ स्तनपान न देणे;
७. मातांमधील हिवताप, क्षय स्तनदाह, रक्तक्षय इत्यादी आजारपण;
८. अस्वच्छता;
९. गरोदरपणात व नवजात अर्भकाचे घेण्याच्या काळजी विषयीचे अज्ञान.

बालमृत्यु व कुपोषण कमी करण्यासाठी नियोजन :

१. जिल्हा सरासरी पेक्षा अतिकुपोषित बालकांचे प्रमाण जास्त असलेली गावे शोधून काढणे;
२. अतिदुर्गम व पावसाळ्यामध्ये संपर्क तुटणाऱ्या गावांची यादी तयार करणे;
३. मागील वर्षात संसर्गजन्य रोगाच्या साथी आल्या असलेल्या गावांची यादी तयार करणे;
४. श्रेणी ३ व ४ मधील बालकांची यादी तयार करणे;
५. मागील वर्षी एकदाही आरोग्य तपासणी न झालेल्या बालकांची अंगणवाडीनिहाय यादी तयार करणे;
६. तीन महिन्यापेक्षा जास्त कालावधीसाठी श्रेणी ३ व ४ कुपोषितामध्ये असलेल्या तसेच सतत आजारी असलेल्या मुलांची अंगणवाडीनिहाय यादी तयार करणे;
७. मागील तीन वर्षांची आकडेवारी तयार करून विश्लेषणात्मक तक्ते, प्रकल्प, सेक्टर अंगणवाडीस्तरावर यादी तयार करून आढावा घेण्यासाठी त्यांचा उपयोग करणे;
८. अंगणवाडीस्तरावर तसेच प्रकल्पस्तरावर कुपोषण व बालमृत्यु दर्शविणारे नकाशे तयार करणे. यामध्ये बालमृत्युसाठी लाल रंग व कुपोषणासाठी निळा रंग वापरणे;
९. अंगणवाडीस्तरावर खाजगी डॉक्टरांची यादी तयार करणे;
१०. प्रकल्पांमध्ये अस्तित्वात असलेल्या स्वयंसेवी संस्थांची यादी तयार करणे, जेणेकरून खाजगी डॉक्टर व स्वयंसेवी संस्था यांचा कार्यक्रमांमध्ये सहभाग मिळविता येईल;
११. प्रत्येक बिटस्तरावर दिर्घ आजारी/अतिकुपोषित असलेल्या मुलांचे रोगनिदान व उपचार करण्यासाठी बालरोग विशेषज्ञ शिबिरे आयोजित करणे;

१२. महिलांमध्ये वैयक्तिक व परिसर स्वच्छता, शुध्द पिण्याचे पाणी, पोषण व आरोग्य याबाबत जाणीव निर्माण करण्यासाठी महिला मेळावे आयोजित करणे;

१३. महिलांसोबत अंतर व्यक्तिगत सुसंवाद साधण्यासाठी प्रशिक्षण शिबिरे आयोजित करून त्यामध्ये जन्मल्याबरोबर लवकर स्तनपान, पहिले सहा महिने निव्वळ स्तनपान, बाळ सहा महिन्याचे होताच वरचा आहार सुरु करणे, आजारपणात स्तनपान/जेवण सुरु ठेवणे इत्यादी कुपोषण प्रतिबंधक उपाययोजना, तसेच गरोदरपणातील काळजी व नवजात अर्भकाची घरी घ्यावयाची काळजी याबाबत मातांना माहिती देणे;

१४. आरोग्य सेविका, अंगणवाडी सेविका व प्रशिक्षित दाई यांना ०-६ वर्ष मुलांमधील हगवण, अतिसाराचे आजार, श्वसनदाह (रेस्पीरेटरी ट्राक्ट इनफेक्शन) हायपोथरमिया, हायपोग्लोसिमिया, सेप्टिसिमिया, ताप इत्यादी आजारांमध्ये व्यवस्थापन करण्याच्या कौशल्यात वाढ करण्यासाठी तीन दिवसांचे प्रशिक्षण कार्यक्रम आयोजित करणे.

१५. अंगणवाडी क्षेत्रातील तीव्र कमी वजनाच्या बालकांची यादी अंगणवाडीत व ग्रामपंचायतीत लावणे.

पूरक पोषण आहार :

१. **घरपोच आहार (THR) :-** ६ महिने ते ३ वर्षे वयोगटातील बालके, गरोदर व स्तनदा माता, ६ महिने ते ६ वर्षे वयोगटातील तीव्र कमी वजनाची बालके तसेच ११ ते १४ वयोगटातील शाळेत न जाणाऱ्या किशोरवयीन मुली यांना घरपोच आहार (THR) पुरवठा करण्यात येतो. घरपोच आहार (THR) मध्ये प्रति लाभार्थी प्रति दिन कच्चे धान्य व किराणा माल २ महिन्यातून एकदा ५० दिवसांसाठी देण्यात येतो. त्याची पॅकींग साईज खालीलप्रमाणे आहे.

अ.क्र.	लाभार्थी प्रकार	पाककृतीमधील धान्याचा प्रकार	प्रति दिन प्रति लाभार्थी द्यावयाचे प्रमाण (वजन ग्रॅम)	उष्मांक (कि. कॅलरीज)	प्रथिने (ग्रॅम)	
१.	३ ते ६ वर्षे वयोगटातील लाभार्थी (सकाळचा नाश्ता)	...	गहू ...	४०	१२८.८०	४.२४
		साखर/गुळ	...	८	३२.००	...
		सोयाबीन तेल	...	३	२७.००	...
		एकूण	१८७.८०	४.२४
२.	३ ते ६ वर्षे वयोगटातील लाभार्थी (दुपारचे जेवन)	...	चना/चवळी/वाटाणा ...	२४	७७.०४	४.५१
		मुंगडाळ/मसुरडाळ/तुरडाळ	...	१०	३२.६०	२.४०
		तांदुळ	...	३८	१३५.३९	३.०४
		मिर्ची पावडर	...	२	४.७५	०.२५
		हळद पावडर	...	२	५.६१	०.१५
		मिठ	...	४
		सोयाबीन तेल	...	७	६३.००	...
		एकूण	३१८.३९	१०.३६

सदर पाककृती वरीलप्रमाणे ठेऊन त्यासाठी जिल्हानिहाय/विभागनिहाय कच्चे धान्य व किराणा माल पुरवण्यासाठी निविदा राबविणे आवश्यक आहे. सदर कच्चे धान्य किराणा मालाचा कमाल दर हा प्रति लाभार्थी प्रति दिन रु. ७.३५/- पेक्षा जास्त राहणार नाही अशी मर्यादा निर्धारित करता येईल व रु. ०.६५/- अंगणवाडी सेविकांना आहार शिजवण्यासाठी देण्यात येतील.

२. **गरम ताजा आहार (HCM) :-** ३ वर्षे ते ६ वर्षे वयोगटातील बालके यांना गरम ताजा आहारांतर्गत महिला मंडळ व बचत गटामार्फत सकाळचा नाश्ता व दुपारचे जेवण पुरविण्यात येते. सदरचा गरम ताजा आहार लाभार्थ्यांना अंगणवाडीतच खाऊ घालण्यात येते. तथापि, मार्च २०२० पासून राज्यात कोरोना-१९ विषाणूचा प्रादुर्भाव वाढल्याने अंगणवाडीत दिला जाणारा गरम ताजा आहार बंद करून त्याऐवजी घरपोच आहार (THR) देण्यात येत आहे. घरपोच आहार (THR) यामध्ये खालीलप्रमाणे आहार देण्यात येत आहे.

Sr. No.	Type of Beneficiaries	Recipe	Rate (Rate per metric ton) आहाराचा दर (प्रति मेट्रिक टन)	Calories	Proteins
१	२	३	४	५	६
1.	6 Months to 3 Years Children (Regular)	(i) Energy dense Moong Dal Khichdi Premix fortified with essential micronutrients. (ii) Energy Dense Tur Dal Khichdi premix fortified with essential micronutrients. (iii) Multi Mix Cereals And Proteins (iv) Multi Mix Cereals And Proteins premix (Millet Base)	74970 66780 55755 54180	500 Kcal	12 to 15 gm
2.	6 Months to 6 Years Malnourished Children (Additional)	(i) Energy dense Moong Dal Khichdi Premix fortified with essential micronutrients.	74970	300 Kcal	8 to 10 gm

१	२	३	४	५	६
3.	Pregnant Ladies-- Lactating Mother and Adolescent girls in 4 aspirational districts	(i) Energy dense Moong Dal Khichdi Premix fortified with essential micronutrients. (ii) Energy Dense Tur Dal Khichdi premix fortified with essential micronutrients. (iii) Multi Mix Cereals And Proteins (iv) Multi Mix Cereals And Proteins premix (Millet Base)	72870 64365 53655 52027.500	600 Kcal	18 to 20 gm

३. गावकरी, महिला मंडळ यांच्या लोकसहभागताून सहकार्याने अंगणवाडीमधील पूरक पोषण आहारामध्ये पोषण मूल्ये वाढविण्यासाठी गूळ, पालक तुळशीची पाने, शेवग्याची पाने इत्यादी पौष्टिक पदार्थांचा समावेश करणे;

४. लाभार्थ्यांना पुरविण्यात येणारा (THR) चे गुणवत्तेसंबंधी संनियंत्रण करण्यासाठी नमुने, प्रयोगशाळा तपासण्यासाठी नियमितपणे पाठविणे व गुणवत्तेसंबंधी खबरदारी घेणे;

५. अंगणवाडी लाभधारकांना शासनाने विहित केलेल्या प्रमाणामध्ये पोषण मूल्ये मिळत असल्याची खात्री करणे तसेच पूरक पोषण आहार ताजा व रुचकर राहिल याबाबत खात्री करणे. यासाठी प्रत्येक अंगणवाडी परिक्षेत्रात माता समिती गठीत करण्यात येत आहे;

६. पूरक पोषण आहारामध्ये खंड पडू नये म्हणून पावसाळ्यामध्ये अतिदुर्गम व आदिवासी क्षेत्रामध्ये व डोंगराळ भागामधील गावासाठी/वाड्यामध्ये दळणवळणाचा तुटणारा संपर्क लक्षात घेता आदिवासी क्षेत्रात पावसाळ्याच्या दरम्यान जिथे बचत गट नाहीत तेथे ३ महिने पुरेल एवढा पूरक पोषण आहारासाठी आवश्यक धान्यादी मालाचा साठा तसेच २ महिने पुरेल एवढे (THR) चा साठा उपलब्ध करणे;

७. महिलांना पोषण संबंधी तसेच घरी उपलब्ध असलेल्या खाद्यादी पदार्थांमधून सकस आहार कसा तयार करता येईल व अतिकुपोषित मुलांना खाऊ घालावयाच्या आहारासंबंधी जागरूकता निर्माण करणे. या संदर्भात बचत गटांना/महिला मंडळांना प्रशिक्षण देणे सुरु आहे.

३. ग्राम बाल विकास केंद्र (VCDC) :-

१. राज्यातील अती तीव्र कुपोषित (SAM) बालकांना कुपोषणातून बाहेर काढण्यासाठी ग्राम/अंगणवाडीस्तरावर ग्राम बाल विकास केंद्र सुरु करण्यात आलेले आहेत.

२. अंगणवाडीत दररोज बालकांना पौष्टिक आहार देण्यात येतो.

३. अंगणवाडीत बालकांना आवश्यकतेनुसार डॉक्टरांच्या सल्ल्याने औषधोपचार करण्यात येतो.

४. कुपोषित बालकांना सर्वसाधारण श्रेणीत आणणेसाठी Energy Dense Nutritious Food (EDNF) देण्यात येतो.

अंगणवाडी लाभधारकांची आरोग्य तपासणी संदर्भसेवा :

अंगणवाडीमधील मुलांमधील आजाराचे वेळीच रोगनिदान करून योग्य तो औषधोपचार करण्यासाठी पर्यायाने बालमृत्यु व कुपोषण टाळण्याच्या उद्देशाने आरोग्य तपासणीचा मूळ उद्देश आहे—

१. आदिवासी व नवसंजीवन प्रकल्पातील अंगणवाडी लाभधारकांची आरोग्य तपासणी दर तीन महिन्यातून किमान १ वेळा व इतर क्षेत्रामधून दर महिन्यातून किमान १ वेळा करणे तसेच आजारी व अतिकुपोषित मुलांची तपासणी दर महिन्याला करणे;

२. अतितीव्र कमी वजनाच्या बालकांना ग्राम बाल विकास केंद्रामध्ये (VCDC) विशेष आहार व उपचार देणे.

३. आदिवासी तसेच दुर्गम क्षेत्रामध्ये पावसाळ्यात दळणवळण संपर्क तुटत असल्यामुळे ३० जून पूर्वी मोहिमस्तरावर कृतीबध्द कार्यक्रम आखून १०० टक्के लाभधारकांची आरोग्य तपासणी करणे;

४. ३ महिने किंवा जास्त कालावधीकरिता सतत आजारी असलेल्या तसेच तीव्र कमी वजनाच्या लाभधारकांची यादी करून विशेष रोग निदानासाठी व विशेष उपचारासाठी आरोग्य विभागाचे बाल तज्ञांचे शिबिरे आयोजित करून योग्य तो उपचार करणे;

५. गरोदर स्त्रिया, स्तनदा माता व महिला यांचेसाठी स्त्रिरोग तज्ञांचे रोग निदान व उपचार शिबिरे आयोजित करणे;

६. अंगणवाडी लाभधारकांच्या आजारपणात तातडीने संदर्भसेवा देण्यासाठी नजिकच्या आरोग्य केंद्रात ने-आण करण्यासाठी सोयीचे व्हावे म्हणून प्राथमिक आरोग्य केंद्राचे तसेच एकात्मिक बाल विकास प्रकल्पाचे वाहन उपलब्ध करून देणे;

७. तीव्र कमी वजनाची व अतिधोक्याची बालके व आजारी मुलांची आरोग्य तपासणी व उपचार दर महिन्यात वैद्यकीय अधिकारी यांचेमार्फत करणे आवश्यक आहे;

८. आरोग्य तपासणी व उपचार करण्यासाठी पुरेशा प्रमाणात आरोग्य विभागाकडून औषधे उपलब्ध करणे.

गरोदर स्त्रिया व स्तनदा मातांची काळजी :

१. गरोदर स्त्रियांची यादी तयार करणे;

२. आरोग्य सेविका, प्रशिक्षित दाई व अंगणवाडी सेविका यांनी नियमितपणे गृहभेटी देऊन गरोदर स्त्रिया व स्तनदा मातांची काळजी घेणे;

३. अति धोक्याच्या गरोदर स्त्रियांचा शोध घेऊन त्यांची नियमितपणे आरोग्य तपासणी करणे;
४. गरोदर स्त्रियांना धनुर्वात प्रतिबंधक लस देणे;
५. गरोदर स्त्रियांना/स्तनदा मातांना आयर्न फोलिक ॲसिडच्या गोळ्या देणे;
६. गरोदर स्त्रिया/स्तनदा मातांना अंगणवाडी केंद्रामध्ये बसवून पुरक पोषण आहार देणे. (स्पॉट फिडिंग);
७. वारंवार होणारी बाळंतपणे, दोन मुलांमधील कमी अंतर, कमी वयात होणारी अपत्ये, गरोदरपणात योग्य ती काळजी न घेणे, गरोदरपणातील रक्तक्षय, गर्भविषबाधा इत्यादी आजार याबाबी बालमृत्यूस तसेच मातामृत्यूस कारणीभूत ठरतात. याबाबतची जाणीव महिलांमध्ये करून देणे;
८. स्तनदा मातांना स्तनपान, हगवणी ह्या आजारावर उपचार तसेच वैयक्तिक स्वच्छतेसंबंधी आरोग्य शिक्षण देणे;
९. अंगणवाडीमधील १०० टक्के लाभधारकांचे वेळापत्रकानुसार लसीकरण केल्या जातील तसेच लसींची शिट साखळी योग्यरित्या ठेवल्या जातील याबाबत खात्री बाळगणे.

वैयक्तिक व परिसर स्वच्छता :

१. अंगणवाडीमधील मुलांचे जेवणापूर्वी हात धुण्यासंबंधी शिस्त लावणे तसेच मातांनी अन्न शिजविण्यापूर्वी, अन्न मुलास भरविण्यापूर्वी तसेच शौचास नंतर साबणाने किंवा राखेने स्वच्छ हात धुण्यासंबंधी आरोग्य शिक्षण देणे;
२. मुलांची वैयक्तिक स्वच्छता योग्यरित्या राखण्यासाठी नखे कापणे, केस विंचरणे, नियमितपणे आंगोळ करणे, नाक स्वच्छ ठेवणे, दात स्वच्छ घासणे, इत्यादी विषयीची काळजी घेणे व याबाबत मातांना शिक्षण देणे;
३. पिण्यास शुध्द व निर्जंतूक केलेल्या पाण्याचा वापर तसेच योग्यरित्या पाणी साठवणे याबाबत आरोग्य शिक्षण देणे;
४. घरातील तसेच अंगणवाडीमधील परिसर स्वच्छता योग्य राहिल या दृष्टीने मार्गदर्शन करणे.

पर्यवेक्षक व संनियंत्रण :

१. प्रकल्पांतर्गत सर्व अंगणवाडी केंद्रांना वाविप्रअ/सहा. वापिप्रअ/पर्यवेक्षिका यांनी दर महिन्यात भेटी देऊन योजनेंतर्गत सर्व मुद्यांवर आढावा घेऊन अंगणवाडी सेविकेस मार्गदर्शन करणे;
२. पावसाळ्यामध्ये साथीचे रोग जसे ताप, हगवण, गेस्ट्रो इ. चे प्रमाण वाढते अशा परिस्थितीवर तातडीने नियंत्रण करण्यासाठी वेळीच उपाययोजना करणे जेणेकरून बालमृत्यू टाळता येतील व मुले कुपोषित होण्यापासून वाचतील;
३. केंद्र शासनाकडून पुरवठा करण्यात येणाऱ्या औषधी अंगणवाडी पेट्यांचा पुरवठा होण्यास उशीर होत असल्यास आरोग्य विभागाकडून अंगणवाडी स्तरावर प्राथमिक औषधोपचाराची औषधे उपलब्ध करून देणे;
४. मागील तीन वर्षांचे पावसाळ्याच्या कालावधीतील बालमृत्यू, अतिकुपोषण व साथीचे रोग याबाबतच्या अनिष्ट घटनांचा आढावा घेऊन त्या क्षेत्रामध्ये प्रतिबंधात्मक उपाययोजना करणे.

पोषण व आरोग्य शिक्षण :

१. पावसाळ्यात पिण्याचे पाणी निर्जंतूक व पिण्यास योग्य असे वापरण्यासंबंधाने;
२. पावसाळ्यामध्ये अतिसाराचे प्रमाण विशेष करून लहान बालकामध्ये जास्त असल्याकारणाने बालकांची घ्यावयाची काळजी संबंधाने आरोग्य शिक्षण देणे;
३. घरी उपलब्ध असलेल्या धान्यातून सकस आहार कसा करता येईल याबाबतचे पोषण शिक्षण तसेच प्रात्यक्षिके महिलांसाठी अंगणवाडी केंद्रामध्ये आयोजित करून पोषणाचा दर्जा वाढविण्यास मदत होईल यासाठी प्रयत्न करणे.

समन्वय :

१. अंगणवाडीस्तरावर सेविका व आरोग्य सेविका तसेच वैद्यकीय अधिकारी व बाल विकास प्रकल्प अधिकारी यांचेमध्ये समन्वय साधने;
२. अंगणवाडीस्तरावर आरोग्य सेविका व अंगणवाडी सेविका गृहभेटी, गरोदर स्त्रियांची तपासणी, लसीकरण, वजनवाढ देखरेख, इत्यादी कार्य सोबतीने करणे;
३. वैद्यकीय अधिकारी, बाल विकास प्रकल्प अधिकारी/सहायक बाल विकास प्रकल्प अधिकारी यांनी अंगणवाडीस संयुक्त भेटी देणे;
४. सेक्टर प्रकल्प, उपविभाग व जिल्हास्तरावर आरोग्य तसेच ए. बा. वि. से. योजनेमधील कर्मचारी व अधिकाऱ्यांनी संयुक्तपणे कार्यक्रमाचा आढावा घेणे;
५. राज्यस्तरावर आरोग्य विभाग, आदिवासी विकास विभाग १ महिला व बाल विभाग यांचेकडून आढावा घेणे;

६. एकात्मिक बाल विकास सेवा योजनेशी संबंधित आरोग्य विभागाशिवाय इतर विभाग जसे-शिक्षण विभाग, आदिवासी विकास विभाग, ग्रामीण विकास विभाग, इत्यादीसोबत समन्वय साधणे;

७. सामुदायिक वृद्धीपत्रकाचा वापर समाज जागृतीसाठी करणे.

भारतरत्न डॉ. ए. पी. जे. अब्दुल कलाम अमृत आहार योजना :

अनुसूचित क्षेत्रातील आहारातील उष्मांक व प्रथिनांच्या कमतरतेमुळे स्त्रियांमध्ये कमी वजनाची बालके जन्माला येण्याचे प्रमाण जास्त असून आदिवासी समाजामध्ये याचे प्रमाण ३३.१ टक्के एवढे असल्याचे निदर्शनास आले. आदिवासी स्त्रियांमध्ये गरोदरपणाच्या शेवटच्या तिमाही मध्ये वजन वाढीचे प्रमाण कमी असल्यामुळे या कालावधीत मातेचे आरोग्य व पोषण चांगले राहणे आवश्यक आहे. कारण त्याचा परिणाम जन्माला येणाऱ्या बालकावर देखील होतो आणि म्हणून दिनांक १८ नोव्हेंबर २०१५ च्या शासन निर्णयानुसार भारतरत्न डॉ. ए. पी. जे. अब्दुल कलाम अमृत आहार योजना दिनांक १ डिसेंबर २०१५ पासून सुरु करण्यास मान्यता देण्यात आली. सदर योजनेत अनुसूचित क्षेत्रातील अंगणवाडी/मिनी अंगणवाडी क्षेत्रातील सर्व गरोदर मातांना गरोदरपणाच्या शेवटच्या तिमाहीत व स्तनदा माता यास पहिल्या तिमाहीत एक वेळ चौरस आहार देण्यात येतो. शासन निर्णय दिनांक २ ऑगस्ट २०१६ नुसार महिलांना लाभ देण्याचा कालावधी वाढवून स्त्री गरोदर असल्याचे निश्चित झाल्यापासून तिला लाभ दिला जातो तसेच स्तनदा मातेस बाळंतपणाच्या नंतर पुढील सहा महिन्यापर्यंत सदर योजनेचा लाभ दिला जातो. सदर योजना १६ आदिवासी जिल्ह्यातील ८५ एकात्मिक बाल विकास प्रकल्पांतर्गत कार्यक्षेत्रात राबविण्यात येत होती. शासन निर्णय दिनांक ३० नोव्हेंबर २०१५ नुसार हे कार्यक्षेत्र वाढवून अनुसूचित क्षेत्र व अतिरिक्त आदिवासी उपयोजना क्षेत्रातील गावे हि यात समाविष्ट केली गेली.

तसेच शासन निर्णय दिनांक ५ ऑगस्ट २०१६ नुसार अनुसूचित क्षेत्रातील व अतिरिक्त आदिवासी उपयोजना क्षेत्रातील ७ महिने ते ६ वर्ष वयोगटातील सर्व बालकांना अंडी/केळी/ऋतुमानानुसार फळे पुरवणारा टप्पा २ सुरु करण्यात आला.

योजनेची उद्दिष्टे :

१. अनुसूचित क्षेत्रात गरोदर स्त्रिया व स्तनदा माता यांच्या आरोग्याची काळजी घेणे;
२. कमी वजनाची बालके जन्माला येण्याचे प्रमाण कमी करणे;
३. कुपोषणाला निर्मूलन;
४. स्त्रियांमधील ऍनिमियाचे प्रमाण कमी करणे.

योजनेचे लाभार्थी (अंगणवाडीत नोंदविलेले) :

१. गरोदर माता;
२. स्तनदा माता;
३. ७ महिने ते ६ वर्ष वयोगटातील लाभार्थी.

लाभाचा प्रकार :

१. गरोदर व स्तनदा मातेस महिन्यातून २५ दिवस चौरस आहार दिला जातो.
२. ७ महिने ते ६ वर्ष वयाच्या बालकांना १ अंडी (मांसाहारी मुलांकरिता) किंवा २ केळ (शाकाहारी मुलांकरिता/ऋतुमानानुसार फळे) दिले जाते.

प्रशासकीय बाबी :

१. आदिवासी व अतिदुर्गम क्षेत्रातील प्रकल्पामधील सहा. बा. वि. प्र. अ./पर्यवेक्षिका/अंगणवाडी सेविका व वाहन चालक यांची रिक्त पदे पावसाळा सुरु होण्यापूर्वी तातडीने भरणे. जर प्रकल्पांचे वाहन नादुरुस्त, निकामी अथवा निर्लेखित झाले असल्यास किंवा पुरवठा करण्यात आले नसल्यास जिल्हाधिकारी यांना तातडीची बाब म्हणून वाहन पुरवठा करण्यास विनंती करणे, जेणे करून जिल्हाधिकारी पावसाळ्यापूर्वी वाहन अधिग्रहण करून प्रकल्पास पुरवठा करणे शक्य होईल;

२. अंगणवाडी केंद्रामध्ये ग्रोथचार्ट उपलब्ध नसल्यास ते पावसाळ्यापूर्वी उपलब्ध करून देण्यात यावे;
३. प्रकल्पातील सर्व बाल विकास प्रकल्प अधिकारी/सहा. बा. वि. प्र. अ./पर्यवेक्षिका यांनी मुख्यालयी राहण्याबाबत कटाक्षाने खबरदारी घेणे.

तक्ता क्र. १

एकात्मिक बाल विकास सेवा योजनेअंतर्गत राज्यात कार्यरत असणारे आदिवासी प्रकल्प (डिसेंबर-२०२५)

अ. क्र.	जिल्हा	प्रकल्पाचे नाव	मंजूर अंगणवाडी केंद्र	कार्यरत अंगणवाडी केंद्र
१.	अहिल्यानगर (अहमदनगर)	अकोले	३२६	३२६
२.	अहिल्यानगर (अहमदनगर)	राजुर	२६१	२६१
अहमदनगर एकूण—			५८७	५८७
३.	अमरावती	चिखलदरा	२२९	२२९
४.	अमरावती	धारणी	२३३	२३३
अमरावती एकूण—			४६२	४६२
५.	चंद्रपूर	बल्लारपूर	७३	७३
६.	चंद्रपूर	ब्रम्हपुरी	२०९	२०९
७.	चंद्रपूर	चंद्रपूर	१७६	१७६
८.	चंद्रपूर	चिमुर्	२५१	२५१
९.	चंद्रपूर	गोंडपिंपरी	१३५	१३५
१०.	चंद्रपूर	जिवती	१६५	१६५
११.	चंद्रपूर	कोरपना	१६२	१६२
१२.	चंद्रपूर	पोंभुर्णा	८२	८२
१३.	चंद्रपूर	राजुरा	१९५	१९५
चंद्रपूर एकूण—			१४४८	१४४८
१४.	धुळे	दहिबेल	२५२	२५२
१५.	धुळे	साक्री (पिंपळनेर)	२८१	२८१
१६.	धुळे	साक्री	१९५	१९५
धुळे एकूण—			७२८	७२८
१७.	गडचिरोली	अहेरी	२३९	२३९
१८.	गडचिरोली	आरमोरी	१५८	१५८
१९.	गडचिरोली	भामरागड	१२४	१२४
२०.	गडचिरोली	चामोर्शी	३१३	३१३
२१.	गडचिरोली	देसाईगंज (वडसा)	८७	८७
२२.	गडचिरोली	धानोरा	२८९	२८९
२३.	गडचिरोली	एटापल्ली	२१५	२१५
२४.	गडचिरोली	गडचिरोली	१६०	१६०
२५.	गडचिरोली	कोरची	१४५	१४५
२६.	गडचिरोली	कुरखेडा	१८५	१८५
२७.	गडचिरोली	मुलचेरा	११३	११३
२८.	गडचिरोली	सिरांचा	१५४	१५४
गडचिरोली एकूण—			२१८२	२१८२
२९.	गोंदिया	अर्जुनी मोर	२२१	२२१
३०.	गोंदिया	देवरी	२११	२११
३१.	गोंदिया	सडकअर्जुनी	१८३	१८३
३२.	गोंदिया	सालेकसा	१८७	१८७
गोंदिया एकूण—			८०२	८०२
३३.	जळगाव	चोपडा-१	१३३	१३३
३४.	जळगाव	चोपडा-२	१६९	१६९
जळगाव एकूण—			३०२	३०२

तक्ता क्र. १ (चालू)

अ. क्र.	जिल्हा	प्रकल्पाचे नाव	मंजूर अंगणवाडी केंद्र	कार्यरत अंगणवाडी केंद्र
३५.	नागपूर	रामटेक	२०२	२०२
नागपूर एकूण—			२०२	२०२
३६.	नांदेड	किनवट उत्तर	२३१	२३१
३७.	नांदेड	किनवट दक्षिण	२२३	२२३
३८.	नांदेड	माहूर	१७४	१७४
नांदेड एकूण—			६२८	६२८
३९.	नंदूरबार	अक्कलकुवा	२१७	२१७
४०.	नंदूरबार	अक्कलकुवा (मोलगी)	१६९	१६९
४१.	नंदूरबार	अक्कलकुवा (पिंपळखुंटा)—२	९८	९८
४२.	नंदूरबार	धडगांव	२३३	२३३
४३.	नंदूरबार	धडगांव (कुंठामोही)	१८०	१८०
४४.	नंदूरबार	धडगांव (तोरणमाळ)—२	१९०	१९०
४५.	नंदूरबार	नंदूरबार	२४८	२४८
४६.	नंदूरबार	नंदूरबार (रनाळा)—२	१६२	१६२
४७.	नंदूरबार	नवापूर	२०६	२०६
४८.	नंदूरबार	शहादा (म्हसवड)—२	२७४	२७४
४९.	नंदूरबार	शहादा	१९२	१९२
५०.	नंदूरबार	तळोदा	२४६	२४६
नंदूरबार एकूण—			२४१५	२४१५
५१.	नाशिक	बागलाण-१	२८९	२८९
५२.	नाशिक	बागलाण-२	२१६	२१६
५३.	नाशिक	देवळा	२०६	२०६
५४.	नाशिक	दिंडोरी	१७७	१७७
५५.	नाशिक	दिंडोरी (उमराळे)—२	१७४	१७४
५६.	नाशिक	हरसुल	२०९	२०९
५७.	नाशिक	इगतपुरी	३५६	३५६
५८.	नाशिक	कळवण-१	१६६	१६६
५९.	नाशिक	कळवण-२	१३९	१३९
६०.	नाशिक	नाशिक	२०३	२०३
६१.	नाशिक	पेठ	२५५	२५५
६२.	नाशिक	सुरगणा	२४२	२४२
६३.	नाशिक	सुरगणा (बाऱ्हे)—२	१३३	१३३
६४.	नाशिक	त्र्यंबकेश्वर	१६७	१६७
नाशिक एकूण—			२९३२	२९३२
६५.	पालघर	डहाणू	३८९	३८९
६६.	पालघर	डहाणू (कासा)	२३३	२३३
६७.	पालघर	जव्हार-१	१५७	१५७
६८.	पालघर	जव्हार-२	१९३	१९३
६९.	पालघर	मोखाडा	२०८	२०८
७०.	पालघर	पालघर	३२८	३२८
७१.	पालघर	पालघर (मनोर)	२६३	२६३
७२.	पालघर	तलासरी	२२८	२२८
७३.	पालघर	विक्रमगड	२९९	२९९
७४.	पालघर	वाडा-१	१२१	१२१
७५.	पालघर	वाडा-२	२७१	२७१
पालघर एकूण—			२६९०	२६९०

तक्ता क्र. १ (चालू)

अ. क्र.	जिल्हा	प्रकल्पाचे नाव	मंजूर अंगणवाडी केंद्र	कार्यरत अंगणवाडी केंद्र
७६.	पुणे	जुन्नर- १	२०७	२०७
७७.	पुणे	नारायणगाव	१६९	१६९
पुणे एकूण—			३७६	३७६
७८.	रायगड	कर्जत- १	१६८	१६८
७९.	रायगड	कर्जत- २	१७०	१७०
रायगड एकूण—			३३८	३३८
८०.	ठाणे	मुरबाड-१	१९५	१९५
८१.	ठाणे	मुरबाड-२	१९८	१९८
८२.	ठाणे	शहापुर	२९७	२९७
८३.	ठाणे	शहापुर (डोलखांब)	२९१	२९१
ठाणे एकूण—			९८१	९८१
८४.	यवतमाळ	घाटंजी	१७९	१७९
८५.	यवतमाळ	पांढरकवडा	२२२	२२२
८६.	यवतमाळ	राळेगाव	१७१	१७१
यवतमाळ एकूण—			५७२	५७२
एकूण बेरीज—			१७६४५	१७६४५

तक्ता क्र. २

एकात्मिक बाल विकास सेवा योजनेअंतर्गत राज्यात कार्यरत असणारे नवसंजीवन प्रकल्प (डिसेंबर-२०२५)

अ. क्र.	जिल्हा	प्रकल्पाचे नाव	मंजूर अंगणवाडी केंद्र	कार्यरत अंगणवाडी केंद्र
१.	अमरावती	चिखलदरा	२२९	२२९
२.	अमरावती	धारणी	२३३	२३३
अमरावती एकूण—			४६२	४६२
३.	गडचिरोली	एटापल्ली	२१५	२१५
गडचिरोली एकूण—			२१५	२१५
४.	नंदूरबार	अक्कलकुवा	२१७	२१७
५.	नंदूरबार	अक्कलकुवा (मोलगी)	१६९	१६९
६.	नंदूरबार	अक्कलकुवा (पिंपळखुटा)-२	९८	९८
७.	नंदूरबार	धडगाव	२३३	२३३
८.	नंदूरबार	धडगाव (कुंठामोही)	१८०	१८०
९.	नंदूरबार	धडगाव (तोरणमाळ)-२	१९०	१९०
१०.	नंदूरबार	तळोदा	२४६	२४६
नंदूरबार एकूण—			१३३३	१३३३
११.	नाशिक	हरसुल	२०९	२०९
१२.	नाशिक	नाशिक	२०३	२०३
नाशिक एकूण—			४१२	४१२
१३.	पालघर	डहाणू	३८९	३८९
१४.	पालघर	डहाणू (कासा)	२३३	२३३
१५.	पालघर	जव्हार-१	१५७	१५७
१६.	पालघर	जव्हार-२	१९३	१९३
१७.	पालघर	मोखाडा	२०८	२०८
१८.	पालघर	तलासरी	२२८	२२८
१९.	पालघर	वाडा-१	१२१	१२१
२०.	पालघर	वाडा-२	२७१	२७१
पालघर एकूण—			१८००	१८००
२१.	ठाणे	मुरबाड	१९५	१९५
२२.	ठाणे	मुरबाड-२	१९८	१९८
२३.	ठाणे	शहापुर	२९७	२९७
२४.	ठाणे	शहापुर (डोलखांब)	२९१	२९१
ठाणे एकूण—			९८१	९८१
एकूण बेरीज—			५२०३	५२०३

तक्ता क्रमांक ४५
एकात्मिक बाल विकास सेवा योजना (विवरणपत्र-३)
आदिवासी प्रकल्पातील पूरक पोषण खाद्य सेवा (आयसीडीएस)

अ.क्र.	जिल्ह्याचे नाव	जिल्ह्यातील एकूण प्रकल्प (आदिवासी)	अंगणवाडी केंद्राची संख्या			लक्षित लाभार्थीची संख्या			समाविष्ट झालेल्या प्रत्यक्ष लाभार्थीची संख्या			प्रमाणित ३०० दिवसांपैकी प्रत्यक्ष पोषण दिवसांची संख्या		
			२०२४-२०२५ (मार्च २०२५)	२०२५-२०२६ (ऑक्टो २०२५)	२०२६-२०२७ (अदाजित)	७	८	९	१० (मार्च २०२५)	११ (ऑक्टो २०२५)	१२ (अदाजित)	१३	१४	१५
१	२	३	५८७	५८७	५८७	१९३६९	१८०३०	१८३९१	१९१७७	१७८५१	१८०३०	३००	३००	३००
१	अहमदनगर	२	४६२	४६२	४६२	३७४५६	३७१८९	३७९३३	३७०८५	३६८२१	३७१८९	३००	३००	३००
२	अमरावती	२	१४४८	१४४८	१४४८	५७७३०	४९७८८	५०७८४	५७९५८	४९२९५	४९७८८	३००	३००	३००
३	चंद्रपूर	९	७२८	७२८	७२८	५०३७५	४४२२१	४५१०५	४९८७६	४३७८३	४४२२१	३००	३००	३००
४	धुळे	३	२१८२	२१८२	२१८२	८४८५१	८३९७०	८५६४९	८४०११	८३९३९	८३९७०	३००	३००	३००
५	गडचिरोली	१२	८०२	८०२	८०२	३४४७८	३२१२०	३२७६२	३४१३७	३१८०२	३२१२०	३००	३००	३००
६	गोंदिया	४	३०२	३०२	३०२	२४५०६	२५०५३	२५५५४	२४२६३	२४८०५	२५०५३	३००	३००	३००
७	जळगाव	२	२०२	२०२	२०२	९४४८	८८७५	९०५३	९३५४	८७८७	८८७५	३००	३००	३००
८	नागपूर	१	६२८	६२८	६२८	३०६६४	३०३४९	३०९५६	३०३६०	३००४९	३०३४९	३००	३००	३००
९	नांदेड	३	२४१५	२४१५	२४१५	१७७०९३	१७७७३८	१८१२९३	१७५३४०	१७५९७८	१७७७३८	३००	३००	३००
१०	नंदूरबार	१२	२९३२	२९३२	२९३२	१८७९८६	१८०७४४	१८४३५९	१८६१२५	१७८९५४	१८०७४४	३००	३००	३००
११	नाशिक	१४	२६९०	२६९०	२६९०	१२१४२९	१२३८३८	१२६३१५	१२०२२७	१२२६१२	१२३८३८	३००	३००	३००
१२	पालघर	११	३७६	३७६	३७६	१५०१३	१४८९४	१५१९२	१४८६४	१४७४७	१४८९४	३००	३००	३००
१३	पुणे	२	३३७	३३७	३३७	१४१७३	११९९६	१२२३६	१४०३३	११८७७	११९९६	३००	३००	३००
१४	रायगड	२	९७२	९७२	९७२	४४०४२	३८५९९	३९३७१	४३६०६	३८२१७	३८५९९	३००	३००	३००
१५	ठाणे	४	५७१	५७२	५७२	२२३२०	२०६२९	२१०४२	२२०९९	२०४२५	२०६२९	३००	३००	३००
१६	यवतमाळ	३	१७६३४	१७६४५	१७६४५	९३०९३३	८९८०३३	९१५९९५	९२१७१५	८८९१४२	८९८०३३	३००	३००	३००

प्रपत्र क्रमांक-२
एकात्मिक बाल विकास सेवा योजना (विवरणपत्र-७)
आदिवासी प्रकल्पातील ० ते ५ वर्षे वयोगटातील मुला-मुलींच्या कुपोषणाच्या सद्यःस्थितीचे विवरणपत्रक

अ.क्र.	जिल्हाचे नांव	० ते ५ वर्षे वयोगटातील मुले/मुली २०२४-२०२५ (माचै २०२५)					० ते ५ वर्षे वयोगटातील मुले/मुली २०२४-२०२५ (ऑक्टोबर २०२५)					० ते ५ वर्षे वयोगटातील मुले/मुली २०२४-२०२५ (अंदाजित)							
		एकूण वजन घेतलेली मुले	सर्वसाधारण	कमी वजनाची	तीव्र कमी वजनाची	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	१३	१४	१५	१६
१	२																		
१	अहमदनगर	१५९९२	१३१८५	२२९६	५११	५११	५११	५११	१५३४३	१२६८३	२१७१	४८९	४८९	१५६७२	१३०६३	२१९३	४१६		
२	अमरावती	२९२८४	२०८०६	६६३३	१८४५	१८४५	१८४५	२९५३९	२०१३५	७५२६	७५२६	१८७८	१८७८	२९९३६	२०७३९	७६०१	१५९६		
३	चंद्रपूर	४२०७१	३७३६७	३९६७	७३७	७३७	७३७	३८८९२	३३६३९	४४७१	४४७१	७८२	७८२	३९८२९	३४६४८	४५१६	६६५		
४	धुळे	४२६६६	३७९६८	३७३५	९६३	९६३	९६३	४१९१२	३७५३३	३५४४	३५४४	८३५	८३५	४२९४८	३८६५९	३५७९	७१०		
५	गडचिरोली	६५९८८	५३२८५	१०३२२	२३८१	२३८१	२३८१	६५२६४	५३७१३	९४८६	९४८६	२०६५	२०६५	६६६६०	५५३२४	९५८१	१७५५		
६	गोंदिया	२७१८७	२४४२१	२२६३	५०३	५०३	५०३	२६३४५	२३६६९	२२३३	२२३३	४४३	४४३	२७०११	२४३७९	२२५५	३७७		
७	जळगाव	२०७१९	१८८१७	१७०२	२००	२००	२००	२००५८	१७७८९	२०८१	२०८१	१८८	१८८	२०५८५	१८३२३	२१०२	१६०		
८	नागपूर	८९७१	८३८४	५१८	६९	६९	६९	८११४	७५५३	५३९	५३९	१०२	१०२	८४११	७७८०	५४४	८७		
९	नांदेड	१५२४३	१४८२७	३१२	१०४	१०४	१०४	२३९०६	२३५०५	३३७	३३७	६४	६४	२४६०४	२४२१०	३४०	५४		
१०	नंदूरबार	१३६४१४	९३८१९	३३१३१	९४६४	९४६४	९४६४	१३९२७८	९५७८९	३३१९६	३३१९६	१०२९३	१०२९३	१४०९४०	९८६६३	३३५२८	८७४९		
११	नाशिक	१६४१८२	१४६०२६	१४५०८	३६४८	३६४८	३६४८	१५९५८९	१४१९६३	१४३४०	१४३४०	३२८६	३२८६	१६३४९८	१४६२२२	१४४८३	२७९३		
१२	पालघर	१२०३००	९९६६०	२५०५४	३५८६	३५८६	३५८६	१२०४९१	९०७३२	२५९१९	२५९१९	३८४०	३८४०	१२२८९६	९३४५४	२६१७८	३२६४		
१३	पुणे	१४२५६	१३५०७	६९२	५७	५७	५७	१३५४५	१३०३२	४९३	४९३	२०	२०	१३९३८	१३४२३	४९८	१७		
१४	रायगड	१२५३८	११८५८	५२८	१५२	१५२	१५२	१०७०८	१०१०३	४७६	४७६	१२९	१२९	१०९९७	१०४०६	४८१	११०		
१५	ठाणे	४२२७०	२९०६३	११८१९	१३८८	१३८८	१३८८	४०९५२	२७८८१	११६८०	११६८०	१३९१	१३९१	४१६९६	२८७१७	११७९७	११८२		
१६	यवतमाळ	१६४२६	१२९३२	२८४८	६४६	६४६	६४६	१६६०८	१२७४१	२९६९	२९६९	६९८	६९८	१६७१५	१३७२३	२९९९	५९३		
	एकूण	७७४५०७	६२७९२५	१२०३२८	२६२५४	२६२५४	२६२५४	७७०४२४	६२२४६०	१२१४६१	१२१४६१	२६५०३	२६५०३	७८६३३६	६४११३३	१२२६७५	२२५२८		

तक्ता क्र. ३

आदिवासी प्रकल्पातील ६ महिने ते ६ वर्षे वयोगटातील बालके, गरोदर व स्तनदा माता, किशोरवयीन मुली या लाभार्थ्यांना, प्रतिदिनी द्यावयाचा आहार व आर्थिक निकष तपशील खालीलप्रमाणे—

अ. क्र.	लाभार्थी प्रकार	आहाराचे प्रमाण व स्वरूप	प्रतिदिन प्रति लाभार्थी आहार खर्चाची दर मर्यादा	पूरक पोषण आहाराचा प्रकार
१.	६ महिने ते ३ वर्षे पर्यंतची सर्वसाधारण बालके	५०० उष्मांक आणि १२ ते १५ ग्रॅम प्रथिने.	रु. ८.००	आहार घरी नेवून खाण्यासाठी. (Take Home Ration).
२.	३ वर्षे ते ६ वर्षे पर्यंतची सर्वसाधारण बालके	५०० उष्मांक आणि १२ ते १५ ग्रॅम प्रथिने	रु. ८.००	सकाळचा नाश्ता, दुपारचे जेवण (अंगणवाडीत आहार खाऊ घालण्यासाठी).
३.	६ महिने ते ३ वर्षे पर्यंतची तीव्र कमी वजनाची बालके	८०० उष्मांक आणि २० ते २५ ग्रॅम प्रथिने	रु. १२.००	आहार घरी नेवून खाण्यासाठी. (Take Home Ration).
४.	३ वर्षे ते ६ वर्षे पर्यंतची तीव्र कमी वजनाची बालके	८०० उष्मांक आणि २० ते २५ ग्रॅम प्रथिने	रु. १२.००	सकाळचा नाश्ता, दुपारचे जेवण (अंगणवाडीत आहार खाऊ घालण्यासाठी). (Take Home Ration).
५.	गरोदर स्त्रिया, स्तनदा माता, तसेच ११ ते १४ वयोगटातील शाळाबाह्य किशोरवयीन मुली	६०० उष्मांक आणि १८ ते २० ग्रॅम प्रथिने	रु. ९.५०	आहार घरी नेवून खाण्यासाठी. (Take Home Ration).

नवसंजीवन प्रकल्पांतर्गत पूरक आहार योजनाची फलश्रुती (ऑगस्ट २०२१ ते ऑगस्ट २०२५)

अ.क्र.	निर्देशांक	धारणी	विखल- दरा	पल्ली	एट्टा- नाशिक	हर- सूल	अककल- कुवा	अककल- कुवा	अककल- कुवा-२	गाव	घड- गाव	घड- गाव	घड- गाव-२	तळोदा उहाणू	जव्हार (कासा)	जव्हार	मोखाडा	मुर- बाड	शहा- बाड-२	शहा- पूर	तला- पूर	तला- सरी	वाडा	वाडा	एकूण				
							(मो- लगी)				(कुटा- मोही)																		
१. अतीतिव्र कमी वजनाची बालके (टक्केवारी)																													
ऑगस्ट-२०२१	७.१४	६.६६	५.९३	३.१८	७.१२	६.४४	५.९५	९.८१	१०.५०	१०.५२	१२.५१	७.१३	३.६१	४.५३	११.६०	८.८८	४.२६	१.७६	३.१०	४.०७	६.०४	३.२४	७.१८	३.५६	६.०१				
ऑगस्ट-२०२२	७.८०	६.५३	५.१५	२.६८	६.०४	६.८५	७.०७	९.९८	९.११	११.७५	१२.६०	६.८७	३.४०	५.००	११.१७	९.१०	४.०७	१.३९	२.८८	३.४१	४.३८	२.९३	६.५९	३.४१	५.८४				
ऑगस्ट-२०२३	६.४२	६.००	५.१६	२.६४	६.०९	७.२५	७.२६	९.५०	८.४६	९.४९	११.९३	६.१०	२.८६	५.०८	११.३७	८.०४	४.८५	१.११	२.६२	३.६८	४.५४	४.०१	७.७४	३.१४	५.७६				
ऑगस्ट-२०२४	७.२६	५.८९	३.५८	२.८९	४.८१	७.०६	७.९१	७.९४	७.८२	१०.४०	११.५३	५.१०	२.१८	४.५५	८.२४	५.९१	३.५१	४.३८	२.२८	३.४८	३.६६	२.७१	६.४७	२.२४	५.३७				
ऑगस्ट-२०२५	६.७१	६.४९	४.६३	३.३९	५.०१	८.४८	८.६७	९.४०	९.४३	१०.४३	११.४४	५.४५	२.२६	४.३२	७.८६	५.११	२.४९	४.०१	२.२२	३.५४	४.००	२.८८	६.४३	२.२७	५.७१				
२. बालमृत्यू दर ० ते १ वर्ष (IMR)																													
ऑगस्ट-२०२१	३९	३२	१९	१३	१२	१५	१५	३६	९	१४	१६	१०	१४	६	२७	१८	१३	७	१३	९	७	४	३	१२	१६				
ऑगस्ट-२०२२	२६	३०	१८	१०	१७	२१	११	३२	१७	१६	१४	९	९	११	१३	१८	१७	...	३	४	६	८	३	५	१४				
ऑगस्ट-२०२३	२४	२८	१८	१०	१८	२३	१२	३०	१५	१३	१३	८	९	११	१३	१७	१६	...	३	४	६	१०	४	५	१३				
ऑगस्ट-२०२४	११	२८	१०	१३	१५	१५	११	२५	१३	१३	१६	९	७	८	१४	१४	१८	...	२	४	४	११	६	८	८				
ऑगस्ट-२०२५	२४	१७	२८	७	११	११	९	१२	८	१०	१२	६	७	७	९	१०	१३	...	२	३	३	६	२	८	९				

तक्ता क्र. ५
एकात्मिक बालविकास सेवा योजना
विविध कार्यक्रमांचे सुचकांची माहिती (माहे ऑगस्ट २०२१-२०२५)

अ. क्र.	विवरण	माहिना व वर्ष	राज्य	आदिवासी	नवसंजीवन
१.	एकूण प्रकल्प संख्या	ऑगस्ट-२०२५	५५३	८६	२४
२.	मंजूर अंगणवाडी केंद्र संख्या	ऑगस्ट-२०२५	११०४८६	१७५७१	५२०३
३.	कार्यान्वित अंगणवाडी केंद्र संख्या	ऑगस्ट-२०२५	११०४४६	१७५७१	५२०३
४.	मंजूर मिनी अंगणवाडी केंद्र संख्या	ऑगस्ट-२०२५
५.	कार्यरत मिनी अंगणवाडी केंद्र संख्या	ऑगस्ट-२०२५
६.	पूरक पोषण लाभार्थ्यांची संख्या	ऑगस्ट-२०२१	७८४६९२२	११५४०७७	३५३४७७
		ऑगस्ट-२०२२	७०६०३९२	१०५५९३०	३२५७२८
		ऑगस्ट-२०२३	६६८२३१०	९७३७५९	३०९१५९
		ऑगस्ट-२०२४	६३५५४६१	९४१३३२	३००१७९
		ऑगस्ट-२०२५	५८२२६१५	८९३६१६	२८८८३६
७.	जिवंत जन्म	ऑगस्ट-२०२१	७८८३२	१३१८४	४२५६
		ऑगस्ट-२०२२	७८५२०	१३२०४	४३४०
		ऑगस्ट-२०२३	७६३२५	१२६४६	४४५६
		ऑगस्ट-२०२४	६३३९५	१०५८१	३६८४
		ऑगस्ट-२०२५	५९३९०	१००२८	३५९७
८.	बालमृत्यू ० ते १ वर्ष	ऑगस्ट-२०२१	१०२७	१७७	७४
		ऑगस्ट-२०२२	९२३	१६७	७३
		ऑगस्ट-२०२३	६९०	१४८	६६
		ऑगस्ट-२०२४	४७०	६३	२१
		ऑगस्ट-२०२५	४१५	८३	३६
९.	बालमृत्यू ० ते १ वर्ष (टक्केवारी)	ऑगस्ट-२०२१	१.३०	१.३४	१.७४
		ऑगस्ट-२०२२	१.१८	१.२६	१.६८
		ऑगस्ट-२०२३	०.९०	१.१७	१.४८
		ऑगस्ट-२०२४	०.७४	०.६०	०.५७
		ऑगस्ट-२०२५	०.७०	०.८३	१.००
१०.	मृत्यू १ ते ५ वर्ष	ऑगस्ट-२०२१	३२३	७५	३३
		ऑगस्ट-२०२२	२८९	८३	४२
		ऑगस्ट-२०२३	१९६	५१	२३
		ऑगस्ट-२०२४	१६१	३०	१९
		ऑगस्ट-२०२५	१६१	४४	२५
११.	मृत्यू १ ते ५ वर्ष (टक्केवारी)	ऑगस्ट-२०२१	०.४१	०.५७	०.७८
		ऑगस्ट-२०२२	०.३७	०.६३	०.९७
		ऑगस्ट-२०२३	०.२६	०.४०	०.५२
		ऑगस्ट-२०२४	०.२५	०.२८	०.५२
		ऑगस्ट-२०२५	०.२७	०.४४	०.७०
१२.	एकूण वजन घेतलेली मुले	ऑगस्ट-२०२१	६१३०३६१	८९४३४६	२७१६२९
		ऑगस्ट-२०२२	६१०५३०२	८९२३७२	२७३१०७
		ऑगस्ट-२०२३	५८१९१५९	८१८३३०	२६०१४२
		ऑगस्ट-२०२४	५६६५१०४	८१०३९३	२६३९९७
		ऑगस्ट-२०२५	५२५८१७०	७७२५००	२५५९८०

तक्ता क्र. ५ (चालु)

अ. क्र.	विवरण	महिना व वर्ष	राज्य	आदिवासी	नवसंजीवन
१३.	सर्वसाधारण श्रेणीमधील मुले	ऑगस्ट-२०२१	५५३१६८८	७०४७४३	१९०१४७
		ऑगस्ट-२०२२	५५५८८२४	७१४६२२	१९२४०३
		ऑगस्ट-२०२३	५३३४९५१	६५९१५९	१८५८९२
		ऑगस्ट-२०२४	५१९९००२	६४८९२९	१८७३०६
		ऑगस्ट-२०२५	४८५०८९३	६१६७८९	१७८७४६
१४.	मध्यम कमी वजनाची	ऑगस्ट-२०२१	५००२६५	१५१२५५	६४४३६
		ऑगस्ट-२०२२	४५९६३६	१३९९६९	६३०१८
		ऑगस्ट-२०२३	४०९२४७	१२७५१९	५९२६५
		ऑगस्ट-२०२४	३९७३७३	१३०४६५	६२२४८
		ऑगस्ट-२०२५	३४६६२४	१२५४२६	६२९१०
१५.	तीव्र कमी वजनाची	ऑगस्ट-२०२१	९८४०८	३८३४८	१७०४६
		ऑगस्ट-२०२२	८६८४२	३७७८१	१७६८६
		ऑगस्ट-२०२३	७४९६१	३१६५२	१४९८५
		ऑगस्ट-२०२४	६८७२९	३०९९९	१४४४३
		ऑगस्ट-२०२५	६०६५३	३०२८५	१४३२४
१६.	तीव्र कमी वजनाची (टक्केवारी)	ऑगस्ट-२०२१	१.६१	४.२९	६.२८
		ऑगस्ट-२०२२	१.४२	४.२३	६.४८
		ऑगस्ट-२०२३	१.२९	३.८७	५.७६
		ऑगस्ट-२०२४	१.२१	३.८३	५.४७
		ऑगस्ट-२०२५	१.१५	३.९२	५.६०

जलसंपदा विभाग

सूर्या प्रकल्प

प्रस्तावना :

सूर्या प्रकल्पास जानेवारी २००४ मध्ये रु. ३७९२६.०० लक्ष एवढ्या रकमेस पाचवी सुधारित प्रशासकीय मान्यता मिळालेली आहे. सदरहू प्रकल्प हा बांधकामाधीन प्रकल्प आहे. प्रकल्पातील धरण व उन्नेयी बंधारा पूर्ण झालेला असून कालव्याची कामे अपूर्ण आहेत.

प्रकल्पाचे कालवे वनजमिनीतून जात असल्याने वनजमीन संपादनातील अडचणीमुळे डावा तीर कालव्याची कामे अपूर्ण आहेत. प्रकल्पात जून २०२२ अखेर १२४९० हेक्टर सिंचनक्षमता निर्माण झाली असून प्रकल्पाची एकूण क्षमता १४६९६ हेक्टर आहे. सूर्या प्रकल्पांतर्गत २२६.९३ द.ल.घ.मी. पाणी साठा बिगरसिंचनासाठी आरक्षित झाल्याने प्रकल्पाचा सुधारित जलनियोजन प्रस्ताव [६६६४ हे. (४५ टक्के) सिंचन क्षमता कपात] कोंकण पाटबंधारे विकास महामंडळ, ठाणे यांचे पत्र क्र. कोंपाविमं/तां. ५/सूर्या/१३६२/सन २०१७, दि. ८-५-२०१७ अन्वये मान्यतेच्या पुढील कार्यवाहीस्तव शासनास सादर करण्यात आला आहे.

सन २०२५-२०२६ चा बांधकाम कार्यक्रम रु. १६५.०० लक्ष होता. सन २०२६-२०२७ चा कार्यक्रम रु. २००००.०० लक्ष इतक्या व्याप्तीचा करण्यात आलेला आहे.

विभागाकडील प्रगतीपथावरील १ मोठा प्रकल्प (पाचवे सुधारित प्रशासकीय मान्यता प्राप्त) व निधी अभावी प्रलंबित कामे करण्याकरिता सन २०२५-२०२६ मध्ये खालीलप्रमाणे निकडीची कामे करणे आवश्यक आहेत.

१. प्रलंबित खाजगी भूसंपादन करणे व भूभाडे देणे.

या व्यतिरिक्त प्रकल्पास सन २००३ मध्ये केंद्र शासनाकडून वनजमीन संपादन प्रस्तावास तत्वतः मान्यता मिळालेली आहे. वनविभागास नवत वर्तमान मूल्य पर्यायी वनीकरण व दंडणीय वनीकरणाची एकूण रक्कम रुपये २७,०१३.१९ लक्ष अदा करण्यात आली आहे. याअनुषंगाने सदर प्रकल्पास फेर मान्यता प्राप्ततेच्या अनुषंगाने अपेक्षित कार्यवाही प्रगतीपथावर आहे.

सूर्या प्रकल्पांतर्गत सूर्या नदीवर दोन धरणे असून कवडास उन्नेयी बंधान्याचे बांधकाम सन १९७५ मध्ये सुरु करण्यात येवून सन १९७८ मध्ये व मुख्य धामणी धरणाचे बांधकाम सन १९७८ मध्ये सुरु करण्यात येवून सन १९९० मध्ये पूर्ण करण्यात आलेले आहे. सद्यस्थितीत १०० टक्के पाणीसाठा निर्माण झालेला आहे.

सूर्या प्रकल्पांतर्गत कवडास उन्नेयी बंधान्यापासून निघणाऱ्या उजवा तीर कालव्याची लांबी २८.५१ कि. मी. व डावा तीर कालव्याची लांबी ४७ कि. मी. आहे. उजवा तीर कालव्याचे काम हे मुख्य कालवा विरणप्रणालीसह सन १९९३ मध्ये पूर्ण झालेले आहे. परंतू कि. मी ३४ ते ४७ मधील मुख्य डावा तीर कालवा तसेच वितरणप्रणालीचे काम वनजमीन संपादन अभावी अद्यापही करता आलेले नाही. वनजमीन हस्तांतरण अंतिम टप्प्यात असून आताचे किमतीनुसार रु. ८०.०० कोटीची कामे बंदिस्त तालिका वितरणप्रणालीमध्ये (PDN) प्रस्तावित असून सूर्या प्रकल्पाच्या प्रशासकीय मान्यतेस्तव सादर करावयाच्या प्रस्तावित ६ व्या सुधारित प्रकल्प अहवालात अंतर्भूत आहेत.

बांधकामे व आस्थापना मिळून २०२६-२०२७ करीता कार्यक्रम अंदाजपत्रकास रु. २००००.०० लक्ष एवढी मागणी करण्यात येत आहे.

(जनजाती क्षेत्र उपयोजना)

कार्यालयीन अंदाजपत्रक

जनजाती क्षेत्र उपयोजनेखाली असलेल्या मोठ्या पाटबंधारे प्रकल्पाची प्रस्तावना (सूर्या प्रकल्प)

१.	प्रकल्पाचे नाव	सूर्या प्रकल्प
२.	नदीचे नाव	सूर्या नदी
३.	गाव (धरण स्थळ)	धामणी
४.	तालुका	विक्रमगड
५.	जिल्हा	पालघर
६.	धरणाचा प्रकार	दगडी धरण
७.	प्रशासकीय मान्यता (महिना व वर्ष)...	जानेवारी १९७४
८.	मूळ किंमत (रु. लक्ष) (जानेवारी १९७४)	रु. १,८९०.८३ लक्ष
९.	सुधारित प्रशासकीय मान्यतेनुसार किंमत (रु. लक्ष)	रु. ३७,९२५.८३ लक्ष
१०.	केंद्रीय जल आयोगाची मान्यता (महिना/वर्ष)	सप्टेंबर १९७५
११.	३१ मार्च २०२५ पर्यंतचा एकूण खर्च (रु. लक्ष)	रु. ६३७८०.४९ लक्ष
१२.	प्रकल्प पूर्ण झाल्यावर निर्माण होणारी सिंचन क्षमता (हेक्टर)	२७,१८८ हेक्टर
१३.	३० जून २०२५ पर्यंत निर्माण झालेली एकूण सिंचन क्षमता (हेक्टर)...	२३,१०७ हेक्टर
१४.	३० जून २०२५ पर्यंत निर्माण होणारी अतिरिक्त संभाव्य सिंचन क्षमता (हेक्टर)	६५० हेक्टर
१५.	पाण्याचा नियोजित एकूण वापर तलांक ११८.६० मी....	२८६.३१ द.ल.घ.मी.
१६.	२०२४-२०२५ मध्ये एकूण सिंचित झालेले क्षेत्र (हेक्टर)...	१२१२२.३ हेक्टर
१७.	डाव्या कालव्याची लांबी (कि. मी.)...	४७ कि. मी. (मुख्य)
१८.	उजव्या कालव्याची लांबी (कि. मी.)...	२८.५१ कि. मी.
१९.	प्रकल्पबाधित गावांची संख्या	११ गावे
२०.	जनजाती क्षेत्रात किती लाभ आहे	१४८५१.८० हेक्टर (पीकक्षेत्र)
२१.	नियंत्रक अधिकारी	अधीक्षक अभियंता, ठाणे पाटबंधारे मंडळ, ठाणे

कोकण पाटबंधारे विकास महामंडळ, ठाणे

सूर्या प्रकल्प
तक्ता एक

(दोन) वित्तीय आवश्यकता :

(रुपये लाखात)

अ. क्र.	वर्गीकरण	प्रत्यक्ष खर्च, २०२४-२०२५		अर्थसंकल्प, २०२५-२०२६		सुधारित अंदाज, २०२५-२०२६		अर्थसंकल्प, २०२६-२०२७					
		योजनांतर्गत	योजनेतर	योजनांतर्गत	योजनेतर	योजनांतर्गत	योजनेतर	योजनांतर्गत	योजनेतर				
१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	१३	१४
		१५०.००	...	१५०.००	१५०.००	...	१५०.००	१६५	...	१६५.००	२००००.००	...	२००००.००
	
		१५०.००	...	१५०.००	१५०.००	...	१५०.००	१६५	...	१६५.००	२००००.००	...	२००००.००
		एकूण-(अ)											
		नवनिर्मित पालघर जिल्ह्यातील सिंचन व्यवस्थापनासाठी निर्मित पालघर पाटबंधारे विभाग, मनोर या विभागाच्या आस्थापनेचे वेतन मुख्य लेखाशीर्ष २७०१ मोटे व मध्यम पाटबंधारे, ८० सर्वसाधारण, ००१ संचालन व प्रशासन, (०४) व्यवस्थापन आस्थापना या प्रधान लेखाशीर्षांतर्गत अदा केले जाते.											
१.	वेतन
२.	प्रवास खर्च
३.	कार्यालयीन खर्च
४.	इतर खर्च
५.	महामंडळातील कर्मचारी, से. नि. वे. अंशराशीकरण, रजा रोखीकरण
६.	कर्ज मुद्दल
७.	रोख्यावरील व्याज
८.	कमिशन, कर्ज रोखे
९.	उभारणीचे खर्च
१०.	आंतरलेखा बदल
११.	अनुदान (हमी शुल्क)
		वजा											
		निलंबन											
		एकूण (ब) (निव्वळ)											

तक्ता एक (चालू)

१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	१३	१४
(क)-वित्तलब्धीची साधने :													
१.	शासनाकडून अपेक्षित अंशदान ३० टक्के (कामासाठी व आस्थापनेसाठी) आकास्मिकता निधीमधून प्राप्त झालेले शा. अंशदान
२.	ओ. आय. बी. पी.
३.	मा. पा. वि. सं. म.(SPV)
४.	एल. आय. सी.
५.	हुडको
६.	नाबार्ड
७.	व्याजासाठी
८.	मुदलासाठी
९.	पाणीपट्टी व इतर जमा	६५००.००	६५००.००	६५००.००	६५००.००	६५००.००	६५००.००	७०००.००	...	७०००.००	८८८८.८५	...	८८८८.८५
१०.	म.कृ.खो.वि.मं. कडून प्राप्त होणारी व्याजाची रक्कम
११.	भाग भांडवली अंशदान (सिडको)...
एकूण (क) (स्थूल)		६५००.००	६५००.००	६५००.००	६५००.००	६५००.००	६५००.००	७०००.००	...	७०००.००	८८८८.८५	...	८८८८.८५
वजा	
(३४५१ कडून २७०१ कडे वर्ग)	
एकूण (क) (निव्वळ)		६५००.००	६५००.००	६५००.००	६५००.००	६५००.००	६५००.००	७०००.००	...	७०००.००	८८८८.८५	...	८८८८.८५

कर्मचारी गोषवाच्यातील पदे व वेतनश्रेणी दर्शविणारे विवरणपत्र

(R. T.)

अ.क्र.	पदनाम	सुधारित वेतनसंरचना		एकूण पदे		
		वेतन बॅन्ड	ग्रेड वेतन	२०२३-२४	२०२४-२५	२०२५-२६
१	२	३	४	५	६	७
राजपत्रित						
१.	कार्यकारी अभियंता	६७,७००-२,०८,७००	...	१	१	१
२.	उपकार्यकारी अभियंता/सहा. अभियंता श्रेणी-१/ उपविभागीय अभियंता/अधिकारी	५६,१००-१,७७,५००	...	५	५	५
३.	शाखा अभियंता/	४१,८००-१,३२,३००	...	१९	१९	१९
अराजपत्रित वर्ग-३						
१.	कनिष्ठ अभियंता	३५,४००-१,१२,४००
२.	विभागीय लेखापाल	४४,९००-१,४२,४००	...	१	१	१
३.	प्रथम लिपिक	३५,४००-१,१२,४००	...	१	१	१
४.	वरिष्ठ लिपिक	२५,५००-८१,१००	...	९	९	९
५.	कनिष्ठ लिपिक/टंकलेखक/संगणक	१९,९००-६३,२००	...	२०	२०	२०
६.	भांडारपाल	३५,४००-१,१२,४००	...	१	१	१
७.	सहायक भांडारपाल	१९,९००-६३,२००	...	१	१	१
८.	स्था. अभियांत्रिकी सहायक...	२५,५००-८१,१००	...	८	८	८
९.	लघुलेखक (निम्नश्रेणी)	३८,६००-१,२२,८००	...	१	१	१
१०.	आरेखक (श्रेणी-१)	३५,४००-१,१२,४००	...	१	१	१
११.	आरेखक (३)	२५,५००-८१,१००	...	४	४	४
१२.	वाहन चालक	१९,९००-६३,२००	...	४	४	४
१३.	दफ्तर कारकून	१९,९००-६३,२००	...	६	६	६
१४.	मोजणीदार	१९,९००-६३,२००	...	८	८	८
१५.	संदेशक	२१,७००-६९,१००	...	२	२	२
१६.	कालवा निरीक्षक	१९,९००-६३,२००	...	१६	१६	१६
अराजपत्रित वर्ग-४						
१.	नाईक	१६,६००-५२,४००	...	१	१	१
२.	शिपाई	१५,०००-४७,६००	...	१५	१५	१५
३.	चौकीदार	१५,०००-४७,६००	...	५	५	५
४.	कालवा टपाली	१५,०००-४७,६००	...	२	२	२
५.	कालवा चौकीदार	१५,०००-४७,६००	...	६	६	६
एकूण				१३७	१३७	१३७

कर्मचारी गोषवाच्यातील पदे व वेतनश्रेणी दर्शविणारे विवरणपत्र

रुपांतरित अस्थायी पदे (C. R. T.)

अ.क्र.	पदनाम	सुधारित वेतनसंरचना		एकूण पदे			
		वेतन बॅन्ड	ग्रेड वेतन	२०२३-२४	२०२४-२५	२०२५-२६	
१	२	३	४	५	६	७	
अराजपत्रित वर्ग-३							
१.	हजेरी लिपिक	...	१९,९००-६३,२००	
२.	वाहन चालक	...	१९,९००-६३,२००	१	१	०	
३.	कारकून	...	२५,५००-८१,१००	
४.	रोजनोंद वहीपाल	...	१९,९००-६३,२००	
५.	विजतंत्री यंत्रचालक	...	२५,५००-८१,१००	
६.	मीटर वाचक	...	१९,९००-६३,२००	
७.	कालवा निरीक्षक	...	१९,९००-६३,२००	१	१	१	
८.	सुतार	...	१९,९००-६३,२००	१	०	...	
अराजपत्रित वर्ग-४							
१.	मुकादम	...	१६,६००-५२,४००	
२.	मदतनीस	...	१६,६००-५२,४००	१	१	१	
३.	प्रयोगशाळा परिचर	...	१६,६००-५२,४००	०	
४.	चौकीदार	...	१६,६००-५२,४००	३	१	१	
५.	मजूर	...	१६,६००-५२,४००	१०	६	४	
				एकूण	१७	१०	७

तक्ता दोन
TABLE-II

(तीन) कार्यक्रमांच्या कार्यभाराचा गोषवारा (मोठे प्रकल्प)

(III) Programme Work-load Summary (Major Project)

(रुपये लाखात)

अ. क्र. Serial No.	कार्य/बाब Activity/Item			प्रकल्पाचे नाव सूर्या Surya	
1	2			3	
१)	भूसंपादन—				
1)	Land Acquisition---				
	(अ) खाजगी क्षेत्र				
	(a) Private Land
	एकूण (हेक्टर)				
	Total (He.)
	३१-३-२०२५ पर्यंत प्रगती				
	Progress upto 31-3-2025	275.928 He.	...
	२०२४-२०२५ मधील अंदाजित प्रगती				
	Estimated Progress in 2025-2026
	(ब) सरकारी क्षेत्र				
	(c) Government Land
	एकूण (हेक्टर)				
	Total (He.)
	३१-३-२०२५ पर्यंत प्रगती				
	Progress upto 31-3-2025	275.03 He.	...
	२०२५-२०२६ मधील अंदाजित प्रगती				
	Estimated Progress in 2025-2026
	(क) वन क्षेत्र				
	(c) Forest Land
	एकूण (हेक्टर)				
	Total (He.)
	३१-३-२०२५ पर्यंत प्रगती				
	Progress upto 31-3-2025	1419.121 He.	...
	२०२५-२०२६ मधील अंदाजित प्रगती				
	Estimated Progress in 2025-2026
२)	शीर्ष कामे—				
2)	Head Works---				
	(अ) खोदकाम				
	(a) Excavation
	एकूण (घ. मी.)				
	Total (cu. m.)
	३१-३-२०२५ पर्यंत प्रगती				
	Progress upto 31-3-2025	455050.00	...
	२०२५-२०२६ मधील अंदाजित प्रगती				
	Estimated Progress in 2025-2026
	(ब) दगडी काम				
	(b) Masonry
	एकूण (घ. मी.)				
	Total (cu. m.)
	३१-३-२०२५ पर्यंत प्रगती				
	Progress upto 31-3-2025	625270.00	...
	२०२५-२०२६ मधील अंदाजित प्रगती				
	Estimated Progress in 2025-2026
	(क) संधानक				
	(c) Concrete
	एकूण (घ. मी.)				
	Total (cu. m.)
	३१-३-२०२५ पर्यंत प्रगती				
	Progress upto 31-3-2025	31625.00	...
	२०२५-२०२६ मधील अंदाजित प्रगती				
	Estimated Progress in 2025-2026

तक्ता दोन (चालू)

1	2	3
(ड) मातीकाम		
(d) Earth work		
एकूण (घ. मी.)		
Total (cu. m.)
३१-३-२०२५ पर्यंत प्रगती
Progress upto 31-3-2025	...	568305.00
२०२५-२०२६ मधील अंदाजित प्रगती
Estimated Progress in 2025-2026
(इ) दरवाजे		
(e) Gates		
एकूण (संख्या)		
Total (Numbers)	...	5 Nos.
३१-३-२०२५ पर्यंत प्रगती
Progress upto 31-3-2025
२०२५-२०२६ मधील अंदाजित प्रगती
Estimated Progress in 2025-2026
३) कालवे व शाखा—		
3) Canal and branches---		
(अ) खोदकाम		
(a) Excavation
एकूण (घ. मी.)		
Total (cu. m.)
३१-३-२०२५ पर्यंत प्रगती
Progress upto 31-3-2025	...	10100.00
२०२५-२०२६ मधील अंदाजित प्रगती
Estimated Progress in 2025-2026
(ब) भराव		
(b) Embankment		
एकूण (घ. मी.)		
Total (cu. m.)	...	3019921.00
३१-३-२०२५ पर्यंत प्रगती
Progress upto 31-3-2025
२०२५-२०२६ मधील अंदाजित प्रगती
Estimated Progress in 2025-2026
(क) अस्तर		
(c) Lining		
एकूण (चौ. मी.)		
Total (Sq. meters)	...	1178968.00
३१-३-२०२५ पर्यंत प्रगती
Progress upto 31-3-2025
२०२५-२०२६ मधील अंदाजित प्रगती
Estimated Progress in 2025-2026
(ड) कालव्यावरील बांधकामे		
(d) C. D. Works		
एकूण (संख्या)		
Total (Numbers)	...	931
३१-३-२०२५ पर्यंत प्रगती
Progress upto 31-3-2025	...	824
२०२५-२०२६ मधील अंदाजित प्रगती
Estimated Progress in 2025-2026	...	100
४) वितरिका—		
4) Distributories---		
वितरण व्यवस्था (हेक्टर)—		
Distribution System (He.)---	...	14696.49

तापी पाटबंधारे विकास महामंडळ, जळगाव

(जनजाती क्षेत्र उपयोजना)

कार्यक्रम अंदाजपत्रक

जनजाती क्षेत्र उपयोजनेखाली असलेल्या मोठ्या पाटबंधारे प्रकल्पाची प्रस्तावना

अ.क्र.	प्रकल्पाचे नाव	पुनंद
१.	प्रकल्पाचे नाव	पुनंद प्रकल्प
२.	नदीचे नाव	पुनंद नदी
३.	गाव (धरण स्थळ)	सुपळे दिगर
४.	तालुका	कळवण
५.	जिल्हा	नाशिक
६.	धरणाचा प्रकार	माती धरण, नदीपात्रात द्वारसहित, दगडी सांडवा.
७.	प्रशासकीय मान्यता (महिना व वर्ष)	मूळ मे १९८१, प्रथम सुप्रमा-जानेवारी १९९९ द्वितीय सुधारित दि. ४-११-२००८. तृतीय सुप्रमा दि. २९-०६-२०२२.
८.	मूळ किंमत	रु. ९१४.५२ लक्ष
९.	सुधारित प्रशासकीय मान्यतेनुसार किंमत	रु. ६०७७०.०० लक्ष
१०.	केंद्रीय जल आयोगाची मान्यता (महिना व वर्ष)	मे २००९
११.	दिनांक ३१ मार्च २०२५ पर्यंत एकूण खर्च (इटीपी सह)	रु. ५३७२७.२६ लक्ष
१२.	प्रकल्प पूर्ण झाल्यावर निर्माण होणारी सिंचन क्षमता	१२६६२ हेक्टर
१३.	दिनांक ३० जून २०२४ पर्यंत निर्माण झालेली एकूण सिंचन क्षमता	११६५७ हेक्टर
१४.	दिनांक ३० जून २०२५ पर्यंत निर्माण होणारी संभाव्य एकूण सिंचन क्षमता	११७४७ हेक्टर
१५.	पाण्याचा नियोजित एकूण वापर	३६.९९ द.ल.घ.मी.
१६.	२०२३-२०२४ मध्ये एकूण सिंचित क्षेत्र	५८७४ हेक्टर (प्रत्यक्ष व अप्रत्यक्ष)
१७.	डाव्या कालव्याची लांबी	५८.४० कि. मी.
१८.	उजव्या कालव्याची लांबी	१०१.६७ कि. मी.
१९.	प्रकल्पबाधित गावांची संख्या	३ गावे, ४ पाडे
२०.	जनजाती क्षेत्रात किती लाभ आहे	७२२७.९८ हेक्टर
२१.	नियंत्रक अधिकारी	अधीक्षक अभियंता, धुळे पाटबंधारे प्रकल्प मंडळ, धुळे.

तापी पाटबंधारे विकास महामंडळ, जळगाव
तक्ता दोन

(दोन) वित्तीय आवश्यकता :		(रुपये लाखात)											
अ. क्र.	वर्गीकरण	प्रत्यक्ष खर्च, २०२४-२०२५	अर्थसंकल्प, २०२५-२०२६	सुधारित अंदाज, २०२५-२०२६	अर्थसंकल्प, २०२६-२०२७								
१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	१३	१४
		योजनांतर्गत	योजनांतर्गत	योजनांतर्गत	योजनांतर्गत	योजनांतर्गत	योजनांतर्गत	योजनांतर्गत	योजनांतर्गत	योजनांतर्गत	योजनांतर्गत	योजनांतर्गत	योजनांतर्गत
	(अ)-कार्याचे वर्गीकरण-												
	१. जनजाती क्षेत्र उपयोजना (लघु पाटबंधारे)
	(ब)-उद्दिष्टवार वर्गीकरण-												
	१. वेतन
	२. मजुरी
	३. प्रवास खर्च
	४. कार्यालयीन खर्च
	५. पेट्रोल
	६. बांधकामे
	७. हत्यारे व संपत्ती
	८. परिष्करण
	९. आंतरलेखा बदल
	१०. निलंबन
	एकूण-(ब) (स्थूल)
	वजा
	निलंबन
	जमा व वसुली
	एकूण (ब) (निव्वळ)
	(क) वित्त व्यवस्थेची साधने												
	१) २७०१
	२) २७०२
	३) ४७०२
	एकूण-(क) (स्थूल)
	वजा
	४७०२
	एकूण (क) (निव्वळ)

तापी पाटबंधारे विकास महामंडळ, जळगाव
तक्ता दोन

(दोन) वित्तीय आवश्यकता :

		प्रत्यक्ष खर्च, २०२४-२०२५				अर्थसंकल्प, २०२५-२०२६				सुधारित अंदाज, २०२५-२०२६				अर्थसंकल्प, २०२६-२०२७ (प्रस्तावित)			
अ. क्र.	वर्गीकरण	योजनांतर्गत	योजनेतर	एकूण	योजनांतर्गत	योजनेतर	एकूण	योजनांतर्गत	योजनेतर	एकूण	योजनांतर्गत	योजनेतर	एकूण	योजनांतर्गत	योजनेतर	एकूण	
१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	१३	१४	१५	१६	१७	
(अ)-कार्याचे वर्गीकरण-																	
	पुनंद प्रकल्प	...	२७३०.०४	...	२७३०.०४	...	१५००.००	...	१५००.००	१५००.००	१५००.००	...	१५००.००	४९५२.७९	...	४९५२.७९	
	एकूण-(अ)	२७३०.०४	...	२७३०.०४	१५००.००	...	१५००.००	१५००.००	...	१५००.००	४९५२.७९	...	४९५२.७९	
(ब)-उद्दिष्टवार वर्गीकरण-																	
	१. आस्थापना	
	२. हत्यारे व संयंत्रे	
	३. बांधकामे व भूसंपादन	...	२७३०.०४	...	२७३०.०४	...	१५००.००	...	१५००.००	१५००.००	४९५२.७९	...	४९५२.७९	
	४. आंतरलेखा बदल	
	५. निलंबन	
	एकूण-(ब) (स्थूल)	२७३०.०४	...	२७३०.०४	१५००.००	...	१५००.००	१५००.००	...	१५००.००	४९५२.७९	...	४९५२.७९	
	निलंबन	
	जमा व वसुली	
	आस्थापना	
	कामे	
	एकूण (ब) (निव्वळ)	
(क) वित्त व्यवस्थेची साधने																	
	४७०१	
	एकूण-(क) (स्थूल)	
	वजा	
	४७०१	
	एकूण (क) (निव्वळ)	

तापी पाटबंधारे विकास महामंडळ, जळगाव
तक्ता दोन

(दोन) वित्तीय आवश्यकता :		(रुपये लाखात)											
		प्रत्यक्ष खर्च, २०२४-२०२५		अर्थसंकल्प, २०२५-२०२६		सुधारित अंदाज, २०२५-२०२६		अर्थसंकल्प, २०२६-२०२७ (प्रस्तावित)					
अ. क्र.	वर्गीकरण	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	१३	१४
		योजनांतर्गत	योजनांतर्गत	एकूण	योजनांतर्गत	योजनांतर्गत	एकूण	योजनांतर्गत	योजनांतर्गत	एकूण	योजनांतर्गत	योजनांतर	एकूण
१.	हरणबारी (डावा कालवा)	...	१०४९.४२	...	१२००.००	...	१२००.००	१३२०.००	...	१३२०.००
२.	कोरळी	...	३१८.६३
३.	देहली	...	१९८९.३९	...	१०००.००	...	१०००.००	२५००.००	...	२५००.००
४.	नागन	...	५.९८	...	६००.००	...	६००.००	२०००.००	...	२०००.००
५.	दरा	...	१०.९२	...	८००.००	...	८००.००	८००.००	...	८००.००
एकूण (स्थूल)		...	३३७४.३४	...	३६००.००	...	३६००.००	६६२०.००	...	६६२०.००

तापी पाटबंधारे विकास महामंडळ, जळगाव

(दोन) कार्यक्रमांच्या कार्यभाराचा गोषवारा (मोठे प्रकल्प)

(II) Programme Work-load Summary (Major Project)

अ. क्र. Serial No.	कार्य/बाब Activity/Item					पुनंद Punand
1	2					3
१)	भू-संपादन—					
1)	Land Acquisition---					
	(अ) खाजगी क्षेत्र					
	(a) Private Land
	एकूण (हेक्टर)					
	Total (He.)	803.50 हे.
	३१-३-२०२४ पर्यंत प्रगती					
	Progress upto 31-3-2024	727.48 हे.
	२०२४-२०२५ मधील अंदाजित प्रगती					
	Estimated Progress in 2024-2025	76.06 हे.
	(ब) सरकारी क्षेत्र					
	(c) Government Land	13.87 हे.
	एकूण (हेक्टर)					
	Total (He.)	13.87 हे.
	३१-३-२०२४ पर्यंत प्रगती					
	Progress upto 31-3-2024
	२०२४-२०२५ मधील अंदाजित प्रगती					
	Estimated Progress in 2024-2025
	(क) वन क्षेत्र					
	(c) Forest Land	59.76
	एकूण (हेक्टर)					
	Total (He.)	59.76
	३१-३-२०२४ पर्यंत प्रगती					
	Progress upto 31-3-2024
	२०२४-२०२५ मधील अंदाजित प्रगती					
	Estimated Progress in 2024-2025
२)	शीर्ष कामे—					
2)	Head Works---					
	(अ) खोदकाम					
	(a) Excavation	455500
	एकूण (घ. मी.)					
	Total (cu. m.)
	३१-३-२०२४ पर्यंत प्रगती					
	Progress upto 31-3-2024	450000
	२०२४-२०२५ मधील अंदाजित प्रगती					
	Estimated Progress in 2024-2025
	(ब) दगडी काम					
	(b) Masonry
	एकूण (घ. मी.)					
	Total (cu. m.)	162690
	३१-३-२०२४ पर्यंत प्रगती					
	Progress upto 31-3-2024	162690
	२०२४-२०२५ मधील अंदाजित प्रगती					
	Estimated Progress in 2024-2025
	(क) संधानक					
	(c) Concrete
	एकूण (घ. मी.)					
	Total (cu. m.)	22650
	३१-३-२०२४ पर्यंत प्रगती					
	Progress upto 31-3-2024	22600
	२०२४-२०२५ मधील अंदाजित प्रगती					
	Estimated Progress in 2024-2025	50

1	2	3
(ड) मातीकाम		
(d) Earth work		
एकूण (घ. मी.)		
Total (cu. m.)	...	1466680
३१-३-२०२४ पर्यंत प्रगती		
Progress upto 31-3-2024	...	1466680
२०२४-२०२५ मधील अंदाजित प्रगती		
Estimated Progress in 2024-2025
(इ) दरवाजे		
(e) Gates		
एकूण (संख्या)		
Total (Numbers)	...	4
३१-३-२०२४ पर्यंत प्रगती		
Progress upto 31-3-2024	...	4
२०२४-२०२५ मधील अंदाजित प्रगती		
Estimated Progress in 2024-2025
३) कालवे व शाखा—		
3) Canal and branches---		
(अ) खोदकाम		
(a) Excavation		
एकूण (घ. मी.)		
Total (cu. m.)	...	2421110.00
२०२४-२०२५ पर्यंत प्रगती		
Progress upto 31-3-2024	...	210000
२०२४-२०२५ मधील अंदाजित प्रगती		
Estimated Progress in 2024-2025	...	11000
(ब) भराव		
(b) Embankment		
एकूण (घ. मी.)		
Total (cu. m.)	...	1816650
२०२३-२०२४ पर्यंत प्रगती		
Progress upto 31-3-2024	...	1516200
२०२४-२०२५ मधील अंदाजित प्रगती		
Estimated Progress in 2024-2025	...	300000
(क) अस्तर		
(c) Lining		
एकूण (चौ. मी.)		
Total (Sq. metre)
२०२३-२०२४ पर्यंत प्रगती		
Progress upto 31-3-2024
२०२४-२०२५ मधील अंदाजित प्रगती		
Estimated Progress in 2024-2025
(ड) कालव्यावरील बांधकामे		
(d) C. D. Works		
एकूण (संख्या)		
Total (Numbers)	...	1044
३१-३-२०२४ पर्यंत प्रगती		
Progress upto 31-3-2024	...	1030
२०२४-२०२५ मधील अंदाजित प्रगती		
Estimated Progress in 2024-2025	...	10
४) वितरिका—		
4) Distributories---		
वितरण व्यवस्था (हेक्टर)—		
Distribution System (Ha.)---		
३१-३-२०२४ पर्यंत प्रगती		
Progress upto 31-3-2024	...	11747 हे.
२०२४-२०२५ मधील अंदाजित प्रगती		
Estimated Progress in 2024-2025	...	510 हे.

(३) कार्यक्रमाच्या कार्यभाराचा गोषवारा व वित्तीय आवश्यकतांचे स्पष्टीकरण : मध्यम प्रकल्प

(III) Programme workload summary and explanation of financial requirements : Medium Project

(अ) खालील तक्त्यामध्ये प्रकल्पावरील प्रगती दर्शविली आहे—

(a) The following table gives the physical progress of the projects--

तक्ता दोन-(अ)

TABLE II--(A)

कार्य/बाब (प्रकल्प)	मूळ अंदाजित खर्च (रुपये लाखांत)	अगदी अलिकडचा सुधारित खर्च (रुपये लाखांत)	३१-३-२०२४ पर्यंत पूर्ण झालेल्या कामाची टक्केवारी	२०२४-२०२५ मधील चालू बांधकामाची अंदाजित टक्केवारी	२०२४-२०२५ सुधारित अंदाजित टक्केवारी	२०२५-२०२६ मधील चालू बांधकामाची अंदाजित टक्केवारी	शेरा जनजाती क्षेत्रातील कामाची रकाना नं. ७ ची टक्केवारी
Activity (Project)	Original estimated cost in lakhs of Rs.	Latest received cost in lakhs of Rs.	Percentage of work completed upto 31-3-2023	Estimated percentage of progress of work during 2023-2024	Revised estimated percentage of progress of work during 2023-2024	Estimated percentage of progress of work during 2024-2025	Remarks percentage of Col. (7) for Tribal Sub-Plan works
1	2	3	4	5	6	7	8

प्रकल्प क्षेत्रास आंशिक/पूर्ण फायदा मिळणारे प्रकल्प—

Projects fully or partially benefitting the Tribal Area----

1.	देहली	395.10	28642.62	Dam 100%	100%
	Dehli	LBC Canal Main. Dy Nil	0	...	100%
	हरणबारी					0%	100%
1.	Haranbari	Project is completed and with S. E. and Admn. Command Area Development Authority, Jalgaon					
	रंगावली						
1.	Rangavali
	नागन	709.13	9756.08	Dam 100%	100%
1.	Nagan	Canal 35%	100%
		Dy 5%	100%
	दरा	609.00	10432.41	Dam 100%
1.	Dara	Canal 25%	100%
		Dy 0%	100%

मध्यम प्रकल्प

जनजाती क्षेत्र योजना

तक्ता दोन (अ)

जिल्हा	प्रकल्पाची संख्या	प्रकल्पाचे नाव	अंतिम सिंचन क्षमता (हे.)	जनजाती क्षेत्रास मिळणाऱ्या फायद्याची टक्केवारी	बांधकाम मंडळ
नाशिक	१	हरणबारी	Project is Completed and with S. E. and Admn. Command Area Development Authority, Nashik.
धुळे	४	पांझण डावा कालवा	Project is Completed and with S. E. and Admn. Command Area Development Authority, Nashik.
		अनेर
		रंगावली
		देहली	३४८१-००	१०० टक्के	Dhule Irrigation Project Circle, Dhule.

सुप्रमा मान्यता दिल्यानंतर केलेल्या भौतिक प्रगती दर्शविणारा तक्ता (कालावधी १ ऑक्टोबर २०१४ ते ऑक्टोबर २०२४ अखेर)

अ.क्र.	महामंडळाचे/प्रकल्पाचे नाव	मंजूर सुप्रमा किंमत (रु. कोटी)	मंजूर दिनांक	एकूण सिंचन क्षेत्र (हेक्टर)		सुप्रमा दिल्यानंतर निर्मित क्षेत्र	शेरा
				एकूण	उर्वरित		
१.	शेळगाव बरेज मध्यम प्रकल्प ता. व जि. जळगाव	९६८.९७	०९-०९-२०१९	GCA-९१७५ Hq. CCA-९५८९ Hq. ICA-९१२८ Hq.	GCA-९१७५ Hq.	...	प्रकल्प बांधकामावस्थेत असून मुख्य धरणाचे बांधकाम भौतिकदृष्ट्या पूर्ण झालेले आहे. प्रकल्पावर झालेला खर्च- ऑक्टोबर-२०२५ अखेर (अ) कामावर- रु. ७८८.१५ कोटी (ब) भूसंपादन- रु. २६६.०६ कोटी (क) ई.टी.पी.- रु. ८२.३८ कोटी एकूण -रु. ११३६.५९ कोटी
२.	दिधी-३	१४.९८	०३-१०-२०१६	३३८	...	३३८	(१) मुख्य धरणाचे काम भौतिकदृष्ट्या पूर्ण झालेले आहे. सन २०२४ पासून प्रकल्पात पाणीसाठा करण्यात येत आहे. (२) शेळगाव बरेज मध्यम प्रकल्पाच्या बुडीत क्षेत्रातील तीन पूलांपैकी अंजळ व पिळोदा उंच पूलाचे काम पूर्ण करण्यात आले असून वाहतुकीस खुला करण्यात आला आहे. तसेच कडगाव-जोगलखेडा उंच पूलाचे काम ५५% पूर्ण झाले आहे. धरणाच्या खालील बाजुस असणाऱ्या शेळगाव-बामणोद पूलाचे काम ५५% पूर्ण झाले आहे.
३.	अटलगव्हाण	२१.०२	२३-११-२०१६	३४०	...	३४०	धरण पूर्ण, साठवण तलाव असल्यामुळे कालवे व वितरण प्रणाली नाही.
४.	नाशिराबाद (मुर्दापूर)	२३.९८	०२-०५-२०१५	९४२	५८५	३५७	धरण पूर्ण, पूर्वीची सिंचन प्रणाली पूर्ण, मा.का.सं. ता.पा.वि.म.जळगाव यांचे तोंडी निर्देशान्वये उंचीवाढ रद्द करणेबाबत नियामक मंडळ बैठकीचा प्रस्ताव महामंडळात सादर. धरण पूर्ण, धरण कालवा पूर्ण, वितरण प्रणाली १०० टक्के सिंचन क्षमता पूर्ण विकसित.
६.	निम्नपाझरा (अक्कलपाडा) मध्यम प्रकल्प, ता. साक्री, जि. धुळे	५५६.२९	१२-०९-२०१६	७५८५	४३६६	३२१९	प्रकल्पाचे माती धरणाचे १०० टक्के, सांडवा १०० टक्के विमोचक १०० टक्के, कालवा १०० टक्के, पुनर्वसन १०० टक्के काम झालेले आहे.
७.	देहली मध्यम प्रकल्प ता. अक्कलकुवा, जि. नंदुरबार	४२२.८४	३१-०७-२०२४	३४८१	३४८१	...	धरण ३.१८ दलघमी पाणी साठ्यासाठी साठवणक्षम झाले आहे.
७.	ल.पा.यो. धनपूर ता. तळोदा, जि. नंदुरबार	२१.२१	३०-०५-२०१५	४९०	४९०	१.००	धरण ३.१८ दलघमी पाणी साठ्यासाठी साठवणक्षम झाले आहे.

सार्वजनिक आरोग्य विभाग

आरोग्य सेवा

(आदिवासी उपयोजना)

प्रास्ताविक :-

आदिवासी लोकांना पुरेशा प्रमाणात आरोग्य सेवा उपलब्ध व्हाव्यात म्हणून १९७६ सालापासून शासनाने आदिवासी उपयोजना स्वतंत्रपणे राज्यातील १५ जिल्ह्यात राबविण्याचे ठरविले आहे.

आदिवासी योजना राबविण्याची ध्येय व साध्ये खालीलप्रमाणे आहेत :-

- १) आदिवासी लोकांचे जीवनमान सुधारणे.
 - २) आदिवासी विभाग व इतर विभाग यातील विकासातील तफावत कमी करणे.
- वरील उद्दिष्टे व साध्ये गाठण्याकरीता तसेच पुरेशा आरोग्य सेवा पुरविण्याकरीता खालील आरोग्य सेवांचे प्रमाण ठरविण्यात आलेले आहे :-

- १) प्रत्येक पाचव्या प्रा. आ. केंद्रामागे ३० खाटा असलेले एक ग्रामीण रुग्णालय स्थापन करणे.
- २) २०,००० आदिवासी व डोंगरी लोकसंख्येमागे एक प्रा. आ. केंद्र स्थापन करणे.
- ३) ३,००० आदिवासी व डोंगरी लोकसंख्येमागे एक उपकेंद्र स्थापन करणे.
- ४) १,००० आदिवासी लोकसंख्येस किंवा प्रत्येक खेड्यामागे एक आरोग्य मार्गदर्शक नेमणे.
- ५) प्रत्येक खेड्यामागे एका दार्डस प्रशिक्षण देणे.

राज्यात आदिवासी उपयोजना १९७६ पासून स्वतंत्रपणे राबविण्यात आल्यापासून खालील आरोग्य सेवा कार्यान्वित आहेत :-

- १) ग्रामीण रुग्णालय स्थापन करणे.
- २) प्राथमिक आरोग्य केंद्रे स्थापन करणे.
- ३) प्राथमिक आरोग्य पथके स्थापन करणे.
- ४) फिरत्या आरोग्य पथकांची स्थापना करणे.
- ४)-(अ) केंद्रीय आरोग्य पथकाची स्थापना.
- ५) उपकेंद्राची स्थापना करणे.
- ६) आरोग्य संस्थांची बांधकामे करणे.
- ७) राष्ट्रीय आरोग्य कार्यक्रम राबविणे.
- ८) साथरोगांचे नियंत्रण करणे.
- ९) आश्रम शाळेतील विद्यार्थ्यांची वैद्यकीय तपासणी करणे.
- १०) आदिवासी विद्यार्थ्यांना सुश्रुषा, क्ष-किरण व प्रयोगशाळा यांचे खास प्रशिक्षण देणे.
- ११) फिरत्या दुरुस्ती व काळजीवाहू वाहन पथकाची स्थापना करणे.
- १२) विशेष कृती कार्यक्रम राबविणे.
- १३) अतिदुर्गम गावांना आरोग्य सुविधा पुरविणे.
- १४) दुर्गम, अतिदुर्गम, डोंगराळ भागातील गावात आरोग्य संस्था मंजूर करणे.
- १५) संवेदनशील एकात्मिक आदिवासी विकास प्रकल्प.
- १६) जनजाती क्षेत्राबाहेरील उपयोजना.
- १७) अतिदुर्गम संवेदनशील क्षेत्रातील ग्रामीण रुग्णालयात पाणी नमुने तपासणीसाठी प्रयोगशाळांची स्थापना.
- १८) आदिवासी क्षेत्रातील प्राथमिक आरोग्य केंद्रात प्रयोगशाळा सुविधा मंजूर करणे.
- १९) पाणी शुद्धीकरणासाठी पाड्यापाड्यात स्वयंसेवकांची नेमणूक करणे.
- २०) अतिसंवेदनशील (आयटीडीपी) क्षेत्रात मानधनावर वैद्यकीय अधिकाऱ्यांची नेमणूक करणे.
- २१) अति संवेदनशील आदिवासी विकास प्रकल्पांतर्गत—
 - (अ) गर्भवती स्त्रियांना मातृत्व अनुदान नियुक्ती.
 - (ब) मानसेवी बालरोग तज्ञांची नियुक्ती.
 - (क) दार्डच्या मासिक सभा.
 - (ड) धारणी, चिखलदरा (जि. अमरावती) येथील मानसेवी बालरोगी तज्ञांना मानधन.
 - (इ) आय. टी. डी. पी. क्षेत्रात ग्रामीण रुग्णालये/प्रा. आ. कें. औषधी अनुदानात वाढ.
 - (फ) प्रा. आ. केंद्राच्या इंधन दुरुस्ती अनुदानात वाढ.
 - (स) आदिवासी क्षेत्रातील आंतररुग्ण बालकांच्या एका नातेवाईकास प्रति दिन रु. ४० प्रमाणे रोजगार रक्कम अदा करणे.
 - (म) ज्या आरोग्य संस्थांमध्ये वाहने नाहीत अशा आरोग्य संस्थांना कंत्राटी पद्धतीने वाहने पुरविणे.

आरोग्य सेवा

समग्र कार्यक्रम

बिगर आदिवासी विभागामध्ये किंवा विशेषप्रकारे आदिवासी विभागातील लोकांच्या आरोग्याची काळजी घेणे हे आरोग्य सेवा खात्याचे प्रमुख कार्य आहे. आरोग्य दक्षतेद्वारे आदिवासी विभागातील लोकांची उन्नती करणे हा कल्याणकारी राज्याचा प्रमुख घटक आहे.

आदिवासी उपयोजनेखाली राबविल्या जाणाऱ्या आरोग्य कार्यक्रमांची ध्येये आणि उद्दिष्टे खालीलप्रमाणे आहेत :-

- १) बिगर आदिवासी भागातील विकास व आदिवासी भागातील विकास यामधील दरी कमी करणे.
- २) आदिवासी समाजाचे राहणीमान उंचावण्याच्या दृष्टीने प्रयत्न करणे.
- ३) मूळ आदिवासी भागात आरोग्य सुविधा उपलब्ध करून देणे.
- ४) बिगर आदिवासी भागात विखुरलेल्या आदिवासींना आरोग्य सुविधा उपलब्ध करणे.
- ५) ग्रामीण आरोग्याची दक्षता व हिवताप, क्षय, कुष्ठरोग इ. रोगांचे निर्मूलन यावर अधिक भर देणे.
- ६) माता बाल संगोपन कार्यक्रमांतर्गत भरपूर सोयी उपलब्ध करून देणे.
- ७) लोकसंख्येच्या प्रमाणात आरोग्य सुखसोयी देणाऱ्या संस्थांतील कमतरता दूर करणे.

महत्वाच्या कार्यक्रमांवरील गोषवारा खालीलप्रमाणे आहे—

(१) प्राथमिक आरोग्य पथके/प्राथमिक आरोग्य केंद्रे :-

आदिवासी विभागात प्राथमिक आरोग्य केंद्र, प्राथमिक आरोग्य पथके, आयुर्वेदिक दवाखाने, अॅलोपॅथिक दवाखाने, जिल्हा परिषद दवाखाने इत्यादीद्वारे आरोग्य सेवा उपलब्ध होतात. ह्या संस्था जिल्हा आरोग्य अधिकारी जिल्हा परिषदेच्या नियंत्रणाखाली काम करत असतात आणि जिल्हा परिषदेच्या आरोग्य खात्यावर सहसंचालक, आरोग्य सेवा संचालनालय, मुंबई यांचे नियंत्रण असते. खालील तक्त्यात थोडक्यात कार्यक्रमाचा गोषवारा वर्षानुरूप दिलेला आहे :-

अ.क्र.	बाब	२०२३-२०२४	२०२४-२०२५	२०२४-२०२५ (ऑक्टो. अखेर)
१.	एकूण आंतररुग्ण ...	१०५२९८०	११३५५८१	६९०७१८
२.	एकूण बाह्यरुग्ण ...	३२०१७७८९	३८५७५३४४	२१७२४६१८

(२) राष्ट्रीय हिवताप निर्मूलन योजना :-

देशातील आदिवासी भागांमध्ये हिवतापाचे पुनर्गमन ही एक चिंतेची बाब अलिकडील वर्षात झाली आहे. चंद्रपूर, ठाणे, नाशिक, धुळे, अमरावती, पुणे, अहमदनगर आणि इतर जिल्ह्यात दिसून येते. भारत सरकारने हिवताप निर्मूलनासाठी ही उपयोजना आखली त्यात फवारणीवर योग्य देखरेख व इतर प्रतिबंधक उपाय यांचा समावेश आहे.

अ.क्र.	बाब	२०२३-२०२४	२०२४-२०२५	२०२४-२०२५ (ऑक्टो. अखेर)
१.	गोळा केलेल्या एकूण रक्त नमुन्यांची संख्या ...	१८५५८१८६	२१७६७६५०	१६९६११५२
२.	एकूण रक्त नमुने तपासलेले ...	१८६१४२६२	२१७६७६५०	१६९६११५२
३.	एकूण हिवताप रुग्ण आढळलेले ...	१६७६०	२०६४०	१९९९१

(३) राष्ट्रीय हत्तीरोग नियंत्रण योजना :-

संचालक राष्ट्रीय हिवताप निर्मूलन योजना, दिल्ली यांचेकडून मिळालेल्या आदेशानुसार सहसंचालक, आरोग्य सेवा (हिवताप व हत्तीरोग), पुणे यांच्या मार्गदर्शनाखाली ही योजना राबविली जाते. सहायक संचालक (हत्तीरोग), पुणे हे पथकाचे कार्य समन्वित करतात.

अ.क्र.	बाब	२०२३-२०२४	२०२४-२०२५	२०२४-२०२५ (ऑक्टो. अखेर)
१.	रक्तदूषित रोगी (बाह्य लक्षणे) ...	४२०	२८८	३७४
२.	आढळून आलेल्या रुग्णांपैकी औषधोपचारीत रुग्णांची आकडेवारी ...	४२०	२८८	३७४

(४) पटकी नियंत्रण कार्यक्रम :-

या योजनेचे मूळ उद्दिष्ट असे आहे की, पटकी रोगाचा प्रादुर्भाव इतका कमी करावयाचा आहे की, तो सार्वजनिक आरोग्याचा प्रश्न राहणार नाही. हे उद्दिष्ट साध्य करण्याकरीता संनिरीक्षण, पिण्याच्या पाणी पुरवठ्याचे नियमित शुध्दीकरण, निदानांच्या सोयी, तातडीने उपाययोजना प्रतिबंधक लस टोचणी इत्यादी उपाययोजना करण्यात येतात.

अ.क्र.	पटकी	२०२३-२०२४	२०२४-२०२५	२०२५-२०२६ (ऑक्टो. अखेर)
१.	पटकी लागण संख्या	२२	१०२८	२०३
२.	पटकी मृतांची संख्या	१	४	३

(५) राष्ट्रीय कुष्ठरोग निर्मूलन कार्यक्रम :-

या योजनेचा मुख्य कार्यभाग म्हणजे (१) सर्व कुष्ठरुग्णांना प्राथमिक अवस्थेत आणि विकृती येण्यापूर्वी शोधून काढणे. (२) त्यांच्यावर बहुविध औषधोपचार करणे की, जेणेकरून समाजामधील कुष्ठरोग्याच्या संसर्गाचे प्रमाण कमी होईल. सदर कार्य कुष्ठरोग नियंत्रण योजनांतर्गत राज्य शासन, स्थानिक स्वराज्य संस्था व सेवाभावी संस्थांमार्फत करण्यात येते.

अ.क्र.	निर्देशांक	२०२३-२०२४	२०२४-२०२५	२०२५-२०२६ (ऑक्टो. अखेर)
१.	एकूण शिल्लक कुष्ठरुग्ण	४३६८	४१४२	४३२६
२.	कुष्ठरुग्णांचे दर हजार लोकसंख्येमागे प्रमाण	३.२४	३.०७	३.१६
३.	नवीन शोधलेले कुष्ठरुग्ण	५९९८	५७७१	३५३७
४.	नवीन शोधलेल्या कुष्ठरुग्णांचे दर एक लाख लोकसंख्येमागे प्रमाण	४४.५७	४२.७२	४४.७५
५.	नवीन शोधलेल्या कुष्ठरुग्णांपैकी—			
	(अ) मुलांचे शेकडा प्रमाण	९.७९	७.३६	५.९९
	(ब) सांसर्गिक रुग्णांचे शेकडा प्रमाण	४६.६२	४८.८५	५०.९८
	(क) स्त्रियांचे शेकडा प्रमाण	४९.९५	४७.०५	४७.१३
	(ड) दृश्य स्वरूपात विकृती असलेल्यांचे शेकडा प्रमाण	०.३७	०.३५	०.२५
६.	एकूण बरे झालेले कुष्ठरुग्ण	५७९३	५७५६	३४०४

(६) शालेय आरोग्य तपासणी :-

महाराष्ट्रात एप्रिल ते जून दरम्यान सर्व शाळांना उन्हाळी सुट्ट्या असतात. राष्ट्रीय बाल स्वास्थ्य कार्यक्रम अंतर्गत माहे जुलै-२०२५ ते सप्टेंबर-२०२५ अखेर ४५११५ शाळांपैकी एकूण १३१५८ शाळांच्या तपासणी झालेली असून तपासलेल्या विद्यार्थ्यांची संख्या (६ ते १८) वयोगटात आहे.

बाब	२०२३-२०२४	२०२४-२०२५	२०२४-२०२५ (ऑक्टो. अखेर)
किती विद्यार्थी तपासले	६६५९७७६	६७३१७५९	२१११७८०

(७) माता व बालसंगोपन कार्यक्रम :-

अ.क्र.	प्रशिक्षित व्यक्तींमार्फत प्रसूति सेवा	२०२३-२०२४	२०२४-२०२५	२०२५-२०२६ (ऑक्टो. अखेर)
१.	प्रशिक्षित दाई	२६३२	१७२७	८६६
२.	परिचारिका/डॉक्टर	१६१५	५९३	४२२
३.	एकूण घरी झालेल्या प्रसूति (१+२)	४२४७	२३२०	१२८८
४.	दवाखाना	१४१६२२८	१३९१८३७	६२७२५६
५.	एकूण प्रसूति (३+४)	१४२०४७५	१३९४१५७	६२८५४४

(८) राज्य आरोग्य परिवहन संघटना :-

या संघटनेमार्फत राज्यातील वैद्यकीय आणि सार्वजनिक आरोग्य विभागाच्या व बिगर आदिवासी विभागातील वाहनांची नियमित देखभाल व तपासणी करण्यात येते. आदिवासी उपयोजनेखालील वाहनांची स्थिती खालीलप्रमाणे आहे.

अ.क्र.	बाब	२०२३-२०२४	२०२४-२०२५	२०२५-२०२६ (ऑक्टो. अखेर)
१.	आदिवासी उपयोजनेखालील वाहने	११५२	११२२	११९८
२.	रस्त्यावर धावणारी	९५०	८२२	७९६
३.	रस्त्यावर धावू न शकणारी	२०२	३००	४०२

वैद्यकीय

कुटीर रुग्णालये :-

सद्यःस्थितीला आदिवासी उपयोजनेखालील दोन कुटीर रुग्णालये कार्यरत आहेत. त्यांच्यामार्फत आदिवासी लोकांना रोगोत्तर सेवेचा लाभ मिळतो. प्राथमिक पथके प्राथमिक आरोग्य केंद्रे इत्यादीमार्फत निर्देशित केलेल्या रुग्णावर विशेष उपचार केले जातात. खालील तक्त्यात थोडक्यात कार्यभाराचा गोषवारा दिलेला आहे:

अ.क्र.	रुग्णालयाचे नाव	बाह्यरुग्ण		आंतररुग्ण			
		२०२४-२०२५	२०२५-२०२६	२०२४-२०२५	२०२५-२०२६		
१.	जव्हार	१५८०९४	९४०७०	२०९६९	१४४४४
२.	तळोदा	५६५९४	३३७३३	७१८७	५२२०
	एकूण	२१४६८८	१२७८०३	२८१५६	१९६६४

जनजाती योजना

(रुपये लाखात)

अ.क्र.	योजनेचे नाव	अर्थसंकल्पित अंदाज २०२४-२०२५	सुधारित अंदाज २०२४-२०२५	अर्थसंकल्पित अंदाज २०२५-२०२६
१.	(०१) (०४) राष्ट्रीय नागरी आरोग्य अभियान (राज्य हिस्सा) (२२१० एफ ८६३)	०.०१	०.०१	०.०१
२.	(०१) (०५) राष्ट्रीय आयुष अभियान (केंद्र हिस्सा) (२२१० एफ ९८१)	४४८.९१	४४८.९१	४५०.००
३.	(०१) (१६) राष्ट्रीय ग्रामीण आरोग्य अभियान राज्य आरोग्य संस्थाना सहायक अनुदान योजना (२२१० ई ४५५)	१३६८१.४३	१९९८५.४६	१५०००.०१
४.	(०१) (२६) कर्करोग, मधुमेह, हृदयरोग, पक्षाघात प्रतिबंध व नियंत्रण यासाठी राष्ट्रीय कार्यक्रम (केंद्र हिस्सा) (२२१० एफ ८५४)	०.०१	६३.७९	०.०१
५.	(०१) (४०) कर्करोग, मधुमेह, हृदयरोग, पक्षाघात प्रतिबंध व नियंत्रण यासाठी राष्ट्रीय कार्यक्रम (राज्य हिस्सा) (२२१० एफ ९७२)	०.०१	४२.५३	०.०१
६.	(०७) आयुष्यमान भारत कार्यक्रम (०७) (०१) प्रधानमंत्री जन आरोग्य योजना (२२१० जी ४९४)	२५००.००	४२०५.००	५०००.००
७.	१०३, माता व बाल आरोग्य (०२) प्रधानमंत्री सुरक्षित मातृत्व सहयोग कार्यक्रम (०२) (०१) प्रधानमंत्री मातृत्व वंदना योजना जनजाती क्षेत्राबाहेरील उपयोजना (२२११ १४३२)	७५०.००	७५०.००	०.०१
८.	१०३, माता व बाल आरोग्य (०२) प्रधानमंत्री सुरक्षित मातृत्व सहयोग कार्यक्रम (०२) (०१) प्रधानमंत्री मातृत्व वंदना योजना जनजाती क्षेत्राबाहेरील उपयोजना (२२१११४४१)	५००.००	५००.००	०.०१
९.	प्रधानमंत्री आयुष्यमान भारत आरोग्य पायाभूत अभियान (२२१० एच ४८१)	७५०.००	७५०.०१	४५०.००
१०.	प्रधानमंत्री आयुष्यमान भारत आरोग्य पायाभूत अभियान (२२१० एफ ४९२)	५००.००	५००.०१	३००.००
११.	महात्मा ज्योतिबा फुले जन आरोग्य योजना (२२१० जी २८९)	१७५००.००	१७५००.००	१२०००.००
१२.	राष्ट्रीय आयुष मिशन (२२१० एफ ९९९)	२९९.२७	२९९.२७	३००.००
१३.	राष्ट्रीय आरोग्य अभियान (केंद्र हिस्सा) (२२१० एफ ७३८)	१३६८४.२१	१९३६१.८७	२२५००.००
१४.	राष्ट्रीय नागरी आरोग्य अभियान (केंद्र हिस्सा) (२२१० एफ ७४७)	०.०१	०.०१	०.०१
	एकूण	५०६१३.८६	६४४०६.८७	५६०००.०७

(३) कार्यक्रम कार्यभाराचा सारांश व वित्तीय आवश्यकतांचे स्पष्टीकरण

तक्ता क्र. १

१ एप्रिल २०२४ रोजी अस्तित्वात असलेल्या संस्थांचे जिल्हावार वितरण खालील तक्त्यात दिलेले आहे.

अनु.क्र.	जिल्हाचे नाव	प्राथमिक आरोग्य केंद्र	एकूण प्राथमिक आरोग्य पथके	आयुर्वेदिक दवाखाने	ॲलोपॅथिक दवाखाने	एकूण फिरती आरोग्य पथके	एकूण फिरती वाहने दुरुस्ती पथके
१	२	३	४	५	६	७	८
१.	ठाणे ...	१५	३	१
२.	रायगड ...	३	१
३.	नाशिक ...	५२	१
४.	धुळे ...	१४	१
५.	नंदूरबार ...	५६	८	५	१
६.	जळगाव ...	२	१
७.	अहमदनगर ...	९	५	१
८.	गोंदिया ...	१९	...	१०	२	४	१
९.	पुणे ...	८	३	२	...	३	१
१०.	नांदेड ...	१४	१
११.	अमरावती ...	११	६	४	१	६	१
१२.	यवतमाळ ...	१९	१	१	...	१	१
१३.	नागपूर ...	४	१
१४.	चंद्रपूर ...	७	३	३	१
१५.	गडचिरोली ...	४६	३१	४	१
१६.	पालघर ...	३६	१७	४	...	३	१
	एकूण ...	३१८	७३	३०	६	२०	१६

तक्ता क्र. २

आदिवासी भागातील जिल्हावार प्राथमिक आरोग्य पथके अॅलोपॅथिक दवाखान्याविषयी सर्वसाधारण माहिती दर्शविणारा तक्ता.

अ.क्र.	जिल्हा	वर्ष	प्राथमिक आरोग्य केंद्र	प्राथमिक आरोग्य पथके	आयुर्वेदिक दवाखाने	फिरती आरोग्य पथके	अॅलोपॅथिक दवाखाने	जिल्हा परिषद दवाखाने	बाह्यरुग्ण	आंतररुग्ण
१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११
१. ठाणे	२०२२-२०२३	१५	३	३३४५५६	८२०७
	२०२३-२०२४	१५	३	२	८९१६	१२४
	२०२४-२०२५	१५	३	२	४६२६९१	८३४८
	२०२५-२०२६	१५	३	२	२४५२८२	४९७४
२. रायगड	२०२२-२०२३	३	३३१७४	२२६५
	२०२३-२०२४	३	१५१५१	७०३
	२०२४-२०२५	३	३५२६२	१३५५
	२०२५-२०२६	३	१९४७३	८२०
३. नाशिक	२०२२-२०२३	५२	६१९१६७	४१७३३
	२०२३-२०२४	५२	१७५७६४	९९४१
	२०२४-२०२५	५२	७४४६७६	३४९३०
	२०२५-२०२६	५२	४९४९५९	२२०३८
४. धुळे	२०२२-२०२३	१४	१६४४५९	११६९८
	२०२३-२०२४	१४	७०२६२	३९९८
	२०२४-२०२५	१४	२५३०२८	९१६५
	२०२५-२०२६	१४	१५५५८२	५७८४
५. नंदूरबार	२०२२-२०२३	५६	८	५	५००३५५	३७७९४
	२०२३-२०२४	५६	८	५	१२६२१६	१०८११
	२०२४-२०२५	५७	८	५	६४०३०४	४४६६१
	२०२५-२०२६	५६	८	५	३६८३८०	२५२५४
६. जळगाव	२०२२-२०२३	२	२४५३०	११७१
	२०२३-२०२४	२	५९४२६	३७६७
	२०२४-२०२५	२	२३७८४	१३३७
	२०२५-२०२६	२	१५२१७	६४८
७. अहमदनगर	२०२२-२०२३	९	११५५४१	३९०२
	२०२३-२०२४	९	४०९११	२३५६
	२०२४-२०२५	९	५	१६७७१९	४२१५
	२०२५-२०२६	९	५	८२६५०	१८७०
८. गोंदिया	२०२२-२०२३	१९	...	१०	४	२	२३४१८४	१४६४३
	२०२३-२०२४	१९	...	१०	४	२	८६९२०	४८०२
	२०२४-२०२५	२२	...	१०	४	२	३१५८२९	७९४३
	२०२५-२०२६	१९	...	१०	४	२	१६१२६०	४३०९
९. पुणे	२०२२-२०२३	८	...	१	१३९४२३	८०६७
	२०२३-२०२४	८	...	१	८१२३२	४४२२
	२०२४-२०२५	८	३	२	३	२८१५०७	८२२२
	२०२५-२०२६	८	३	२	३	११८६२५	३२७४
१०. नांदेड	२०२२-२०२३	१४	१७३३९८	१४५१३
	२०२३-२०२४	१४	४८१०२	१६०४
	२०२४-२०२५	१४	१७५१९४	५०३८
	२०२५-२०२६	१४	९५८७७	३१५०

१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११
११. अमरावती	२०२२-२०२३	११	३	३	३	१३२२६८	११५८२
	२०२३-२०२४	११	७८०६९	४८४५
	२०२४-२०२५	११	६	४	६	१	१	...	५८५४६३	१०८२६
	२०२५-२०२६	११	६	४	६	१	१	...	२४९९४१	७९०३
१२. यवतमाळ	२०२२-२०२३	१९	१	...	१	१६३९४८	७१४६
	२०२३-२०२४	१९	१	...	१	६७८०१	२२४८
	२०२४-२०२५	२०	...	१	१	२५५३०९	३६७०
	२०२५-२०२६	१९	...	१	१	१३२०६०	२७३१
१३. नागपूर	२०२२-२०२३	४	५९३००	२७०६
	२०२३-२०२४	४	२०८१९	९११
	२०२४-२०२५	४	७४६३८	१८७२
	२०२५-२०२६	४	४२७५४	१२४४
१४. चंद्रपूर	२०२२-२०२३	८	३	१	११९५२५	७१३२
	२०२३-२०२४	८	३	१	४१९०६	३६८४
	२०२४-२०२५	९	३	३	१८४८४२	४७८७
	२०२५-२०२६	७	३	३	१०१२८३	३२५४
१५. गडचिरोली	२०२२-२०२३	४७	३३	४	५९४९५९	२७६७६
	२०२३-२०२४	४७	३३	४	८३३७३	२१९७
	२०२४-२०२५	५१	३१	४	७८६२२७	२५५७४
	२०२५-२०२६	४९	३१	४	४७४७१६	२०९८५
१६. पालघर	२०२२-२०२३	३६	१८	४	३	५	७४३५४३	३५०७३
	२०२३-२०२४	३६	१८	४	३	५	५८७५५	१८३८
	२०२४-२०२५	३६	१७	४	३	५	१०६६३९३	३२९९०
	२०२५-२०२६	३६	१७	४	३	५	६१८९२९	१९७२४
एकूण	२०२२-२०२३	३१७	६६	२७	१४	३	५	४१५२३००	२३५३०८	
	२०२३-२०२४	३१७	६६	२७	१४	३	७	१०६३६२३	५९०४४	
	२०२४-२०२५	३२७	७३	३०	२०	६	७	६०५२८६६	२०१९८३	
	२०२५-२०२६	३१८	७३	३०	२०	६	७	३३७६९८८	१२७९७०	

तक्ता क्रमांक ३
माता बाल संगोपण कार्यक्रम (सन २०२५-२०२६)

(रु. लाखात)

अनु. क्रमांक	जिल्ह्याचे नाव	वर्ष	गरोदर माता नोंदणी		१२ आठवड्यांच्या आत		प्रसूतीची माहिती		
			उद्दिष्ट	साध्य	उद्दिष्ट	साध्य	उद्दिष्ट	साध्य	
१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०
१. टाणे	झालेले काम २०२५-२०२६ (साप्टे. २०२५ अखेर) (A)	२०२४-२०२५	३७६९७	४११३०	३३९२६	३९१०२	३४०६५	१६३१२	१६३०२
	अंदाजित काम २०२५-२०२६ (ऑक्टो. २०२५ ते मार्च २०२६ अखेर) (E)	२०२५-२०२६	१८८४८	२२८९३	१६९६३	१९१५५	१७०३२	१०२५२	१०२५०
	अंदाजित काम	२०२६-२०२७	३७६९५	...	३३९२६	१४८०२	१७७७१	२३८१३	२३८०८
२. पालघर	झालेले काम २०२५-२०२६ (साप्टे. २०२५ अखेर) (A)	२०२४-२०२५	३६३३१	३६४०४	३२६९८	३४७७२	३२८३२	२५९२७	२५८९४
	अंदाजित काम २०२५-२०२६ (ऑक्टो. २०२५ ते मार्च २०२६ अखेर) (E)	२०२५-२०२६	१८१६६	१८९३९	१६३४९	१७९०३	१६४१६	११८२४	११८०३
	अंदाजित काम	२०२६-२०२७	३६३३१	१७३९२	३२६९८	१४७९५	३२८३२	२१००८	२०९७१
३. रायगड	झालेले काम २०२५-२०२६ (साप्टे. २०२५ अखेर) (A)	२०२४-२०२५	३५५८६	३३१७२	३००२७	२८८७४	३२१५८	२१६०३	२१५७८
	अंदाजित काम २०२५-२०२६ (ऑक्टो. २०२५ ते मार्च २०२६ अखेर) (E)	२०२५-२०२६	१७७९३	१६२३३	१६०१४	१४१६८	१६०७९	८९९२	८९८५
	अंदाजित काम	२०२६-२०२७	३५५८६	१९३५३	३२०२७	१७८५९	३२१५८	२३१६६	२३१४८
४. नाशिक	झालेले काम २०२५-२०२६ (साप्टे. २०२५ अखेर) (A)	२०२४-२०२५	८१८६७	८२८९६	७३६८०	७८०८३	७३९८२	५९९७४	५९९५२
	अंदाजित काम २०२५-२०२६ (ऑक्टो. २०२५ ते मार्च २०२६ अखेर) (E)	२०२५-२०२६	४०९३३	४०१३५	३६८४०	३८०६०	३६९९१	२६६४९	२६६४०
	अंदाजित काम	२०२६-२०२७	८१८६७	४१७३२	३६८४०	३५६२०	३६९९१	४७६३३	४७६३१
५. धुळे	झालेले काम २०२५-२०२६ (साप्टे. २०२५ अखेर) (A)	२०२४-२०२५	३५१६३	३९१११	३१६४७	३६३२३	३१७७७	२४४४२	२४४४२
	अंदाजित काम २०२५-२०२६ (ऑक्टो. २०२४ ते मार्च २०२५ अखेर) (E)	२०२५-२०२६	१७५८२	२२६९०	१५८२३	१८५९७	१५८८८	१०८९१	१०८८३
	अंदाजित काम	२०२६-२०२७	३५१६३	१२४७३	३१६४७	१३०५०	३१७७७	२०८८६	२०८७०
६. नंदुरबार	झालेले काम २०२५-२०२६ (साप्टे. २०२५ अखेर) (A)	२०२४-२०२५	३८९३७	३९०९७	३५०४३	३३३२८	३५१८७	३१४८४	३१११६
	अंदाजित काम २०२५-२०२६ (ऑक्टो. २०२५ ते मार्च २०२६ अखेर) (E)	२०२५-२०२६	१९४६९	२३३४६	१७५२२	१८५१०	१७५९४	१४९८५	१४५७५
	अंदाजित काम	२०२६-२०२७	३८९३७	१५५९१	३५०४३	१६५३३	३५१८७	२०२२९	१९७७१
७. जळगाव	झालेले काम २०२५-२०२६ (साप्टे. २०२५ अखेर) (A)	२०२४-२०२५	७३५०८	७३९५१	६६१५७	७३०१४	६६४२९	५०८२३	५०८०५
	अंदाजित काम २०२५-२०२६ (ऑक्टो. २०२५ ते मार्च २०२६ अखेर) (E)	२०२५-२०२६	३६७५४	४६१३८	३३०७९	३९४१७	३३२१४	२२०२२	२२०१९
	अंदाजित काम	२०२६-२०२७	७३५०८	२७३७०	३३०७९	२६७७०	३३१२४	४४४०७	४४४०१
८. अहमदनगर	झालेले काम २०२५-२०२६ (साप्टे. २०२५ अखेर) (A)	२०२४-२०२५	७७२१६	७८०८५	६९४९५	७३३८८	६९७८०	४२१६५	४२१६४
	अंदाजित काम २०२५-२०२६ (ऑक्टो. २०२५ ते मार्च २०२६ अखेर) (E)	२०२५-२०२६	३८६०८	४५१४८	३४७४७	३९६०७	३४८९०	२१९४४	२१९४४
	अंदाजित काम	२०२६-२०२७	७७२१६	३२०६८	३४७४७	२९८८८	३४८९०	४७८३६	४७८३६

तबला क्रमांक ३ (चालू)

१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०
९. पुणे		२०२४-२०२५	८५०७१	९९०६	७६५६४	८८२२५	७६८७८	३९७९५	३९७९३
	झालेले काम २०२५-२०२६ (सप्टे. २०२५ अखेर) (A)	२०२५-२०२६	४२५३६	५१६१२	३८२८२	४१५७७	३८३३९	१६५२०	१६५२०
	अंदाजित काम २०२५-२६(ऑक्टो. २०२५ ते मार्च २०२६ अखेर) (E)	२०२५-२०२६	४२५३६	३३४५९	३८२८२	३४९८७	३८३३९	६०३५८	६०३५८
	अंदाजित काम	२०२६-२०२७	८५०७१	...	७६५६४	...	७६८७८
१०. नांदेड		२०२४-२०२५	५५६७०	५४८९३	५०१०३	५३२३९	५०३०८	३४४०३	३४४०३
	झालेले काम २०२५-२०२६ (सप्टे. २०२५ अखेर) (A)	२०२५-२०२६	२७८३५	२६८००	२५०५१	२५९४४	२५१५४	१४८९३	१४८९३
	अंदाजित काम २०२५-२६(ऑक्टो. २०२५ ते मार्च २०२६ अखेर) (E)	२०२५-२०२६	२७८३५	२८८७०	२५०५१	२४१५९	२५१५४	३५४१५	३५४१५
	अंदाजित काम	२०२६-२०२७	५५६७०	...	५०१०३	...	५०३०८
११. अमरावती		२०२४-२०२५	३९६३५	३८०५०	३५६७१	३६०९९	३५८१८	२३३५६	२३३५६
	झालेले काम २०२५-२०२६ (सप्टे. २०२५ अखेर) (A)	२०२५-२०२६	१९८१७	२३२६९	१७८३६	१९६२१	१७९०९	११३५८	११३५८
	अंदाजित काम २०२५-२६(ऑक्टो. २०२५ ते मार्च २०२६ अखेर) (E)	२०२५-२०२६	१९८१७	१६३६६	१७८३६	१६०५०	१७९०९	२४४६०	२४४६०
	अंदाजित काम	२०२६-२०२७	३९६३५	...	३५६७१	...	३५८१८
१२. यवतमाळ		२०२४-२०२५	४९७२४	४६६३३	४४७५१	४५७२८	४४९३५	३०८७१	३०८७१
	झालेले काम २०२५-२०२६ (सप्टे. २०२५ अखेर) (A)	२०२५-२०२६	२४८६२	२३५१६	२२३७६	२२९५६	२२४६७	१४७८२	१४७८२
	अंदाजित काम २०२५-२६(ऑक्टो. २०२५ ते मार्च २०२६ अखेर) (E)	२०२५-२०२६	२४८६२	२६२०८	२२३७६	२२९५६	२२४६७	३०१५३	३०१५३
	अंदाजित काम	२०२६-२०२७	४९७२४	...	४४७५१	...	४४९३५
१३. नागपूर		२०२४-२०२५	३८७७८	४१८३४	३४९०१	३८७८८	३५०४४	२४३९२	२४३८७
	झालेले काम २०२५-२०२६ (सप्टे. २०२५ अखेर) (A)	२०२५-२०२६	१९३८९	१९१५०	१७४५०	१८८०८	१७५२२	११७४३	११७४३
	अंदाजित काम २०२५-२६(ऑक्टो. २०२५ ते मार्च २०२६ अखेर) (E)	२०२५-२०२६	१९३८९	१९६२८	१७४५०	१६०९३	१७५२२	२३३०१	२३३०१
	अंदाजित काम	२०२६-२०२७	३८७७८	...	३४९०१	...	३५०४४
१४. गोंदिया		२०२४-२०२५	२१४२९	१९३५८	१९२८६	१८६४४	१९३६५	१४१९९	१४१९९
	झालेले काम २०२५-२०२६ (सप्टे. २०२५ अखेर) (A)	२०२५-२०२६	१०७१५	९३८५	९६४३	९१४४	९६८३	६८५४	६८५४
	अंदाजित काम २०२५-२६(ऑक्टो. २०२५ ते मार्च २०२६ अखेर) (E)	२०२५-२०२६	१०७१५	१२०४४	९६४३	१०१४२	९६८३	१२५११	१२५१०
	अंदाजित काम	२०२६-२०२७	२१४२९	...	१९२८६	...	१९३६५
१५. चंद्रपूर		२०२४-२०२५	२७६२३	२५५८९	२४९२३	२५०४३	२५०४३	१६७३६	१६७३४
	झालेले काम २०२५-२०२६ (सप्टे. २०२५ अखेर) (A)	२०२५-२०२६	१३८४६	१२४७४	१२४६२	१२५५३	१२५५३	७८२०	७८२०
	अंदाजित काम २०२५-२६(ऑक्टो. २०२५ ते मार्च २०२६ अखेर) (E)	२०२५-२०२६	१३८४६	१५२१९	१२४६२	१२६७०	१२५५३	१७२०५	१७२०५
	अंदाजित काम	२०२६-२०२७	२७६२३	...	२४९२३	...	२५०४३
१६. गडचिरोली		२०२४-२०२५	१८८६६	१७८४५	१६९७९	१७३६२	१७०४९	१४६७६	१४६७५
	झालेले काम २०२५-२०२६ (सप्टे. २०२५ अखेर) (A)	२०२५-२०२६	९४३३	९०३४	८४९०	८७७२	८५२४	७२६८	७१५७
	अंदाजित काम २०२५-२६(ऑक्टो. २०२५ ते मार्च २०२६ अखेर) (E)	२०२५-२०२६	९४३३	९८३२	८४९०	८२०७	८५२४	९७८९	९६३२
	अंदाजित काम	२०२६-२०२७	१८८६६	...	१६९७९	...	१७०४९

(E)* माहे ऑक्टो. २०२५ ते मार्च २०२६ अखेर होणारे अंदाजित करण्यात आलेल्या उद्दिष्टामधून माहे सप्टेंबर २०२५ अखेर झालेले काम वजा करून काढण्यात आलेले आहे.

तक्ता क्रमांक ५
राष्ट्रीय हत्तीरोग नियंत्रण योजना, महाराष्ट्र राज्य

आदिवासी विभागातील कार्य २०२०-२१, २०२१-२२, २०२२-२३, २०२३-२४, २०२४-२५, २०२५-२६ (नोव्हेंबर अखेर)

अ. क्र.	जिल्हाचे नाव	आदिवासी विभागाची लोकसंख्या	NFCP युनिट	वर्ष	तपासण्यात आलेल्या व्यक्ती	हत्तीरोग संबंधी पाहणी केलेल्या लोकसंख्येची टक्केवारी	दूषित व बाह्य लक्षणेयुक्त रुग्ण	उपचारीत रुग्ण	रात्र चिकित्सालयात उपचार करण्यात आलेले रुग्ण
१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०
१.	ठाणे	२१०४५८३	पालघर	२०२०-२०२१	१३४७३	०.६४
		२१०४५८३	(वसई)	२०२१-२०२२	१५१५५	०.७२	२	२	...
		२१०४५८३		२०२२-२०२३	२१४९०	१.०२	१	१	...
		२१०४५८३		२०२३-२०२४	२१७७५	१.०३	२	२	...
		२१०४५८३		२०२४-२०२५	१९९२९	०.९५	७	७	...
		२१०४५८३		२०२५-२०२६ (नोव्हेंबर अखेर)	१४४९५	०.६९	९	९	...
२.	पालघर	२१०४५८३	पालघर	२०२०-२०२१	५००४	०.२४	२	२	...
		२१०४५८३	(पालघर)	२०२१-२०२२	५६४७	०.२७
		२१०४५८३		२०२२-२०२३	७३४१	०.३५	६	६	...
		२१०४५८३		२०२३-२०२४	७०२६	०.३३	२	२	...
		२१०४५८३		२०२४-२०२५	९०१०	०.४३	४	४	...
		२१०४५८३		२०२५-२०२६ (नोव्हेंबर अखेर)	४८२८	०.२३	२	२	...
३.	नांदेड	४२५०००	नांदेड	२०२०-२०२१	६२११४	१४.६२	१०३	१०३	११
		४२५०००		२०२१-२०२२	८७९९८	२०.७१	११	११	८
		४२५०००		२०२२-२०२३	९६३५६	२२.६७	३६	३६	...
		४२५०००		२०२३-२०२४	५६८७६	१३.३८	२	२	...
		४२५०००		२०२४-२०२५	६८७६८	१६.१८	४	४	...
		४२५०००		२०२५-२०२६ (नोव्हेंबर अखेर)	४८१०३	११.३२	३	३	...
४.	अमरावती		अमरावती	२०२०-२०२१	९९९५१	३१.४८	४	४	१
		३१७५००		२०२१-२०२२	१०२०५३	३२.१४	२	२	१
		३१७५००		२०२२-२०२३	१०३२८५	३२.५३	२	२	१
		३१७५००		२०२३-२०२४	१००६०८	३१.६९
		३१७५००		२०२४-२०२५	१०२२३५	३२.२	१	१	...
		३१७५००		२०२५-२०२६ (नोव्हेंबर अखेर)	६८६६६	२१.६३	१	१	...
५.	भंडारा	८८६८६	भंडारा	२०२०-२०२१	३५०१४	३९.४८	१६	१६	१६
		८८६८६		२०२१-२०२२	३८९५२	४३.९२	६०	६०	५
		८८६८६		२०२२-२०२३	१२५५४८	१४१.५६	१४	१४	१७
		८८६८६		२०२३-२०२४	५३२४०	६०.०३	२	२	३०
		८८६८६		२०२४-२०२५	४७११६	५३.१३	११	११	२६
		८८६८६		२०२५-२०२६ (नोव्हेंबर अखेर)	२९१२६	३२.८४	१६८	१६८	३५
६.	भंडारा	८८६८६	भंडारा	२०२०-२०२१	६०७५	६.८५
		८८६८६	(पवनी)	२०२१-२०२२	५४५३	६.१५
		८८६८६		२०२२-२०२३	७२४४	८.१७
		८८६८६		२०२३-२०२४	९०४४	१०.२
		८८६८६		२०२४-२०२५	७८४०	८.८४
		८८६८६		२०२५-२०२६ (नोव्हेंबर अखेर)	५१३८	५.७९	३५	३५	...
७.	चंद्रपूर	४०६६५४	चंद्रपूर	२०२०-२०२१	६०८२६	१४.९६	१४६	१४६	१०२
		४०६६५४	(राजुरा)	२०२१-२०२२	२९४७३	७.२५	३	३	...
		४०६६५४		२०२२-२०२३	३३७४८	८.३	४	४	...
		४०६६५४		२०२३-२०२४	३१८०९	७.८२	३	३	...
		४०६६५४		२०२४-२०२५	३१७९९	७.८२	६	६	...
		४०६६५४		२०२५-२०२६ (नोव्हेंबर अखेर)	२१७९४	५.३६	६	६	...

१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०
८.	चंद्रपुर	४०६६५४	चंद्रपुर	२०२०-२०२१	२०७९३	५.११	४	४	...
		४०६६५४	(चंद्रपुर)	२०२१-२०२२	९२१५६	२२.६६	११६	११६	५८
		४०६६५४		२०२२-२०२३	११८८२६	२९.२२	१०५	१०५	७०
		४०६६५४		२०२३-२०२४	६४८४९	१५.९५	४७	४७	७०
		४०६६५४		२०२४-२०२५	६६८५४	१६.४४	१९	१९	२७
		४०६६५४	२०२५-२०२६ (नोव्हेंबर अखेर)	४५५७१	११.२१	४	४	१२	
९.	गडचिरोली	४५७९३८	गडचिरोली	२०२०-२०२१	४६८०४	१०.२२	११५	११५	...
		४५७९३८	(गडचिरोली)	२०२१-२०२२	३२५६४	७.११	१२३	१२३	...
		४५७९३८		२०२२-२०२३	४५१०७	९.८५	१५१	१५१	...
		४५७९३८		२०२३-२०२४	३६७७६	८.०३	७५	७५	...
		४५७९३८		२०२४-२०२५	३४७००	७.५८	९०	९०	...
			२०२५-२०२६ (नोव्हेंबर अखेर)	३१५५१	६.८९	४३	४३	...	
१०.	गडचिरोली	४५७९३८	गडचिरोली	२०२०-२०२१	२०७९३	४.५४	४	४	...
		४५७९३८	(धानोरा)	२०२१-२०२२	२७१३१	५.९२	१७	१७	...
		४५७९३८		२०२२-२०२३	३३३१४	७.२७	२३	२३	...
		४५७९३८		२०२३-२०२४	३१४१८	६.८६	१०	१०	...
		४५७९३८		२०२४-२०२५	२४०८६	५.२६	१५	१५	...
		४५७९३८	२०२५-२०२६ (नोव्हेंबर अखेर)	२४८५२	५.४३	१०	१०	...	
११.	नागपूर	७८९४८	नागपूर	२०२०-२०२१	७३३८	९.२९	२	२	...
		७८९४८		२०२१-२०२२	९८००८	१२४.१४	३	३	३८
		७८९४८		२०२२-२०२३	१३१६०८	१६६.७	१	१	२४
		७८९४८		२०२३-२०२४	५९९१४	७५.८९	८	२	९
		७८९४८		२०२४-२०२५	१६०७५६	२०३.६२	२५	२५	५
		७८९४८	२०२५-२०२६ (नोव्हेंबर अखेर)	१०७६७७	१३६.३९	१०	१०	३	
राज्य	३८७९३०९	एकूण	२०२०-२०२१	३७८१८५	९.७५	३९६	३९६	१३०	
	३८७९३०९		२०२१-२०२२	५३४५९०	१३.७८	३३७	३३७	११०	
	३८७९३०९		२०२२-२०२३	७२३८६७	१८.६६	३४३	३४३	११२	
	३८७९३०९		२०२३-२०२४	४४२०९७	११.४	१५१	१४५	१०९	
	३८७९३०९		२०२४-२०२५	५३४३१०	१३.७७	१८२	१८२	५८	
	३८७९३०९	२०२५-२०२६ (नोव्हेंबर अखेर)	४०१८०१	१०.३६	२९१	२९१	५०		

राष्ट्रीय हिवताप निर्मूलन योजना, महाराष्ट्र राज्य

राष्ट्रीय हिवताप प्रतिरोध योजनातील आदिवासी भागातील कार्य-२०२०-२०२१, २०२१-२०२२, २०२२-२०२३, २०२३-२०२४, २०२४-२५ व २०२५-२०२६ (नोव्हेंबर अखेर)

अ. क्र.	जिल्हाचे नाव	वर्ष	गोळा केलेल्या रक्त नमुन्यांची संख्या				तपासलेल्या रक्त नमुन्यांची संख्या				आढळून आलेले एकूण हिवताप रुग्ण	हिवताप रुग्णांचे प्रतिशत	७ दिवसांचे आत समूळ उपचार केलेल्या हिवताप रुग्णांची संख्या
			प्रत्यक्ष/ अप्रत्यक्ष सर्वेक्षणांतर्गत	संबंधित सामुदायिक व मटके	एकूण	तपासणी केलेल्या रक्त नमुन्यांची एकूण संख्या	गोळा केल्यापासून १५ दिवसांत तपासलेले रक्त नमुने	१०	११	१२			
१.	रायगड	२	१९७६८	१२४५८	५	१२४६३	१२४६३	१२४६३	१	०.००८	१	...	
		२०२०-२०२१ (एप्रिल ते मार्च)	५९९३६	१३६६५	...	१३६६५	१३६६५	१३६६५	१	०.००७	१	...	
		२०२२-२०२३ (एप्रिल ते मार्च)	५९२०२	१२५४१	...	१२५४१	१२५४१	१२५४१	
		२०२३-२०२४ (एप्रिल ते मार्च)	६०६८०	१४९७९	...	१४९७९	१४९७९	१४९७९	२	०.०१३	२	...	
		२०२४-२०२५ (एप्रिल ते मार्च)	६२३१३	१३४७२	१५	१३४८७	१३४८७	१३४८७	४	०.०२९	४	...	
		२०२५-२०२६ (एप्रिल ते नोव्हेंबर)	६३६१०	३२३०	...	३२३०	३२३०	३२३०	१	०.०३३	१	...	
२.	टाणे	२	५८५२०३	७६५३८	६०	७६५९८	७६५९८	७६५९८	९	०.०१	७	...	
		२०२०-२०२१ (एप्रिल ते मार्च)	५९८१०५	८७४७३	४७३३	९२२०६	९२२०६	९२२०६	१३	०.०१४०	११	...	
		२०२२-२०२३ (एप्रिल ते मार्च)	५८५२०३	१४४१९८	१२२८०	१५६४७८	१५६४७८	१५६४७८	१३	०.००८	१३	...	
		२०२३-२०२४ (एप्रिल ते मार्च)	५८२४१४	१४९६३३	२६६	१४९८९९	१४९८९९	१४९८९९	२१	०.०१४	२१	...	
		२०२४-२०२५ (एप्रिल ते मार्च)	५७६९०४	१५१६४०	२०३	१५१८४३	१५१८४३	१५१८४३	४१	०.०३	४१	...	
		२०२५-२०२६ (एप्रिल ते नोव्हेंबर)	५७६९०४	१०६८२४	४९७५	१११७९९	१११७९९	१११७९९	२६	०.०२	२६	...	
३.	पालघर	२	२०१२१६८	१८२८२६	७४७७	१९०३०३	१९०३०३	१९०३०३	६	०.००३	६	...	
		२०२०-२०२१ (एप्रिल ते मार्च)	२०६१५३६	२४८५४७	२००	२४८७४७	२४८७४७	२४८७४७	६	०.००२	६	...	
		२०२२-२०२३ (एप्रिल ते मार्च)	२०९७६२६	३११०२८	१६९	३१११९७	३१११९७	३१११९७	१२	०.००४	१२	...	
		२०२३-२०२४ (एप्रिल ते मार्च)	२१००९७१	३२८१८०	९८०	३२९१६०	३२९१६०	३२९१६०	२२	०.००६	२२	...	
		२०२४-२०२५ (एप्रिल ते मार्च)	२१०४५८३	३६५९८४	१७१५	३६७६९९	३६७६९९	३६७६९९	२२	०.००५९	२२	...	
		२०२५-२०२६ (एप्रिल ते नोव्हेंबर)	२१०४५९५	२७५३३०	४५५५	२७९८८५	२७९८८५	२७९८८५	६५	०.०२३२	६२	...	
४.	धुळे	२	५१३१०२	७३९६४	३३	७३९९७	७३९९७	७३९९७	४	०.००५४	
		२०२१-२०२२ (एप्रिल ते मार्च)	५१५७७३	९१२५१	...	९१२५१	९१२५१	९१२५१	
		२०२२-२०२३ (एप्रिल ते मार्च)	५२६५३०	७३३०१	...	७३३०१	७३३०१	७३३०१	
		२०२३-२०२४ (एप्रिल ते मार्च)	५२६५३०	१०८७५४	...	१०८७५४	१०८७५४	१०८७५४	१	०.०००९२	
		२०२४-२०२५ (एप्रिल ते मार्च)	४९३९७०	१२३२७९	१८	१२३२९७	१२३२९७	१२३२९७	४	०.००३२४४	
		२०२५-२०२६ (एप्रिल ते नोव्हेंबर)	४९३९७०	८२१८६	४८	८२२३४	८२२३४	८२२३४	३	०.००३६४८	

तक्ता क्र. ६-(चालू)

१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	१३
५. नंदुरबार	२०२०-२०२१ (एप्रिल ते मार्च)	१३९३४२९	१८३२११	९३	१८३३८४	१८३३८४	१८३३८४	१८३३८४	५	०.००२७२७	५	...
	२०२१-२०२२ (एप्रिल ते मार्च)	१४१४३३०	१८३३५५	१००	१८३३५५	१८३३५५	१८३३५५	१८३३५५	४	०.००२१८२	४	...
	२०२२-२०२३ (एप्रिल ते मार्च)	१६०१३५८	२५३५६२	९२	२५३५६४	२५३५६४	२५३५६४	२५३५६४	२	०.०००७	२	...
	२०२३-२०२४ (एप्रिल ते मार्च)	१६३३३९८	२८४३६४	९२	२८४४५६	२८४४५६	२८४४५६	२८४४५६	४	०.००१	४	...
	२०२४-२०२५ (एप्रिल ते मार्च)	१६४१३०७	३५१२८२	१३८	३५१४२०	३५१४२०	३५१४२०	३५१४२०	६	०.००१४	५	...
	२०२५-२०२६ (एप्रिल ते नोव्हेंबर)	१६४४५१०	२५१५५७	२२४	२५१७८१	२५१७८१	२५१७८१	२५१७८१	१०	०.००३	१०	...
	२०२०-२०२१ (एप्रिल ते मार्च)	४९१६९	७६६६	...	७६६६	७६६६	७६६६	७६६६
	२०२१-२०२२ (एप्रिल ते मार्च)	४९१६९	९५३२	...	९५३२	९५३२	९५३२	९५३२
	२०२२-२०२३ (एप्रिल ते मार्च)	४९१६९	१०८०५	...	१०८०५	१०८०५	१०८०५	१०८०५
	२०२३-२०२४ (एप्रिल ते मार्च)	६९२१०	२३३१	...	२३३१	२३३१	२३३१	२३३१
२०२४-२०२५ (एप्रिल ते मार्च)	६९२१०	९५३८	...	९५३८	९५३८	९५३८	९५३८	
२०२५-२०२६ (एप्रिल ते नोव्हेंबर)	७४३११	९७४६	...	९७४६	९७४६	९७४६	९७४६	
७. नाशिक	२०२०-२०२१ (एप्रिल ते मार्च)	१८९४६७७	२७९३९३	...	२७९३९३	२७९३९३	२७९३९३	२७९३९३
	२०२१-२०२२ (एप्रिल ते मार्च)	१४७७१३३	२६८७६१	...	२६८७६१	२६८७६१	२६८७६१	२६८७६१
	२०२२-२०२३ (एप्रिल ते मार्च)	१४७७३३३	३५६४८०	...	३५६४८०	३५६४८०	३५६४८०	३५६४८०	१	०.००२	१	...
	२०२३-२०२४ (एप्रिल ते मार्च)	१५१९७६२	३६८२२२	...	३६८२२२	३६८२२२	३६८२२२	३६८२२२	२	०.०००५४३	२	...
	२०२४-२०२५ (एप्रिल ते मार्च)	१४६०१२६	४०७४१२	१८	४०७४३०	४०७४३०	४०७४३०	४०७४३०	४	०.०००९	४	...
	२०२५-२०२६ (एप्रिल ते नोव्हेंबर)	१४९९७७४	२८९२८१	११४	२८९३९५	२८९३९५	२८९३९५	२८९३९५	२	०.०००६	२	...
	२०२०-२०२१ (एप्रिल ते मार्च)	४४५१६१	५२४९१	...	५२४९१	५२४९१	५२४९१	५२४९१	...	२
	२०२१-२०२२ (एप्रिल ते मार्च)	४४७९१०	५२७३२	...	५२७३२	५२७३२	५२७३२	५२७३२
	२०२२-२०२३ (एप्रिल ते मार्च)	४८४५२३	७२६४९	...	७२६४९	७२६४९	७२६४९	७२६४९
	२०२३-२०२४ (एप्रिल ते मार्च)	३११९७५	७५९४९	...	७५९४९	७५९४९	७५९४९	७५९४९
२०२४-२०२५ (एप्रिल ते मार्च)	३०५१५२	४४२६७	...	४४२६७	४४२६७	४४२६७	४४२६७	
२०२५-२०२६ (एप्रिल ते नोव्हेंबर)	३३५१५७	६३५३९	...	६३५३९	६३५३९	६३५३९	६३५३९	
९. पुणे	२०२०-२०२१ (एप्रिल ते मार्च)	२४८४१७	३३८८१	...	३३८८१	३३८८१	३३८८१	३३८८१
	२०२१-२०२२ (एप्रिल ते मार्च)	२५१५०८	३३८०८	...	३३८०८	३३८०८	३३८०८	३३८०८
	२०२२-२०२३ (एप्रिल ते मार्च)	१३३९१८	३६८१४	...	३६८१४	३६८१४	३६८१४	३६८१४
	२०२३-२०२४ (एप्रिल ते मार्च)	१७३२१८	२६६४७	...	२६६४७	२६६४७	२६६४७	२६६४७	१	०.००३	१	...
	२०२४-२०२५ (एप्रिल ते मार्च)	१७४२६६	३६९०५	...	३६९०५	३६९०५	३६९०५	३६९०५	२	०.००५	२	...
	२०२५-२०२६ (एप्रिल ते नोव्हेंबर)	१७४२६६	२६२२९	४८	२६२७७	२६२७७	२६२७७	२६२७७

तक्ता क्र. ६-(वाचू)

१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	१३
१०.	नांदेड	२०२०-२०२१ (एप्रिल ते मार्च)	३०८९८८	२४४२३	...	२४४२३	२४४२३	२४४२३
		२०२१-२०२२ (एप्रिल ते मार्च)	३१२६०९	४०३६५	...	४०३६५	४०३६५	४०३६५
		२०२२-२०२३ (एप्रिल ते मार्च)	३५१४९८	६१२३६	...	६१२३६	६१२३६	६१२३६
		२०२३-२०२४ (एप्रिल ते मार्च)	३३३७१३	६२५३३	...	६२५३३	६२५३३	६२५३३
		२०२४-२०२५ (एप्रिल ते मार्च)	३३३७१३	६९५९५	...	६९५९५	६९५९५	६९५९५
		२०२५-२०२६ (एप्रिल ते नोव्हेंबर)	३३३७१३	४६०३७	...	४६०३७	४६०३७	४६०३७	१	०.००२१	१	...
११.	अमरावती	२०२०-२०२१ (एप्रिल ते मार्च)	२९६७४५	४५७७७	११	४५७८८	४५७८८	४५७८८	१	०.००२	१	...
		२०२१-२०२२ (एप्रिल ते मार्च)	२९६७३४	५३०९६	१	५३०९७	५३०९७	५३०९७	३	०.००५	३	...
		२०२२-२०२३ (एप्रिल ते मार्च)	२९६१४५	५३५५७	२	५३५५९	५३५५९	५३५५९	१	०.००१	१	...
		२०२३-२०२४ (एप्रिल ते मार्च)	३२९१५३	६५६२३	४	६५६२७	६५६२७	६५६२७	२	०.००३	२	...
		२०२४-२०२५ (एप्रिल ते मार्च)	३३१५२६	५२१६१	४	५२१६५	५२१६५	५२१६५	१	०.००१	१	...
		२०२५-२०२६ (एप्रिल ते नोव्हेंबर)	३०१२१०	६२९१८	२	६२९२०	६२९२०	६२९२०	२	०.००६	२	...
१२.	यवतमाळ	२०२०-२०२१ (एप्रिल ते मार्च)	५५४७३१	६८००१	२३०	६८००१	६७०३४	६७०३४	१	०.००१	१	...
		२०२१-२०२२ (एप्रिल ते मार्च)	५५८०५९	८०१९३	३८	८०२३१	८०२३१	८०२३१
		२०२२-२०२३ (एप्रिल ते मार्च)	५६६८३७	११४४२६	५४	११४४८०	११४४८०	११४४८०	२	०.००१	२	...
		२०२३-२०२४ (एप्रिल ते मार्च)	५७०५९५	११९२३४	२०	११९२५४	११९२५४	११९२५४	१	...	१	...
		२०२४-२०२५ (एप्रिल ते मार्च)	५७९०७७	१४२९६५	२१३	१४३१७८	१४३१७८	१४३१७८	२	०.००१	२	...
		२०२५-२०२६ (एप्रिल ते नोव्हेंबर)	५७९५२२	११२१०६	५१४	११२६२०	११२६२०	११२६२०	१	०.००८	१	...
१३.	भंडारा	२०२०-२०२१ (एप्रिल ते मार्च)	६४६४१	१९१७२	९	१९१८१	१९१८१	१९१८१
		२०२१-२०२२ (एप्रिल ते मार्च)	६३५५३	१६१७४	२७	१६२०१	१६२०१	१६२०१	२	०.०१२३४	२	...
		२०२२-२०२३ (एप्रिल ते मार्च)	६३५१०	२००७८	१	२००७९	२००७९	२००७९
		२०२३-२०२४ (एप्रिल ते मार्च)	६४१८०	१९२३४	३५	१९२६९	१९२६९	१९२६९	१	०.००५१९	१	...
		२०२४-२०२५ (एप्रिल ते मार्च)	६३२४२	२७३४९	४८	२७३९७	२७३९७	२७३९७	३	०.०१	३	...
		२०२५-२०२६ (एप्रिल ते नोव्हेंबर)	६२६४२	१९४३९	६	१९४४५	१९४४५	१९४४५
१४.	गोंदिया	२०२०-२०२१ (एप्रिल ते मार्च)	४८३३२४	१३९९०१	१६६२३	१५६५२४	१५६५२४	१५६५२४	३२०	०.२०४	३२०	२
		२०२१-२०२२ (एप्रिल ते मार्च)	४८४६९८	१८७२३८	२७८६६	२१५१०४	२१५१०४	२१५१०४	५०४	०.२३४	४९७	१
		२०२२-२०२३ (एप्रिल ते मार्च)	७२००४७	२८२५०६	८६२०	२९११२६	२९११२६	२९११२६	३१३	०.१०७५	३१०	३
		२०२३-२०२४ (एप्रिल ते मार्च)	७२८५९२	२१११३४	७७२९	२१८८६३	२१११२६	२१११२६	२०५	०.०७०४	१९१	१
		२०२४-२०२५ (एप्रिल ते मार्च)	७२९०६७	४१०५६५	८४३३	४१८९७८	४१८९७८	४१८९७८	३००	०.०७	२९८	२
		२०२५-२०२६ (एप्रिल ते नोव्हेंबर)	७३०१२९	३३८४०२	८७७४	३४७१७६	३४७१७६	३४७१७६	१५४	०.०४	१५३	१

तबक्ता क्र. ६-(वाचू)

१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	१३
१५.	चंद्रपूर	२०२०-२०२१ (एप्रिल ते मार्च)	६०४९५७	१६७६२२	१२६९६	१८०३१८	१८०३१८	१८०३१८	१७५	०.०९७०	१७३	२
		२०२१-२०२२ (एप्रिल ते मार्च)	६०४९५७	१५३३८२	३१४९	१५६५३१	१५६५३१	१५६५३१	१०६	०.०६७७	१०२	४
		२०२२-२०२३ (एप्रिल ते मार्च)	६०४९५७	१८७४१५	२१०९	१८९५२४	१८९५२४	१८९५२४	५६	०.०२९५४	५५	१
		२०२३-२०२४ (एप्रिल ते मार्च)	६०५०३२	१९१२३०	२८८७	१९४११७	१९४११७	१९४११७	८२	०.०४	८२	३
		२०२४-२०२५ (एप्रिल ते मार्च)	६०६७४८	२१९४६७	६३३८	२२५८०५	२२५८०५	२२५८०५	३७४	०.०१७	३७३	१
		२०२५-२०२६ (एप्रिल ते नोव्हेंबर)	६१८३३८	१७६७८४	४५७१	१८१३५५	१८१३५५	१८१३५५	१३५	०.००७	१३४	१
१६.	गजचिरोली	२०२०-२०२१ (एप्रिल ते मार्च)	१०३०५१३	८२९६०५	२१०१०७	१०३९७१२	१०३९७१२	१०३९७१२	६४९१	०.६२४३	६४६८	८
		२०२१-२०२२ (एप्रिल ते मार्च)	१०३०५१३	६५३१४५	१५२६९६	८०५८४१	८०५८४१	८०५८४१	१३०६४	१.६२१	१२९९६	९
		२०२२-२०२३ (एप्रिल ते मार्च)	१०३२६२४	९३१०९२	२०४६३६	११३५७२८	११३५७२८	११३५७२८	८१९६	०.७२१	८१५	१०
		२०२३-२०२४ (एप्रिल ते मार्च)	१०३२६२४	८०९१८	४८९०८	९३९८२६	९३९८२६	९३९८२६	५७९२	०.६१६	५५५१	१०
		२०२४-२०२५ (एप्रिल ते मार्च)	१०३८१९१	६८१९८४	१४६८३२	८२८८१६	८२८८१६	८२८८१६	५१०७	०.६१	४९१९	११
		२०२५-२०२६ (एप्रिल ते नोव्हेंबर)	१०३८१९१	६११८२२	२७४१२	६३९२३४	६३९२३४	६३९२३४	६४१९	१.१११	६२३४	१८
१७.	नागपूर	२०२०-२०२१ (एप्रिल ते मार्च)	११६६०२	२३४१९	७१७	२४१३६	२४१३६	२४१३६	१	०.०४१४३	१	...
		२०२१-२०२२ (एप्रिल ते मार्च)	११६८७४	२५२०९	१७९	२५३८८	२५३८८	२५३८८	४	०.०१५७५	४	...
		२०२२-२०२३ (एप्रिल ते मार्च)	१२३२५५	३०८७५	३२२	३११९७	३११९७	३११९७
		२०२३-२०२४ (एप्रिल ते मार्च)	१२३२५५	३४८६७	२८२	३५१४९	३५१४९	३५१४९	१	०.००२८४५	१	...
		२०२४-२०२५ (एप्रिल ते मार्च)	७८९४८	४२८५३	४२६	४३२७९	४३२७९	४३२७९
		२०२५-२०२६ (एप्रिल ते नोव्हेंबर)	७८९४८	३३२५१	६६०	३३९११	३३९११	३३९११	...	०.२८४२
महाराष्ट्र राज्य एकूण	...	२०२०-२०२१ (एप्रिल ते मार्च)	१०६२१५९५	२२२०४२८	२४८०६१	२४६८२५९	२४६८२५९	२४६८२५९	७०१४	०.५७३३	६९८३	१२
		२०२१-२०२२ (एप्रिल ते मार्च)	१०३४३४७७	२१९७८२६	१८८९८९	२३८६८१५	२३९०५८८	२३९०५८८	१३७०७	०.२७०२	१३६२६	१४
		२०२२-२०२३ (एप्रिल ते मार्च)	१०७७३२७५	२९५२५६३	२२८२८५	३१८०८४८	३१८०८४८	३१८०८४८	८५९६	०.१९८७	८५११	१४
		२०२३-२०२४ (एप्रिल ते मार्च)	१०७६५३०२	२९५३८३२	६१२०३	३०१५०३५	३०८७२९८	३०८७२९८	६१३७	०.२६६	५८८१	१४
		२०२४-२०२५ (एप्रिल ते मार्च)	१०६४८३४३	३१५०७१८	१६४३८१	३३१५०९९	३३४२०९९	३३१५०९९	५८७०	०.२६६६	५६७४	१४
		२०२५-२०२६ (एप्रिल ते नोव्हेंबर)	१०७०९८४०	२५०८६८१	५१९०३	२५६०५८४	२५६०५८४	२५६०५८४	६८२७	०.२६६६	६६३४	१६

तक्ता क्र. ८
राष्ट्रीय कुष्ठरोग निर्मूलन कार्यक्रम
नवीन सुलभ माहिती पद्धतीवर आधारित निर्देशकानुसार माहिती

अ. क्र.	जिल्हा	वर्ष	आदिवासी लोकसंख्या	एकूण शिल्लक कुष्ठरुग्ण	कुष्ठरुग्णांचे दर		नवीन शोधलेले कुष्ठरुग्ण	नवीन कुष्ठरुग्णांचे दर	नवीन शोधलेल्या कुष्ठरुग्णांपैकी		एकूण बरे झालेले कुष्ठरुग्ण		
					दर दहा हजार लोकसंख्येमागे प्रमाण	एक लक्ष लोकसंख्येमागे प्रमाण			मुलांचे शकडा प्रमाण	दृश्य स्वरूपात विकृती असलेल्यांचे शकडा प्रमाण		सांसारिक रुग्णांचे शकडा प्रमाण	
१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	१३	
१. अमरावती		२०२३-२०२४	३०३९१७	७८	२.५७	९८	३२.२५	१.०२	...	४४.९०	४१.८४	४९	
		२०२४-२०२५	३०३९१७	७२	२.३७	९२	३०.२७	१.०९	...	४८.९१	५८.७०	९९	
		२०२५-२०२६ (नोव्हें. २५ पर्यंत)	३१६३१५	५७	१.८०	४६	२९.७२	४५.६५	३९.१३	६२
		२०२६-२०२७ (अंदाजित)	३१६३१५	५५	१.७४	७५	२३.७१	४६.६७	४१.३३	७२
		२०२३-२०२४	३२५३७८	४७	१.४४	६१	१८.७५	१४.७५	१४.७५	...	४०.९८	४९.१८	६२
		२०२४-२०२५	३२५३७८	३१	०.९५	४६	१४.०६	१५.२२	१५.२२	...	३४.७८	४७.८३	६१
		२०२५-२०२६ (नोव्हें. २५ पर्यंत)	३२८८०४	२४	०.७३	१८	१०.६४	३८.८९	४४.४४	२४
		२०२६-२०२७ (अंदाजित)	३३०५०४	४८	१.४५	३७	११.५०	१०.८१	१०.८१	...	३७.८४	५१.३५	४४
		२०२३-२०२४	३०७०१९	९७	३.१६	१२३	४०.०६	४.८८	४.८८	...	५२.०३	५०.४१	११२
		२०२४-२०२५	३०७०१९	१२९	४.२०	१७०	५५.३७	२.९४	२.९४	...	५१.१८	४७.०६	१५१
३. चंद्रपूर		२०२५-२०२६ (नोव्हें. २५ पर्यंत)	३०७०८४	१५५	४.८९	११३	६२.१३	०.८८	...	३८.०५	५७.५२	८९	
		२०२६-२०२७ (अंदाजित)	३०७०८४	१४८	४.६७	१६८	५२.९८	४.१७	...	४०.४८	४३.४५	१६६	
		२०२३-२०२४	६७०२०८	१५०	२.२४	१९७	२९.३९	७.११	७.११	...	७६.१४	४३.६५	१८८
		२०२४-२०२५	६७०२०८	१३८	२.०६	१८८	२८.०५	२.६६	२.६६	...	४०.९६	२३.४०	१२१
		२०२५-२०२६ (नोव्हें. २५ पर्यंत)	६७०२०८	२४२	३.६१	१४२	३५.५१	४.९३	४.९३	...	८०.२८	४३.४५	११२
		२०२६-२०२७ (अंदाजित)	६७०२०८	१६०	२.३९	२१०	३१.३३	२.८६	२.८६	...	७३.८१	४३.८१	१३०
		२०२३-२०२४	१२५५०६२	७७८	६.२०	१०८४	८६.३७	७.५६	०.२८	...	८१.२४	४८.५२	९९३
		२०२४-२०२५	१२५५०६२	७३१	५.८२	१००१	७९.७६	५.२९	०.७०	...	४८.३५	४२.९६	९१२
		२०२५-२०२६ (नोव्हें. २५ पर्यंत)	१२८०८९	८२२	६.४२	६८२	९१.९३	७.६२	७.६२	...	५१.९१	४१.५०	५९१
		२०२६-२०२७ (अंदाजित)	१२८०८९	७७७	६.०७	१०८७	८४.९०	८.४९	५.७०	...	३९.३७	३७.९९	८३२
६. गोंदिया		२०२३-२०२४	१४७७६७४	४२१	२.८५	५६२	३८.०३	२.४९	...	४७.५१	४६.४४	५१८	
		२०२४-२०२५	१४७७६७४	४४५	३.०१	६२५	४२.३०	२.५६	०.३२	...	४५.७६	४५.५६	६०१
		२०२५-२०२६ (नोव्हें. २५ पर्यंत)	१५०७३७२	५२४	३.४८	३९७	४३.१२	३.५३	०.२५	...	५३.१५	४६.८५	३१८
		२०२६-२०२७ (अंदाजित)	१५०७३७२	४००	२.६५	५१६	३४.२३	१.९४	०.१९	...	५६.४०	४४.५७	४९७
		२०२३-२०२४	१०३२०७	५०	४.८४	२३	२२.२९	४.३५	८६.९६	५६.५२	२१
		२०२४-२०२५	१५३७९८	३१	२.०२	३२	२०.८१	९.३८	८७.५०	४६.८८	४७
		२०२५-२०२६ (नोव्हें. २५ पर्यंत)	१५८४५५	१७	१.०७	१३	२२.७२	६९.२३	६९.२३	३७
		२०२६-२०२७ (अंदाजित)	१५८४५५	१३	०.८२	१३	८.२०	५३.८५	५३.८५	१६
		२०२३-२०२४	८२०९८	२७	३.२९	३१	४०.२०	३५.४८	२५.८१	१०
		२०२४-२०२५	८१९७७	२५	३.०५	२८	३६.६०	६४.२९	४२.८६	१२
८. नागपूर		२०२५-२०२६ (नोव्हें. २५ पर्यंत)	८२०५४	३९	४.७५	२७	३५.३४	३.७०	...	२९.६३	२९.६३	४	
		२०२६-२०२७ (अंदाजित)	८२०९९	२९	३.५३	३०	३६.५४	३३.३३	३३.३३	१५	

तक्ता क्र. ८ (चालू)

१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	१३
१. नांदेड	२०२३-२०२४	२०२४-२०२५	४१००१७	११५	२.८०	१५७	३८.२९	१.३	...	२६.७५	५४.१	११५
	२०२४-२०२५	२०२५-२०२६ (नोव्हें. २५ पर्यंत) (अंदाजित)	४१००१७	३७	०.९०	६५	१५.८५	३.०८	...	३५.३८	३३.८५	१४३
	२०२५-२०२६	२०२६-२०२७ (अंदाजित)	४१९३२५	५१	१.२२	५१	१४.५५	४३.१४	४१.१८	३७
	२०२६-२०२७	२०२७-२०२८	४२१७५०	६८	१.६१	७०	१६.६०	२.८६	...	४०.००	४२.८६	४२
१०. नंदुरबार	२०२३-२०२४	२०२४-२०२५	१८४२५८९	४३९	२.३८	६२२	३४.७६	५.४७	१.६१	६०.१३	६०.१३	६००
	२०२४-२०२५	२०२५-२०२६ (नोव्हें. २५ पर्यंत) (अंदाजित)	१८४२५८९	४९४	२.६८	६७८	३६.८०	६.९३	१.०३	५३.६९	५२.२१	६२३
	२०२५-२०२६	२०२६-२०२७ (अंदाजित)	१८७९६२८	५५७	२.९६	४४४	४४.६४	२.०३	०.९०	४८.६५	४५.९५	३८१
	२०२६-२०२७	२०२७-२०२८	१८७९६२८	४९४	२.६३	६७८	३६.०७	२.२१	१.०३	३६.१४	५२.२१	६१०
११. नाशिक	२०२३-२०२४	२०२४-२०२५	२२९८०२३	४१७	१.८१	५५४	२४.११	११.०१	०.१८	५९.३९	४९.४६	५६३
	२०२४-२०२५	२०२५-२०२६ (नोव्हें. २५ पर्यंत) (अंदाजित)	२२९८०२३	४७४	२.०६	६०५	२६.३३	७.९३	०.१७	६३.९७	४७.६०	५४७
	२०२५-२०२६	२०२६-२०२७ (अंदाजित)	२२९८०२३	४११	१.७९	३०९	२५.७२	७.७७	...	६३.४३	४५.६३	३६३
	२०२६-२०२७	२०२७-२०२८	२२९८०२३	४३४	१.८९	४८९	२१.२८	८.९९	०.२०	६२.१३	४७.८२	४९१
१२. पुणे	२०२३-२०२४	२०२४-२०२५	१३३०९८	७	०.५३	९	६.७६	८८.८९	६६.६७	४
	२०२४-२०२५	२०२५-२०२६ (नोव्हें. २५ पर्यंत) (अंदाजित)	१३५०७१	८	०.५९	१४	१०.३६	१००.००	५७.१४	७
	२०२५-२०२६	२०२६-२०२७ (अंदाजित)	१३६९५२	१६	१.१७	९	१०.२२	११.११	...	५५.५६	३३.३३	५
	२०२६-२०२७	२०२७-२०२८	१३७१२०	१०	०.७३	११	८.०२	९.०९	...	८१.८२	५४.५५	५
१३. रायगड	२०२३-२०२४	२०२४-२०२५	३९४८९	१०१	३.२१	१६३	५१.८३	१२.८८	३.०७	४१.७२	४६.०१	१७८
	२०२४-२०२५	२०२५-२०२६ (नोव्हें. २५ पर्यंत) (अंदाजित)	३०९८७८	१०१	३.२६	१३३	४२.९२	१३.५३	१.५०	५९.४०	४७.३७	१३८
	२०२५-२०२६	२०२६-२०२७ (अंदाजित)	३०९८६५	९०	२.९०	९३	३६.७९	१३.९८	...	४८.३९	५३.७६	९३
	२०२६-२०२७	२०२७-२०२८	३०९८८०	८८	२.८४	११०	३५.५०	९.०९	...	४१.८२	५०.९१	९०
१४. ठाणे	२०२३-२०२४	२०२४-२०२५	१८८९०६८	४२४	२.२४	५८४	३०.९१	१९.१८	०.१७	४४.०१	४८.१२	७२३
	२०२४-२०२५	२०२५-२०२६ (नोव्हें. २५ पर्यंत) (अंदाजित)	१८८९०६८	३५३	१.८७	४८४	२५.६२	१८.१८	...	४८.३५	४७.५२	५५१
	२०२५-२०२६	२०२६-२०२७ (अंदाजित)	१९१९८२७	३२१	१.६७	३०६	२९.८५	१४.७१	०.३३	४७.३९	४८.६९	३३०
	२०२६-२०२७	२०२७-२०२८	१९३९०२६	३६६	१.८९	४५८	२३.६२	१७.९०	०.२२	४६.२९	४८.०३	५३५
१५. पालघर	२०२३-२०२४	२०२४-२०२५	११६७१७१	१०२३	८.७६	१४७४	१२६.२९	१४.९९	०.०७	३८.३३	५०.८१	१४३६
	२०२४-२०२५	२०२५-२०२६ (नोव्हें. २५ पर्यंत) (अंदाजित)	११६७१७१	८५७	७.३४	१२५६	१०७.६१	९.७९	...	४२.९९	५०.४८	१४२३
	२०२५-२०२६	२०२६-२०२७ (अंदाजित)	११९०६३०	७८७	६.६१	६९८	९७.०१	६.०२	...	४६.७०	५१.८६	७६७
	२०२६-२०२७	२०२७-२०२८	१२११९८५	८८९	७.३४	११४३	९४.३१	११.२६	...	४१.७४	५०.९३	१२०९
१६. यवतमाळ	२०२३-२०२४	२०२४-२०२५	८८४७६	१९४	२.१९	२५६	२८.९६	३.५२	०.३९	४८.८३	४८.८३	२२१
	२०२४-२०२५	२०२५-२०२६ (नोव्हें. २५ पर्यंत) (अंदाजित)	८८४७६	२१६	२.४४	३५४	४०.०४	२.५४	...	३८.७०	४७.४६	३२०
	२०२५-२०२६	२०२६-२०२७ (अंदाजित)	८८४७६	२१३	२.४१	१८९	३६.९९	१.५९	...	४२.८६	५०.२६	१९१
	२०२६-२०२७	२०२७-२०२८	८८४७६	२०८	२.३५	२६६	३०.०९	२.६३	...	४२.८०	४८.४४	२४४
एकूण	...	१३४६३९४	४३६८	३.२४	५९९८	४४.५७	९.७९	०.३७	...	४६.६२	४९.९५	५७९३
	२०२४-२०२५	२०२५-२०२६ (नोव्हें. २५ पर्यंत) (अंदाजित)	१३५१२६३३	४१४२	३.०७	५७७१	४२.७२	७.३६	०.३५	४८.८५	४७.०५	५७५६
	२०२५-२०२६	२०२६-२०२७ (अंदाजित)	१३६९८९०७	४३२६	३.१६	३५३७	४४.७५	५.९९	०.२५	५०.९८	४७.१३	३४०४
	२०२६-२०२७	२०२७-२०२८	१३७४३८१४	४१८७	३.०५	५३६१	३९.०१	७.०६	०.२१	४५.५७	४६.३७	४९८०

तक्ता क्र. ८

अ.क्र.		२०२२-२३	२०२३-२४	२०२४-२०२५
१	२	३	४	५
१.	आदिवासी उपाययोजनेखालील वाहने ...	११०७	११५२	११२२
२.	रस्त्यावर धावणारी ...	९१२	९५०	८२२
३.	रस्त्यावर न धावू शकणारी ...	१९५	२०२	३००

तक्ता क्रमांक ९
आदिवासी विभागातील फिरती कार्यशाळेचे कार्य दर्शविणारा तक्ता

अनु. क्रमांक	ठिकाण	वर्ष	वाहनांची संख्या	महिना	किती कि.मी. धावली	किती गाड्यांची तपासणी व सव्हीसींग केलेले		किती किरकोळ दुरुस्त्या केल्या		किती मुख्य व किरकोळ दुरुस्त्या करून बदल केले		यांत्रिकी दुरुस्त्या किती केल्या		किती किरकोळ बाँडीच्या दुरुस्त्या केल्या		किती टचअप करून पेन्ट केल्या	
						एकूण संख्या	एकूण खर्च	एकूण संख्या	एकूण खर्च	एकूण संख्या	एकूण खर्च	एकूण संख्या	एकूण खर्च	एकूण संख्या	एकूण खर्च	एकूण संख्या	एकूण खर्च
१.	टाणे	२०२३-२०२४	३१	१२	७४४०००	७४	१११६००	३७	१४८८००	१५	११९०४०	१२६	३७९४४०	९	४६५००	९	७४४००
	(Upto Dec.)	२०२४-२०२५	३१	१२	५५८०००	५६	८३७००	२८	१११६००	११	८९२८०	९५	२८४५८०	७	३४८७५	७	५५८००
	(Estimated)	२०२५-२०२६	३२	९	७६८०००	७७	११५२००	३८	१५३६००	१५	१२२८८०	१३१	३९१६८०	१०	४८०००	१०	७६८००
	(Estimated)	२०२६-२०२७	३२	१२	७६८०००	७७	११५२००	३८	१५३६००	१५	१२२८८०	१३१	३९१६८०	१०	४८०००	१०	७६८००
२.	रायगड	२०२३-२०२४	१०	१२	२४००००	२४	३६०००	१२	४८०००	५	३८४००	४१	१२२४००	३	१५०००	३	२४०००
	(Upto Dec.)	२०२४-२०२५	८	१२	१४४०००	१४	२१६००	७	२८८००	३	२३०४०	२४	७३४४०	२	९०००	२	१४४००
	(Estimated)	२०२५-२०२६	११	९	२६४०००	२६	३९६००	१३	५२८००	५	४२२४०	४५	१३४६४०	३	१६५००	३	२६४००
	(Estimated)	२०२६-२०२७	११	१२	२६४०००	२६	३९६००	१३	५२८००	५	४२२४०	४५	१३४६४०	३	१६५००	३	२६४००
३.	नाशिक	२०२३-२०२४	१२१	१२	२९०४०००	२९०	४३५६००	१४५	५८०८००	५८	४६४६४०	४९४	१४८१०४०	३६	१८१५००	३६	२९०४००
	(Upto Dec.)	२०२४-२०२५	११९	१२	२१४२०००	२१४	३२१३००	१०७	४२८४००	४३	३४२७२०	३६४	१०९२४२०	२७	१३३८७५	२७	२१४२००
	(Estimated)	२०२५-२०२६	१४४	९	३४५६०००	३४६	५१८४००	१७३	६९१२००	६९	५५२९६०	५८८	१७६२५६०	४३	२१६०००	४३	३४५६००
	(Estimated)	२०२६-२०२७	१२३	१२	२९५२०००	२९५	४४२८००	१४८	५९०४००	५९	४७२३२०	५०२	१५०५५२०	३७	१८४५००	३७	२९५२००
४.	धुळे	२०२३-२०२४	२६	१२	६२४०००	६२	९३६००	३१	१२४८००	१२	९९८४०	१०६	३१८२४०	८	३९०००	८	६२४००
	(Upto Dec.)	२०२४-२०२५	१६	१२	२८८०००	२९	४३२००	१४	५७६००	६	४६०८०	४९	१४६८८०	४	१८०००	४	२८८००
	(Estimated)	२०२५-२०२६	१५	९	३६००००	३६	५४०००	१८	७२०००	७	५७६००	६१	१८३६००	५	२२५००	५	३६०००
	(Estimated)	२०२६-२०२७	१५	१२	३६००००	३६	५४०००	१८	७२०००	७	५७६००	६१	१८३६००	५	२२५००	५	३६०००
५.	चंद्रपूर	२०२३-२०२४	१७८	१२	४२७२०००	४२७	६४०८००	२१४	८५४४००	८५	६८३५१०	७२६	२१७८७२०	५३	२६७०००	५३	४२७२००
	(Upto Dec.)	२०२४-२०२५	१३१	१२	२३५८०००	२३६	३५३७००	११८	४७१६००	४७	३७७२८०	४०१	१२०२५८०	२९	१४७३७५	२९	२३५८००
	(Estimated)	२०२५-२०२६	१६७	९	४००८०००	४०१	६०१२००	२००	८०१६००	८०	६४१२८०	६८१	२०४४०८०	५०	२५०५००	५०	४००८००
	(Estimated)	२०२६-२०२७	१७४	१२	४१७६०००	४१८	६२६४००	२०९	८३५२००	८४	६६८१६०	७१०	२१२९७६०	५२	२६१०००	५२	४१७६००
६.	जळगाव	२०२३-२०२४	१३	१२	३१२०००	३१	४६८००	१६	६२४००	६	४९९२०	५३	१५९१२०	४	१९५००	४	३१२००
	(Upto Dec.)	२०२४-२०२५	१३	१२	२३४०००	२३	३५१००	१२	४६८००	५	३७४४०	४०	११९३४०	३	१४६२५	३	२३४००
	(Estimated)	२०२५-२०२६	१३	९	३१२०००	३१	४६८००	१६	६२४००	६	४९९२०	५३	१५९१२०	४	१९५००	४	३१२००
	(Estimated)	२०२६-२०२७	१३	१२	३१२०००	३१	४६८००	१६	६२४००	६	४९९२०	५३	१५९१२०	४	१९५००	४	३१२००
७.	अहमदनगर	२०२३-२०२४	२९	१२	६९६०००	७०	१०४४००	३५	१३९२००	१४	१११३६०	११८	३५४९६०	९	४३५००	९	६९६००
	(Upto Dec.)	२०२४-२०२५	२८	१२	५०४०००	५०	७५६००	२५	१००८००	१०	८०६४०	६८	२५७०४०	६	३१५००	६	५०४००
	(Estimated)	२०२५-२०२६	२९	९	६९६०००	७०	१०४४००	३५	१३९२००	१४	१११३६०	११८	३५४९६०	९	४३५००	९	६९६००
	(Estimated)	२०२६-२०२७	२३	१२	५५२०००	५५	८२८००	२८	११०४००	११	८८३२०	९४	२८१५२०	७	३४५००	७	५५२००
८.	पुणे	२०२३-२०२४	१०	१२	२४००००	२४	३६०००	१२	४८०००	५	३८४००	४१	१२२४००	३	१५०००	३	२४०००
	(Upto Dec.)	२०२४-२०२५	२५	१२	४५००००	४५	६७५००	२३	९००००	९	७२०००	७७	२२९५००	६	२८१२५	६	४५०००
	(Estimated)	२०२५-२०२६	२६	९	६२४०००	६२	९३६००	३१	१२४८००	१२	९९८४०	१०६	३१८२४०	८	३९०००	८	६२४००
	(Estimated)	२०२६-२०२७	२०	१२	४८००००	४८	७२०००	२४	९६०००	१०	७६८००	८२	२४४८००	६	३००००	६	४८०००

तक्ता क्रमांक ९ (चावू)

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18
९. नांदेड	2023-2024	45	1080000	108	162000	54	216000	22	172800	184	550800	14	67500	14	108000		
	2024-2025	45	810000	81	121500	41	162000	16	129600	138	413100	10	50625	10	81000		
	(Upto Dec.) 2025-2026	45	1080000	108	162000	54	216000	22	172800	184	550800	14	67500	14	108000		
	(Estimated) 2026-2027	38	912000	91	136800	46	182400	18	145920	155	465120	11	57000	11	91200		
	2023-2024	68	1632000	163	244800	82	326400	33	261120	277	832320	20	102000	20	163200		
१०. अमरावती	2024-2025	70	1260000	126	189000	63	252000	25	201600	214	642600	16	76750	16	126000		
	(Upto Dec.) 2025-2026	68	1632000	163	244800	82	326400	33	261120	277	832320	20	102000	20	163200		
	(Estimated) 2026-2027	67	1608000	161	241200	80	321600	32	257280	273	820080	20	100500	20	160800		
	2023-2024	60	1440000	144	216000	72	288000	29	230400	245	734400	18	90000	18	144000		
	2024-2025	56	1008000	101	151200	50	201600	20	161280	171	514080	13	63000	13	100800		
११. यवतमाळ	(Upto Dec.) 2025-2026	57	1368000	137	205200	68	273600	27	218880	233	697680	17	85500	17	136800		
	(Estimated) 2026-2027	53	1272000	127	190800	64	254400	25	203520	216	648720	16	79500	16	127200		
	2023-2024	175	4200000	420	630000	210	840000	84	672000	714	2142000	53	262500	53	420000		
	2024-2025	175	3150000	315	472500	158	630000	63	504000	536	1606500	39	196875	39	315000		
	(Upto Dec.) 2025-2026	175	4200000	420	630000	210	840000	84	672000	714	2142000	53	262500	53	420000		
१२. गोंदिया	(Estimated) 2026-2027	101	2424000	242	363600	121	484800	48	387840	412	1236240	30	151500	30	242400		
	2023-2024	21	504000	50	75600	25	100800	10	80640	86	257040	6	31500	6	50400		
	2024-2025	23	414000	41	62100	21	82800	8	66240	70	211140	5	25875	5	41400		
	(Upto Dec.) 2025-2026	18	432000	43	64800	22	86400	9	69120	73	220320	5	27000	5	43200		
	(Estimated) 2026-2027	18	432000	43	64800	22	86400	9	69120	73	220320	5	27000	5	43200		
१३. चंद्रपूर	2023-2024	209	5016000	502	752400	251	1003200	100	802560	853	2558160	63	313500	63	501600		
	2024-2025	209	3762000	376	564300	188	752400	75	601920	640	1918620	47	235125	47	376200		
	(Upto Dec.) 2025-2026	212	5088000	509	763200	254	1017600	102	814080	865	2594880	64	318000	64	508800		
	(Estimated) 2026-2027	193	4632000	463	694800	232	926400	93	741120	787	2362320	58	289500	58	463200		
	2023-2024	36	864000	86	129600	43	172800	17	138240	147	440640	11	54000	11	86400		
१४. नागपूर	2024-2025	36	648000	65	97200	32	129600	13	103680	110	330480	8	40500	8	64800		
	(Upto Dec.) 2025-2026	36	864000	86	129600	43	172800	17	138240	147	440640	11	54000	11	86400		
	(Estimated) 2026-2027	32	768000	77	115200	38	153600	15	122880	131	391680	10	48000	10	76800		
	2023-2024	120	2880000	288	432000	144	576000	58	460800	490	1468800	36	180000	36	288000		
	2024-2025	137	2466000	247	369900	123	493200	49	394560	419	1257660	31	154125	31	246600		
१५. पालघर	(Upto Dec.) 2025-2026	150	3600000	360	540000	180	720000	72	576000	612	1836000	45	225000	45	360000		
	(Estimated) 2026-2027	186	4464000	446	669600	223	892800	89	714240	759	2276640	56	279000	56	446400		
	2023-2024	1152	27648000	2765	4147200	1382	5529600	553	4423680	4700	14100480	346	1728000	346	2764800		
	2024-2025	1122	26928000	2693	4039200	1346	5385600	539	4308480	4578	13733280	337	1683000	337	2692800		
	(Upto Dec.) 2025-2026	1198	21564000	2156	3234600	1078	4312800	431	3450240	3666	10997640	270	1347750	270	2156400		
(Estimated) 2026-2027	1099	26376000	2638	3956400	1319	5275200	528	4220160	4484	13451760	330	1648500	330	2637600			

तक्ता क्रमांक १०

TABLE No. X

आदिवासी विभागातील रस्त्यावर धावू न शकणाऱ्या गाड्यांची स्थिती दर्शविणारा तक्ता

अ. क्र.	जिल्हा	वर्ष	आदिवासी विभागातील एकूण गाड्यांची संख्या	धावू न शकणाऱ्या गाड्यांची आकडेवारी				अपघात झालेल्या गाड्यांची संख्या	धावू न शकणाऱ्या	धावू शकणाऱ्या
				No. of Off Road Vehicles						
Sr. No.	District	Year	Total No. of Vehicles in Tribal Areas	० ते १५ दिवस	१६ ते ३० दिवस	३० दिवसां- पेक्षा जास्त	रुग्ण-वाहिका	No. of Vehicles met with accident	Off Road	On Road
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
१. ठाणे Thane	2023-2024		31	...	1	1	30
	2024-2025		31	31
	2025-2026 (Upto Dec.)		32	32
	2026-2027 (Estimated)		32	32
२. रायगड Raigad	2023-2024		10	3	3	7
	2024-2025		8	3	...	3	5
	2025-2026 (Upto Dec.)		11	5	...	5	6
	2026-2027 (Estimated)		11	3	...	3	8
३. नाशिक Nashik	2023-2024		121	34	27	...	61	60
	2024-2025		119	4	31	...	35	84
	2025-2026 (Upto Dec.)		144	52	1	53	91
	2026-2027 (Estimated)		123	1	1	...	31	...	33	90
४. धुळे Dhule	2023-2024		26	...	1	1	2	24
	2024-2025		16	1	...	1	15
	2025-2026 (Upto Dec.)		15	15
	2026-2027 (Estimated)		15	1	1	14
५. नंदुरबार Nandurbar	2023-2024		178	45	5	...	50	128
	2024-2025		131	1	5	...	6	125
	2025-2026 (Upto Dec.)		167	11	20	2	33	134
	2026-2027 (Estimated)		174	1	1	2	4	170
६. जळगाव Jalgaon	2023-2024		13	13
	2024-2025		13	13
	2025-2026 (Upto Dec.)		13	13
	2026-2027 (Estimated)		13	13
७. अहमदनगर Ahmednagar	2023-2024		29	9	...	9	20
	2024-2025		28	5	...	5	23
	2025-2026 (Upto Dec.)		29	10	...	10	19
	2026-2027 (Estimated)		23	1	4	...	5	18
८. पुणे Pune	2023-2024		10	10
	2024-2025		25	2	11	...	13	12
	2025-2026 (Upto Dec.)		26	2	11	...	13	13
	2026-2027 (Estimated)		20	1	1	...	3	...	5	15
९. नांदेड Nanded	2023-2024		45	24	...	24	21
	2024-2025		45	24	...	24	21
	2025-2026 (Upto Dec.)		45	2	23	...	25	20
	2026-2027 (Estimated)		38	...	1	1	6	...	8	30
१०. अमरावती Amravati	2023-2024		68	2	8	...	10	58
	2024-2025		70	4	...	4	66
	2025-2026 (Upto Dec.)		68	2	...	2	66
	2026-2027 (Estimated)		67	1	1	...	2	65
११. यवतमाळ Yavatmal	2023-2024		60	21	...	21	39
	2024-2025		56	6	...	6	50
	2025-2026 (Upto Dec.)		57	24	1	25	32
	2026-2027 (Estimated)		53	4	...	4	49
१२. गोंदिया Gondia	2023-2024		175	1	1	174
	2024-2025		175	19	61	1	81	94
	2025-2026 (Upto Dec.)		175	5	3	18	65	2	93	82
	2026-2027 (Estimated)		101	5	9	2	16	85

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
१३.	चंद्रपुर	2023-2024	21	21
	Chandrapur	2024-2025	23	4	...	4	19
		2025-2026 (Upto Dec.)	18	7	...	7	11
		2026-2027 (Estimated)	18	4	...	4	14
१४.	गडचिरोली	2023-2024	209	3	2	4	9	200
	Gadchiroli	2024-2025	209	7	56	2	65	144
		2025-2026 (Upto Dec.)	212	5	69	2	76	136
		2026-2027 (Estimated)	193	1	2	...	37	...	40	153
१५.	नागपूर	2023-2024	36	36
	Nagpur	2024-2025	36	1	8	...	9	27
		2025-2026 (Upto Dec.)	36	1	10	...	11	25
		2026-2027 (Estimated)	32	1	4	...	5	27
१६.	पालघर	2023-2024	120	9	1	1	11	109
	Palghar	2024-2025	137	6	37	1	44	93
		2025-2026 (Upto Dec.)	150	3	4	6	36	...	49	101
		2026-2027 (Estimated)	186	2	2	68	3	1	76	110
	एकूण	...	1152	...	2	96	97	7	202	950
	Total	...	1122	40	256	4	300	822
		2025-2026 (Upto Dec.)	1198	8	7	45	334	8	402	796
		2026-2027 (Estimated)	1099	9	8	75	109	5	206	893

तक्ता क्र.
TABLE
आदिवासी विभागातील
Information of Vehicles

अनु.क्र. Sr. No.	जिल्ह्याचे नाव Name of District	वर्ष Years	वाहनांची संख्या No. of Vehicles	किती केंद्रासाठी वाहने मिळाली No. of centres to which Vehicles are allotted	गाड्यांची स्थिती Conditions of Vehicles		वर्षात किती कि. मी. धावली Kilometres Covered during the Year
					धावू न शकणाऱ्या Off Road	धावू शकणाऱ्या On Road	
1	2	3	4	5	6	7	8
१. ठाणे Thane		2023-2024	31	...	1	30	720000
		2024-2025	31	31	558000
		2025-2026 (Upto Dec.)	32	1	...	32	768000
		2026-2027 (Estimated)	32	32	768000
२. रायगड Raigad		2023-2024	10	3	3	7	168000
		2024-2025	8	...	3	5	90000
		2025-2026 (Upto Dec.)	11	3	5	6	144000
		2026-2027 (Estimated)	11	...	3	8	192000
३. नाशिक Nashik		2023-2024	121	...	61	60	1440000
		2024-2025	119	37	35	84	1512000
		2025-2026 (Upto Dec.)	144	25	53	91	2184000
		2026-2027 (Estimated)	123	2	33	90	2160000
४. धुळे Dhule		2023-2024	26	...	2	24	576000
		2024-2025	16	14	1	15	270000
		2025-2026 (Upto Dec.)	15	15	360000
		2026-2027 (Estimated)	15	...	1	14	336000
५. नंदुरबार Nandurbar		2023-2024	178	14	50	128	3072000
		2024-2025	131	...	6	125	2250000
		2025-2026 (Upto Dec.)	167	36	33	134	3216000
		2026-2027 (Estimated)	174	7	4	170	4080000
६. जळगाव Jalgaon		2023-2024	13	13	312000
		2024-2025	13	1	...	13	234000
		2025-2026 (Upto Dec.)	13	13	312000
		2026-2027 (Estimated)	13	13	312000
७. अहमदनगर Ahmednagar		2023-2024	29	2	9	20	480000
		2024-2025	28	3	5	23	414000
		2025-2026 (Upto Dec.)	29	1	10	19	456000
		2026-2027 (Estimated)	23	...	5	18	432000
८. पुणे Pune		2023-2024	10	10	240000
		2024-2025	25	...	13	12	216000
		2025-2026 (Upto Dec.)	26	1	13	13	312000
		2026-2027 (Estimated)	20	1	5	15	360000
९. नांदेड Nanded		2023-2024	45	...	24	21	504000
		2024-2025	45	...	24	21	378000
		2025-2026 (Upto Dec.)	45	...	25	20	480000
		2026-2027 (Estimated)	38	1	8	30	720000
१०. अमरावती Amravati		2023-2024	68	...	10	58	1392000
		2024-2025	70	2	4	66	1188000
		2025-2026 (Upto Dec.)	68	2	2	66	1584000
		2026-2027 (Estimated)	67	...	2	65	1560000

११

XI

वाहनांची माहिती

in Tribal Area (Health Services) :

वर्षात पेट्रोल/डिझेल किती लागले (लिटरमध्ये) Petrol/Diesel consumed during the year (Litre)		वर्षात वंगण किती लागले (लिटरमध्ये) Oil consumed during the year (Litre)		वर्षातील खर्च Expenditure during the year				
परिमाण Quantity	किंमत रु. Cost Rs.	परिमाण Quantity	किंमत रु. Cost Rs.	दुरुस्ती/बदलणे Repairs and Replacement	पेट्रोल/तेल/वंगण Petrol/Oil Lubricant	वेतन Salary	एकूण खर्च Total Expenditure	एका कि.मि. चा खर्च Per Kilometre
9	10	11	12	13	14	15	16	17
72000	7920000	480	120000	1440000	8040000	...	9480000	13.17
55800	5301000	372	93000	1116000	5394000	...	6510000	11.67
76800	7526400	512	128000	1536000	7654400	...	9190400	11.68
76800	7296000	512	128000	1536000	7424000	...	8960000	11.67
16800	1848000	112	28000	336000	1876000	...	2212000	13.17
9000	855000	60	15000	180000	870000	...	1050000	11.67
14400	1411200	96	24000	288000	1435200	...	1723200	11.68
19200	1824000	128	32000	384000	1856000	...	2240000	11.67
144000	15840000	960	240000	2880000	16080000	...	18960000	13.17
151200	14364000	1008	252000	3024000	14616000	...	17640000	11.67
218400	21403200	1456	364000	4368000	21767200	...	26135200	11.68
216000	20520000	1440	360000	4320000	20880000	...	25200000	11.67
57600	6336000	384	96000	1152000	6432000	...	7584000	13.17
27000	2565000	180	45000	540000	2610000	...	3150000	11.67
36000	3528000	240	60000	720000	3588000	...	4308000	11.68
33600	3192000	224	56000	672000	3248000	...	3920000	11.67
307200	33792000	2048	512000	6144000	34304000	...	40448000	13.17
225000	21375000	1500	375000	4500000	21750000	...	26250000	11.67
321600	31516800	2144	536000	6432000	32052800	...	38484800	11.68
408000	38760000	2720	680000	8160000	39440000	...	47600000	11.67
31200	3432000	208	52000	624000	3484000	...	4108000	13.17
23400	2223000	156	39000	468000	2262000	...	2730000	11.67
31200	3057600	208	52000	624000	3109600	...	3733600	11.68
31200	3057600	208	52000	624000	3016000	...	3640000	11.67
48000	5280000	320	80000	960000	5360000	...	6320000	13.17
41400	3933000	276	69000	828000	4002000	...	4830000	11.67
45600	4468800	304	76000	912000	4544800	...	5456800	11.68
43200	4104000	288	72000	864000	4176000	...	5040000	11.67
24000	2640000	160	40000	480000	2680000	...	3160000	13.17
21600	2052000	144	36000	432000	2088000	...	2520000	11.67
31200	3057600	208	52000	624000	3109600	...	3733600	11.68
36000	3420000	240	60000	720000	3480000	...	4200000	11.67
50400	5544000	336	84000	1008000	5628000	...	6636000	13.17
37800	3591000	252	63000	756000	3654000	...	4410000	11.67
48000	4704000	320	80000	960000	4784000	...	5744000	11.68
72000	6840000	480	120000	1440000	6960000	...	8400000	11.67
139200	15312000	928	232000	2784000	15544000	...	18328000	13.17
118800	11286000	792	198000	2376000	11484000	...	13860000	11.67
158400	15523200	1056	264000	3168000	15787200	...	18955200	11.68
156000	14820000	1040	260000	3120000	15080000	...	18200000	11.67

1	2	3	4	5	6	7	8
११.	यवतमाळ Yavatmal	2023-2024	60	...	21	39	936000
		2024-2025	56	...	6	50	900000
		2025-2026 (Upto Dec.)	57	1	25	32	768000
		2026-2027 (Estimated)	53	12	4	49	1176000
१२.	गोंदिया Gondia	2023-2024	175	40	1	174	4176000
		2024-2025	175	...	81	94	1692000
		2025-2026 (Upto Dec.)	175	...	93	82	1968000
		2026-2027 (Estimated)	101	2	16	85	2040000
१३.	चंद्रपुर Chandrapur	2023-2024	21	1	...	21	504000
		2024-2025	23	...	4	19	342000
		2025-2026 (Upto Dec.)	18	...	7	11	264000
		2026-2027 (Estimated)	18	...	4	14	336000
१४.	गडचिरोली Gadchiroli	2023-2024	209	1	9	200	4800000
		2024-2025	209	...	65	144	2592000
		2025-2026 (Upto Dec.)	212	3	76	136	3264000
		2026-2027 (Estimated)	193	8	40	153	3672000
१५.	नागपूर Nagpur	2023-2024	36	24	...	36	864000
		2024-2025	36	...	9	27	486000
		2025-2026 (Upto Dec.)	36	...	11	25	600000
		2026-2027 (Estimated)	32	2	5	27	648000
१६.	पालघर Palghar	2023-2024	120	...	11	109	2616000
		2024-2025	137	60	44	93	1674000
		2025-2026 (Upto Dec.)	150	13	49	101	2424000
		2026-2027 (Estimated)	186	21	76	110	2640000
	एकूण Total	2023-2024	1152	85	202	950	22800000
		2024-2025	1122	227	300	822	14796000
		2025-2026 (Upto Dec.)	1198	86	402	796	19104000
		2026-2027 (Estimated)	1099	56	206	893	21432000

वरील माहिती देतांना पुढीलप्रमाणे बाबी गृहीत धरण्यात आलेल्या आहेत.

- (१) वाहनाची सरासरी धाव प्रतिमाह २००० कि. मी. प्रति वाहन विचारात घेण्यात आली आहे.
- (२) वाहनाची प्रति लिटर इंधनात होणारी सरासरी धाव १० कि. मी. धरण्यात आलेली आहे. इंधनाचा अंदाजे दर प्रति लिटर रु. ९५ धरण्यात आलेला आहे.
- (३) सरासरी १५०० कि. मी. ला १ लिटर इंजिन ऑईल खपत होते, असे धरण्यात आलेले आहे.
- (४) इंजिन ऑईलचा एक लिटरचा दर रु. २५० धरण्यात आलेला आहे.
- (५) वाहन चालकाचा वेतन खर्च या कार्यालयाशी निगडित नसल्याने त्याचा उल्लेख करण्यात आलेला नाही.
- (६) एकूण खर्चात फक्त इंधन, वंगन व दुरुस्ती खर्च विचारात घेण्यात आलेला आहे. त्यानुसार प्रति कि.मी. खर्च काढण्यात आलेला आहे.
- (७) दुरुस्ती खर्च रु. २ प्रति कि. मी. धरण्यात आलेला आहे.

११ (चालू)
XI (contd.)

9	10	11	12	13	14	15	16	17
93600	10296000	624	156000	1872000	10452000	...	12324000	13.17
90000	8550000	600	150000	1800000	8700000	...	10500000	11.67
76800	7526400	512	128000	1536000	7654400	...	9190400	11.68
11670	11172000	784	196000	2352000	11368000	...	13720000	11.67
417600	45936000	2784	696000	8352000	46632000	...	54984000	13.17
169200	19074000	1128	282000	3384000	16356000	...	19740000	11.67
196800	19286400	1312	328000	3936000	19614400	...	23550400	11.68
204000	19380000	1360	340000	4080000	19720000	...	23800000	11.67
50400	5544000	336	84000	1008000	5628000	...	6636000	13.17
34200	3249000	228	57000	684000	3306000	...	3990000	11.67
26400	2587200	176	44000	528000	2631200	...	3159200	11.68
33600	3192000	224	56000	672000	3248000	...	3920000	11.67
480000	52800000	3200	800000	9600000	53600000	...	63200000	13.17
259200	24624000	1728	432000	5184000	25056000	...	30240000	11.67
326400	31987200	2176	544000	6528000	32531200	...	39059200	11.68
367200	34884000	2448	612000	7344000	35496000	...	42840000	11.67
86400	9504000	576	144000	1728000	9648000	...	11376000	13.17
48600	4617000	324	81000	972000	4698000	...	5670000	11.67
60000	5880000	400	100000	1200000	5980000	...	7180000	11.68
64800	6156000	432	108000	1296000	6264000	...	7560000	11.67
261600	28776000	1744	436000	5232000	29212000	...	34444000	13.17
167400	15903000	1116	279000	3348000	16182000	...	19530000	11.68
242400	23755200	1616	404000	4848000	24159200	...	29007200	11.68
264000	25080000	1760	440000	5280000	25520000	...	30800000	11.67
2280000	250800000	15200	3800000	45600000	254600000	...	300200000	13.17
1479600	140562000	9864	2466000	29592000	143028000	...	172620000	11.67
1910400	187219200	12736	3184000	38208000	190403200	...	228611200	11.68
2143200	203604000	14288	3572000	42864000	207176000	...	250040000	11.67

तक्ता क्र. १२
सार्वजनिक आरोग्य (आदिवासी उपयोजना)
Public Health (Tribal Area Sub-Plan)

(चार) कर्मचारीविषयक गोषवारा
(iv) Personnel Summary

अ. क्र.	पदाचे नाव	पे बँड	पदसंख्या			
			सन २०२२	सन २०२३	सन २०२४	
राजपत्रित						
१.	सहायक संचालक, आरोग्य सेवा ... (कुष्ठरोग आदिवासी उपयोजना)	एस-२३ :	६७,७००-२,०८,७०० ...	१	१	१
२.	वैद्यकीय अधिकारी (वर्ग २) ...	एस-२० :	५६,१००-१,७७,५०० ...	७३१	७३१	७३१
		एकूण	...	७३२	७३२	७३२
अराजपत्रित (वर्ग ३)						
१.	वैद्यकीय अधिकारी, गट-ब ...	एस-१६ :	४४,९००-१,४२,४०० ...	६७०	६७०	४५१
२.	परिसेविका ...	एस-१४ :	३८,६००-१,२२,८०० ...	२९०	२९०	१०७
३.	अधिपरिचारिका ...	एस-१३ :	३५,४००-१,१२,४०० ...	२१५१	२१५१	१०००१
४.	लिपिक टंकलेखक/क. लिपिक ...	एस-६ :	१९,९००-६३,२०० ...	४१६	४१६	२११
५.	औषध निर्माण अधिकारी ...	एस-१० :	२९,२००-९२,३०० ...	३२१	३२१	१६८
६.	वाहन चालक ...	एस-६ :	१९,९००-६३,२०० ...	२०६	२०६	८५
७.	आरोग्य सहायक ...	एस-१३ :	३५,४००-१,१२,४०० ...	६५७	६५७	८४२
८.	सहायक परिचारिका प्रसविका ...	एस-१३ :	३५,४००-१,१२,४०० ...	३५	३५	४०
९.	बहुउद्देशीय आरोग्य कर्मचारी ...	एस-१३ :	३५,४००-१,१२,४०० ...	३३४७	३३४७	४०३८
		एकूण	...	८०९३	८०९३	६९७३
अराजपत्रित (वर्ग ४)						
१.	इतर वर्ग-४ कर्मचारी ...	एस-१ :	१५,०००-४७,६०० ...	२५६८	२५६८	१४४४
		एकूण	...	२५६८	२५६८	१४४४

सामान्य राज्य सेवा गट-ब संवर्ग पदे

अ. क्र.	पदाचे नाव	पे बँड	पदसंख्या			
			सन २०२२	सन २०२३	सन २०२४	
१.	प्रशासकीय अधिकारी ...	एस-१५ :	४१,८००-१,३२,३०० ...	१०	१०	१०
२.	सांख्यिकी अधिकारी ...	एस-१५ :	४१,८००-१,३२,३०० ...	६	६	६
३.	संशोधन अधिकारी ...	एस-१५ :	४१,८००-१,३२,३०० ...	१	१	१
४.	लेखा अधिकारी ...	एस-१६ :	४४,९००-१,४२,४०० ...	१	१	१
		एकूण	...	१८	१८	१८

तक्ता क्रमांक १३ (१)

कुटीर रुग्णालये

अ.क्र.	रुग्णालयाचे नाव	वर्ष	बाह्यरुग्ण	आंतररुग्ण
१	२	३	४	५
कुटीर रुग्णालये-				
१.	जव्हार	२०२४-२०२५	१५८०९४	२०९६९
	(नोव्हेंबर-२५ अखेर)	२०२५-२०२६	९४०७०	१४४४४
२.	तळोदा	२०२४-२०२५	५६५९४	७१८७
	(नोव्हेंबर-२५ अखेर)	२०२५-२०२६	३३७३३	५२२०
	एकूण...	२०२४-२०२५	२१४६८८	२८१५६
	(नोव्हेंबर-२५ अखेर)	२०२५-२०२६	१२७८०३	१९६६४

अ. क्र.	रुग्णालयाचे नाव व वर्ष	मंजूर झालेल्या खाटा	बाह्य- रुग्णांची एकूण संख्या	बाह्य- रुग्णांची रोजची सरासरी	बाह्यरुग्णांचा औषधावरील एकूण खर्च	प्रत्येक बाह्यरुग्णांवरील औषधाचा प्रतिदिन सरासरी खर्च	संपूर्ण वर्षात प्रत्यक्षात नोंदणी झालेले आंतररुग्ण	संपूर्ण वर्षातील एकूण आंतररुग्ण
१	२	३	४	५	६	७	८	९

कुटीर रुग्णालये-

१.	जव्हार (नोव्हें. २५ अखेर)	२०२४-२०२५ २०२५-२०२६	१०० १००	१५८०९४ ९४०७०	४३३ २५८	२१६५६७ १२८८६३	५९३ ३५३	२०९६९ १४४४४	२०९६९ १४४४४
२.	तळोदा (नोव्हें. २५ अखेर)	२०२४-२०२५ २०२५-२०२६	५० ५०	५६५९४ ३३७३३	१५५ ९२	७७५२६ ४६२१०	२१२ १२७	७१८७ ५२२०	७१८७ ५२२०
	एकूण...	२०२४-२०२५ (नोव्हें. २५ अखेर)	...	२१४६८८	५८८	२९४०९३	८०६	२८१५६	२८१५६
		२०२५-२०२६	...	१२७८०३	३५०	१७५०७३	४८०	१९६६४	१९६६४

१३ (२)

माहिती दर्शविणारा तक्ता

(BOR)	आंतररुग्णां- वरील औषधांचा एकूण खर्च	औषधांचा प्रत्येक आंतररुग्णा- वरील प्रतिदिन सरासरी खर्च	जेवण घेतलेल्या रुग्णांची संख्या	जेवणावरील एकूण वार्षिक खर्च	जेवण घेणाऱ्या प्रत्येक रुग्णा- वरील प्रतिदिन सरासरी खर्च	संपूर्ण वर्षात उपचार केलेल्या रुग्णांची संख्या	मोटया शस्त्रक्रिया केल्याची संख्या	लहान शस्त्रक्रिया केल्याची संख्या
१०	११	१२	१३	१४	१५	१६	१७	१८
१६५	१०८९००००	२९८३६	२०९६९	३०४०५०५	१४५	१७९०६३	६३१	३४८५
१७६	११६१६०००	३१८२५	१४४४४	२०९४३८०	१४५	१०८५१४	५७२	२९२४
७३	४८१८०००	१३२००	७१८७	१०४२११५	१४५	६३७८१	३४२	११६०
८६	५६७६०००	१५५५१	५२२०	७५६९००	१४५	३८९५३	१८९	५२१
...	१५७०८०००	४३०३६	२८१५६	४०८२६२०	२९०	२४२८४४	९७३	४६४५
...	१७२९२०००	४७३७५	१९६६४	२८५१२८०	२९०	१४७४६७	७६१	३४४५

तक्ता क्रमांक १४

प्रयोगशाळा, रेडिओलॉजी व भौतिकोपचार सेवांविषयी माहिती दर्शविणारा तक्ता

अनु- क्रमांक	रुग्णालयाचे नाव	वर्ष	प्रयोगशाळेंतील केलेली तपासणी एकूण	स्क्रिनींग केलेली क्ष-किरण एकूण
१	२	३	४	५
कुटीर रुग्णालये—				
१.	जव्हार	२०२४-२०२५	१७१६५८	६६७७
	(नोव्हेंबर-२५ अखेर)	२०२५-२०२६	१६९३४०	५२३१
२.	तळोदा	२०२४-२०२५	२९३५७	१८५७
	(नोव्हेंबर-२५ अखेर)	२०२५-२०२६	१८६६१	१८१४
	एकूण ...	२०२४-२०२५	२०१०१५	८५३४
	(नोव्हेंबर-२५ अखेर)	२०२५-२०२६	१८८००१	७०४५

कार्यक्रम अंदाजपत्रक (ग्रामीण रुग्णालये) सन २०२५-२६

(नोव्हेंबर-२०२५ अखेर)

अ. क्र.	रुग्णालयाचे नाव	वर्ष	बाह्यरुग्ण	आंतररुग्ण	एकूण
१	२	३	४	५	६
जिल्हा ठाणे					
१.	उपजिल्हा रुग्णालय शहापूर	२०२४-२०२५	१९५४४०	१४०२०	२०९४६०
		२०२५-२०२६ (नोव्हेंबर-२०२५ अखेर)	१११९८०	८०१२	११९९९२
२.	ग्रामीण रुग्णालय मुरबाड	२०२४-२०२५	८९२६०	३९०६	९३१६६
		२०२५-२०२६ (नोव्हेंबर-२०२५ अखेर)	७५४८०	२३४८	७७८२८
३.	ग्रामीण रुग्णालय गोवेली	२०२४-२०२५	५९६४७	२१६९	६१८१६
		२०२५-२०२६ (नोव्हेंबर-२०२५ अखेर)	४१७७५	१५८१	४३३५६
४.	ग्रामीण रुग्णालय बदलापूर	२०२४-२०२५	८२८२३	३२३९	८६०६२
		२०२५-२०२६ (नोव्हेंबर-२०२५ अखेर)	५६६४०	२४१४	५९०५४
५.	ग्रामीण रुग्णालय अंबाडीफाटा	२०२४-२०२५	३२७०७	...	३२७०७
		२०२५-२०२६ (नोव्हेंबर-२०२५ अखेर)	१९८२६	...	१९८२६
६.	ग्रामीण रुग्णालय खर्डी	२०२४-२०२५	४३४२५	३४०३	४६८२८
		२०२५-२०२६ (नोव्हेंबर-२०२५ अखेर)	२३८७३	२१७२	२६०४५
७.	ग्रामीण रुग्णालय टोकवडे	२०२४-२०२५	४०७६५	१९६०	४२७२५
		२०२५-२०२६ (नोव्हेंबर-२०२५ अखेर)	२९४६८	१७१०	३११७८
	एकूण	... २०२४-२०२५	५४४०६७	२८६९७	५७२७६४
		२०२५-२०२६ (नोव्हेंबर-२०२५ अखेर)	३५९०४२	१८२३७	३७७२७९
जिल्हा पालघर					
१.	उपजिल्हा रुग्णालय जव्हार	२०२४-२०२५	१५८०९४	२०९६९	१७९०६३
		२०२५-२०२६ (नोव्हेंबर-२०२५ अखेर)	९४०७०	१४४४४	१०८५१४
२.	उपजिल्हा रुग्णालय डहाणू	२०२४-२०२५	९४२६३	११२७१	१०५५३४
		२०२५-२०२६ (नोव्हेंबर-२०२५ अखेर)	६४२२७	८३६२	७२५८९
३.	उपजिल्हा रुग्णालय कासा	२०२४-२०२५	५८७१९	९६२९	६८३४८
		२०२५-२०२६ (नोव्हेंबर-२०२५ अखेर)	४४६६९	८१४१	५२८१०
४.	ग्रामीण रुग्णालय वाडा	२०२४-२०२५	११२९३०	५५८०	११८५१०
		२०२५-२०२६ (नोव्हेंबर-२०२५ अखेर)	७२१६६	४४५०	७६६१६
५.	ग्रामीण रुग्णालय मोखाडा	२०२४-२०२५	६३७४२	७७१७	७१४५९
		२०२५-२०२६ (नोव्हेंबर-२०२५ अखेर)	४१०८८	६०५५	४७१४३
६.	ग्रामीण रुग्णालय तलासरी	२०२४-२०२५	३९८९४	४५४९	४४४४३
		२०२५-२०२६ (नोव्हेंबर-२०२५ अखेर)	३१४९८	३७०९	३५२०७
७.	ग्रामीण रुग्णालय विरार	२०२४-२०२५	५६५२९	७७५	५७३०४
		२०२५-२०२६ (नोव्हेंबर-२०२५ अखेर)	४४४४०	७९४	४५२३४
८.	ग्रामीण रुग्णालय मनोर	२०२४-२०२५	४६४१३	५१८४	५१५९७
		२०२५-२०२६ (नोव्हेंबर-२०२५ अखेर)	३४३६४	४१०१	३८४६५
९.	ग्रामीण रुग्णालय पालघर	२०२४-२०२५	११७०७७	६२५४	१२३३३१
		२०२५-२०२६ (नोव्हेंबर-२०२५ अखेर)	८४१७४	३९८५	८८१५९
१०.	ग्रामीण रुग्णालय विक्रमगड	२०२४-२०२५	८८२६०	५६५६	९३९१६
		२०२५-२०२६ (नोव्हेंबर-२०२५ अखेर)	६८१६७	४३२१	७२४८८
११.	ग्रामीण रुग्णालय वाणगाव	२०२४-२०२५	३८९६१	४०७९	४३०४०
		२०२५-२०२६ (नोव्हेंबर-२०२५ अखेर)	२९४३१	१६०५	३१०३६
	एकूण	... २०२४-२०२५	८७४८८२	८१६६३	९५६५४५
		२०२५-२०२६ (नोव्हेंबर-२०२५ अखेर)	६०८२९४	५९९६७	६६८२६१

तक्ता (चालू)

१	२	३	४	५	६
जिल्हा रायगड					
१. उपजिल्हा रुग्णालय श्रीवर्धन	२०२४-२०२५ २०२५-२०२६ (नोव्हेंबर-२०२५ अखेर)	४०२७६ ३२९९६	३७०० २७९६	४३९७६ ३४८३२	
२. उपजिल्हा रुग्णालय माणगाव	२०२४-२०२५ २०२५-२०२६ (नोव्हेंबर-२०२५ अखेर)	८२३९६ ५५८५९	१०९५८ ५९६५	९२५५४ ६९०९६	
३. उपजिल्हा रुग्णालय पेण	२०२४-२०२५ २०२५-२०२६ (नोव्हेंबर-२०२५ अखेर)	१९४४०० ७८८९०	५०९५ ३५४६	१९९४९५ ८२४३६	
४. उपजिल्हा रुग्णालय कर्जत	२०२४-२०२५ २०२५-२०२६ (नोव्हेंबर-२०२५ अखेर)	८९४३६ ६६३४४	३९०६ २८९८	८५३४२ ६९२४२	
५. ग्रामीण रुग्णालय पोलादपुर	२०२४-२०२५ २०२५-२०२६ (नोव्हेंबर-२०२५ अखेर)	२२०२९ ९५५८८	९४६७ ९०२९	२३४८८ ९६६०९	
६. ग्रामीण रुग्णालय जसवली	२०२४-२०२५ २०२५-२०२६ (नोव्हेंबर-२०२५ अखेर)	५३३२ ३९५७	३७२ ४३६	५७०४ ४३९३	
७. ग्रामीण रुग्णालय महाड	२०२४-२०२५ २०२५-२०२६ (नोव्हेंबर-२०२५ अखेर)	३५५७९ ३६३६६	४९२७ ३०७२	३९७०६ ३९४३८	
८. उपजिल्हा रुग्णालय रोहा	२०२४-२०२५ २०२५-२०२६ (नोव्हेंबर-२०२५ अखेर)	५२०६७ ३५२६९	२६५९ २०८८	५४७२६ ३७३५७	
९. ग्रामीण रुग्णालय कशोळी	२०२४-२०२५ २०२५-२०२६ (नोव्हेंबर-२०२५ अखेर)	४९३०६ ९९९७६	९५५८ ७३६	४२८६४ २०७९२	
१०. ग्रामीण रुग्णालय चौक	२०२४-२०२५ २०२५-२०२६ (नोव्हेंबर-२०२५ अखेर)	३६७६७ २७७६९	२२३२ ९४९६	३८९९९ २९२५७	
११. ग्रामीण रुग्णालय उरण	२०२४-२०२५ २०२५-२०२६ (नोव्हेंबर-२०२५ अखेर)	६९४५० ४८९९२	९९९३ ९९९९	७९४४६ ४९३९९	
१२. ग्रामीण रुग्णालय पनवेल	२०२४-२०२५ २०२५-२०२६ (नोव्हेंबर-२०२५ अखेर)	९२०९०८ ८०४९०	९२७५ ८६६०	९२९३८३ ८९०७०	
१३. ग्रामीण रुग्णालय मुरुड	२०२४-२०२५ २०२५-२०२६ (नोव्हेंबर-२०२५ अखेर)	२०९०९ ९६७०३	२८६३ २२७६	२३७६४ ९८९७९	
एकूण	... २०२४-२०२५ २०२५-२०२६ (नोव्हेंबर-२०२५ अखेर)	६७९७६२ ५९७३४३	४९३२५ ३५३०९	७७९३६७ ५५२६५२	

नवसंजीवनी योजना

मातृत्व अनुदान योजना :-

गरोदर मातांची नियमित आरोग्य तपासणी व्हावी व त्यांना सुयोग्य आहार वेळेत उपलब्ध व्हावा तसेच त्यांना गरोदरपणात व नंतर विश्रांती मिळावी त्यादृष्टीने शासनाने मातृत्व अनुदान योजना १९९७-९८ पासून १६ आदिवासी जिल्ह्यांत मंजूर केलेली आहे. या योजनेमध्ये गरोदरपणामध्ये रुपये ४०० रोखीने व रुपये ४०० ची औषधे याप्रमाणे प्रत्येक लाभार्थीला एकूण रुपये ८०० चा लाभ या योजनेअंतर्गत दिला जातो. सदर योजनेचा लाभ ह्यात दोन मुले व सद्या गरोदर मातासाठी देय आहे. सन २०२५-२६ माहे ऑक्टोबर, २०२५ अखेर मातृत्व अनुदान योजनेअंतर्गत ५६,७०३ मातांपैकी ६,८१४ मातांना या योजनेचा लाभ देण्यात आला आहे. या योजनेसाठी मंजूर अनुदान रु. ५५२.४१ लक्ष असून खर्च रु. ११३.०४ लक्ष झालेला आहे.

भरारी पथक योजना :-

महाराष्ट्र राज्यामध्ये एकूण २८० भरारी पथके स्थापित करण्यात आले असून, यामध्ये १ वैद्यकीय अधिकारी व २ कर्मचाऱ्यांची नियुक्ती करण्यात आलेली आहे. या भरारी पथकांमार्फत राज्यातील दुर्गम भागात राहणाऱ्या आदिवासी जनतेला विशेष करून माता व कुपोषित बालकांना भेटी देण्यात येतात व त्यांची आरोग्य तपासणी करण्यात येऊन आवश्यकता असल्यास नजिकच्या आरोग्य संस्थेमध्ये संदर्भित करण्यात येतात.

सन २०१६-१७ पासून वैद्यकीय अधिकाऱ्यांना एनएचएम पीआयपी मधून रु. १८००० प्रतिमहिना मानधन देण्याची तरतूद आहे. तसेच आदिवासी विकास विभागाकडून रु. २२००० प्रतिमाह असे एकूण रु. ४०००० इतके मानधन देण्यात येते. शासन निर्णय क्र. संकीर्ण - २०१६/प्र. क्र. २५२/आरोग्य-३, दिनांक ९ फेब्रुवारी २०१७ नुसार राज्यातील पालघर, पुणे, नाशिक, धुळे, नंदुरबार, नांदेड, गोंदिया व चंद्रपूर या जिल्ह्यात १०८ भरारी पथके मंजूर करण्यात आली आहेत.

सन २०२५-२६ माहे ऑक्टोबर, २०२५ अखेर भरारी पथक योजनेअंतर्गत २६१ भरारी पथके कार्यरत आहे.

दाई बैठक योजना :-

आदिवासी व दुर्गम भागातील गरोदर स्त्रियांची बाळंतपणे दाईमार्फत केली जातात. अशा बाळंतपणाची व नवजात शिशुंची १०० टक्के नोंदणी करणे, जोखिमयुक्त मातांच्या व नवजात बालकांच्या आरोग्याचे सर्वेक्षण करणे, त्यावर नियंत्रण ठेवणे व त्यांना कृतीशिल करणे याबाबत दाई बैठका घेऊन दाईचे ज्ञानामध्ये वाढ होईल याकरिता प्राथमिक आरोग्य केंद्राद्वारे दाईच्या नियमित बैठका घेण्यात येतात. सन २०२५-२६ माहे ऑक्टोबर, २०२५ अखेर १,५२० दाई बैठका आयोजित करण्यात आलेल्या असून १३,३८८ दाई या बैठकीसाठी उपस्थित होत्या.

मान्सूनपूर्व उपाययोजना :-

पावसाळी कालावधीत बालमृत्यू व साथीचे रोग टाळण्याकरिता प्रतिबंधक उपाययोजना म्हणून मे व जून मध्ये वैद्यकीय पथके दुर्गम भागात पाठवून त्यांचे मार्फत प्रत्येक गावांत रुग्ण उपचार, बालकांची तपासणी व उपचार, लसीकरण, संदर्भ सेवा, साथरोग प्रतिबंधक उपाय योजना इतर आजारांचे सर्वेक्षण इत्यादि कामे करून घेण्यात येतात, ब्लीचींग पावडर त्वरित उपलब्ध करणेबाबत मुख्य कार्यकारी अधिकारी व जिल्हा आरोग्य अधिकारी, यांना सूचना देण्यात आल्या आहेत. पाण्याचे नमूने दूषित आढळून आलेल्या ठिकाणी नियमित शुद्धीकरणासाठी आवश्यक ती कार्यवाही त्वरीत करण्याबाबत सूचना देण्यात आल्या आहे. सन २०२५-२६ वर्षातील माहे एप्रिल व मे २०२५ मध्ये उपकेंद्रनिहाय पथक तयार करून पावसाळ्यापूर्वीचे सर्वेक्षण पूर्ण झालेले आहे. सन २०२५-२६ वर्षातील मान्सून पश्चात सर्वेक्षणाच्या सूचना निर्गमित करण्यात आलेल्या आहेत.

आदिवासी विभागासाठी आरसीएच कार्यक्रम :-

या शीर्षखालील योजनांची अंमलबजावणी ठाणे, पालघर, नाशिक, गडचिरोली, नंदूरबार, अमरावती, रायगड, अहिल्यानगर, जळगाव, धुळे, पुणे, नांदेड, यवतमाळ, नागपूर, चंद्रपूर व गोंदिया या १६ नवसंजीवनी कार्यक्रमातील जिल्ह्यांमध्ये केली जाते. त्यामध्ये पुढील योजनांचा समावेश होतो.

- भरारी पथकातील वैद्यकीय अधिकाऱ्यांसाठी दरमहा रुपये १८,००० अतिरिक्त भत्ता (Hardship Allowance)
- अमरावती जिल्ह्यामधील मेळघाट भागामध्ये आरसीएच कार्यक्रमांच्या अंमलबजावणी संनियंत्रण करणे.
- मेळघाट भागात काम करणाऱ्या अतिरिक्त जिल्हा आरोग्य अधिकारी व तालुका वैद्यकीय अधिकारी यांना विशेष मेहनताना भत्ता देणे.

महाराष्ट्र राज्य ग्रामीण जीवनोन्नती अभियान

केंद्र शासनाने सन २०१० मध्ये स्वर्णजयंती ग्राम स्वरोजगार योजनेचे रुपांतर राष्ट्रीय ग्रामीण जीवनोन्नती अभियानात (National Rural Livelihoods Mission) (NRLM) केले.

राज्यात ग्रामविकास व जलसंधारण विभागाच्या दिनांक १८ जुलै, २०११ च्या शासन निर्णयाद्वारे "महाराष्ट्र राज्य ग्रामीण जीवनोन्नती अभियान" (MSRLM) राबविण्याचा निर्णय शासनाने घेतला आहे. सदर अभियान केंद्र शासन ६० टक्के व राज्य शासन ४० टक्के पुरस्कृत आहे.

“तळागाळातील गरीबांसाठी मजबूत अशा संस्थांची बांधणी करून त्याद्वारे लाभदायक स्वयंरोजगार व कुशल वेतन रोजगाराची संधी मिळविणे गरीब कुटुंबांना शक्य व्हावे व त्याद्वारे दारिद्र्य कमी करणे, परिणामी कायमस्वरूपी तत्वावर त्यांच्या उपजीविकेत उल्लेखनीय सुधारणा करणे” हा अभियानाचा उद्देश आहे.

महाराष्ट्र राज्य ग्रामीण जीवनोन्नती अभियानाची खालील मार्गदर्शक तत्वे आहेत.

१. दारिद्र्यातून बाहेर येण्याची गरीबांची प्रबळ इच्छाशक्ती आहे आणि ते करण्याची त्यांच्याकडून अंगभूत क्षमता आहे.
२. सामाजिक संघटन करण्यास, संस्थांची बांधणी करण्यास व त्यांचे सक्षमीकरण करण्याची प्रक्रिया करण्यास प्रेरणा देण्यासाठी बाह्य समर्पित व संवेदनक्षम आधारभूत रचना आवश्यक आहे.
३. ज्ञानाचा प्रसार, कौशल्य बांधणी, पतपुरवठा, बाजारपेठ आणि उपजीविकेच्या इतर सेवा उपलब्ध झाल्यास, या वाढत्या संघटनास खालून आधार मिळेल.

महाराष्ट्र राज्य ग्रामीण जीवनोन्नती अभियानाची खालील केंद्रभूत मुल्ये आहेत.

१. गरीबांतील गरीबांचा अंतर्भाव व सर्व प्रक्रियांमध्ये त्यांची अर्थपूर्ण भूमिका,
२. पारदर्शकता,
३. उत्तरदायित्व,
४. समानता-दुर्बल गटातील विशेषतः महिला व असुरक्षित गट,
५. भागीदारी,
६. नियोजन, अंमलबजावणी व संनियंत्रणाच्या सर्व टप्प्यांमध्ये गरीबांचा व त्यांच्या संस्थांचा मालकी हक्क व ठोस भूमिका.

राज्यामधील सर्वात कमी मानवी विकास निर्देशांक असलेल्या अहमदनगर, अकोला, अमरावती, छत्रपती संभाजीनगर, बीड, भंडारा, बुलढाणा, चंद्रपूर, धुळे, गडचिरोली, गोंदिया, हिंगोली, जळगाव, जालना, कोल्हापूर, लातूर, नागपूर, नांदेड, नंदूरबार, नाशिक, धाराशिव, पालघर, परभणी, पुणे, रायगड, रत्नागिरी, सांगली, सातारा, सिंधुदुर्ग, सोलापूर, ठाणे, वर्धा, वाशिम, यवतमाळ या ३४ जिल्ह्यातील ३५१ तालुके निवडून तेथे राज्य ग्रामीण जीवनोन्नती अभियान Intensive पध्दतीने राबविण्यात येत आहे.

अशाप्रकारे या योजनेअंतर्गत वरील ३४ जिल्ह्यांमधील ३५१ तालुक्यांकरिता सदर योजना NRLM Intensive पध्दतीने राबविण्यात येणार आहे.

सन २०२५-२६ या वर्षाकरिता केंद्र शासनाने NRLM करिता रु. २६४८.९२ कोटीचा वार्षिक कृती आराखडा तसेच राज्य शासनाकडे खालीलप्रमाणे तरतूद केलेली आहे.

(रुपये कोटीत)

हिस्सा	(Non-Tribal)	(SCP)	(TSP)	(OTSP)	एकूण
केंद्र	९६०.००	१६२.७५	१५०.००	...	१२७२.७५
राज्य	६४०.००	१०८.५०	१००.००	...	८४८.५०

* (महाराष्ट्र शासन राजपत्र महसूल विभाग, अधिसूचना दि. २४-०२-२०२३ नुसार नावामध्ये बदल)

४. महाराष्ट्र राज्य ग्रामीण जीवनोन्नती अभियानांतर्गत महिला किसान सशक्तीकरण परियोजना :-

महिला किसान सशक्तीकरण परियोजना अंतर्गत केंद्र शासनाने दिनांक ७ जानेवारी, २०११ अन्वये मार्गदर्शक सूचना विहित केल्या आहेत. सदर योजनेचा मुख्य उद्देश ग्रामीण भागातील शेतकरी महिलांचा दर्जा उंचावणे, ग्रामीण भागातील महिलांना शाश्वत कृषी क्षेत्रातील जीवनमानाच्या संधी उपलब्ध करून देणे, या महिलांना कृषी तसेच अकृषी क्षेत्रातील कौशल्य व क्षमतेमध्ये वाढ करणे, या महिलांचा शासकीय तसेच शासनाच्या इतर संस्थांशी संपर्क करून देणे आणि या महिलांना कुटुंब व समाजस्तरावर खाद्य व पोषण सुरक्षा देणे हा आहे. हे करीत असतांना त्यांच्यातील कौशल्याचा विकास करणे, त्यांच्यातील व्यवस्थापन क्षमता वाढविणे जेणेकरून शेतीमध्ये बायोडायव्हर्सिटीच्या व्यवस्थापनामध्ये याचा उपयोग होईल, याबाबतचा विचार या योजनेअंतर्गत करण्यात आला आहे. या योजनेअंतर्गत राबविण्यात येणारे प्रकल्प CBOs, SHG Federations मार्फत राबविण्यात येतात. या योजनेअंतर्गत प्राप्त होणाऱ्या निधीचे प्रमाण ६० टक्के केंद्र शासनाचा हिस्सा, ४० टक्के राज्य शासनाचा हिस्सा व प्रकल्प राबविणारी संस्था असे असते. सन २०२५-२६ या वर्षाकरिता केंद्र शासनाने MKSP करिता रु. ९७.९३ कोटीचा वार्षिक कृती आराखडा मंजूर केलेला आहे.

महाराष्ट्र राज्य ग्रामीण जीवनोन्नती अभियान
प्रगती अहवाल (एप्रिल २०२५ ते ऑक्टोबर २०२६)

अ. क्र.	तपशील	भौतिक प्रगती (इन्टेंसिव्ह)		टक्केवारी	
		उद्दिष्ट	साध्य		
१.	अभियानांतर्गत कार्यरत स्वयं सहाय्यता समूह संख्या	...	१३२५२	२०३२८	१५३ %
२.	अभियानांतर्गत सहाय्य करण्यात आलेल्या कुटुंबांची संख्या	...	१३२५२०	२०७३९७	१५७ %
३.	स्थापन करण्यात आलेले ग्रामसंघ	...	५६३	७९४	१४१ %
४.	स्थापन करण्यात आलेले प्रभागसंघ
५.	फिरता निधी प्राप्त झालेल्या गटांची संख्या	...	४०६७०	११२८६	२७ %
६.	फिरता निधी वितरीत रक्कम (रु. लाखात)	...	६१००	१६९२	२७ %
७.	समुदाय गुंतवणूक निधी (CIF) प्राप्त गटांची संख्या	...	१०६६००	८५३७५	५३ %
८.	समुदाय गुंतवणूक निधी (CIF) वितरीत रक्कम (रु. लाखात)	...	९५९५०	५१२१८	५३ %
९.	बँक अर्थसहाय्य प्राप्त गटांची संख्या	...	२२००००	१८०२७९	८१ %
१०.	बँक अर्थसहाय्यातून वितरीत रक्कम (रु. कोटी)	...	५३००	७२००	१३५ %

५. दीनदयाल उपाध्याय ग्रामीण कौशल्य योजना (DDUGKY)

योजनेचे मुख्य उद्दिष्ट्य हे महाराष्ट्रातील ग्रामीण गरीब कुटुंबातील १८ ते ३५ वर्षे वयोगटातील युवक/युवतींना विविध क्षेत्रांमध्ये रोजगार उपलब्ध करून देऊन, त्यांना आर्थिकदृष्ट्या सक्षम बनवून स्वावलंबी करणे आहे.

योजनेची ठळक वैशिष्ट्ये—

१. योजनेंतर्गत ३/६/९/१२ महिन्यांचे मोफत रहिवासी प्रशिक्षण शासनाने मान्यता दिलेल्या प्रकल्प अंमलबजावणी संस्थेमार्फत ग्रामीण युवक/युवतींना प्रदान केले जाते.
२. मार्केटनुसार तसेच नोकरीची शाश्वती असलेले प्रशिक्षण.
३. ७०% प्रशिक्षणार्थींना नोकरीची हमी.
४. ग्रामीण युवकांना १८ ते ३५ वयोगटातील तसेच आदिवासी, विधवा, वेढबिगारी ह्यांच्यासाठी वरील वयोमर्यादा एवढी शिथिल करण्यात आलेली आहे.
५. DDUGKY योजने अंतर्गत ग्रामीण युवक/युवतींचे विशिष्ट निकषांवर आधारित वर्गीकरण केले जाते एकूण लक्ष्यापैकी ३१% अनुसूचित जाती (SC), २५% अनुसूचित जमाती (ST), ३३% महिला आणि २०% अल्पसंख्याकांसाठी राखीव आहे.
६. योजनेच्या मार्गदर्शक सुचनेनुसार प्रशिक्षण पूर्ण केलेल्या ग्रामीण युवक/युवतींचे सेक्टर स्किल काउन्सिल कडून (SSC) मूल्यांकन केले जाते. ज्यामध्ये उत्तीर्ण होणाऱ्या ग्रामीण युवक/युवतींना शासनाकडून प्रमाणपत्र प्रदान केले जाते.
७. कौशल्य प्रशिक्षण:- ग्रामीण गरीब युवकांना agriculture, construction, retail, and hospitality इत्यादी क्षेत्रांमध्ये प्रकल्प अंमलबजावणी संस्था (PIAs) मार्फत कौशल्य प्रशिक्षण प्रदान करण्यात येते.
८. Placement support :- लाभार्थ्यांना प्रकल्प अंमलबजावणी संस्था PIA मार्फत संभाव्य नियोक्त्यांशी जोडून त्यांना रोजगार उपलब्ध करून देण्यात येतो.

सन २०२६-२७ या वर्षाकरिता DDUGKY योजनेकरिता राज्य शासनाद्वारे खालीलप्रमाणे तरतूद केलेली आहे.

(रुपये कोटीत)

हिस्सा	(Non-Tribal)	(SCP)	(TSP)	एकूण	
केंद्र	...	६३.७३	१६.४०	९.८७	९०.००
राज्य	...	४२.४९	१०.९३	६.५८	६०.००

- सहभागी प्रकल्प अंमलबजावणी संस्था व प्रकल्प : २०६
- सध्या कार्यरत प्रकल्प अंमलबजावणी संस्था व प्रकल्प : ११
- प्रशिक्षित युवक-युवतींची संख्या : ७५,३६०
- सध्या प्रशिक्षण घेत असलेले : ३४५
- रोजगार उपलब्ध युवक-युवतींची संख्या : ४६,८३२

पुनर्रचित राष्ट्रीय ग्राम स्वराज अभियान :-

केंद्र शासनाने “राष्ट्रीय ग्राम स्वराज अभियान” या योजनेचे रुपांतर “पुनर्रचित राष्ट्रीय ग्राम स्वराज अभियान” या योजनेमध्ये केले असून सदर योजनेची अंमलबजावणी दि. ०१.०४.२०२२ ते दि. ३१.०३.२०२६ कालावधीत करावयाची आहे.

१) महाराष्ट्रातील पंचायत राज संस्थांमधील ग्रामपंचायत, पंचायत समिती व जिल्हा परिषद स्तरावरील लोकप्रतिनिधी, अधिकारी/कर्मचारी व इतर विभागातील प्रतिनिधी यांच्यामध्ये नेतृत्व गुण विकसित करण्यासाठी क्षमता बांधणी करणे, पंचायतराज संस्थांमध्ये जबाबदार व पारदर्शक सुप्रशासन, प्रशासकीय कार्यक्षमता व सेवेचा दर्जा सुधारण्यासाठी ई-गव्हर्नन्स व इतर तंत्रज्ञान आधारित उपाययोजना करणे, प्रचार- प्रसार व प्रसिध्दीच्या माध्यमातून विविध क्षेत्रातील सर्व भागीदार घटकांची क्षमतावृद्धी करणे, राष्ट्रीय व आंतरराष्ट्रीय संस्थांच्या माध्यमातून माहिती, संकल्पना व उपक्रमांची देवाणघेवाण करणे या बाबी पुनर्रचित राष्ट्रीय ग्राम स्वराज अभियानामार्फत करण्यात येत आहेत.

२) प्रशिक्षण व क्षमता बांधणी या घटकांतर्गत परिचय प्रशिक्षण (Orientation Training), उजळणी प्रशिक्षण (Refresher Training), पंचायत विकास आराखडा, शाश्वत विकासाच्या ध्येयांचे स्थानिकीकरण (LSDGs) या विषयासाठी Thematic Training, विशेष प्रशिक्षण, पेसा क्षेत्रातील जिल्हा परिषद, पंचायत समिती व ग्रामपंचायत सदस्यांसाठी स्वतंत्र क्षमता बांधणी व प्रशिक्षण आणि इतर प्रशिक्षण या विविध प्रशिक्षण उपक्रमांच्या माध्यमातून नव्याने निवडून आलेल्या लोकप्रतिनिधींचे, अधिकारी/कर्मचारी, व इतर विभागातील प्रतिनिधी यांचे प्रशिक्षण या अभियानामार्फत घेण्यात येते.

सन २०२५-२६ वर्षाकरिता केंद्र शासनाने या योजनेकरिता रु. ३२४.२८ कोटी इतक्या रकमेचा वार्षिक कृती आराखडा मंजूर केलेला आहे. तसेच राज्य शासनाद्वारे खालीलप्रमाणे तरतूद केलेली आहे.

(रुपये लाखात)

हिस्सा	Non SC/ST General and capital	(TSP)	(SCSP)	(OTSP)	एकूण
केंद्र	१९०००.००	७५०.००	२९५९.५०	...	२२७०९.५०
राज्य	१२६६७.००	५००.००	१९७३.००	...	१५१४०.००
